

DIJALOG S POVODOM 5

2013 No 005

**VLADAN DESNICA I *DESNIČINI* SUSRETI:
POGLED UNATRAG, POGLED UNAPRIJED**

DRAGO ROKSANDIĆ I IVANA CVIJOVIĆ JAVORINA (ur.)

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE
I INTERKULTURNE STUDIJE

Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina (ur.)

DIJALOG S POVODOM 5

**VLADAN DESNICA I
DESNIČINI SUSRETI:
POGLED UNATRAG, POGLED
UNAPRIJED**

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije

FF Press

VLADAN DESNICA I *DESNIČINI SUSRETI*: POGLED UNATRAG, POGLED UNAPRIJED

Povodom objavljivanja knjige

Intelektualci i rat 1939.–1947.
Zbornik radova s međunarodnog skupa
Desničini susreti 2011.

i

25. obljetnice *Desničinih susreta*

Uredili

Drago Roksandić
Ivana Cvijović Javorina

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Centar za komparativnohistorijske i interkulturne studije
FF press
Zagreb 2013.

Sadržaj

Predgovor	9

Program znanstvenih rasprava Centra za komparativnohistorijske i interkulturene studije <i>Desničini susreti</i>	12

Velimir Visković

Ponosan sam što sam dio tima <i>Desničinih susreta</i>	15

Eseji s povodom

Bojan Đorđević

Slavljenje rata, promišljanje rata i beg od rata. Na marginama <i>Desničinih susreta</i> posvećenih odnosu intelektualaca prema ratu i okupaciji	21

Marija Grujić

Između javnosti i bega od kolektivnog: Povodom <i>Desničinih susreta</i> i zbornika <i>Intelektualci i rat 1939.–1947.</i>	27

Filip Hameršak

Riječ o zborniku radova <i>Intelektualci i rat 1939.–1947. s Desničinih susreta 2011.</i>	33

Branimir Janković

Potrebe i mogući smjerovi daljnjeg rada na teorijskim i metodološkim pristupima problematici intelektualaca i rata. Iskustvo <i>Desničinih susreta 2012.: Intelektualci i rat 1939.–1947.</i> (Zadar i Islam Grčki, 14.–16. rujna 2012.)	43

Zoran Kravar

<i>Intelektualci i rat 1939.–1947. Zbornik radova s Desničinih susreta 2011. između Soll i Haben.</i>	55

Vesna Matović

<i>Desničini susreti</i> ili dijalog kultura	61

Nikola Petković

Intelektualci – osobe koje koriste mozak kao sredstvo za rad! Uvodna riječ na kolokviju	65

Ilija Ranić

Riječ nakladnika na predstavljanju knjige *Intelektualci i rat 1939.–1947. Zbornik radova s Desničinih susreta 2011.*..... 69

Ivica Šute

Intelektualci u „dobu ekstrema”. Predstavljanje knjige *Intelektualci i rat 1939.–1947. Zbornik radova s Desničinih susreta 2011.*..... 73

Urednički post scriptum

Ivana Cvijović Javorina

Desničini susreti: urednička iskustva i istraživački izazovi..... 79

Drago Roksandić

Vladan Desnica i *Desničini susreti*: razmišljanja povodom 25. obljetnice *Desničinih susreta* 89

Autori članaka 115

Bibliografija Vladana Desnice i tekstovi o Vladanu Desnici (2005.–2013.)

Dejan Vukićević..... 121

Prilozi

Prilog I. Program rada znanstvenog skupa „*Nova Evropa (1920–1941)*”, Zagreb, 25.–27. listopada 1990. 151

Prilog II. Projekt „Dijalog: časopis za kulturu hrvatsko-srpskih i srpsko-hrvatskih odnosa” 156

Prilog III. Projekt „Kultura svakodnevice u Kuli Stojana Jankovića u Ravnim kotarima: između sjećanja i očekivanja” 163

Prilog IV. Poslijeratna obnova kompleksa Kula Stojana Jankovića – građevinsko stanje krajem 2012. godine 168

Prilog V. Udruga „Društvo za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića – Mostovi” (veljača 2013.)..... 173

Prilog VI. Pravilnik o organizaciji rada Centra za komparativnohistorijske i interkulturene studije.....	175
Prilog VII. Popis sudionika <i>Desničinih susreta</i> 1990., 2005. –2012.	179
Prilog VIII. Autorski popis članaka objavljenih u zbornicima radova <i>Desničini susreti</i>	195
Katalog izdanja Centra za komparativnohistorijske i interkulturene studije	203
Imensko kazalo.....	209

***Sl. 1. Vladan Desnica (Zadar, 17. rujna 1905. – Zagreb, 4. ožujka 1967.).
Neobjavljena fotografija u posjedu obitelji Desnica,
snimljena u Zagrebu 1960-ih godina.***

Predgovor

Peti svezak serije „Dijalozi s povodom” posvećen je istovremeno jednom događaju i jednoj tradiciji. Događaj su beogradsko i zagrebačko predstavljanje knjige *Intelektualci i rat 1939.–1947. Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2011.* (uredili: Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina, Biblioteka Desničini susreti, sv. 6, Centar za komparativnohistorijske i interkulturene studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i „Plejada”, Zagreb 2012.), tj. prva prezentacija 12. prosinca, a druga 14. prosinca 2012. godine. Zajedničko za ova dva skupa je i to što su ostvareni kao rasprave na širu temu „Vladan Desnica i *Desničini susreti*: danas i sutra”. O dosezima te rasprave svjedoče „Eseji s povodom”, radovi devet autora iz oba spomenuta grada, koje ovdje objavljujemo abecednim redoslijedom. Nužno je reći – ne bez zadovoljstva – da su recentne studije u „radnoj zajednici” *Desničini susreti* prepoznate kao neupitni doprinosi intelektualnoj historiji.

Pripremajući ovaj svezak, urednici su neočekivano postali svjesni činjenice da se ove godine navršava 25. obljetnica utemeljenja *Desničinih susreta*. Iako su *Desničini susreti* „rođeni” dva puta, 1989. i 2005. godine – dakle, neprimjereno je govoriti o kontinuiranom djelovanju – to ne znači da ne baštine kontinuitet kritičkog propitivanja iskustava i (ne)mogućnosti hrvatsko-srpskog/srpsko-hrvatskog interkulturalizma u njegovu južnoslavenskom i europskom kontekstu. O tome kontinuitetu ovdje prije svega i jest riječ.

Spomenuto kritičko propitivanje danas je prije svega obilježeno ratnim raspadom jugoslavenske državne zajednice, dakle, zemlje čija je opstojnost uvelike bila u vezi s proturječjima, usponima i padovima u hrvatsko-srpskim/srpsko-hrvatskim odnosima. Međutim, ono je dobilo i jednu novu dimenziju, europsku pa i svjetsku. S nestankom Jugoslavije, Hrvati i Srbi kao narodi i pojedinci suočavaju se s izazovima i mjerilima koji daleko prelaze granice njihovih vlastitih iskustava, potreba i težnji. Time i njihovi „odnosi” pa i njihov „interkulturalizam” postaju nerazumljivi ako se ograničavaju na njih same u bilo kojem vremenu i prostoru.

Neovisno o svemu što se promijenilo s *Desničinim susretima* u vezi, literarni opus Vladana Desnice (Zadar, 17. rujna 1905. – Zagreb, 4. ožujka 1967.) ostaje njihovo trajno uporište i to prije svega univerzalnošću svojih humanih poruka, odnosno, postojanošću svojih formulacija temeljnih pitanja *conditio*

Sl. 2. Na stotu obljetnicu rođenja Vladana Desnice u Kuli Stojana Jankovića u Islamu Grčkom. S lijeva na desno: Velimir Visković, Čedomir Višnjić i Drago Roksandić.

humana. Desničini susreti nisu antikvarno zarobljeni opusom Vladana Desnice. Neiscrpno bogatstvo Desničine misli razlogom je što ga doživljavamo kao „našeg suvremenika”, sugovornika u raspravama o pitanjima koja je nerijetko on sâm postavljao i mogućnosti odgovora na njih koje je nudio. U takvu uvjerenju očigledno nismo usamljeni. O tome najbolje svjedoči bibliografija objavljenih Desničinih radova i radova o Desnici od 2005. godine do danas, koja je napravljena posebno za ove *Dijaloge s povodom*.

Zajedničko „mjesto pamćenja” Vladana Desnice i *Desničinih susreta* bez sumnje je Kula Stojana Jankovića u Islamu Grčkom. Različitim doprinosima, među kojima se ne može zanemariti ni doprinos *Desničinih susreta*, Kula je mjesto u kojemu se iz godine u godinu sustječe sve više kreativne energije, što i jest jedan od važnih razloga da su Sveučilište u Zagrebu i Sveučilište u Zadru načelno odlučili u dogovoru s vlasnicima Kule utemeljiti u njoj Međunarodni sveučilišni centar, specijaliziran, pored ostalog, za kulturne studije, posebno studije interkulturalizma. *Desničini susreti* su jezgra i nedavno i formalno konstituiranog Centra za komparativnohistorijske i interkulturene studije Filozof-

skog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Sve su to razlozi da se uistinu kritički propita što su sve *Desničini susreti* trebali biti u različitim vremenima i situacijama, što su bili i, dakako, što bi mogli i trebali biti.

Desničini susreti i Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije svoje dosada najveće akademsko priznanje dobili su umrežavanjem u dva projekta Sveučilišta u Zagrebu. Sveučilišni fond za razvoj odobrio je jednogodišnji interfakultetski projekt *Međunarodni sveučilišni centar u Islamu Grčkom i mediteranska akademska zajednica: razvoj i perspektive* (20. siječnja 2012.), a Europska komisija međunarodni projekt Sveučilišta u Zagrebu *Jankovic Castle: historic site, generating sustainable development of the Ravni kotari region* (1. prosinca 2011.) u trajanju od 32 mjeseca. Međutim, nije riječ samo o priznanju nego još više o potrebi da se dalje razvijaju u skladu s europskim imperativima. Nadamo se da će ova knjiga biti doprinos i takvome njihovom razvojnem usmjerenju.

Cilj je ove knjige, na kraju, biti svojevrsni vodič kroz ostvareno u znaku *Desničinih susreta*, uvijek, pored ostalog i tragom Vladana Desnice, ali i stvaralački poticaj u suočavanju s njihovim novim mogućnostima i granicama.

Zagreb, 12. travnja 2013.

Urednici

Program znanstvenih rasprava
Centra za komparativnohistorijske i interkulturene studije
Desničini susreti

Programski voditelj:

prof. dr. sc. Drago Roksandić

Stalni članovi Pripremnog odbora:

prof. dr. sc. Krešimir Nemec (od 2007.)
prof. dr. sc. Nikola Petković (od 2012.)
prof. dr. sc. Drago Roksandić (od 2005.)
Velimir Visković (od 2005.)
Čedomir Višnjić (od 2005.)

Supredsjedatelji Pripremnog odbora:

prof. dr. sc. Ivo Banac (2009.)
prof. dr. sc. Zoran Kravar (2010.)
prof. dr. sc. Zvonko Kovač (2012.)
prof. dr. sc. Nikola Petković (2013.)

Tajnici Pripremnog odbora:

prof. dr. sc. Zrinka Blažević (2007.)
doc. dr. sc. Magdalena Najbar-Agičić (2009. i 2010.)
Branimir Janković (2011. i 2012.)
Filip Šimetin Šegvić i Nikolina Šimetin Šegvić (2013.)

Urednici zbornika radova:

prof. dr. sc. Drago Roksandić (od 2005.)
Ivana Cvijović Javorina (od 2005.)
doc. dr. sc. Magdalena Najbar-Agičić (2009.)

Sl. 3. Krešimir Nemec

Sl. 4. Ivo Banac

Sl. 5. Zoran Kravar

Sl. 6. Zvonko Kovač

Sl. 7. Zrinka Blažević

Sl. 8. Magdalena Najbar-Agičić

Sl. 9. Branimir Janković

Sl. 10. Ivana Cvijović Javorina

Ponosan sam što sam dio tima *Desničinih susreta*

VELIMIR VISKOVIĆ

Osobno sam se uključio u organizaciju *Desničinih susreta* na nagovor svojega starog prijatelja Drage Roksandića 2005. godine. Te godine navršavala se stota obljetnica smrti velikog pisca i Drago me zamolio da mu pomognem u angažiranju povjesničara književnosti i kritičara koji bi na doličan način govorili o Desničinu književnom opusu. Sa zadovoljstvom sam prionuo tom poslu jer gajim osobno veliko poštovanje prema Desničinu književnom umijeću. Osim toga, smatrao sam da je naša kroatistika u devedesetima ostala velikim dužnikom

spram Desnice. Iako nije bilo izravnih nasrtaja na njegovo djelo (poput onih antikležijanskih provala bijesa iz devedesetih), o Desnici se malo govorilo, još ga se manje objavljivalo. Budimo iskreni, zaziralo se od činjenice njegova srpskoga etničkoga podrijetla. Oni koji su u to vrijeme bili bliski vlasti i kreirali nacionalni književni kanon, poduprt nastavnim programima, nisu izravno negirali Desnicu, ali su ga postupno potiskivali na marginu.

Godine 2002. s grupom istomišljenika osnovao sam Hrvatsko društvo pisaca nezadovoljan stanjem u Društvu hrvatskih književnika. Nova književna udruga je vrlo uspješno djelovala, pokrenula velik broj časopisa i manifestacija tako da se njezino djelovanje nije moglo ignorirati.

Budući da se program našega Društva zasnivao na permanentnom nastojanju da se iz javnog diskursa ukloni svaki oblik nacionalističke nesnošljivosti, vrlo sam rado prihvatio Roksandićev poziv. Desnica je sjajan

„Desnica je sjajan primjer vrhunskog umjetnika i intelektualca koji je svojim djelovanjem obogaćivao i srpsku i hrvatsku književnost i kulturu općenito. Željeli smo, kao hrvatska književna udruga, pokazati da njegovu istodobnu pripadnost dvjema nacionalnim tradicijama ne doživljavamo kao hendikep nego kao bogatstvo.”

primjer vrhunskog umjetnika i intelektualca koji je svojim djelovanjem obogaćivao i srpsku i hrvatsku književnost i kulturu općenito. Željeli smo, kao hrvatska književna udruga, pokazati da njegovu istodobnu pripadnost dvjema nacionalnim tradicijama ne doživljavamo kao hendikep nego kao bogatstvo. Osobno sam želio uključiti u program *Desničinih susreta* i Odsjek za kroatistiku zagrebačkog Filozofskog fakulteta, koji je u to doba vodio vrstan poznavatelj Desničina opusa akademik Krešimir Nemec. Uspjeli smo zajedničkim naporima strukturirati vrlo zanimljiv program, koji je uključio i vrlo oštre polemičke rasprave pojedinih sudionika (u sjećanju mi je sukob profesora Bitija i Nemeca). Priloge s tog skupa objavili smo u časopisu *Književna republika*, koji uređujem, tako da je to nakon dugo vremena bio prvi značajniji doprinos proučavanju Desničina opusa u Hrvatskoj.

Sl. 11. Predstavljanje izdanja Centra za komparativnohistorijske i interkulturene studije u Kuli Stojana Jankovića u Islamu Grčkom na *Desničinih susretima* 2010. godine.

S lijeva na desno: Ilija Ranić, Ivana Cvijović Javorina, Velimir Visković i Drago Roksandić.

Dogovorili smo se da tradiciju održavanja *Desničinih susreta* održimo na identičnoj visokoj razini i sljedećih godina. Naravno, nakon nekoliko skupova posvećenih istraživanju Desničina književnog djela, bilo nam je jasno da

ćemo se uskoro naći u zatvorenom krugu tema te da ćemo se nužno početi ponavljati. Dogovorili smo se da tematiku skupova proširimo na sve kulturne i društvene fenomene koji su povezani s Desnicom i vremenom u kojemu on djeluje. Osobito su nas zanimali položaj intelektualaca i intelektualna strujanja u tom razdoblju. O toj tematici tiskan je niz zbornika *Desničinih susreta s referatima znanstvenika iz Zagreba i Beograda*, ali i drugih gradova i zemalja.

Istaknuo bih da mi je iznimno drago što sam imao čast biti i što jesam dio tog poduhvata koji se svojom ozbiljnošću etablirao u našoj znanosti i kulturnom životu.

Posebno mi je drago što su naši skupovi uvijek uključivali i posjete Kuli Janković Stojana, pa je uvijek dio naše manifestacije održavan u tom jedinstvenom ambijentu. Također bih istaknuo da su i žitelji tog kraja izvanredno prihvatili Susrete i da goste uvijek dočekuju s entuzijastičnom dobrodošlicom i iznimnim zanimanjem.

Naravno, naposljetku moram spomenuti i profesora dr. sc. Dragu Roksanđića kao glavnu organizacijsku snagu i ideatora Susreta te članove obitelji Desnica, koji organizatore i sudionike svesrdno pomažu i obasiplju pažnjom i gostoprimstvom.

ESEJI S POVODOM

Slavljenje rata, promišljanje rata i beg od rata. Na marginama *Desničinih susreta* posvećenih odnosu intelektualaca prema ratu i okupaciji

BOJAN ĐORĐEVIĆ

Dva naučna skupa organizovana u okviru *Desničinih susreta* 2011. i 2012. godine, od kojih su izlaganja sa prvog skupa našla mesto u zborniku radova, a sa drugog se pripremaju za štampu, ukazala su na to da ni izdaleka nije, ni u Hrvatskoj, ni u Srbiji, pružena celovita slika odnosa intelektualaca prema Drugom svet-skom ratu. Čitav niz pitanja kojima su pažnju poklonili istraživači iz više zemalja otvorila su i nove teme i nove probleme, po principu kon-centričnih krugova. Pri tome, ova istraživanja, naučno zasnovana i akribična, čuvaju dignitet istoriografske i književnoistoriografske nauke, prilazeći problemima i ličnosti-ma iz tog burnog i kontroverznog vremena sa pravom merom, u težnji da se događaji i postupci intelektualaca objasne i razumeju, a ne osude ili afirmiraju. Drugim rečima, ovi radovi nisu pisani sa tzv. revizionističkih stanovišta, već su pokušaj da se uoči sva kompleksnost intelektualnog angažmana u ratu, kao i da se pronađu razlozi koji su intelektualce nagonili na određeni izbor koji će im i u ratu i okupaciji, ali i posle oslobođenja, bitno odrediti život, ali i inte-lektualnu sudbinu. Drugim rečima, zahvaljujući i urednicima zbornika koji su nametnuli visoke profesionalne i naučne standarde, izbegnuta je ideološka interpretacija, što je, naravno, u velikoj meri uticalo na visok kvalitet studija i rasprava i u zborniku sa prvog skupa, i na drugom skupu, čiji rezultati tek treba da budu objavljeni.

Samim navođenjem imena kojima se bave istraživači ovoga perioda po-kazuje se, s jedne strane, kakav se intelektualni potencijal krio u Kraljevini Jugoslaviji, a sa druge koliko su ti intelektualci bili različiti i po karakteru, i po ideološkoj provenijenciji, i po dubini promišljanja zla koje se najpre – kao Marinkovićev Kiklop – približavalo, da najzad obuhvati sve i svakoga. U istra-

živačkim radovima nalazimo najviše književnika, ali i mnogobrojne naučnike, profesore univerziteta u Beogradu i Zagrebu, te glumce i reditelje, profesore srednjih škola i pedagoge. Iz toga se vidi da se pošlo sa stanovišta da je intelektualac svako ko se bavi kulturnim i naučnim radom, ali i iskazuje javno svoja stanovišta i jasno se određuje prema društvenim problemima, u ovome slučaju prema ratu i okupaciji. Iz ovih radova profiliraju se tri grupe intelektualaca kao paradigma mogućeg odnosa prema ratu i okupaciji. Jedni su prihvatili ratom i okupacijom nametnutu stvarnost, bilo iz svog ideološkog stremljenja još

„...ovi radovi nisu pisani sa tzv. revizionističkih stanovišta, već su pokušaj da se uoči sva kompleksnost intelektualnog angažmana u ratu, kao i da se pronađu razlozi koji su intelektualce nagonili na određeni izbor koji će im i u ratu i okupaciji, ali i posle oslobođenja, bitno odrediti život, ali i intelektualnu sudbinu.”

iz predratnog vremena, bilo iz oportunističkog (npr. Josip Horvat, Milivoj Magdić, Stjepan Cimerman, Stanislav Krakov, Svetislav Stefanović). Drugi su svoj antifašizam iskazali aktivno sudelujući u narodnooslobodilačkoj borbi, sa oružjem u ruci ili ilegalno (npr. Ivan Goran Kovačić, Vladimir Nazor, Sima Milošević, Pavle Savić, Dušan Pirjevec, Zora Ausec). Najveći broj značajnih intelektualaca, pak, proživio je vreme rata i okupacije u skladu sa svojim antifašističkim opredeljenjem

(dakle, ne stupajući u službu okupatora), ali i u begu od surove stvarnosti, ne angažujući se ni na drugoj strani (npr. Miroslav Krleža, Ksenija Atanasijević, Milan Ćurčin, Ivo Andrić, Branko Lazarević). Njihovi razlozi za izvestan vid eskapizma bili su različiti, a ova istraživanja ukazuju i na dublje motive i složenost situacije u kojoj su se našli.

Posebno značajno je što su ova dva naučna skupa, i radovi izloženi na njima, osvetlili i neke kompleksnije teme koje su dosad bile tek uzgred dotaknute u okviru širih istraživanja. Pri tome pre svega mislimo na one radove koji su istraživali ulogu žena, dakle intelektualki, u osvit rata, kao i u samome ratu i okupaciji. Proučena je uloga intelektualki u ustaškom pokretu, u levičarskom pokretu, kao i njihova sudbina posle rata i revolucije. Vrlo je dvosmisleno bilo držanje ruske emigrantske inteligencije u okupiranoj Jugoslaviji, i radovi koji se time bave pokazuju kakvo je dvojstvo postojalo u ruskim intelektualcima spram rata i nacizma, kao i koliko se rušila pozitivna i blagonaklona slika koju je domaće stanovništvo imalo o tzv. „belim Rusima”.

Ako je na prvom skupu posvećenom ovoj temi, održanom 2011. godine, težište bilo na pojedinačnim primerima intelektualnog angažmana u vezi sa ratom, na skupu u Zadru, održanom 2012. godine, primetan je širi metodološki pristup. Ovoga puta nastojalo se, bar u većini radova, da se pruži celovitija slika, sa svim nijansama intelektualnog angažmana i razlozima za taj angažman. Išlo se ovoga puta i dalje u prošlost od 1939. godine, zapravo do početka tridesetih godina prošloga stoleća, ne bi li se ukazalo na dijahronijsku perspektivu koja opet omogućuje sagledavanje uzroka određenog pristupa fenomenu rata. Sada su se istraživanja fokusirala na, u najglobalnijim crtama gledano, šest problema.

1) *Slutnja rata*. U odnosu prema fenomenima fašizma i komunizma, kao i na fonu nadolazeće katastrofe koja se očitavala u jačanju totalitarnosti sistema i odnosu prema građanskom ratu u Španiji, ukazuje se na jačanje ideoloških kontroverzi među jugoslovenskim intelektualcima. U tim ispoljavanjima ideja militarizma, pacifizma, antifašizma i komunizma traže se koreni delovanja intelektualne elite u samome ratu i okupaciji.

2) *Antiratna akcija*. Ispituju se vidovi i granice intelektualnog otpora ratu, te vidovi antiratnog angažmana intelektualaca u vremenu od početka tridesetih godina do 1941. godine.

3) *Rat u Evropi*. Nekoliki radovi fokusiraju se na stavove intelektualaca prema ratu od njegovog otpočinjanja do okupacije Jugoslavije. Iz ovih istraživanja vidljivo je da se ideološke kontroverze i suprotstavljeni stavovi samo pojačavaju, ali i da, doduše u manjem broju slučajeva, izvesni intelektualci, u strepnji od nadolazećeg zla, revidiraju svoje militarističke stavove i pokazuju snažniji antifašistički angažman.

„Naučni skupovi posvećeni intelektualcima u ratu i okupaciji pokazali su da se, u vremenima koja, nažalost, ponovo živimo kao posleratna, mora ići u dalju prošlost. Jer, da je ta prošlost ovako sveobuhvatno i akribično, egzaktno i naučno ispravno osvetljena, možda bismo se lakše nosili i sa današnjim intelektualnim dilemama, bez ostrašćenosti i vulgarizatorskih sklonosti. *Desničini susreti* tom osvešćivanju i kritičkom promišljanju daju nesumnjiv i veliki doprinos, sasvim na tragu humanističkih stanovišta samoga Vladana Desnice.”

4) *Kolaboracija*. Sa širokog spektra i iz više uglova posmatra se fenomen pristajanja, tj. prihvatanja „realne” činjenice o porazu i raspadu zemlje. Ukazuje se da je intelektualna saradnja sa kvislinškim vlastima imala dva polazišta. Jedna grupa intelektualaca doživela je okupaciju kao ostvarenje sopstvenih ideoloških i političkih težnji (profašizam, nacionalizam, antijugoslovenstvo). Druga grupa intelektualaca uzela je učešće samo u tzv. kulturnom radu (u pozorištima, saradnjom u časopisima, i sl.) vođena raznim razlozima, ali uglavnom strahom, bilo egzistencijalnim (strah za sopstveni život, strah od siromaštva), bilo strahom od komunizma, koji je predstavljan kao crnje zlo od fašizma.

Sl. 12. Desničini susreti 2011. Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb. S lijeva na desno u prvom planu: Sandra Prlenda, Stanislava Barać, Bojan Đorđević i Pieter Plas.

5) *Otpor*. Radovi koji ispituju ulogu intelektualaca u antifašističkom i narodnooslobodilačkom pokretu ukazuju na domete tog angažmana, na njegovu duhovnu i praktičnu dimenziju, te na ambivalentnost ovih intelektualaca u naporu da pomire svoj antifašizam i revolucionarnu ideologiju koja im nije uvek bila po volji. Etička dimenzija ove borbe, međutim, nadrastala je ideološku i ukazivala se kao moralna paradigma intelektualne časti.

6) *Oslobođenje*. Radovi koji se bave prvim postratnim godinama fokusiraju se na široki pregled posledica koje je intelektualni angažman imao za određene

Народна библиотека Србије
Институт за књижевност и уметност у Београду
и
Свеучилиште у Загребу
Филозофски факултет
Центар за компаративнохисторијске и интеркултурне студије

позивају Вас на трибину

Владан Десница и Десничини сусрети: данас и сутра

поводом објављивања

Зборника радова с међународног скупа Десничини сусрети, 2011:

Интелектуалци и рат 1939-1947.

(уредили: Драго Роксандић и Ивана Цвијовић Јаворина), Библиотека Десничини сусрети, св. 6, Центар за компаративнохисторијске и интеркултурне студије Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу и „Плејада“, Загреб 2012, 352. стр.

у среду, 12. децембра 2012. године, с почетком у 12 сати
у амфитеатру Народне библиотеке Србије, Скерлићева 1, Београд

У разговору учествују:

проф. др Драго Роксандић
проф. др Тихомир Брајовић
др Марија Грујић
доц. др Бојан Ђорђевић
Ивана Цвијовић Јаворина
др Весна Матовић

Током програма биће приказана и power-point презентација
о Владану Десници и Десничиним сусретима
(аутори: Ивана Цвијовић Јаворина и проф. др Драго Роксандић).

Sl. 13. Pozivnica na tribinu „Vladan Desnica i *Desničini susreti*: danas i sutra” u amfiteatru Narodne biblioteke Srbije u Beogradu, 12. prosinca 2012.

ljude, s obzirom na njihovo delovanje ili nedelovanje tokom rata i okupacije. Dva osnovna etička problema koja se u ovim radovima tretiraju jesu pravda i osveta, kao i dometi revolucionarnog pristupa intelektualcima. Na primerima revolucionarne prakse u smutnim vremenima po svršetku rata pokazuje se, retroaktivno, sva složenost opstajanja intelektualaca u ratu, kao i sve implikacije koje proističu iz neminovnog izbora koji su morali da naprave.

Naučni skupovi posvećeni intelektualcima u ratu i okupaciji pokazali su da se, u vremenima koja, nažalost, ponovo živimo kao posleratna, mora ići u dalju prošlost. Jer, da je ta prošlost ovako sveobuhvatno i akribično, egzaktno i naučno ispravno osvetljena, možda bismo se lakše nosili i sa današnjim intelektualnim dilemama, bez ostrašćenosti i vulgarizatorskih sklonosti. *Desničini susreti* tom osvešćivanju i kritičkom promišljanju daju nesumnjiv i veliki doprinos, sasvim na tragu humanističkih stanovišta samoga Vladana Desnice.

Između javnosti i bega od kolektivnog:

Povodom *Desničinih susreta* i zbornika *Intelektualci i rat 1939.–1947.*

MARIJA GRUJIĆ

Objavljivanje zbornika *Intelektualci i rat 1939.–1947.* jeste naučno-istraživačka krana poduhvata koji već niz godina okuplja inovativne istraživače i naučnike, pripravne da se upuste u izučavanje dosad nedovoljno istraživanih područja iz oblasti istorije i teorije književnosti, politike identiteta, geopolitike umetnosti, historiografije uopšte, naročito na južnoslovenskim prostorima. Zasnovan na radu nekoliko vrsnih naučnika i poznavalaca kulturnog, društvenog i umetničkog razvoja južnoslovenskih naroda, pre svega profesora

Draga Roksandića, ovaj projekat je zaslužen za jačanje regionalne saradnje između istraživača iz različitih naučnih i kulturnih institucija i sredina, kao što je saradnja između Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Instituta za književnost u Beogradu, a pre svega zajednička učešća na skupovima posvećenim Vladanu Desnici i objavljivanja tekstova u zbornicima *Desničini susreti*, koje uređuju profesor Roksandić i kolegica Cvijović Javorina. Život i radovi velikog pisca Vladana Desnice, značajnog za kulturnu istoriju regiona, pokazali su se kao inspirativna i višestruko smisaona prilika da se okupe poznavaoци Desničinog opusa, i istraživači zainteresovani za srodne aspekte izučavanja književnosti, kulturnih politika i, napokon, društvene i kulturne istorije regiona. Posebno dragocen aspekt ovih skupova bilo je okupljanje velikog broja mladih istraživača, koji su imali priliku da učešćem na ovim skupovima stiču međunarodna i interdisciplinarna iskustva, i predstave svoje istraživačke radove brojnim iskusnijim autorima. Zbog svega navedenog, skupovi posvećeni Vladanu Desnici, gotovo su jedinstveni među književnoteorijskim i književnoistorijskim skupovima u novije vreme u regionu.

Zbornik *Intelektualci i rat 1939.–1947.* usredsređuje se na delikatnu problematiku odnosa između intelektualnih ideja, strujanja i geopolitičke situacije u vreme zamaha Drugog svetskog rata, uglavnom na tlu Jugoslavije. Radovi uglavnom ispituju vrlo tanana i osetljiva pitanja previranja i napetosti između pojedinca i države, intelektualca i građanina, intelektualne i građanske odgovornosti, naučničke i građanske prisutnosti u društvu, i tome slično. Metodološki i organizaciono, zbornik je prepoznatljiv po svojoj inovativnosti, i sadržajima u kojima su ukomponovane raznolike perspektive i naučni metodi.

„Život i radovi velikog pisca Vladana Desnice, značajnog za kulturnu istoriju regiona, pokazali su se kao inspirativna i višestruko smisaona prilika da se okupe poznavaoци Desničinog opusa, i istraživači zainteresovani za srodne aspekte izučavanja književnosti, kulturnih politika i, napokon, društvene i kulturne istorije regiona. Posebno dragocen aspekt ovih skupova bilo je okupljanje velikog broja mladih istraživača, koji su imali priliku da učešćem na ovim skupovima stiču međunarodna i interdisciplinarna iskustva, i predstave svoje istraživačke radove brojnim iskusnijim autorima. Zbog svega navedenog, skupovi posvećeni Vladanu Desnici, gotovo su jedinstveni među književnoteorijskim i književnoistorijskim skupovima u novije vreme u regionu.”

Ovo raznovrsnosti doprinosi i diskusija o širim geopolitičkim domenima u nekim radovima, koja doprinosi razumevanju kompleksnije i sveobuhvatnije tematike kulturne istorije perioda Drugog svetskog rata.

Teme koje se ističu u radovima uglavnom su predočene metodom naracije o životu i radu pojedinih intelektualnih figura u ovom periodu, dok je jedan broj radova usredsređen na delove istorije pojedinih pokreta u ovom periodu. Među centralnim temama su instrumentalizacija uloge intelektualca u političkim i idejnim strujanjima ovog perioda, pozicioniranje i samopozicioniranje intelektualca u društvenim institucijama, marginalizacija i samoizolacija, odnos sadašnjosti i prošlosti, intelektualizacija političkih projekata i politizacija intelektualnih stremljenja, stavljanja intelektualnih zamaha u službu ideologije, kao i prisustvo i vrednih umetničkih projekata koji se gdekad javljaju u ovom periodu. Sve ove teme iznedrjuju niz pitanja koja omogućuju uvid u pojedinačne sudbine intelektualaca i

pokreta kojima su se okretali, a među kojima su pitanje lične i kolektivne odgovornosti, pitanja metodologije rekonstruisanja ovakve istorije, žensko pitanje, zatim pitanja pripadnosti regionu, jugoslovenskom kontekstu i drugim etnonacionalnim kontekstima, pripadnosti pokretima i orijentacijama kao što su komunistička, pacifistička, socijaldemokratska, feministička, konzervativno-nacionalna, itd, i najposle, pitanja voljne i unutrašnje emigracije intelektualca/intelektualki. U disciplinarnom smislu, u čitavom zborniku prepliću se metodi i teorijski okviri društvene istorije, književne istorije, etnologije, istorije umetnosti, politikologije, i drugih disciplina.

Zanimljivo je da bi se tekstovi, osim po izvesnim geografsko-regionalnim kriterijumima, mogli klasifikovati i po tematsko-kompozicionim principima, kao da su grupisani u tematske celine koje se komplemetarno dopunjavaju. Na samom početku zbornika nalazi se tekst Snježane Banović, *Bela i Miroslav Krleža u NDH – vedri repertoar kao cijena za život*, u kome se, opisujući jednu od privatnih epizoda ovoga bračnog para i pitanje moralnih dilema u borbi za golo preživljavanje, naslućuje odblesak problematike istorijskog „sukoba na levič” i Krležinog učešća u ideološkim i kulturno-političkim previranjima u međuratnom periodu. Ovim tekstom se otvara tematika lične odgovornosti bračnog para Krleža, odgovornosti umetnika, političkih uverenja intelektualca, i borbe za fizičko preživljavanje. Nakon toga, treba istaći grupu tekstova u kojima se predočavaju svetovi prošlosti, i umetničko delovanje u njima, uz povezivanje sa perspektivom današnjosti, i projektovanjem u niz pitanja za budućnost, a tu bi se svrstali tekstovi Draga Roksandića pod nazivom *Prvi kongres kulturnih radnika Hrvatske (Topusko, 25.–27. lipnja 1944.)*, tekst Tatjane Rosić *Dnevnik 1942–1951 Aleksandra Tišme: Pandorina kutija i demoni odluke* i tekst Marije Mitrović *Partizanstvo, Revolucija, Partija*. Tekst Draga Roksandića ukazuje na aspekte umetnosti u partizanskom kontekstu koji predstavljaju „anticipaciju svojevrsnog kulturnog pluralizma”,¹ povezujući tako kontekst ovih umetničkih dometa sa savremenim stremljenjima. U svom radu Tatjana Rosić govori o vremenskom premošćavanju perioda dnevničkog pisanja Aleksandra Tišme i njegovog sagledavanja pitanja odgovornosti umetnika i građanina u periodu rane mladosti, i kasnije, u periodu devedesetih u doba raspada Jugoslavije, što

---

¹ Drago ROKSANDIĆ, „Prvi kongres kulturnih radnika Hrvatske (Topusko, 25.–27. lipnja 1944.)”, *Intelektualci i rat 1939.–1947. Zbornik radova s Desničinih susreta 2011.*, (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), Zagreb 2011., 97.

otvara mnoga pitanja poređenja ove dve vrste svesti kod umetnika i intelektualca. Marija Mitrović, napokon, u svom tekstu o Dušanu Pirjevcu, govori o dugom redefinisanju osećanja pripadanja određenom pokretu, i razvojnom putu samospoznaje, u životu ovog istaknutog intelektualca.

Dva teksta koja su pokazala inovativne metodološke elemente biografskog pisanja o značajnim stvaraocima, su tekst Ivane Cvijović Javorine, u kojem se predočavaju privatni aspekti života Vladana Desnice, kroz primenu metoda oralne istorije članova njegove porodice kao svedoka istorije, i tekst Renate Jambrešić Kirin, o sudbinama progonjenih komunističkih intelektualki neposredno nakon Drugog svetskog rata, u kome je takođe primenjen metod oralne istorije. Nekoliko tekstova obuhvataju teme koje su i šire od onih koncentrisanih na ratna područja Jugoslavije, kao što su tekst Daniela Barića o savremenoj francuskoj historiografiji na temu intelektualaca za vreme Drugog svetskog rata, zatim tekst Michaela Antolovića o Friedrichu Meineckeu i dilemama nemačke historiografije, i delimično, tekst Michaela Wedekinda o strategijama germanizacije Slovenije u vreme okupacije, to jest, onim delom teksta u kome je reč o tenzijama oko okupacijske podele Slovenije u vreme rata. Ovoj skupini mogao bi se pridružiti i, pomalo neobičan i jedinstven, tekst Alekseja Timofejeva *Društveni život ruskih emigranata u okupiranoj Srbiji*, u kome je reč o kulturnom životu u Beogradu za vreme Drugog svetskog rata, ali je vezan za jednu specifičnu, rusku emigrantsku zajednicu, koja je istovremeno imala sve odlike jedne druge kulture, samosvojne i različite od tadašnjih jugoslovenskih kultura.

„Tragičan je i rascep, čije prisustvo provejava kroz zapise o svim ovim sudbinama, između inicijalnih zanosa, verovanja i stremljenja ovih ljudi i onoga u šta su ratne prilike pretvarale ta verovanja, utoliko pre što njihove lične sudbine nakon završetka rata nisu bile u saglasnosti sa njihovim delovanjem ni položajem za vreme rata, već su se rasplitale u zavisnosti od trenutnih okolnosti i igre sudbine, usred čega su mnogi od njih za vreme i posle rata tragično završili svoje živote.”

Bitan deo ovog zbornika zauzeo je svakako, kao jedan mali poseban temat, skup tekstova koji se bave položajem i orijentacijom intelektualki u zadatom periodu, njihovim i sveukupnim društvenim odnosima prema temama feminizma, pacifizma, ženskog pitanja, komunizma, kao i nacionalizma. Osim već pomenutog teksta Re-

nate Jambrešić Kirin, u ovoj grupi su: tekst Stanislave Barać, bogata i inventivna analiza pacifističkog i antifašističkog diskursa u listu *Žena danas* u periodu 1936–1941, biografski tekst Ljiljane Vuletić o Kseniji Atanasijević, kao i tekst Martine Bitunjac o intelektualcima uključenim u tokove hrvatskog ustaškog pokreta u datom periodu.

Napokon, izdvajaju se dva komplementarna skupa tekstova, koji se, iako se odnose na međusobno različite kontekste, ipak bave srodnim pitanjima krivice, odgovornosti, verovanja, ćutnje, i slično. To je, najpre, grupa tekstova o hrvatskim intelektualcima, u kojima se govori o stavovima, pisanjima, i distanciranju od javnosti nekih istaknutih hrvatskih intelektualaca tog vremena, a među ovim tekstovima su: tekst Alberta Binga o Josipu Horvatu, tekst Stjepana Matkovića o Ljubu Leontiću, Petra Macuta o zapisima Stjepana Zimmermanna, tekst Stipa Kljajića o ideji jugoslavenstva kod nacionalistički orijentisanih hrvatskih intelektualaca u ratnom periodu, i napokon, tekst Pietera Plasa o disciplinarnim i metodološkim pitanjima etnologije i etnografije u Hrvatskoj u periodu 1939–1947.

Sl. 14. „Vladan Desnica i *Desničini susreti*: danas i sutra”. Amfiteatar Narodne biblioteke Srbije u Beogradu, 12. prosinca 2012. Govornici, s lijeva na desno: Bojan Đorđević, Drago Roksandić, Vesna Matović, Ivana Cvijović Javorina, Marija Grujić i Tihomir Brajović.

Druga grupa tekstova okuplja radove koji se odnose na intelektualce mahom u beogradskom miljeu u datom periodu, i to mahom one koji su u vreme izbijanja rata bili na pozicijama predavača na beogradskom Univerzitetu: informativan i polemički tekst Bojana Đorđevića *Srpski intelektualci u okupaciji: od ćutnje do rezignacije*, zatim tekst Dragomira Bondžića o beogradskim univerzitetskim profesorima u Drugom svetskom ratu, i tekst Veljka Stanića o Milanu Ćurčinu i *Novoj Evropi* u vreme 1939–1941.

Za kraj pomenimo i dva, međusobno različita, teksta koji predstavljaju pokušaj reinterpretacije postojećih savremenih stavova o pojedinim autorima: tekst Gorana Miloradovića koji teži da reinterpretira istorijat narativa o smrti Ivana Gorana Kovačića, i tekst Ivice Matičevića o zapisima Milivoja Magdića.

Kao što se može zaključiti iz gornjih redova, ovaj zbornik radova nudi provokativan i pre svega originalan sastav radova koji se bave nadasve delikatnom i složenom problematikom. Sam zbornik, ako bi se posmatrao kao neka vrsta celine, i jedan sveukupni osvrt na probleme i pitanja pokrenuta u njemu, budi niz doživljaja koji utiču na stvaranje jedne kompleksne slike o ovom periodu i o egzistenciji i delovanju intelektualca, iz koje se vidi da su, uprkos geopolitičkim razlikama, pa i teškim sukobima među određenim skupinama, problemi, pritisci, manipulacije i instrumentalizacije, moralne dileme i pretnje fizičkim uništenjem sa kojima su se susretali intelektualci u tim sredinama, bili međusobno vrlo srodni, gotovo isti. Svi oni svedoče o jednom tragičnom položaju intelektualaca koji su se našli u ideološkom procepu između idejnih pokreta radikalne levice, demokratsko-parlamentarne orijentacije i konzervativno-nacionalističke struje, i tragičnim posledicama istorijskog sukoba između ovih strujanja. Tragičan je i rascep, čije prisustvo provejava kroz zapise o svim ovim sudbinama, između inicijalnih zanosu, uverenja i stremljenja ovih ljudi i onoga u šta su ratne prilike pretvarale ta uverenja, utoliko pre što njihove lične sudbine nakon završetka rata nisu bile u saglasnosti sa njihovim delovanjem ni položajem za vreme rata, već su se rasplitale u zavisnosti od trenutnih okolnosti i igre sudbine, usred čega su mnogi od njih za vreme i posle rata tragično završili svoje živote. Ovaj zbornik posvećen ovoj složenoj, i teško dokučivoj problematici, otvorio je mnoge prostore za razmatranje provokativnih pitanja ne tako davne prošlosti na ovim prostorima, i nadajmo se da će u istraživačkom smislu poslužiti kao uzor za buduće projekte na kojima će sarađivati internacionalna skupina istraživača.

Riječ o zborniku radova *Intelektualci i rat 1939.–1947. s Desničinih susreta 2011.*

FILIP HAMERŠAK

Poštovane kolegice, poštovani kolege, poput mojih uvažanih prethodnika, i ja ću svoje izlaganje pročitati – u prvom redu zato da ostane u zadanom vremenskom okviru, u drugom redu zato što sam od „mjerodavnoga organa” upozoren da se ova prostorija audiovizualno snima [u ishodišnom, naposljetku neizgovorenem nacrtu uvoda pogrešno sam bio pretpostavio kako ću po tom odskakati od većine ostalih izlagača – F. H.].

Neobvezatna, možda i olaka živa riječ, taj *flatus vocis* prepušten podjednako nesigurnom individualnom pamćenju, ima stoga sve izgleda da u bližoj ili daljoj budućnosti bude doslovce reproducirana, u nekom drukčijem kontekstu, i bez mogućnosti dodatnih autorskih pojašnjenja. Što to može značiti, jasno je svima koji su zborniku *Intelektualci i rat 1939.–1947.* pridonijeli, a zacijelo neće promaći ni onima koji ga budu čitali.

Kako bilo, prvima se ispričavam što im neću moći reći ništa presudno novo, drugima zato što im možda sve neće odmah biti razumljivo. Također, iako nije bolji običaj, zbog vremenskoga škripca suzdržat ću se od navođenja podrobnijih podataka o pojedinim radovima i njihovim autorima, kao i o nakladnicima, urednicima i recenzentima [tiskana inačica djelomice je dopunjena odnosnim podatcima – F. H.].

Krenimo dakle od značajki zbornika koje se uvriježeno nazivaju formalnima, iako se teško mogu odvojiti od sadržajnih. Najprije, dojmljiv je svega jednogodišnji raspon između *Desničinih susreta 2011.* i objave ovoga zbornika, koji svejedno sadrži čak 23 od 25 predviđenih radova. Nasuprot u nas raširenoj praksi, zbornik k tomu nije recenziran tek kao cjelina, već prema pojedinim prinosima, marom čak 39 recenzenata rasijanih po različitim strukovnim granama, institucijama pa i državama. Nadalje, u skladu sa zacrtanim kompa-

ratističkim pristupom, i sami autori, odnosno teme, povezani su s različitim državnim i društvenim prostorima – većim dijelom Hrvatskom, Srbijom i Slovenijom, ali i Francuskom, Italijom, Austrijom, Njemačkom te Belgijom. U takvom pothvatu, nema sumnje, već je i sama korespondencija golem posao. Recenzenata je doista previše da ih sve spomenem, no članove uredništva (Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina, Bojan Đorđević, Branimir Janaković) stoga nikako ne smijem zaobići, pri čemu iz impresuma proizlazi da je prinos prvo dvoje bio izraženiji.

**„...dojmljiv je svega
jednogodišnji raspon između
Desničinih susreta 2011.
i objave ovoga zbornika,
koji svejedno sadrži čak 23
od 25 predviđenih radova.
Nasuprot u nas raširenoj
praksi, zbornik k tomu nije
recenziran tek kao cjelina,
već prema pojedinim
prinosima, marom čak
39 recenzenata rasijanih
po različitim strukovnim
granama, institucijama
pa i državama. Nadalje,
u skladu sa zacrtanim
komparatističkim pristupom,
i sami autori, odnosno teme,
povezani su s različitim
državnim i društvenim
prostorima – većim dijelom
Hrvatskom, Srbijom i
Slovenijom, ali i Francuskom,
Italijom, Austrijom,
Njemačkom te Belgijom.”**

Sadržajno gledano, naslovni pojam rata i ne odnosi se toliko na svjetski oružani sukob, koliko na tadašnji uzmak ovakve ili onakve demokracije, posebice slobode javne riječi, pred – uvjetno rečeno – lijevim i desnim autoritarnim odnosno totalitarnim poretcima. Sam pak pojam intelektualca za dio autora podrazumijeva određenu širinu mišljenja pa i (samo) kritičnost, tj. shvaćanje iskristalizirano za Dreyfussove afere, no većina na umu ponajprije ima nešto pragmatičniju kategoriju koja se u ishodišnoj ruskoj tradiciji nazivala inteligencijom, završivši naposljetku na osobama koje su završetkom odgovarajuće visoke pa i više škole stekle uža znanja i vještine. Ukratko rečeno, na jednoj strani cijeloga spektra govori se o javnom intelektualcu, glasu razuma, savjesti društva, na drugoj pak o specijalističkom stručnjaku ili ekspertu, zlobnici bi rekli „fah-idiotu”, koji možda doista i ne bi trebao suditi dalje od cipela.

Nedvojbeno, tako široko određeni intelektualci prema totalitarnim se poretcima mogu odnositi na najrazličitije načine, od svesrdne potpore do otpora, ali i poslušna iz egzistencijalne nužde. Ipak, čak i kada se u odnosu prema stra-

tegijskom cilju ne manifestiraju bitnija razilaženja, same strukturalne značajke znanstvene i umjetničke djelatnosti latentni su potencijal za iskrenje kada dođe do frikcije s okoštanim ideološkim postavkama.

Svaki na svoj način, o tomu u ovom zborniku svjedoče i pluralistički karakter kongresa kulturnih radnika u Topuskom (Drago Roksandić, *Prvi kongres kulturnih radnika Hrvatske, Topusko, 25–27. lipnja 1944. – iskustvo i appropriate*), i cinično zauzimanje dijela znanstvene elite da se ponjemčivanje Slovenije izvede „naizgled blagim, ali zato svrhovitijim” metodama (Michael Wedekind, *Znanost i politika – restrukturiranje Slovenije 1939.–1945.*), i „prostor slobode” Milivoja Magdića (Ivica Matičević, *O ideologiji i književnosti u esejima Milivoja Magdića u Spremnosti*), i zafrkancije Dušana Pirjevca (Marija Mitrović, *Partizanstvo, Revolucija, Partija*). Bi li se ovdje, da je Banovina Hrvatska potrajala, mogao ubrojiti i prijeporni status etnologije i etnografije, teško je reći, no prema dosadašnjim istraživanjima njihov nagli društveni uspon nije bio iniciran iznutra, iz same struke, već izvana, kao svojevrsan utemeljiteljski mit (Pieter Plas, *Etnologija i etnografija u Hrvatskoj 1939.–1947.: prema kritičkom vrednovanju djelatnosti i diskursa*).

Kada takav mit poprima značajke integrativne „svete laži”, tj. kada su njegovi sudionici svjesni da propovijedaju, točnije propagiraju neistinu, valja istražiti od slučaja do slučaja, kako je to učinjeno u pogledu pogibije Ivana Gorana Kovačića (Goran Miloradović, *Tri groba jednog pesnika – smrt Ivana Gorana Kovačića: činjenice, interpretacije, mit*). Naravno, budući da je znanje umnogome uvjetovano konkretnim sociokulturnim okruženjem, aktante se ne može promatrati sasvim izolirano, kao da im je nekakva apsolutna istina bila jednostavno dostupna, samo da su se dovoljno potrudili. Isto tako – da prijedemo na etičko područje – ono što se danas percipira kao manje zlo tijekom vremena može ispasti većim, a mogućnosti ponavljanja baš i nema.

„...zbornik je heterogen u najboljem smislu – nalazimo u njemu i uvriježene modele političke biografije, i za maticu hrvatske povijesne struke pomalo avangardne pristupe karakteristične za noviju intelektualnu, odnosno socijalnu, kulturalnu i književnu povijest. Mnogi od uvrštenih radova stoga nisu tek obrada određene teme, već i dobrodošao metodološki putokaz za uže načitanje istraživače.”

Takve teškoće, koje ne mogu uvijek nadići ni najizobraženiji pojedinci, izravno su dotaknute u radu o povjesničaru Friedrichu Meineckeu (Michael Antolović, *Evropska ili nemačka katastrofa? – Friedrich Meinecke i Drugi svjetski rat*), a mogu se donekle naslutiti i u onima o hrvatskim nacionalističkim intelektualcima (Stipe Kljajić, „*Nikada više Jugoslavija*”: jugoslavenstvo u vizijama hrvatskih nacionalističkih intelektualaca) te o Ženskoj lozi hrvatskog ustaškog pokreta (Martina Bitunjac, „*Velike su naše dužnosti prema narodu*”: intelektualke u Ženskoj lozi hrvatskog ustaškog pokreta). Prvotno nezadovoljni Jugoslavijom, mnogi od njih zacijelo su bili nezadovoljni i određenim aspektima Nezavisne Države Hrvatske, samo što o tomu danas raspoložemo pretežno s već u ono doba publiciranim, dakle itekako kontroliranim vrelima.

Zahvaljujući pronalasku autobiografskih bilježaka te izvornih zapisnika, ta istraživačka zapreka uspješno je svladana u prilogu o filozofu Stjepanu Zimmermannu (Petar Macut, *Zimmermannova kritika režima Ante Pavelića – uzroci i posljedice*), kao i u onomu o tajnim prijemima unutar Antifašističke fronte žena, koji međutim nisu bili vezani samo uz partijsku kontrolu, nego i uz cjelokupno patrijarhalno nasljeđe (Renata Jambrešić Kirin, *Intelektualke nakon revolucije: od partijske do zatvorske ćelije*), pa su pojedine feminističke teme, primjerice, otvorenije tretirane još 1930-ih, u također obrađenom časopisu *Žena danas* (Stanislava Barać, *Pacifistički i antifašistički diskurs u listu Žena danas, 1936–1941*). Srodan problem „koautorstva”, tj. izravnoga ali za čitatelje nevidljivoga uredničko-cenzorskoga miješanja, vjerojatan je za NDH i u slučajevima sociologa Mirka Kus-Nikolajeva (o tomu više u osmom svesku *Hrvatskoga biografskoga leksikona*) i vojnopovijesnoga publicista Slavka Pavičića (primjerice, listić s ispravicima sugerira da se naknadno uspio distancirati od autorske odgovornosti za tekst u *Našoj domovini* objavljen pod njegovim imenom) te poprilično moguć u onomu ovdje obrađenoga Josipa Horvata (Albert Bing, *Josip Horvat i (Drugi svjetski) rat*).

Dodatna teškoća je i to što su se u kratkom razdoblju od 1941. do 1945. na našem području izmijenila čak tri, ako ne i četiri društveno-politička ustroja. Kako god bilo motivirano, pristajanje uz jedan značilo je marginalizaciju u sljedećem, a neki su se, poput Milana Ćurčina (Veljko Stanić, „*Unutrašnji autsajder*”: Milan Ćurčin, *Nova Evropa i Drugi svjetski rat 1939–1941.*) i Kus-Nikolajeva, našli i višestruko marginaliziranima. Ista sudbina zapala je i njihove rukopisne ostavštine, a za oralnohistorijski pristup, ovdje marom Iva-

ne Cvijović Javorina uspješno primijenjen na obitelj Vladana Desnice, nema uvijek prilike.

Drugi intelektualci, poput Krležinih (Snježana Banović, *Bela i Miroslav Krleža u NDH – vedri repertoar kao cijena za život*) i Ksenije Atanasijević (Ljiljana Vuletić, *Ksenija Atanasijević: filozofkinja i rat*), rehabilitirani su prije ili poslije, a treći su – kao Ljubo Leontić – već u početku prepoznali zajednički interes (Stjepan Matković, *Ljubo Leontić: njegovi politički pogledi 1939.–1947.*). Kako se može nazrijeti, dio autora sklon je u takvim mijenama vidjeti oportunizam, a dio dosljednost u svojevršnom realpolitičkom kontinuitetu.

Slučajno ili ne, sustavan pristup takvim načelnim pitanjima izraženiji je u prinosima nastalima izvan hrvatskoga područja. Primjerice, osim što daju pregled znatno šire panorame beogradskih odnosno srpskih sveučilišnih profesora odnosno intelektualaca, dva sintetska rada o okupiranoj Srbiji postavljaju i pitanje nisu li naša očekivanja možda i previsoka* – uostalom, po definiciji, intelektualci su prije ljudi od misli negoli od akcije, a one koji raspolažu zaslužnim autoritetom režim je sklon u svoje kolo uključiti i krivotvorenjem potpisa na raznim apelima upućenima ovom ili onom narodu (Dragomir Bondžić, *Beogradski univerzitetski profesori i Drugi svjetski rat*; Bojan Đorđević, *Srpski intelektualci u okupaciji: od čutnje do rezignacije*). U tom kontekstu zbog svoje je kompleksnosti posebno zanimljiv slučaj protusovjetskih emigranata, kojih dio osovinski pohod na Istok zasigurno nije doživljavao kao agresiju na majčicu Rusiju, nego kao dobrodošlo savezništvo u borbi protiv boljševizma (Aleksij Timofejev, *Društveni život ruskih emigranata u okupiranoj Srbiji*).

U skladu s prije izloženim, apstraktnija, ali također neophodna teorijsko-metodološka razina tiče se odnosa između teksta i njegova autora, konkretno dnevnčkih zapisa kao više ili manje fiksijskoga odraza živoga subjekta,

„Ključna je dakle pouka da se u kratkom roku može proizvesti kvalitetna, svježa i poticajna zbornička cjelina, koja potpuno odgovara programatskoj namjeri *Desničinih susreta* u vidu kritičkoga i komparatističkoga propitivanja fenomena suvremene kulture i povijesti. Čini li nas ta kritičnost intelektualcima, ili smo i dalje tek znanstveni zanatlije višega ranga, kao i što nas od toga dvoga, ako uopće, i za što, u suvremenom društvu legitimira, posebno je, međutim, pitanje.”

ovdje obrađena na primjeru Aleksandra Tišme (Tatjana Rosić Ilić, *Dnevnik 1942–1951 Aleksandra Tišme: Pandorina kutija i demoni odluke*), a blisko je i pitanje o tomu koju vrstu izraza, historiografiju ili književnost, odabrati odnosno kako razgraničiti za pisanje o prošlosti, u ovom slučaju podjednako onoj francuskoga Pokreta otpora, kao i kolaboracionista (Daniel Barić, *Pisati danas u Francuskoj o intelektualcima za vrijeme Drugog svjetskog rata: izazovi historiografije i fikcije*).

No dobro, kako onda ocijeniti sadržaj ovoga zbornika? U pozivu na ovaj skup naglašeno je da se, prema potrebi, očekuju i kritički komentari. Priznajem, zbornik sam u ruke uzeo s određenom zebljom – neki od uključenih znanstvenika izravno odlučuju o tomu hoću li danas-sutra doktorirati ili ne.¹ Što ako mi se nešto ne sviđa? Jesam li u svojevršnom sukobu interesa? Nisam li doveden u situaciju da na loš način ponovim toliko već aludiranu izdaju intelektualaca? Rekao bih da nisam. Među ostalim, ma koliko je tražio, nijedan od autora nije počinio istinsku pozitivističku pogrešku, kakva se primjerice događala arheolozima kada su zbog njegove propadljivosti ignorirali značenje drveta za većinu starih kultura. Drugim riječima, kontekstualno, oprezno tumačenje standardni je postupak svih prinosa u kojima je to bilo potrebno, podjednako onih u kojima se intelektualci promatraju kao individuumi, kao i onih u kojemu pripadaju širem timu, instituciji, naraštaju ili spolu. U tom smislu, zbornik je heterogen u najboljem smislu – nalazimo u njemu i uvriježene modele političke biografije, i za maticu hrvatske povijesne struke pomalo avangardne pristupe karakteristične za noviju intelektualnu, odnosno društvenu, kulturnu i književnu povijest. Mnogi od uvrštenih radova stoga nisu tek obrada određene teme, već i dobrodošao metodološki putokaz za uže načitanje istraživače. Uostalom, tko se na adekvatan način želi baviti intelektualcima upućen je da prelazi disciplinarne granice. Sam bih možda nekim temama drukčije pristupio, no riječ je ponajprije o legitimnim razlikama osobnoga ukusa i analitičko-interpretativnoga slijeda.

Od izričitih sugestija [iako su bile pripremljene, zbog ograničenoga vremena a i odsutnosti pojedinih autora nisam ih bio pročitao – F. H.], upozorio bih stoga tek na to da su prema istraživanjima Višeslava Aralice djela Miroslava Krležu u travnju 1944. bila skinuta s „privremena popisa pisaca zabranjenih

¹ Autor je doktorirao 5. travnja 2013. (*nap. ur.*)

za prodaju" (V. Aralica, *Matica hrvatska u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, str. 171), kao i da njegovo ime u književnom kontekstu za NDH nije spominjano samo u *Hrvatskoj reviji* (tako na str. 11, 16 i 18 zbornika), već i u *Spremnosti* (usp. Trpimir Macan, *Spremnost 1942–1945*, str. 143–144) te *Našoj domovini* (sv. II, str. 644, 646, 659). Također, mjestimice se – rekao bih teatrocentrično – tvrdi da je Belin popularni repertoar Miroslava štitio od progona (str. 18 i 22), iako će polazeći od izloženih podataka uzročno-posljedična veza prije biti obratna. Njihova pak dvorkinja, navodni agent UNS-a, malo je Anica, malo Katica (str. 17), pa ostaje mogućnost da posrijedi nije ista osoba.

Slično tomu, kako god karakterizirali Filipa Lukasa, prema sadašnjem stanju stvari neprimjereno ga je označiti bilo kao „gorljivoga frankovca” (str. 51), bilo kao „viđenijega pripadnika ustaškoga pokreta” (str. 10) odnosno „istaknutoga ustaškoga emigranta” (str. 51), a i njegove poglede iz 1930-ih ne bi trebalo rekonstruirati samo prema tekstualnim inačicama tiskanim nakon 6. travnja 1941. (str. 189–191), budući da se u nekim slučajevima bitno razlikuju. Također, podjednako kontroverzni a nedovoljno proučeni Vinko Krišković (i o jednom i o drugom nešto će također pisati u osmom svesku *Hrvatskoga biografskoga leksikona*) u Švicarsku je po svem sudeći nepovratno otišao tek potkraj travnja 1944. – pogrešna tvrdnja o prosincu 1942. potječe također od Horvata (prvi je navod iz *Preživjeti u Zagrebu*, pod 25. travnja 1944., drugi, kao „krajem 1942.”, iz *Hrvatskoga panoptikuma*, str. 103 izdanja iz 2007.), koji je njegov angažman za NDH svakako umanjio, ali ne i sasvim „ispustio”, pripisavši ga staračkoj senilnosti (str. 52; *Hrvatski panoptikum*, str. 101 izdanja iz 2007.). Napokon, koncept „tzv. purgerske političke kulture” (str. 43 i 50–56) nikako ne mogu shvatiti, što se možda može pripisati i mojem lokal-patriotizmu. Slično tomu, tvrdnja kako je „cilj opravdava sredstvo” „poznati jezuitski princip” (str. 236) za me nipošto nije evidentna, a dvojim i da se s „pravoslavlja” moglo prijeći na „grčko-istočnu vjeru” (str. 15).

No, sve su to tek marginalije na marginalije. Ključna je dakle pouka da se u kratkom roku može proizvesti kvalitetna, svježa i poticajna zbornička cjelina, koja potpuno odgovara programatskoj namjeri *Desničinih susreta* u vidu kritičkoga i komparatističkoga propitivanja fenomena suvremene kulture i povijesti. Čini li nas ta kritičnost intelektualcima, ili smo i dalje tek znanstveni zanatlije višega ranga, kao i što nas od toga dvoga, ako uopće, i za što, u suvremenom društvu legitimira, posebno je, međutim, pitanje. Nadam se ipak

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije

Hrvatsko društvo pisaca
i
Plejada d.o.o. iz Zagreba

pozivaju Vas na kolokvij

Vladan Desnica i *Desničini susreti*: danas i sutra

povodom objavljivanja

Zbornika radova s međunarodnog skupa *Desničini susreti 2011.:*
Intelektualci i rat 1939.-1947.

(uredili: Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), Biblioteka *Desničini susreti*,
sv. 6, Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Plejada d.o.o., Zagreb 2012., 352 str.

petak, 14. prosinca 2012. godine, s početkom u 10.30 sati
u Knjižnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Ivana Lučića 3/II. kat

U programu sudjeluju (redoslijedom izlaganja):

prof. dr. sc. Nikola Petković
akademik prof. dr. sc. Zoran Kravar
prof. dr. sc. Ivica Šute
Filip Hameršak
dr. sc. Ivica Matičević
Branimir Janković
Ilija Ranić
Ivana Cvijović Javorina
prof. dr. sc. Drago Roksandić

Sl. 16a i b. Pozivnica na kolokvij „Vladan Desnica i *Desničini susreti*: danas i sutra” u
Knjižnici Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 14. prosinca 2012.

Životna baština i stvaralački opus pisca Vladana Desnice (Zadar, 17. rujna 1905. – Zagreb, 4. ožujka 1967.) temeljne su inspiracije programske orijentacije i djelatnosti *Desničinih susreta* te polazište istraživačkih rasprava i kulturnih inicijativa u vezi s aktualnim pitanjima modernog povijesnog iskustva i suvremenosti. Prvi put su održani u Zagrebu 1990. godine, a obnovljeni 2006. godine. Od tada djeluju kontinuirano u Zagrebu, Zadru i Kuli Stojana Jankovića u Islamu Grčkom u Ravnim kotarima.

Rad skupa zaključit će se u 12.00 sati.

Desničine susrete organiziraju
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Hrvatsko društvo pisaca i Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“.

Filozofski fakultet
Sveučilište u Zagrebu

h,d,p, hrvatsko društvo pisaca
croatian writers society

P

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture

da će se odgovor na nj tražiti preslušavanjem ovih vrpca i čitanjem sljedećih zbornika, a ne obraćanjem nekim novim prorocima ili porocima...²

** Čovjek! Šaka jada što pod suncem zebe,
krhotina boga – praunuk amebe.*

V. Desnica³

Sl. 15. Desničini susreti 2007. u Hrvatskom društvu pisaca.

² Izlaganja na kolokviju u Zagrebu su bila snimana, ali autori nisu koristili tonske zapise pri pisanju svojih eseja. (*nap. ur.*)

³ Stihovi iz Desničine pjesme „Čovjek strepi pod čeličnim pticama koje siju smrt”. (*nap. ur.*)

Potrebe i mogući smjerovi daljnjeg rada na teorijskim i metodološkim pristupima problematici intelektualaca i rata. Iskustvo *Desničinih susreta 2012.: Intelektualci i rat 1939.–1947.* (Zadar i Islam Grčki, 14. –16. rujna 2012.)

BRANIMIR JANKOVIĆ

Želio bih prigodu govora o zborniku *Desničini susreti 2011.: Intelektualci i rat 1939.–1947.* (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina, Zagreb 2012.), predstavljenom 14. prosinca 2012. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, i raspravu o budućem programskom razvoju *Desničinih susreta* premostiti napomenama i komentarima o onome što se nalazi između tih dviju točki, naime o održanom znanstvenom skupu *Desničini susreti 2012.* (Zadar i Islam Grčki, 14.–16. rujna 2012.), posvećenom istovjetnoj temi *Intelektualci i rat, 1939.–*

1947.¹ Pritom je moja perspektiva osim u poziciji tajnika Pripremnog odbora *Desničinih susreta 2011.* i 2012. godine sadržana i u dugotrajnom praćenju *Desničinih susreta*, kao i nastojanjima da vlastita pripadnost profesiji povjesničara uključuje stalnu prisutnost što je moguće više različitih metodoloških, teorijskih i epistemoloških razmatranja.

Počeo sam ih pratiti 2007. godine,² dakle gotovo od samih početaka njihovih kontinuiranih održavanja 2005., odnosno 2006. godine. Zainteresirao sam se tada za *Desničine susrete* jer se na njima tematiziralo i povijest, i književnost, i umjetnost, i kulturu, što mi je kao tadašnjem diplomiranom povjesničaru i kroatistu bilo važno, tim više jer su znanstveni skupovi u Hrvatskoj

¹ Usp. *Desničini susreti 2012. Intelektualci i rat, 1939.–1947. godine: program rada, sažeci izlaganja*, Zadar, 14. i 15. rujna, Islam Grčki 16. rujna 2012., (ur. Drago Roksandić i Branimir Janković), Zagreb 2012.

² *Desničini susreti 2007. Pripadnost kulturi – kultura pripadanja*, Zagreb, 21.–22. rujna 2007. Usp. zbornik radova *Desničini susreti 2005.–2008.*, (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), Zagreb 2010.

većinom disciplinarno razdvojeni. Kasnije mi je kao doktorandu moderne i suvremene hrvatske povijesti pozornost privlačilo što se njihova glavna tema svake godine mijenjala i što se vodilo računa o radu na konceptualizaciji samog znanstvenog skupa, što, opet, u hrvatskoj historiografiji nije tako čest slučaj. I, treće, važan interes za *Desničine susrete* predstavljala je činjenica što se na njima uvijek dobivala prigoda čuti nešto više i o srpskoj kulturi. Prošavši kroz dobrim dijelom mononacionalizirani obrazovni sustav, to mi je obilježje *Desničinih susreta* značilo dodatnu kvalitetu i poticaj.³ Pretpostavljam da ovo iznošenje vlastitog iskustva praćenja *Desničinih susreta*, pored mogućnosti različitih drugačijih pogleda, ipak upućuje na njihove opće odrednice koje čine već određenu teorijsku i metodološku, odnosno intelektualnu tradiciju.

Ta je tradicija dakako omogućavala da se svake godine pokuša u raznim konceptijskim rasponima otići još korak dalje. Stoga su primjerice *Desničini susreti* 2011. i 2012. godine bili posvećeni iznimno kompleksnom i zahtjevnom odnosu intelektualaca i rata na prostoru jugoistočne Europe u 20. stoljeću. I dok se odabir teme intelektualaca – kao nosive tematike od *Desničinih susreta* 2009. do 2012. i dalje – nadavao sam po sebi s obzirom na Vladana Desnicu kao reprezentativnog književnika i intelektualca čija je usidrenost u hrvatsko-srpskom interkulturalizmu bila važna vodilja prilikom samog zasnivanja koncepcije *Desničinih susreta*, uvođenje pridružene teme rata za *Desničine susrete* 2011. i 2012. prilično je usložnilo moguće problematizacije i implikacije.

Nakon *Desničinih susreta 2011.* na kojima je sudjelovalo 25 izlagačica i izlagača i zbornika koji je uslijedio 2012. godine, dodatna nadgradnja *Desničinih susreta 2012.*, providena ponavljanjem teme *Intelektualci i rat, 1939.–1947.*, očitovala se u prvom redu na povećanju broja sudionica i sudionika, njih čak 43, dakle gotovo dvostruko više nego 2011. godine. Nadolazeći zbornik *Desničinih susreta 2012.*, kao i predstavljeni zbornik *Desničinih susreta 2011.*, trebali bi dakle zajedno sadržavati preko 60 članaka o različitim pitanjima odnosa intelektualaca i rata te biti zaista referentne publikacije o toj problematici o kojoj na prostoru Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine i Slovenije nije, napose u regionalnoj i interdisciplinarnoj perspektivi, dovoljno pisano.

³ Navedena obilježja istaknuo sam i u opširnom prikazu *Desničinih susreta 2009. Intelektualci i vlast, 1945.–1954.*, Zagreb, 18.–19. rujna 2009., objavljenom u *Historijskom zborniku*, 63/2010., br. 10, 378.–386.

No uz brojčani i tematski prinos čini mi se vrlo važnim problematizirati i mogući konceptualni, odnosno teorijski i metodološki doprinos. Naime, treba imati u vidu da prijavljivanje izlaganja i pisanje o nekom intelektualcu ili skupini intelektualaca ne znači odmah da se pritom radi i o intelektualnoj historiji. Iz tih smo razloga nakon analize zaprimljenih prijava krenuli u priređivanje knjižice o intelektualnoj historiji s prijevodima nekoliko tekstova iz njemačke i francuske historiografije, zaokruženima poticajnim tekstom francuskog sociologa Pierrea Bourdieua o uvjetima i okolnostima cirkulacije ideja.⁴

S obzirom na nastojanja na stalnom profiliranju *Desničinih susreta*, kao i pretpostavku da je rad na dodatnoj konceptualizaciji priloga o intelektualcima za *Desničine susrete* potreban, osvrnut ću se na neke od metodoloških, teorijskih i epistemoloških pitanja i problema koji proizlaze iz održanog znanstvenog skupa *Desničini susreti 2012. Intelektualci i rat, 1939.–1947.* I u ovom slučaju moji kritički komentari i zaključci u odnosu na sva izlaganja, diskusije i cjelinu znanstvenog skupa predstavljaju vlastiti pogled, dok bi drugi izlagači i izlagačice mogli naravno imati i izložiti različite i drugačije dojmove i opaske.

Dominiranje tema iz hrvatske i srpske povijesti, književnosti i kulture na *Desničinim susretima 2012.* sukladno je tradiciji *Desničinih susreta* u vidu poticanja proučavanja hrvatsko-srpskog interkulturalizma kao i regionalnih prožimanja (napose slovenskih i bosanskohercegovačkih) te mediteranskih i srednjoeuropskih u mjeri u kojoj sadržavaju poveznice i pružaju mogućnosti komparacije. O funkcioniranju drugog kontinuiteta – naglasaka na zastupljenosti različitih disciplina, u prvom redu historiografije i književne povijesti/teorije – pozvaniji su odgovoriti sami sudionici ukoliko smatraju da su iz njihove perspektive bili jedno drugome nadopuna. Osobno mi se čini da tematski okvir intelektualaca i rata može dobro povezati različite discipline.

Tematski su se izlaganja opredjeljivala ili za obradu grupa, skupina intelektualaca ili, ponajviše, za pojedince i pojedinačne biografije. Iznošenje pregleda niza pojedinačnih slučajeva i intelektualaca različitih ideoloških opcija rezultiralo je u svakom slučaju tematskom širinom i raznovrsnošću, omogućenu dakako iznimno velikim brojem sudionika, što je bila i prednost i mana *De-*

⁴ U publikaciji će biti objavljena tri prevedena teksta: François Dosse, „Intelektualna historija”, Pierre Bourdieu, „Društveni uvjeti međunarodne cirkulacije ideja” i Daniel Morat, „Intelektualci i intelektualna historija”. Prijevodi će biti popraćeni uvodnim tekstom Branimira Jankovića i bibliografijom priloga o intelektualnoj historiji. (*nap. ur.*)

sničnih susreta 2012. U diskusiji se napose raspravljalo o vrijednostima koje imaju te biografije. Raznoliko pojedinačno iskustvo neosporno je važno, no čini se da je trebalo naglasiti u izlaganju zašto se govori baš o dotičnom intelektualcu i zašto je upravo ta osoba ili, uostalom, određena skupina intelektualaca izabrana za temu. Je li dovoljno izabrati nekoga samo zbog njegove društvene i profesionalne važnosti ili je poticajnije to učiniti zbog važnosti intelektualno-povijesnih problema koje sadrži i pitanja koja otvara? Iz perspektive povijesti intelektualaca – a još više intelektualne historije – kanon reprezentativnih, zanimljivih i poticajnih osoba može izgledati drugačije nego iz perspektive političke i profesijske reprezentativnosti, stoga se čini potrebnim uvoditi u raspravu i pojedince koji bi predstavljali izazov tome kanonu.

Iz tih je razloga bilo moguće primijetiti da su neka izlaganja trebala biti profiliranja, s izraženijom konceptualizacijom, a tematski katkad i više usre-

„Kroz diskusije na *Desničnim susretima 2012.* bilo je itekako moguće vidjeti da bavljenje intelektualcima ima – možda kao malo koje drugo područje – značajnu etičku i političku dimenziju. Premda je historiografski relevantno iznositi dijelom ili posve različita i oprečna povijesna iskustva kako bi razumijevanje, objašnjavanje i interpretacija bili što kompleksniji, potpuniji i cjelovitiji, opravdano je pitanje kako postupati u analizi intelektualaca kojima se u različitim rasponima sudjelovanja/suučesništva može postaviti pitanje (...) odgovornosti za zlo koje se odvijalo u njihovo vrijeme, u ovom slučaju Drugog svjetskog rata.”

dotočena prema samom ratnom periodu – bilo dakako izravno, bilo preko bitnih prijeratnih odrednica koje su usmjerile djelovanje tijekom rata ili kroz direktne poslijeratne posljedice toga djelovanja – te na kraju s opsežnijim sintetskim zaključcima vezanima uz naslovljenu problematiku mehanizama odnosa intelektualaca i rata. Napominjem da na *Desničnim susretima 2012.*, za razliku od prethodnih, nije bilo tematskih izlaganja o povijesti žena i rodnoj problematici te nije bilo dovoljno riječi o intelektualcima Židovima, dok je upravo Drugi svjetski rat, kao tema znanstvenog skupa, bilo razdoblje njihova najvećeg stradanja koje je obilježilo i jugoistočnoeuropsku i srednjoeuropsku povijest, kao prostorne okvire zastupljene na *Desničnim susretima 2012.* Dobro je što se na njima obrađivalo i tehničku

Sl. 17. *Desničini susreti 2012.: Intelektualci i rat 1939. –1947., Zadar, 14. –15. rujna 2012.* S lijeva na desno: Dragomir Bondžić, Enver Kazaz, Branimir Janković, Drago Rokсандić, Snježana Koren, Željko Milanović i František Šitek.

inteligenciju, dok su izostali intelektualci različitih religijskih/vjerskih/crkvenih provenijencija.

Sve navedeno neminovno vodi do potrebe razmatranja mogućnosti dubljeg profiliranja priloga u okviru povijesti intelektualaca, odnosno, još dalje, intelektualne historije. To se čini tim više potrebnim jer se kroz znanstveni skup stalno provlačilo pitanje – s nerijetko tek usputno navođenim definicijama – kako odrediti intelektualce: tko jest a tko nije intelektualac i koja je njegova uloga, odnosno što je sve potrebno da bismo nekoga označili intelektualcem. Pritom se u izlaganjima i diskusijama spominjala brojnost definicija intelektualca, a intelektualcu je značajan dio diskutanata pridavao prvenstveno odrednicu kritičkog intelektualca, uz kojeg se vezuje mišljenje, distanca i odgovornost,⁵ dok bi se ostalima mogla pripisati poznata sintagma J. Bende

⁵ Tako se primjerice Željko Milanović u svome prilogu pozivao na tekst Dubravke Stojanović „Tadić i inteligencija” i njezinu napomenu da je inteligencija „ili kritička ili nije inteligencija” (<http://pescanik.net/2012/05/tadic-i-inteligencija>, 26. svibnja 2012.).

– „izdaja intelektualaca”. Mogla se međutim čuti i napomena ne mistificira li se i ne pridaje prevelika važnost ulozi, mogućnostima i odjecima djelovanja intelektualaca. Postavljalo se s tim u vezi i pitanje treba li intelektualce vrijednosno određivati ili je pak iz istraživačke perspektive prikladnija neutralnija definicija intelektualca u koju bi ulazili svi oni intelektualci koji javno djeluju, stoga bi pored kritičkih intelektualaca njima tipološki pripadali i oni, kako ih neki nazivaju, afirmativni, odnosno intelektualci skloni dominantnom „režimu istine” ili čak njihovi oblikovatelji.

Zbog toga se čini prijeko potrebnim u vlastita istraživanja – kao što su to neki izlagači pokušali činiti⁶ – unositi kritički reflektiranu teorijsku literaturu o fenomenu intelektualaca, njihovom definiranju i ulozi (npr. J. Benda, K. Mannheim, A. Gramsci, T. Adorno, J.-P. Sartre, M. Foucault, P. Bourdieu, E. Said itd.). Spomenuo sam već najavu objavljivanja prijevoda tekstova koji sadrže pregled i problematiziranje različitih definiranja i konceptualiziranja fenomena intelektualaca, stoga ću tek kratko navesti da su mnogi autori kao kriterij u određivanju intelektualaca navodili izjašnjavanje i djelovanje u (političkoj) javnosti, pri čemu treba voditi računa o strukturnim promjenama javnosti (J. Habermas) tijekom 19. –21. stoljeća.⁷

Iako se iz istraživačke perspektive čini potrebnim analizirati što veći raspon različitih djelovanja intelektualaca, od onih kritičkih do tzv. afirmativnih, jasno je da svako od tih djelovanja zahtijeva skrupuloznu obradu, napose zbog suvremenih prijevora i implikacija. Kroz diskusije na *Desničinim susretima 2012.* bilo je itekako moguće vidjeti da bavljenje intelektualcima ima – možda kao malo koje drugo područje – značajnu etičku i političku dimenziju. Premda je historiografski relevantno iznositi dijelom ili posve različita i oprečna povijesna iskustva kako bi razumijevanje, objašnjavanje i interpretacija bili što kompleksniji, potpuniji i cjelovitiji, opravdano je pitanje kako postupati u analizi in-

⁶ Pored nekoliko izlagača koji su se osvrtni na problem definiranja intelektualaca, Veljko Stanić je u svome prilogu izložio i različite pristupe proučavanju intelektualne povijesti u suvremenoj francuskoj historiografiji. Za specifičnu problematiku intelektualaca i Drugog svjetskog rata u suvremenoj francuskoj historiografiji i književnosti važan je prilog Daniela Barića, „Pisati danas u Francuskoj o intelektualcima za vrijeme Drugog svjetskog rata: iza-zovi historiografije i fikcije”, u: *Intelektualci i rat 1939.–1947. Zbornik radova s Desničinih susreta 2011.*, (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), Zagreb 2012., 145.-155.

⁷ Usp. Daniel MORAT, „Intelektualci i intelektualna historija” (u tisku), koji ističe da su s obzirom na kriterij participiranja u javnosti intelektualci dominantno fenomen modernosti.

tektualaca kojima se u različitim rasponima sudjelovanja/suučesništva može postaviti pitanje – na kojem je u diskusiji inzistirala Olivera Milosavljević – odgovornosti za zlo koje se odvijalo u njihovo vrijeme, u ovom slučaju Drugog svjetskog rata. No osim njima, pojavljuje se problem trebamo li i prilikom bavljenja intelektualcima koji nisu bili izravno angažirani u vlasti i upravi kolaboracijskih režima, odnosno koji su bili aktivni primjerice samo u znanstvenim ili kulturnim časopisima ili uopće nisu bili aktivni, postaviti pitanje njihove šire odgovornosti za boravljenje, promatranje i nedjelovanje u režimima u kojima u njihovoj blizini bivaju ubijani nacionalni, rasni i politički neprijatelji ili ih, nasuprot tome, treba osloboditi propitivanja takve odgovornosti.

Tu se dakako otvara niz pitanja koja oponiraju onom starom povjesničarskom načelu distance prema predmetu istraživanja. Ne čini se pritom prikladnim pozvati ni na M. Blocha i njegovo navođenje u knjizi *Apologija historije ili zanat povjesničara* da povjesničar ne treba suditi već razumjeti jer je ono formulirano s obzirom na tradiciju povijesnog istraživanja u kojoj se nerijetko krivilo istaknute ličnosti iz prošlosti što nisu ispunili suvremena (nacionalna) očekivanja. Budući da je Bloch 1944. strijeljan kao francuski Židov i pripadnik pokreta otpora, nije mogao sudjelovati u istraživačkim raspravama o Holokaustu u kojima je općenito pitanje razumijevanja, u ovom slučaju suodgovornih, naravno, itekako prijeporno. Međutim, u tim je raspravama, tijekom svoje polustoljetne tradicije, skrenuta pozornost da se u proučavanjima ipak ne treba baviti samo žrtvama, već i počinocima, sudionicima i promatračima zločina kao i njihovim motivima i razlozima (ne)sudjelovanja kako bi se bolje razumjeli uvjeti i okolnosti koji su omogućili takav užas. Time je dakle epistemološki i objasnidbeno opravdano i elaborirano bavljenje počinocima, sudionicima i promatračima, ne uklanjajući, naprotiv, i dalje snažno prisutno etičko pitanje, sada ne samo kod subjekta istraživanja već i u poziciji samih istraživača, napose onih koji dovoljno ne reflektiraju svoju istraživačku perspektivu i pristup ili onih kojima nije u potpunosti cilj pružiti bolje razumijevanje i cjelovitiju sliku. Slojevitost etičkih konzekvenci vidljiva je primjerice u književnim djelima i filmovima koji kritiziraju i osuđuju nasilje, ali mu zapravo pružaju prostor ili imaju učinak estetiziranja nasilja.⁸ Iz navedenih bi

⁸ Složeno etičko pitanje (ne)prikazivanja ratne ljudske patnje na fotografijama obrađuje Susan SONTAG, *Prizori tuđeg stradanja*, Zagreb 2005.

razloga svaki istraživač trebao pokušati cjelovito kritički reflektirati svoj pristup, analizu i interpretaciju, čineći kritičke diskusije nužnima. Neke od njih otvarane su na *Desničinim susretima 2012.* i doticale su važna pitanja, iako je u pojedinim slučajevima nedostajalo još dubljeg usredotočavanja na njih, zbog čega mi se čini potrebnim da se nastavi njihovo raspravljanje.

Razmatrajući poziciju istraživača moguće je primjerice napomenuti da suvremeni proučavatelji intelektualaca u Drugom svjetskom ratu koji bi navodili da neki od njih nisu bili direktno odgovorni za ono što se događalo ne bi trebali smetnuti s uma da se radi o vremenu u kojem su se u njihovoj prisutnosti odvijale deportacije i ubijanja pripadnika drugih nacionalnosti, napose Židova i Roma kao i političkih protivnika iz redova vlastite nacije, stoga možda možemo reći da ako ne postoji neposredna „odgovornost-za”, postoji „odgovornost-pred”, da se poslužim razlikovanjem koje je svojevremeno upotrijebio književnik Miljenko Jergović.⁹ Zbog suvremenih etičkih i političkih prijedora i implikacija, sadržanih u potrebi i teškoćama uvjerljivog suočavanja s prošlošću, bavljenje ratnim i poslijeratnim zločinima i ubojstvima traži iznimnu pažnju i skrupuloznost pri obradi i neminovnoj tekstualnoj selekciji podataka i kontekstâ, pri čemu treba napose voditi računa koji su to konteksti koji su nužni i ne bi nipošto trebali biti zanemarivani i ispušteni.

Uz problem nužnih konteksta koje bi svakako trebalo spomenuti u vlastitom izlaganju ili tekstu, posebno je pitanje u kojoj mjeri navođenje pojedinih konteksta oslobađa intelektualca ili intelektualce od odgovornosti, a u kojoj mjeri tu odgovornost pojačava i zaoštava. Olivera Milosavljević inzistirala je na iznošenju konteksta informiranosti, obaviještenosti i upoznatosti srpskih i jugoslavenskih intelektualaca 1930-ih s temeljnim odrednicama i praksama fašizma i nacizma, naglašavajući tezu kako su tadašnji intelektualci – „suvremenici fašizma” – već prije Drugog svjetskog rata znali sve o njima.¹⁰ Osim što može poslužiti kao kritika iskaza tadašnjih hrvatskih intelektualaca koji

⁹ Povodom svoga romana *Otac* (2010.) Miljenko Jergović je na napomenu da nije svaki Hrvat osobno odgovoran za ustaštvo odgovorio: „ (...) ne, naravno da svaki Hrvat, onaj koji je doživio Drugi svjetski rat, kao ni onaj koji se rodio poslije rata, nije odgovoran za ustaštvo. Ali svaki je odgovoran pred ustaštvom. (...) Ta jedna riječ, ‘pred’ umjesto ‘za’, zapravo je ključna. (...)” (<http://www.jergovic.com/ajfelov-most/borba-s-hrvatom-u-sebi/>, 14. kolovoza 2010.).

¹⁰ Usp. Olivera MILOSAVLJEVIĆ, *Savremenici fašizma 1, Percepcija fašizma u beogradskoj javnosti: 1933–1941.*; *Savremenici fašizma 2, Jugoslavija u okruženju: 1933–1941.*, Beograd 2010.

su navodili kako su bili šokirani brutalnošću 1941. godine, navođenje konteksta „upoznatosti-s” dakako zaoštava pitanje odgovornosti predratnih i ratnih intelektualaca, kao i onih koji su navodili kako se nisu diskreditirali pod kolaboracijskim režimima. Isticanjem teze kako su tadašnji suvremenici bili potpuno upoznati s onim što se pripremalo i odvijalo, O. Milosavljević polemizira s vlastitim suvremenicima, posebice revizionističkim povjesničarima koji rehabilitiraju kolaboraciju tijekom Drugog svjetskog rata. No upravo ta činjenica da je recentna knjiga O. Milosavljević o fašizmu snažno usidrena u vlastitoj suvremenosti svjedoči kako je „znanje” o fašizmu uvijek kontekstualno pozicionirano. Ako su suvremenicima fašizma i nama danas poznate brojne činjenice o njemu, neminovno je da su one služile tada i danas za specifične interese vlastitog vremena i neizbježno različite pripadajuće perspektive. Iz toga razloga mislim da napomenom kako su tadašnji suvremenici znali sve o fašizmu nećemo moći objasniti zašto su djelovali tako kako su djelovali. Mnogi autori primjerice ističu kako je brojnim suvremenicima rađanje fašizma bilo prihvatljivo jer su smatrali da će donijeti red, disciplinu i moral, osloboditi ih složenosti i teškoća funkcioniranja demokracije te napose „crvene opasnosti”.¹¹ Slično je istaknuo i Zvonko Kovač navodeći kako se za brojne tadašnje intelektualce ne radi samo o odnosu prema ratu već i o odnosu prema revoluciji, koji je uvelike utjecao na njihovo djelovanje ili nedjelovanje. Bez obzira na ove i slične napomene mislim da je navedena polemična teza O. Milosavljević – osim važne geste intelektualnog i historiografskog protesta protiv narastajuće plime rehabilitacije pojedinaca, pokreta i režima uronjenih u kolaboraciju u srpskoj javnosti i historiografiji – iznimno poticajna za kritičke rasprave na znanstvenim skupovima kako bi se uložio dodatni napor u elaboriranje vlastitih interpretacija i iznjedrilo što kompleksnije razumijevanje koje će izbjeći različite vidove dekontekstualiziranosti i ahistoričnosti. K tome, spomenutu tezu posebno trebaju imati u vidu suvremeni povjesničari koji se bave intelektualcima u Drugom svjetskom ratu, napose zbog pitanja odgovornosti i implikacija koje njihovo bavljenje tom temom može ili treba imati u suvremenoj struci i široj javnosti.

---

¹¹ Od brojnih autora koji govore o odnosu suvremenika prema fašizmu navest ću ovdje tek recentnu knjigu Renea Lovrenčića, autora koji je na tragu svoga bavljenja općom povijesti i socijalističkog angažmana kontinuirano pisao o naličju i zlokobnostima fašizma. Usp. Rene LOVRENČIĆ, *Nemirni mir: svijet 1918.–1939*, Zagreb 2011.

„Nadolazeći zbornik *Desničinih susreta 2012.*, kao i predstavljeni zbornik *Desničinih susreta 2011.*, trebali bi dakle zajedno sadržavati preko 60 članaka o različitim pitanjima odnosa intelektualaca i rata te biti zaista referentne publikacije o toj problematici o kojoj na prostoru Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine i Slovenije nije, napose u regionalnoj i interdisciplinarnoj perspektivi, dovoljno pisano.”

Zaključujući svoje komentare *Desničinih susreta 2012.* čini mi se nadalje posebno važnim istaknuti potrebu – uz one koji su to činili – za još više komparativno strukturiranih izlaganja, primjerice dvaju ili više intelektualaca, odnosno skupina intelektualaca u jednoj problemskoj komparaciji. Primjerena zastupljenost brojnih tema iz hrvatske i srpske, kao i bosanskohercegovačke i slovenske povijesti omogućuje da one ne supostoje jedna uz drugu već da se komparativno ukrštavaju u za to posebno pripremljenim izlaganjima.

S obzirom na sva održana izlaganja mislim da je bilo potrebno i dodatno teorijski profilirati središnju temu. Premda je naslov *Intelektualci i rat* uspješno pokrio različita područja, moguće je primijetiti i potrebu za još jednim podnaslovom i podtemom unutar naslovljenog okvira kako bi se izlaganja uz pružanje više ili manje općeg pregleda koncentrirala i na propitivanje određenog specifičnog problema vezanog uz intelektualce i rat (npr. odgovornosti, Drugog, šutnje, distance, prilagođavanja, kritike, angažmana, suradnje, otpora ili sl.).

Usprkos svemu navedenom mislim da *Desničini susreti 2012.* u svakom slučaju pružaju dobru podlogu za nastavljanje problematiziranja raznih eksplicitno ili implicitno otvorenih metodoloških, teorijskih i epistemoloških pitanja, kao i za kritičku raspravu o njima, što jedino omogućava sadržajniiji znanstveni i intelektualni iskorak. Ukazivanje na potrebe i moguće smjerove daljnjeg rada na teorijskoj i metodološkoj konceptualizaciji čini mi se vrlo važnim i u odnosu na raspravu o budućem razvoju *Desničinih susreta*. Iskustvo znanstvenih skupova *Desničinih susreta 2011.* i 2012. godine može biti pritom prilično dragocjeno. K tome, važnost uvijek iznova konceptualnog profiliranja *Desničinih susreta* ogleda se i u mogućnosti kontinuiranog reproduciranja značajnog referentnog mjesta u hrvatskoj historiografiji koja je dobrim dijelom manje sklona sustavnijem radu na sličnim teorijskim i metodološkim

produbljivanjima. To je međutim bitan preduvjet da se, kao što je to izrazio Miroslav Krleža, „kvantiteti jednoličnog arhivskog materijala [pretvore] u kvalitet historije”.¹² Tradicija *Desničinih susreta*, kao i stalno davanje prostora za raspravu o tome, što među ostalim pokazuju i kolokvij održan 14. prosinca 2012. povodom predstavljanja zbornika *Desničini susreti 2011.*, kao i ova publikacija, pružaju važne temelje da se to uspješno i realizira.

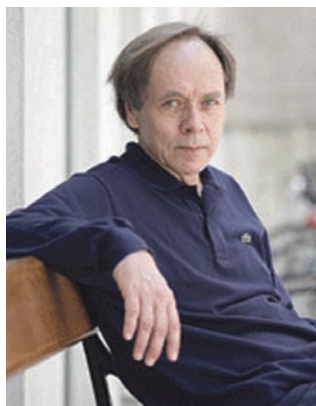
Sl. 18. *Desničini susreti 2009.: Intelektualci i vlast 1945–1954.*, Zagreb, 18. –19. rujna 2009. S lijeva na desno: Cvjetko Milanja, Krešimir Nemec i Tatjana Jukić.

¹² Miroslav KRLEŽA, „Prolegomena za Enciklopediju Jugoslavije”, u: *99 varijacija: lexicographica – eseji i zapisi*, Beograd 1972., 62.

Intelektualci i rat 1939.–1947. Zbornik radova s Desničinih susreta 2011. između Soll i Haben

ZORAN KRAVAR

Zbornik radova pročitanih na simpoziju *Desničini susreti 2011.* ponajprije je povod da se, prelistavanjem starijih zbornika, njih tri, baci pogled unatrag, te da se postavi pitanje o ulozi simpozija i prateće publikacije u našoj današnjoj kulturi. Odmah upada u oči da se u zasad posljednjem zborniku očituju tendencije koje su obilježile i prethodne. Povezane jedne s drugima, one bi se, pomalo starinski, mogle nazvati duhom *Desničinih susreta*.

U Hrvatskoj se godišnjim ili dvogodišnjim ritmom održava nekoliko kalendarski fiksiranih simpozija koji se vezuju uz opus, javno djelovanje, književno područje i životni kontekst uglednih modernih pisaca. Dosad su tim privilegijem posmrtno počašćeni Miroslav Krleža, Antun Šoljan, Ranko Marinković, Ivan Slamnig, Petar Šegedin, a možda i još tko. U tom se simpozijском mnogo-glasju *Desničini susreti* prilično jasno izdvajaju, i to podjednako svojom općom koncepcijom kao i izborom tematskih težišta za pojedine skupove odnosno zbornike.

Na *Desničinih susretima* pisac od kojega oni uzimlju ime kadšto je predmet proučavanja, a kadšto katalizator, u smislu da se na simpozij može doći i s referatom o temama koje su s Desnicom povezane samo neizravno, tj. o umjetničkim trendovima, spoznajnim dosezima, ideološkim orijentacijama i povijesnim zbivanjima na prostorima gdje je pisac boravio i u doba kad je živio, pri čemu se dosad vremenski raspon pokazao nešto jačom diskriminantom nego geokulturni okvir. Susreti su na taj način postali panoramom umjetničke kulture i političke povijesti 20. stoljeća, s težištem na godinama oko Drugoga svjetskog rata.

Za koncepciju Susreta od važnosti je i osobita pozicija pisca Desnice između dviju nacionalnih kultura. On je obiteljskim i ambijentalnim vezama

„Pojam intelektualca upotrebljava se, naime, u različitim opsezima, koji bi, ako bismo ih zamislili kao uže i šire kružnice te ih u mislima postavili jedne iznad drugih, tvorili figuru najslbližnju stošcu. Vrh imaginarne figure zauzela bi ideja intelektualizma kao programske osnove ljudi od pera koje, osim solidna humanističkoga obrazovanja, obilježavaju sljedeće odlike: zanimanje za otvorene probleme suvremenoga svijeta, i to za one što ih nameće povijesna kontingencija, pa još nisu potpali pod nadležnost institucionaliziranih struka; spremnost da se reagira po crti uznemirene savjesti i iz altruističkih pobuda, a ponajviše u korist zapostavljenih, preglasanih i isključenih; emancipiranost u smislu pristanka uz tečevine humanizma, prosvjetiteljstva i uz svjetonazore otvorene spram ideje društvenoga napretka; sumnjičavost prema svjetonazorima duga trajanja i široke društvene distribucije.”

bio povezan sa srpstvom i hrvatstvom u užim i širim arealima nekadašnje države, pa je njegova etnička, nacionalna i kulturna pripadnost bila – kako bi se reklo danas, kad više nema državnoga okvira zajedničkoga Hrvatima i Srbima – „dvojna” ili možda čak trojna, jer je računala i s postojanjem savezne države, njezinih institucija i kulturne javnosti čiji su estetički apetiti i intelektualna znatiželja sezali i preko nekadašnjih republičkih granica. Pokretačima i voditeljima simpozija to je bio poticaj da ga otpočetak zasnuju kao okrugli stol oko kojega bi se okupljali proučavatelji književnosti i povjesničari iz raznih južnoslavenskih sredina, ponajviše iz Hrvatske i iz Srbije, što je u današnjim uvjetima dobrodošlo, jer je potreba za dijalogom među dvjema donedavno zaraćenim nacijama akutna. Premda su Hrvati i Srbi ljudi koji se kao privatne osobe lako sporazumijevaju i zgodno druže, pokazujući nerijetko sličan ukus i smisao za humor, bilanca odnosa među njihovim političkim tijelima upravo je zaplašujuća, a ideologijâ temeljenih na uzajamnom negiranju nije na dvjema stranama nedostajalo od sredine 19. stoljeća do kraja dvadesetoga, kad su se još jednom pokazale dovoljno vitalnima da

prerastu u politička *agenda* i u ratne ciljeve. Dobro je stoga da se danas, barem sa zakašnjenjem u odnosu na povijesne događaje, institucionalizira dijalog među učenicima iz Hrvatske i Srbije, pogotovu ako se u njemu iznose

na vidjelo i, eventualno, dekonstruiraju ideologije i ideologemi otvoreno ili implicitno upleteni u razne faze hrvatsko-srpskoga antagonizma. Njima se, doduše, ne ulazi u trag u zreloom novelističkom i romanesknom opusu Vladana Desnice, čija je tematika nekako simetrično i srpska i hrvatska, a u *Zimskom ljetovanju* i multinacionalna, ali u prostorno-vremenskom horizontu njegova djelovanja nailazimo na legije njihovih zagovornika i provoditelja.

Sl. 19. Desničini susreti 2010.: *Ideologija vlasti i ideologičnost teksta*, Zadar, 18. –19. rujna 2010. Drago Roksandić i Zoran Kravar.

S time dolazim i do aktualnoga zbornika, četvrtoga po redu, čiji se prilozi bave raznim aspektima teme *Intelektualci i rat*. „Rat” iz naslova jest, naravno, Drugi svjetski, a „intelektualci”, uz rijetke inozemne iznimke, autori s južno-slavenskoga prostora koji su se u prvoj polovici četrdesetih godina zatekli u djelokrugu ratujućih ideologija (nacizma, fašizma, ustaštva, komunizma), pri čemu su ih neki prihvaćali i promovirali, neki ih, gdje kada uz cijenu života, osporavali, neki s njima taktički paktirali, a neki glumili lojalnost u očekivanju promjena što će ih donijeti ovakav ili onakav rasplet ratnih operacija.

Naslovi knjiških publikacija i njihovi sadržaji odnose se nekako kao *Soll* i *Haben* u ekonomskoj računici: naslovi obećavaju, a sadržaji ispunjavaju ili podbacuju. U slučaju *Intelektualaca i rata* drugi segment naslova nije nigdje u knjizi upitan, jer je rat u središtu ili u pozadini svih uvrštenih priloga. Nes-

porazuma bi možda moglo biti u vezi s „intelektualcima”, u smislu da pojam nije adekvatan liku i djelu baš svih pojedinaca predstavljenih na stranicama zbornika. Ipak, problem je više u pojmu, nego u publikaciji.

Pojam intelektualca upotrebljava se, naime, u različitim opsezima, koji bi, ako bismo ih zamislili kao uže i šire kružnice te ih u mislima postavili jedne iznad drugih, tvorili figuru najslbličniju stošcu. Vrh imaginarne figure zauzela bi ideja intelektualizma kao programske osnove ljudi od pera koje, osim solidna humanističkoga obrazovanja, obilježavaju sljedeće odlike: zanimanje za otvorene probleme suvremenoga svijeta, i to za one što ih nameće povijesna kontingencija pa još nisu potpali pod nadležnost institucionaliziranih struka; spremnost da se reagira po crti uznemirene savjesti i iz altruističkih pobuda, a ponajviše u korist zapostavljenih, preglasanih i isključenih; emancipiranost u smislu pristanka uz tečevine humanizma, prosvjetiteljstva i uz svjetonazore otvorene spram ideje društvenoga napretka; sumnjičavost prema svjetonazo-

„Za koncepciju Susreta od važnosti je i osobita pozicija pisca Desnice između dviju nacionalnih kultura. On je obiteljskim i ambijentalnim vezama bio povezan sa srpstvom i hrvatstvom u užim i širim arealima nekadašnje države, pa je njegova etnička, nacionalna i kulturna pripadnost bila – kako bi se reklo danas, kad više nema državnoga okvira zajedničkoga Hrvatima i Srbima – ‘dvojna’ ili možda čak trojna, jer je računala i s postojanjem savezne države, njezinih institucija i kulturne javnosti čiji su estetički apetiti i intelektualna znatiželja sezali i preko nekadašnjih republičkih granica.”

rima duga trajanja i široke društvene distribucije. S tom pak zahtjevnom definicijom jedva da je u posvemašnjoj harmoniji zastupljen ijedan od protagonista u personariju novoga zbornika *Desničinih susreta*, možda samo, uz nešto retuša, Miroslav Krleža, u kojega je znala progovoriti uznemirena savjest, oglasiti se antipatija prema mnijenjima masa i idejno zbijenih pokreta, a nije mu manjkalo ni sposobnosti da se kompetentno, ili barem s prividom kompetencije, pozabavi problemima još nepodobnima za staloženu povijesnoznanstvenu obradu. Vjerujem također da od rečene definicije ne bi odviše odstupali ni Vladan Desnica i, na razini romaneskne fikcije, njegov Ivan Galeb, samo što je pisac u diskutiranom zborniku mnogo više katalizator nego predmet. To je šteta, jer osim s

intelektualizmom, on ima veze i s ratom, podjednako kao sudionik stvarne povijesti i kao tvorac fiktivnih tematskih svjetova. U odnosu, dakle, prema svom patronu *Desničini susreti 2011.* kao da nisu ispunili svoj *Soll*.

Ali, pojam intelektualca pojavljuje se u više varijanata, a one koje se razlikuju od upravo prodiskutirane šire su po opsegu i blaže po kriterijima. Antonio Gramsci, na primjer, koji se često citira u diskusijama o intelektualcu kao liku iz suvremenoga svjetskog kazališta, bio je mišljenja, barem u nekim prigodama, da su intelektualci oni koji vlastitu društvenu klasu opremaju odgovarajućom ideologijom. Pristanemo li na tu širokogrudnu i policentričnu koncepciju, pokazuje se da nije baš *mission impossible* ako se i duhovi prizivani oko Desničina okrugloga stola kušaju svrstati među intelektualce. Istina, neki od njih ogriješili su se o kriterij otvorenosti spram ideje napretka, jer su liberalizam smatrali „otrovom”, a između 1939. i 1945. priželjkivali osovinski *Endsieg*, ili nisu zazirali od šire distribuiranih svjetonazora, nego su, naprotiv, zagovarali masovno prihvaćene -izme, ili nisu djelovali altruistički, nego su, u skladu s apriorizmom zaraćenih ideologija, dijelili ljude na uključene većine i isključene manjine. Ali, time su se legitimirali barem kao lučonoše vlastitih društvenih skupina, pa onda i kao intelektualci u širem smislu riječi. Uostalom, većina njih, uključujući i neke od onih koji su nam sa stajališta današnje političke korektnosti najdalji, i sami su se nazivali „intelektualcima” odnosno „intelektualkama”.

To bilježim i kao još jednu potvrdu da su pitanja u vezi s pojmovima intelektualca i intelektualizma manje konceptualne naravi, a više statističko-leksikološke. Što mi se ipak čini najvažnijim, autori, ideje i svjetonazori o kojima čitamo u novom zborniku *Desničinih susreta* tvore zanimljiv i reprezentativan uzorak statističke mase koju bismo mogli odrediti kao kulturnu situaciju u sjeni Drugoga svjetskog rata i ratobornih ideologija jučerašnje Europe.

Desničini susreti i dijalog kultura

VESNA MATOVIĆ

U knjizi *Varijacije na temu „Balkan”* Milica Bakić-Hajden je zapazila da su znanja i predstave o Balkanu, a dodali bismo – i one na Balkanu, „prečesto proisticale iz jednog epistema, koji podrazumeva svoju sazajnu perspektivu kao normu objektivnosti.”¹

Ova opaska o uslovljenosti sazajnih perspektiva kulturnim ideologijama posmatrača i njihovim interesnim sferama podjednako važi i za srpsko-hrvatske odnose i njihove sazajne vidokruge. Ako se ti odnosi sagledaju u dužoj retrospektivi može se uočiti da je različitost u per-

cipiranju istorijskih događaja i procesa gotovo jedna od konstanti tih odnosa. Upravo to svojstvo i sve poteškoće koje su odatle proistekle bile su povod da se profesor Drago Roksandić, istoričar, beogradski i zagrebački đak, prihvati da inicira *Desničine susrete* kao oblik naučnog dijaloga kojim bi se te razlike, ako ne smanjile, a ono postale predmet analize i objektivnijeg pristupa.

Ta namera se može jasno videti iz inicijalnog elaborata za program *Desničinih susreta* 1989. godine, koja je kao datum bila važna za pravac i način rešavanja iskrsljih političkih i socijalnih problema na tlu Jugoslavije.² Činjenica da su srpsko-hrvatski odnosi bili tu posebno problematizovani, ideji dijaloga je davalo dodatnu težinu koja je bila naznačena i u elaboratu:

„Povijest i kultura hrvatsko-srpskih/srpsko-hrvatskih prožimanja u hrvatskom prostoru od 15. do 20. stoljeća nerijetko na proturječan način provociraju većinu istraživača u humanističko-društvenim znanostima u nas (...) (K)ritičkim vrednovanjem sadržaja radova nastalih u jednoj ili drugoj nacionalnoj tradiciji, redovito je moguće uočiti neke temeljne razlike u pristupu povjesti

¹ Milica BAKIĆ-HAYDEN, *Varijacije na temu „Balkan”*, Beograd 2006., 15.

² Usp. Drago ROKSANDIĆ, „O Vladanu Desnici i ‘Desničinih susretima’”, *Desničini susreti 2005.–2008. Zbornik radova*, (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), 265. (nap. ur.)

i kulturi hrvatsko-srpskih/srpsko-hrvatskih prožimanja u hrvatskom prostoru od 15. do 20. stoljeća koje danas obično dovodimo u vezu sa utjecajem izvan-znanstvenih, nacionalnoideologijskih činilaca. Pažljiviji istraživač će uočiti da su takvi utjecaji u nekim razdobljima onemogućavali bilo kakav suvisli znanstveni dijalog, ostavljajući pitanja koja su evidentno legitiman dio i jedne i druge nacionalne tradicije izvan domašaja znanstvenog mišljenja.

Obje nacionalne tradicije u Hrvatskoj trpe zbog pomanjkanja istraživanja međusobnih prožimanja u polumilenijskom rasponu. Bitna pitanja povijesnog i kulturnog zajedništva Hrvata i Srba u SR Hrvatskoj u njihovim aktualnim i projektivnim implikacijama time su uveliko zamagljena, što otvara široke mogućnosti nesporazumima, ali i manipulacijama različitog porijekla”.³

„Umesto ‘dvostrukog monologa’, dijalog je trebao da bude modus rešavanja otvorenih pitanja i premošćavanja razlika u poimanju događaja iz prošlosti kao i aktuelnih dešavanja i odnosa u novostvorenim državama.”

U daljem tekstu predloženog *Programa* sledi objašnjenje zašto je odabran baš Vladan Desnica, a ne neka druga ličnost iz korpusa srpsko/hrvatskih prožimanja: predlog je dat tokom razgovora o revitalizaciji Kule Janković Stojana u Islamu Grčkom i polazi od pretpostavke da bi naučna istraživanja srpsko-hrvatskih odnosa mogla biti realizovana upravo u tom spomeničkom

kompleksu nulte kategorije, koji na izuzetan način spaja mediteransko-dinarski krajolik i sudbinu važnog junaka i srpske i hrvatske epike i asocira na konte Iliju Dede Jankovića, jednog od prosvetčenih plemića kao i samog Vladana Desnicu, potomka čuvene porodice u kome su se srpska i hrvatska tradicija uspešno otelotvorile. Ideja da učesnici tih naučnih rasprava budu stručnjaci različitih profila: istoričari, etnolozi, antropolozi, sociolozi, politikolozi, lingvisti ili kulturolozi svedoči o širini i kompleksnosti pristupa zadatoj temi.

Ostvarenje tog poduhvata onemogućili su ratni sukobi tokom prve polovine devedesetih godina prošlog stoleća, a po njihovom okončanju prof. Roksandić se založio za pokretanje časopisa *Dijalog*.⁴ Imajući u vidu da su politički konflikti na tlu Jugoslavije postali predmet rasprava ne samo političara već i brojnih naučnika – istoričara, politologa, sociologa, kulturologa, smatrao je da je potrebno i poželjno da se rasprava o njima vodi i neposredno na području

³ Drago ROKSANDIĆ, „‘Desničini susreti’. Prijedlog programa znanstvenih rasprava”, *Naše teme*, 33/1989., br. 4, 725.

⁴ Projekt časopisa *Dijalog* iniciran je u jesen 1993. godine. Usp. Prilog II. (*nap. ur.*)

koje je bilo poprište ratnih sukoba i na kome su zasnovane nove etničke i državne zajednice. Umesto „dvostrukog monologa”, dijalog je trebao da bude modus rešavanja otvorenih pitanja i premošćavanja razlika u poimanju događaja iz prošlosti kao i aktuelnih dešavanja i odnosa u novostvorenim državama.

Sl. 20. Predstavljanje knjige *Intelektualci i rat 1939. – 1947. Zbornik radova s Desničinih susreta 2011.* u amfiteatru Narodne biblioteke Srbije u Beogradu, 12. prosinca 2012. S lijeva na desna: Drago Roksandić, Vesna Matović i Ivana Cvijović Javorina.

Ideja sa časopisom *Dijalog* nije dala željene rezultate, izvesno je da se nisu bili stekli potrebi uslovi za njegovu realizaciju, ali su nove impulse ideji srpsko-hrvatskog naučnog dijaloga dala dva međunarodna skupa održana u Institutu za književnost umetnost: *Književnost na jezicima nacionalnih manjina u Podunavlju* 2003. godine i *Slika Drugog u balkanskim i srednjoevropskim književnostima* 2005. godine, na kojima su učestvovali, među naučnicima iz regiona, i stručnjaci iz Hrvatske. Pomenute međunarodne konferencije bile su prilika da se sa zagrebačkim profesorima, istoričarem Dragom Roksandićem i književnim istoričarima Dušanom Marinkovićem i Zvonkom Kovačem, osnaži i podrži već postojeća ideja *Desničinih susreta*.

Pokušaj da se u okviru konkursa bilateralne srpsko-hrvatske naučne saradnje, koji su 2008. godine raspisali ministarstva nauke Srbije i Hrvatske dobije

finansijska podrška nije urodio plodom, ali su u međuvremenu *Desničini susreti* dobili odgovarajuću institucionalnu formu i finansijsku potporu u Hrvatskoj i počeli da se redovno održavaju, a naučni radnici iz Beograda, posebno iz Instituta za književnost i umetnost – književni istoričari, istoričari, politolozi, sociolozi, da redovno sudeluju u njima.

Valja pomenuti da se i regionalni skup o časopisu *Nova Evropa 1920–1941*, čiji je urednik bio srpski pesnik i germanista Milan Ćurčin i koji je izlazio u Zagrebu, a koji je organizovao projekat posvećen književnoj periodici u Institutu za književnost i umetnost, može videti kao deo aktuelnog srpsko-hrvatskog naučnog dijaloga. Uz posredstvo i svesrdnu pomoć kolege Draga Roksandića bili su uspešno predstavljeni hrvatskoj kulturnoj i naučnoj javnosti bibliografija ovog časopisa, koju je sačinila Marija Cindori-Šinković⁵ i zbornik o časopisu, čiji su urednici Vesna Matović i Marko Nedić.⁶ Takođe, predhodno uz angažovanje Čedomira Višnjicia i Srpskog kulturnog društva „Prosvjeta” u Zagrebu su promovisani reprint izdanje i monografija o najznačajnijem jugoslovenskom avangardnom časopisu *Zenit* (1921–1926, Zagreb-Beograd), čiji su autori Vidosava Golubović i Irina Subotić, a koji su zajednički izdali Institut za književnost i umetnost, Narodna biblioteka Srbije i zagrebačka „Prosvjeta”.⁷

Tokom 2012. godine pod uredništvom Gojka Tešića, saradnika Instituta za književnost i umetnost, u beogradskom Službenom glasniku su objavljene knjige srpskih i hrvatskih istraživača Staniše Tutnjevića: *Razmeđa književnih tokova na Slovenskom Jugu*⁸, Zvonka Kovača: *Međuknjiževne rasprave*⁹ i Tihomira Brajovića: *Komparativni identiteti*.¹⁰ Sve tri knjige su komparativističkog karaktera i u njima su posebno akcentovane srpsko/hrvatske, odnosno hrvatsko/srpske književne i kulturne veze i njihova analiza svojevrstan je prilog pomenutom srpsko-hrvatskom dijalogu. Planirano je i održavanje okruglog stola o tim knjigama u Institutu za književnost i to smatramo, takođe, doprinosom ovoj vrsti dijaloga.

⁵ Marija CINDORI-ŠINKOVIĆ, *Nova Evropa (1920–1941). Bibliografija*, Beograd 2010.

⁶ Marko NEDIĆ, Vesna MATOVIĆ (ur.), *Nova Evropa 1920–1941. Zbornik radova*, Beograd 2010.

⁷ Irina SUBOTIĆ, Vidosava GOLUBOVIĆ (ur.), *Zenit 1921–1926*, Beograd 2008.

⁸ Staniša TUTNJEVIĆ, *Razmeđa književnih tokova na Slovenskom Jugu*, Beograd 2012.

⁹ Zvonko KOVAČ, *Međuknjiževne rasprave. Poredbena i/ili interkulturalna povijest književnosti*, Beograd 2011.

¹⁰ Tihomir BRAJOVIĆ, *Komparativni identiteti. Srpska književnost između evropskog i južno-sloveskog konteksta*, Beograd 2012.

Intelektualci – osobe koje koriste mozak kao sredstvo za rad!

Uvodna riječ na kolokviju

NIKOLA PETKOVIĆ

Ako pred sam rat, kad na njega „tek” Amiriše, u ljude od njih nepozvano uđe „ono trijezno, okato nespokojstvo, ona šutljiva zabrinutost koja prodire do u kosti kao predvečernji hlad”.¹ Ako se pred rat svatko zatvori „u svoj krug nastojeći da sebi dade izgled čovjeka koji se u javne stvari niti razumije niti voli da miješa i koji pazi samo na svoj posao”²

tada je i sad kod nas nekovrsno ratno stanje. Ne predratno, ne poslijeratno, jer sugerirajući da vrijeme kvalitativno prolazi te da smo subjekti bilo progressa bilo puke promjene paradigme, oba definiraju nama strani svijet. U njemu su *trajni prezent* i *futur prošli* samo gramatičke a ne, kao što je to slučaj u ovom našem svijetu i egzistencijalne kategorije. Ono trajno tinjajuće ratno koje se, s vremena na vrijeme, odluči osloboditi i počastiti nas praskom koji je u stanju samo u godinu dana proizvesti toliku količinu povijesti od koje se tričrtvrt stoljeća nismo u stanju oporaviti.

Izostanak oporavka možda je dijelom i namjeran: predumišljen da bude hrana i energent za proizvodnju priručne budućnosti. Isprika za nespremnost za problem koji umjesto da ga riješi, sve manje vidljiv *Netko* negdje zakopa, plombira, pa kad iz tih zapečaćenih šahti neproživljene prošlosti *Problem* eksplodira, pred očima nam nestane i najpoznatije od poznatog.

Budući da se slažem s provizornom definicijom prema kojoj je pesimist samo bolje informirani optimist, smatram da nije odviše hrabro reći da je tema koja je pred nama ove godine, *Intelektualac danas* sadržajni, strukturalni i logički nastavak teme koja očito nije za nama, one prošlogodišnje *Intelektualac i*

¹ Vladan DESNICA, „Božićna priča”, *Sabrana djela Vladana Desnice. Knjiga III.*, Zagreb 1974., 194.

² *Isto.*

rat. Obje su supstancijski sastojci za uzimanje anamneze i moguće dijagnoze društva koje kao da se, rujući po izvorima i izvornosti uglavnom loših autentičnosti ukopalo u vremenu gdje, našavši si naoko dovoljno sigurno mjesto, kao da u vrijeme šapuće mantru kolektivnog suicida: ključ naše budućnosti u našoj je prošlosti.

Vidjeli ste i čuli nekidan kako je reakcija nemalog dijela hrvatskoga naroda na običnu rečenica *Rat je za nama; okrenimo se budućnosti*, bolno potvrdila ovu formulu kalauza za futur prošli kojom nemali dio društva kani demontirati nacionalnu bravu budućnosti.

I baš to okretanje glave unatrag nacionalne i regionalne budućnosti i usputno razbijanje bočnih ogledala na kojima, barem na Zapadu, piše: *oprez, predmeti koje vidite (u retrovizoru) bliži su nego što vam se to čini*, ukazuje istovremenu kroničnost i akutnost situacije i govori nam: a) da tomu ne smije

biti tako; b) da tomu ne smije biti tako iz jednostavnog razloga jer tomu nije tako. Pa se pita: c) ako tomu nije tako, ako tomu ne smije niti biti tako, zašto je onda tomu tako?

Nemojmo se zavaravati: budućnost je samoživa beštija. Ona će, s nama ili bez nas, naći načina kako da se pobrine sama o sebi. Na nama je da u tom procesu ne izgubimo ravnotežu. Da budemo ne samo suputnici prezenta nego i njegovi autori.

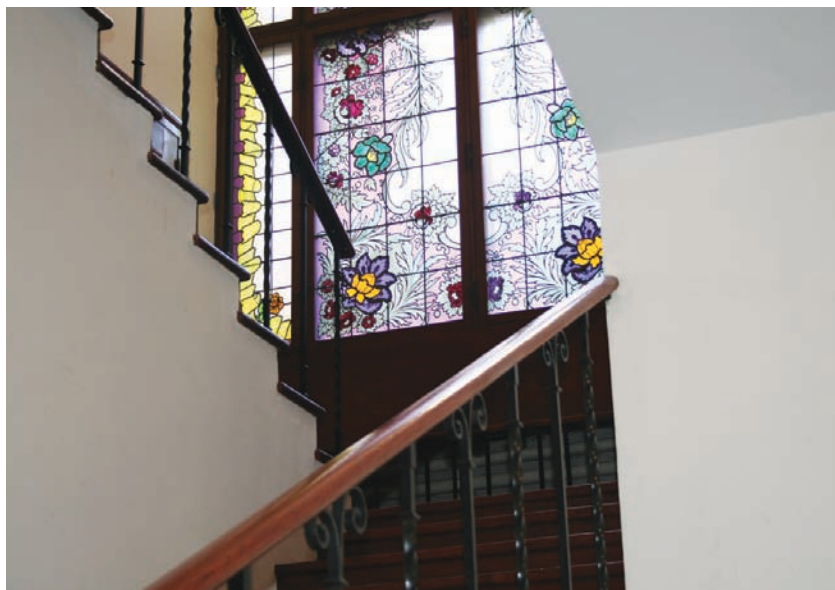
S veseljem iščekujem godinu koja je pred nama u kojoj ćemo se, na *Desničinim susretima*, pozabaviti temom *Intelektualac danas*. Čak obećajem da ću za taj simpozij pripremiti izlaganje koje će – za razliku od ovog prigodničarskog slova koje, stavljeno u kontekst izlaganja koja su pred nama balansira na rubu pristojnosti – biti sadržajno i, nadam se, polemično. No, unaprijed mi je ograditi se i najaviti

„Točka iz koje ću propitati poziciju, ulogu i moć intelektualca pripada mom dugogodišnjem sugovorniku Noamu Chomskom koji mi je u jednom od naših susreta, ovog puta Na dragom kamenu, dakle u Istri, u baloti kavanskoga dima rekao: Znaš, ljudi uglavnom precjenjuju intelektualce. Od njih se u pravilu očekuje previše. A previše se očekuje, jer ih se krivo procjenjuje. A krivo ih se znade procijeniti u hijerarhičnim i arhaičnim društvima kao što je to nažalost još uvijek i ovo naše profesorijalno, akademski vertikalno i uglavnom, što se komunikacije s onima koji od intelektualaca još uvijek nešto očekuju, slabo propusno.”

da o intelektualcima ne mislim govoriti kao o izoliranoj grupi, klasi, sloju, kasti..., da neću slijediti ni Jean-Paula Sartrea ni Hanu Arendt, a još manje Juliena Bendu ili pak Ralfa Dahrendorfa... Neću razglabati o konceptu javnog ili civilnog intelektualca. Ne.

Točka iz koje ću propitati poziciju, ulogu i moć intelektualca pripada mom dugogodišnjem sugovorniku Noamu Chomskom, koji mi je u jednom od naših susreta, ovog puta *Na dragom kamenu*, dakle u Istri, u baloti kavanskoga dima rekao: *Znaš, ljudi uglavnom precjenjuju intelektualce. Od njih se u pravilu očekuje previše. A previše se očekuje, jer ih se krivo procjenjuje. A krivo ih se znade procijeniti u hijerarhičnim i arhaičnim društvima kao što je to nažalost još uvijek i ovo naše profesorijsko, akademski vertikalno i uglavnom, što se komunikacije s onima koji od intelektualaca još uvijek nešto očekuju, slabo propusno.*

U manje hijerarhičnim društvima kakvo je zacijelo ono u kojemu djeluje sam Chomsky, u kojima intelektualci, na tragu Antonia Gramscija, znaju da je radnik mislilac a mislilac radnik i najbolji među intelektualcima intelektualce ne mistificiraju. Definiraju ih, baš kao i Chomsky, *kao osobe koje koriste mozak kao sredstvo za rad.* Ni manje ni više od toga!

Sl. 21. Interijer Hrvatskog društva pisaca, Basaričekova 24, Zagreb.

Tako ću ih, nas, vas... u Zadru, nadam se, i promišljati.³ A ako Fortuna dopusti, možda se približim i *intelektualcu*, kakvog ga vidi Edward Said ili pak onim dimenzijama intelektualca o kojima, primjenjujući filozofijski koncept *sekularne opčinjenosti*, u najnovijoj knjizi *Gandhi kao filozof*, piše Akeel Bilgrami sa Sveučilišta Columbia, jedan od vodećih svjetskih filozofa.

Iako je tema prezentistička: *intelektualac i danas*, mišljenja sam da zapravo i nema boljih i lošijih vremena da se govori o odnosu intelektualca i krize, rata, ulozi, poziciji, odgovornosti, intelektualaca, pa čak i ako se ove, barem za potrebe radne pretpostavke, definira ovako naizgled pojednostavljeno – na tragu Chomskog – kao umne radnike koje koriste mozak kao sredstvo za rad.

Loše je jedino ako se o tome šuti.

---

³ *Desničini susreti 2013.* održat će se u Zadru i Islamu Grčkom, 20. –22. rujna 2013. (*nap. ur.*)

Riječ nakladnika na predstavljanju knjige *Intelektualci i rat 1939.–1947. Zbornik radova s Desničinih susreta 2011.*

ILIJA RANIĆ

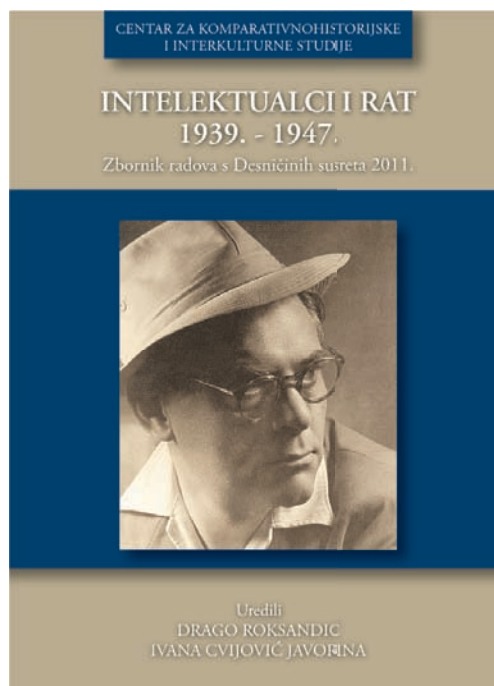
Kao urednik izdavačke kuće Plejada iz Zagreba, mogu reći da nam je ukazana osobita čast da zajedno s Centrom za komparativnohistorijske i interkulturene studije Filozofskog fakulteta u Zagrebu, sudjelujemo u izdavanju ovog, 6. sveska, Biblioteke *Desničini susreti*. To je naše treće zajedničko izdanje: uz ovaj, objavili smo i zbornike 2005.–2008. i 2010. Dopustite mi da ponajprije zahvalim organizatorima *Desničinih susreta*, što su nama, novom i relativno malom nakladniku, povjerili zadatak izvršnog uređenja i objavljivanja zbor-

nika. Posebna zahvalnost pripada vrijednom uredničkom dvojcu, profesoru Dragi Roksandiću i kolegici Ivani Cvijović Javorina, s kojima izvrsno surađujemo. Odajem priznanje i svim autorima, čiji su prilozi ovdje objavljeni – bilo je pravo zadovoljstvo čitati njihove uratke. Zahvaljujem i organizatorima ovog skupa posebno Hrvatskom društvu pisaca te današnjim predstavljacima i govornicima.

Uz ove riječi zahvale, želio bih – iz perspektive izdavača – iznijeti nekoliko kratkih impresija i napomena o samom zborniku za 2011. te općenito o *Desničinim susretima*.

Ponajprije treba reći da je *tema Desničinih susreta 2011.*, s nastavkom 2012. godine – pogođena: interes za ratove je trajan. To pokazuju uvijek iznova gorljive rasprave i polemike o Drugom svjetskom ratu, ali i o ovom posljednjem 1991.–1995. U ovim prilogima vidim jednu posebnu dimenziju – pomak prema novim sadržajima i interpretacijama. Puno je bilo povijesnih pobjeda i poraza, uspona i padova naroda, država, crkava, stranaka, kolektivnih stradanja i žrtava, a zaboravljalo se temeljno: ljudi, pojedinci, njihove sudbine, dileme, sumnje, stradanja, preživljavanja. Što je čovjek, ovdje intelektualac, među sveprožimajućim ideologijama i moćnim politikama, koje su pokretale

ratna događanja i bitno određivala sudbinu društava, obitelji i pojedinaca! Tko god bude pisao i govorio o Miroslavu Krleži, Ivanu Goranu Kovačiću, Josipu Horvatu, Aleksandru Tišmi, Ljubi Leontiću, Dušanu Pirjevcu, Stjepanu Zimmermanu, Kseniji Atanasijević, Milivoju Magdiću i dr. ne bi smio zaobići priloge koje je donio ovaj zbornik! Kroz likove i sudbine intelektualaca u tim burnim i tragičnim vremenima, ne može se naravno u potpunosti cjelovito shvatiti epoha, ali bez njih ne može se razumjeti ništa! Nadam se da će na ovom plodnom tlu niknuti nove knjige biografskog karaktera, životne drame i priče koje su uvijek bile vrlo popularne među čitateljima. U Hrvatskoj jedva da postoje biografske monografije o pojedinim važnim povijesnim osobama iz kulture, znanosti, gospodarstva, politike. Bolje obrazovani čitatelj neće naći cjelovite, pregledno pisane i zanimljive biografije čak ni tako važnih osoba kao što su Miroslav Krleža, Ivan Meštrović, Nikola Tesla, Andrija Štampar, Andro Mohorovičić, Mijo Mirković, Gajo Petrović, Miko Tripalo, ... Njihove bio-

Sl. 22. Naslovnica knjige *Intelektualci i rat 1939. –1947. Zbornik radova s Desničinih susreta 2011.*

grafije mogle bi najviše otkriti o dobu u kojem su živjeli i kojem su svjedočili, o kontekstualnoj uvjetovanosti njihovih pogleda, stavova i odluka i njihovom mjestu u „panteonu” kulture, znanosti i društva. Naša knjiga o Vladimiru Bakariću tek je nagovještaj i, vjerujem, početak ozbiljnijeg bavljenja ovom tematikom.¹

Drugo što je važno i što postaje zaštitni znak Susreta je sama *kvaliteta* priloga. Riječ je o vrsnim uratcima koji svojim visokim dometima zaslužuju pažnju naše kulturne i društvene javnosti. Na Susretima i oko njih poveći je broj mlađih autora – i stariji se drže – čiji će prilozi sigurno postati jezgro budućih istraživanja, studija i monografija. Vrlo kvalitetni prilozi o Kongresu kulturnih radnika u Topuskom 1944. godine, sudbini žena u ratu, revoluciji i poslije, procesima političke diferencijacije i opredjeljivanja unutar akademske zajednice u ratnim prilikama, o strukturi i funkciji mitova i drugi objavljeni u ovom zborniku, unose novu kvalitetu u naš znanstveni i javni diskurs. Kvaliteti *Desničinih susreta* svakako pridonose radovi autora iz postjugoslavenskih država – to je prilika da se ponovno osvijetle i neka pitanja življenja u zajedničkoj državi i da se potaknu daljnja, u nekim temama, i komparativna istraživanja. Otvoreni, dijaloški, pristup sigurno vodi vrijednim radovima i novim projektima. Nama izdavačima to daje nadu da ćemo dobiti kvalitetne rukopise, čije objavljivanje bi bilo korisno i plodonosno za našu „regiju” i šire.

Naglasit ću ovdje još jednu važnu temu razgovora o *Desničinih susretima*. Sudeći po interesu za ovaj zbornik, možemo zaključiti da je sve veći broj njegovih i čitatelja. S obzirom na tematski sklop i kvalitetu, nužno je potražiti putove šireg *informiranja* o Susretima odnosno poduzeti akcije na njihovom populariziranju. Danas nema puno kulturnih rubrika, ni novina za kulturu, ali tu su portali, tu je HRT 3, tu su društvene mreže. Mala smo sredina – i ne treba previše da se kod nas nešto sazna, da se podigne interes. U tom bi kontekstu i samo izdavanje zbornika pa i drugih publikacija imalo više smisla i značenja. Više bi

„Kroz likove i sudbine intelektualaca u tim burnim i tragičnim vremenima, ne može se naravno u potpunosti cjelovito shvatiti epoha, ali bez njih ne može se razumjeti ništa!”

¹ Dino MUJADŽEVIĆ, *Bakarić. Politička biografija*, Zagreb 2011.

bilo čitatelja, korisnika u bibliotekama, ljudi koji naprosto žele o tome više znati. Ovako, uz nakladu od 300 primjeraka, uz otkup Ministarstva kulture od 20-ak primjeraka, ipak se neće daleko stići. Dakle, uz organiziranje Susreta i objavljivanje zbornika i drugih publikacija, nužno je razmisliti o tzv. *marketingovskoj strategiji*. Naravno, treba za to osigurati i sredstva, no mislim da je veći problem naše samorazumijevanje da će nešto dobro i kvalitetno samo po sebi naći put do korisnika. I teorija i stvarnost naš demantiraju: djelovanja moćnih kompanija i organizacija, njihova marketinška i komercijalna ulaganja, stvaraju „zagušenje u eteru” za takve sadržaje kako bi njihovi, često bezvrijedni pa čak i antihumani sadržaji, zadobili najširu pažnju javnosti!

Na kraju, želim istaknuti naš interes za daljnjom suradnjom u objavljivanju novih svezaka jer pitanja i tematika kojima se bave *Desničini susreti*, ulazi u programski profil i izdavačku koncepciju ovog izdavača. Ovdje se pokreću i raspravljaju mnoga krucijalna pitanja identiteta, kulturnih prožimanja, interkulturalizma, povijesne baštine, umjetničkih i ljudskih slobodi i stvaralaštva. *Desničini susreti* su garancija da je dijalog moguć i plodonosan. Novi tematski blokovi, kao što su npr. *Ratovi 1990-ih i književno stvaralaštvo; Intelektualci u jugoslavenskoj krizi i raspadu; Pitanje angažmana pisaca danas i umjetničke slobode* i sl. svakako bi pridonijeli daljnjem afirmiranju Susreta pa i njihovom povećanom utjecaju na našu kulturu i društvo.

Moramo svi odati priznanje i čestitati organizatorima *Desničinih susreta* koji ulažu veliki napor u osmišljavanju programa, okupljanju vrijednih intelektualnih snaga i u samu organizaciju Susreta, kada im ni tzv. društveno-političke ni materijalne ni medijske prilike ne idu na ruku.

Intelektualci u „dobu ekstrema”

Predstavljanje knjige *Intelektualci i rat 1939.–1947. Zbornik radova s Desničinih susreta 2011.*

IVICA ŠUTE

Ovih dana svjedoci smo učestalih predstavljanja zbornika radova, knjiga i raznih ostalih publikacija, kao i otvaranja velikih i zahtjevnih izložbenih muzejskih postava u našem gradu, ali i diljem Hrvatske i šire. Kao da postoji realna potreba da se na kraju kalendarske godine sumiraju rezultati ranijih istraživanja i projekata, podvuče crta pred zamašno i ambiciozno postavljene zadatke i da se oni kao takvi, ukoričeni i „ušminkani” predaju stručnoj i široj javnosti na ocjenu i vrednovanje. U tom smislu zbornik koji danas predstavljamo nije izuzetak. Štoviše, dosegnuo je onu razinu zrelosti i unutarnje koherentnosti da se bez ikakvih strahova, kako autora tako i izdavača, može slobodno pojaviti pred zainteresiranom čitalačkom publikom. Bez prethodnog prejudiciranja nekakvih konačnih ocjena, koje uostalom prepuštam svima vama koji ste se danas odazvali pozivu uredništva na predstavljanje zbornika, dozvolite mi da na početku konstatiram kako se pred nama nalazi jedinstven i po mnogo čemu poseban zbornik radova.

Naslovljen vrlo jednostavno – *Intelektualci i rat 1939.–1947.*, ovaj zbornik je po razmatranim i problematiziranim temama i u svim njihovim interpretacijama iznimno složen i višeslojan. Problem intelektualaca i rata/intelektualca u ratu sagledan je u širim kontekstima od uobičajenih. Naime, promatran je u hrvatskom, ali i u širem južnoslavenskom ili bolje re-

„Shvaćajući 20. stoljeće u hobsbawmskom smislu kao ‘doba ekstrema’, odnos inteligencije prema onodobnoj ratnoj zbilji i shvaćanju temeljnih vrijednosti europske civilizacije i kulture stavljen je u kontekst ekstremnih ratnih prilika i prožimanja složenih događaja i društvenih kontroverzi.”

čeno – u regionalnim kontekstima. Na taj način pruža mogućnost budućih toliko očekivanih i nužnih komparativnih istraživanja intelektualne povijesti, povijesti transfera, kulturnih dodira, ali i višeznačnih iskustava rata na ovim prostorima. Apstrahirajući samo hrvatsku povijest „kratkoga 20. stoljeća”, valja istaknuti kako je od početka stoljeća pa sve do uspostave samostalne i međunarodno priznate hrvatske države u 1990-ima, hrvatsko društvo prošlo kroz čitav niz političkih i društvenih promjena i „potresa” u ubrzanom tijeku povijesti: konkretno, pet državnih ustroja i dva globalno-gospodarska politička sustava, tržišno-kapitalistički i plansko-socijalistički, dakako, sa svim njihovim konkretnim varijacijama. Pritom su bitnu prijelomnicu predstavljala „bogata” iskustva triju ratova, od kojih su dva bila svjetskih razmjera.

Ako bismo tražili neki zajednički nazivnik kojim bi eventualno mogli obuhvatiti sve članke objavljene u zborniku, a njih je sveukupno 23, onda bi, mišljenja sam, to bio zajednički napor autora da problematiziraju utjecaj ratnih okolnosti na intelektualca kao pojedinca ili na intelektualnu zajednicu, kao i na političku kulturu u cjelini. U tom smislu autori su osobiti naglasak stavili na odnos intelektualca/intelektualaca prema politici i fenomenu rata. Shvaćajući 20. stoljeće u *hobsbawmskom* smislu kao „doba ekstrema”, odnos inteligencije prema onodobnoj ratnoj zbilji i shvaćanju temeljnih vrijednosti europske civilizacije i kulture stavljen je u kontekst ekstremnih ratnih pri-

„Problem intelektualca i rata/intelektualca u ratu sagledan je u širim kontekstima od uobičajenih. Naime, promatran je u hrvatskom, ali i u širem južnoslavenskom ili bolje rečeno – u regionalnim kontekstima. Na taj način pruža mogućnost budućih toliko očekivanih i nužnih komparativnih istraživanja intelektualne povijesti, povijesti transfera, kulturnih dodira, ali i višeznačnih iskustava rata na ovim prostorima.”

lika i prožimanja složenih događaja i društvenih kontroverzi. U analizama, pak, zasebnih sudbina nekih od vodećih intelektualaca promatranog razdoblja pritom se često ističe skepticizam i ekvidistanca kao svojevrсно utočište pred ratnim strahotama, u kojemu se, kako navodi jedan od autora, a pozivajući se na Thomasa Manna, „skeptizam ponekad javlja kao jedina vrsta humanizma” (A. Bing). U drugim slučajevima potreba za aktivizmom i djelovanjem usprkos „gruvanja topova i sječa glava” formira lik angažiranog intelektualca, poput primjerice Milana Ćurčina i njegove *Nove Evrope*, koja se i danas, kako se to objašnjava

na stranicama zbornika, može čitati kao svojevrsna intelektualna povijest Starog kontinenta, promatrana kroz prizmu krize njenih demokracija i liberalne misli, ideoloških previranja i prijetnji neslućenih ratnih razaranja i ljudskih žrtava (V. Stanić).

Druga osobitost ovog zbornika ukazuje se u novom i svježem načinu čitanja i interpretiranja dnevnikačkih zapisa, kao dokumenata koji samim činom javnog objavljivanja prolaze inicijaciju preobraćenja iz tajnog posjeda u javno političko i kulturno dobro jedne zajednice. Upravo objavljivanjem dnevnik prestaje biti predmetom za osobnu uporabu, on postaje „knjigom” ili javnim dobrom, odnosno predmetom povijesnog i političko-arheološkog značaja, etnografsko-antropološkim predmetom i svjedokom u rekonstrukciji prošlih vremena

(T. Rosić Ilić). Mi bismo rekli da postaje relevantnim povijesnim izvorom, a kako pokazuju radovi u kojima su dnevnici analizirani na taj način, oni nisu samo introspektivni uvid u razmišljanja jednog intelektualca o ratu već i, rekao bih, *osobna kronika rata*.

Vjerujem da će naročitu pozornost čitatelja izazvati i pokušaj dekonstrukcije jednog od integrativnih mitova socijalističke Jugoslavije, koji je izgrađen oko pogibije književnika Ivana Gorana Kovačića (G. Miloradović). U ovom vještom i argumentiranom nastojanju da se činjenice odvoje od mita, utvrđuju se razlozi kasnijih interpretacija te se objašnjava svrha mistifikacije pjesnikove smrti, koja je imala veliki simbolički značaj u društvu.

Jednako tako pred čitateljima se otvara pitanje odnosa revolucionarnih i tradicijskih vrijednosti koje je nakon Drugoga svjetskog rata proizvodio različite antagonizme i kompromise te, kako se navodi u tekstu, „konfliktne komplementarnosti” starog i novog sustava, osobito u privatnoj sferi gdje je zadržan patrijarhalni ugovor o „prirodnoj” podjeli muških i ženskih uloga (R. Jambrešić Kirin). U tom se smislu problematizira položaj intelektualki odnosno žena na ljevici nakon revolucije, kojima je socijalistički okvir

„Za kraj mi je još istaknuti kako sam dojma kako se kroz ovaj zbornik provlači tanka nit koja sve ove radove drži čvrstu na okupu kao jednu zajedničku koherentnu cjelinu. Dakako da je to zasluga uredništva zbornika koje je po tom pitanju vodilo naročitu brigu. Zbornik ima svoju jasnu, preglednu i logičnu strukturu. A ipak, čini mi se, da su ovi radovi opet toliko kvalitetno napisani da bi svaki od njih mogao funkcionirati i kao zasebna cjelina, kao mala studija intelektualne povijesti prošloga vijeka.”

Sl. 23. Predstavljanje knjige *Intelektualci i rat 1939. –1947. Zbornik radova s Desničinih susreta 2011.* u Knjižnici Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 14. prosinca 2012. S lijeva na desno: Zoran Kravar, Ilija Ranić, Ivica Šute, Branimir Janković, Filip Hameršak i Drago Roksandić. U pozadini Nikolina i Filip Šimetin Šegvić.

otvorio niz mogućnosti za uspješnu profesionalnu i političku karijeru, ali je baštinio i čitav niz sukoba i poslijeratnih nesporazuma.

I moglo bi se još mnoga toga izdvojiti kao novum i osobitost zbornika, ali za to nemamo vremena, a i moramo, kako sam to rekao na početku, ostaviti prostora i mogućnosti za vaše osobne procjene i kasnije interpretacije. Za kraj mi je još istaknuti kako sam dojma kako se kroz ovaj zbornik provlači tanka nit koja sve ove radove drži čvrstu na okupu kao jednu zajedničku koherentnu cjelinu. Dakako da je to zasluga uredništva zbornika koje je po tom pitanju vodilo naročitu brigu. Zbornik ima svoju jasnu, preglednu i logičnu strukturu. A ipak, čini mi se, da su ovi radovi opet toliko kvalitetno napisani da bi svaki od njih mogao funkcionirati i kao zasebna cjelina, kao mala studija intelektualne povijesti prošloga vijeka. I zato mi ne preostaje ništa drugo nego na kraju izlaganja zahvaliti se prof. dr. Dragi Roksandiću što me je angažirao kao jednog u povećem nizu recenzenata ovoga zbornika te čestitati najprije autorima članaka, uredništvu, naročito već spomenutom prof. dr. Roksandiću i kolegici Ivani Cvijović Javorina te izdavačima zbornika, koji su ovaj zbornik učinili ne samo dostupnim široj čitalačkoj publici, već ga i lijepo ilustrirali i opremili i na taj način ga vizualno obogatili i učinili još privlačnijima za, ovom vremenu digitalizacije knjiga usprkos, listanja i ponovna prelistavanja.

UREDNIČKI *POST SCRIPTUM*

Desničini susreti: urednička iskustva i istraživački izazovi

IVANA CVIJOVIĆ JAVORINA

Kad me je početkom 2009. godine prof. dr. sc. Drago Roksandić pozvao da s njime uređujem zbornik radova sa znanstvenih skupova *Desničini susreti*, održanih od 2005. do 2008. godine, nisam pomišljala da će to biti tek prva u nizu knjiga istoimene serije.

Profesora Roksandića upoznala sam na prvoj godini studija, na izbornom kolegiju *Uvod u gotičku paleografiju: hrvatsko-njemačka povijesna radionica*. Iako sam na uvodnom satu uočila da sam najmlađa sudionica kolegija, to jest da su svi ostali polaznici studenti viših godina, nisam odustala od nakanе da pohađam kolegij. Naime, bila je to jedina mogućnost koja mi se nudila da povežem studije povijesti i germanistike. Dvije godine kasnije, pripremajući seminarski rad za profesorov kolegij *Povijest srednje i jugoistočne Europe u ranom novom vijeku*, shvatila sam koliko je važno u povijesnim istraživanjima koristiti i rezultate drugih znanstvenih disciplina. Dogovorila sam s njime rad o karnevalu u Veneciji i pri njegovoj izradi morala sam konzultirati i radove sociologa, književnih kritičara, teoretičara književnosti itd. To moje prvo „interdisciplinarno iskustvo” ujedno me je i dodatno uvjerilo da sam napravila pravi izbor upisavši i studij povijesti i studij germanistike.

Uvjerivši se iz razgovora s drugim studentima, ali i iz vlastitog iskustva u našoj međusobnoj komunikaciji, zaključila sam da je profesor Roksandić osoba koju želim izabrati za mentora. Akademске godine 2006./2007. upisala sam njegovu *Diplomsku radionicu*, koju su pohađali svi oni studenti kojima je bio mentor. Tada smo i počeli češće surađivati. U dogovoru s njime, u Radionici sam sudjelovala i kao asistent-demonstrator. Za svaki sam sat unaprijed pripremala prezentacije sa sažetkom poglavlja i vlastitom interpretacijom najvažnijih dijelova iz jednog njemačkog priručnika, uvoda u pravila istraživačko-

ga rada¹ i moguće je da sam već tada položila svojevrstan „suradnički test”, koji mi je kasnije širom otvorio vrata u poslovima vezanima uz *Desničine susrete*. To je bio početak naše sada već višegodišnje, iznimno sadržajne suradnje, za koju sam čvrsto uvjerena da objavljivanjem ove pete suuredničke publikacije ni izdaleka nije iscrpljena.

Nakon više konzultacija dogovorili smo i temu diplomskog rada. U radu o Albrechtu Wallensteinu, legendarnom vojskovođi iz Tridesetogodišnjeg rata, trebala sam se baviti njime i kao povijesnom ličnošću i kao predmetom književnih obrada, odnosno dijelom kulture sjećanja, a to je međuodnos koji me i danas – nekoliko godina nakon uspješno obranjenog diplomskog rada – i dalje zanima.

Shvativši – čini mi se i prije mene – što bi mogli biti moji istraživački interesi, profesor Roksandić mi je tijekom jednih konzultacija pokazao program izbornog kolegija Poslijediplomskoga doktorskog studija pod nazivom *Intelektualci i vlast, 1945–1954*. Posebno me se dojmila činjenica da se nije radilo samo o predavanjima, odnosno o predmetu koji studenti zaborave čim izvrše formalne obveze ili polože ispit. Najboljima se nudila mogućnost sudjelovanja u radu istoimenoga znanstvenog skupa, koji se trebao održati u rujnu iste godine. Tada sam zapravo i prvi put čula za *Desničine susrete* i shvatila da nije riječ o nekakvom „književnom skupu” na kojem se raspravlja isključivo o Vladanu Desnici i njegovom opusu ili o nekim bliskim „književnim temama”. Kao što se može vidjeti u programima skupova i objavljenim zbornicima radova, teme *Desničinih susreta* nisu ograničene isključivo na aspekte života i djela Vladana Desnice. Naprotiv, oni nastoje potaknuti novo, kritičko promišljanje različitih sadržaja i poruka Desničina opusa, koji služe kao inspiracija za bavljenje različitim temama.

U rano proljeće 2009. godine, kad mi je profesor Roksandić ponudio da zajedno s njim prikupim i priprelim za objavljivanje tekstove s dotad održanih *Desničinih skupova*, nisam ni jednog trenutka dvojila trebam li pristati na ponuđenu suradnju. Rad na prvom zborniku nije bio nimalo jednostavan jer su u knjizi – kako je već rečeno – trebali biti objavljeni tekstovi nastali na temelju priopćenja predstavljenih na skupovima od 2005. do 2008. godine.

¹ Franz X. EDER, Heinrich BERGER, Julia CASUTT-SCHNEEBERGER, Anton TANTNER (ur.), *Geschichte Online. Einführung in das wissenschaftliche Arbeiten - Literatur- und Informationsrecherche*, Wien 2006.

Postavilo se pitanje hoće li uopće biti moguće motivirati autore da se vrate temama o kojima su govorili dvije, tri ili čak četiri godine ranije i da ih uobliče u pisani tekst. Na naše veliko zadovoljstvo, uspjeli smo prikupiti 23 kvalitetna članka. Osim vremena koje je proteklo od izlaganja do predavanja rukopisa za zbornik, drugi nam je problem bila borba s rokovima. Naime, odlučili smo zbornik tiskati do *Desničinih susreta* u rujnu 2010. Posao je, usprkos svim poteškoćama, ipak uspješno obavljen i objavljivanjem zbornika radova *Desničini susreti 2005.–2008.* otvoreno je novo poglavlje *Desničinih susreta*. Nakon uspješno odrađenog posla na prvom zborniku, tijekom prikupljanja tekstova za zbornik radova iz 2010. godine, profesor me pozvao da zajedno s dr. sc. Magdalenom Najbar-Agičić i njim budem suurednica i zbornika *Desničini susreti 2009.*

Danas, četiri godine kasnije, s dosad četiri objavljena zbornika radova, mogu reći da sam iznimno sretna i zahvalna profesor Roksandiću što mi je pružio priliku da se okušam i na tom polju, na kojem ranije nisam imala iskustva, da steknem određene nove vještine i razvijem vlastite istraživačke interese.

Zbog čega sam smatrala važnim u kratkim crtama opisati svoje iskustvo rada na dosad objavljenim zbornicima radova? Zato što mi se čini da se i u mom iskustvu odražavaju neki vrlo važni aspekti *Desničinih susreta*. Jedan od njih, meni posebno važan, svakako je onaj *intergeneracijski*. Od 2009. godine na skupovima ima sve više izlaganja doktoranada i mlađih znanstvenika. Intergeneracijski aspekt ne očituje se samo u povećanju njihova broja (odnosno – mogu reći – našeg broja), već i u međusobnoj komunikaciji prije i nakon skup(ov)a. Prikupljajući rukopise za zbornik, imala sam priliku komunicirati sa stotinjak autora i recenzenata, upoznala sam mnogo uglednih znanstvenika, osoba s velikim iskustvom u interkulturalnim komunikacijama i razvijenim interesom za teorijska pitanja. Iako nipošto ne tvrdim da su me sve teme o kojima se raspravljalo na skupovima odnosno svi radovi objavljeni u zbornicima *Desničini susreti* podjednako zainteresirali, uputili su me na mnoštvo drugih tekstova i probudili u

„Polazeći od činjenice da je intelektualac koncept koji je u upotrebi već duže vrijeme, moglo bi se na konkretnim slučajevima istražiti kako su se promjene u značenju pojma odrazile na njihov angažman, ne zanemarujući pritom ni društveno-političke okolnosti u kojima su se te promjene značenja zbile.”

meni zanimanje za neke nove metode i pristupe. Jedna od njih je, primjerice, metoda oralne historije.²

Osim na korištenju novih, inovativnih istraživačkih metoda i pristupa, posebna je važnost Susreta ustrajanje na *interdisciplinarnosti*. Život i opus Vladana Desnice temeljne su inspiracije programske orijentacije i djelovanja *Desničinih susreta*, ali oni sežu mnogo dalje od uobičajenih znanstvenih preokupacija. U okviru *Desničinih susreta* potiču se i brojne druge inicijative. Jedna od njih je i projekt „Kultura svakodnevica u Kuli Stojana Jankovića u Ravnim kotarima: između sjećanja i očekivanja” Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.³ U projektu, nositelji kojega su prof. dr. sc. Drago Roksandić s Odsjeka za povijest i Tihana Rubić, asistentica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, dosad su snimljena četiri intervjua s članovima obitelji Desnica. Sudjelujući i u tom projektu, mogla sam „iz prve ruke” naučiti kako se primjenjuju metode oralne historije.⁴ Iako postoje pomaci u historiografiji pa sve više povjesničara koristi metodu oralne historije, povjesničari – bar kad je riječ o ovome području – moraju i mogu još mnogo toga naučiti od etnologa. Upravo zato su u projekt snimanja razgovora sa članovima obitelji Desnica bili ravnopravno uključeni Odsjek za povijest i Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, doprinoseći tako ideji i potrebi interdisciplinarnosti. Zbog toga je etnologinja Tihana Rubić imala ulogu koordinatora projekta odnosno „podučavatelja” o tome kako se vrši polustrukturirani intervju te prikupljaju, bilježe i pohranjuju podatci odnosno izrađuju transkripti.

² Potaknuta upravo pripremanjem izlaganja za *Desničine susrete* 2011. godine, počela sam čitati teorijsku literaturu o oralnoj historiji. Tako je, osim članka objavljenog u zborniku radova *Intelektualci i rat 1939. – 1947.*, nastao i razrađeniji tekst o mogućnostima primjene oralne historije u historijskoj znanosti. Usp. Ivana CVIJOVIĆ JAVORINA, „Obiteljska sjećanja na ratne dane Vladana Desnice”, *Intelektualci i rat 1939. – 1947. Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2011.*, (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), Zagreb 2012., 255.-266. i ISTA, „Oralna historija: problemi, mogućnosti i primjena među povjesničarima”, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, 44/2012., br. 1, 439.-450.

³ Usp. Prilog III.

⁴ Usp. bilj. 2. U snimanju intervjua s članovima obitelji Desnica sudjelovao je i kolega povjesničar i arheolog Goran Šobota.

Sl. 24. Kćeri Vladana Desnice na *Desničnim susretima 2007*. S lijeva na desno: Jelena Ivičević-Desnica, Olga Škarić i Nataša Desnica-Žerjavić.

Važno obilježje koje se nastoji razviti svakako je i *umrežavanje*. Bit *Desničnih susreta* nije u komunikaciji unutar uskoga kruga ljudi, primjerice isključivo sudionika skupa, već je jedan od ciljeva i stvaranje novog prostora u kojemu bi se, poštujući dijalošku komponentu, stvorio širi komunikacijski *network*. To bi bio dodatan doprinos *interkulturalnosti* i interdisciplinarnosti jer bi se na taj način još kvalitetnije moglo pristupiti „velikim temama” hrvatske historiografije, uzimajući u obzir šire, regionalne kontekste.

Osim zbog objavljivanja prvoga zbornika radova s *Desničnih susreta* te zbog uključivanja sve većeg broja mlađih sudionika, 2009. godina važna je i zbog toga što je na njoj otvorena jedna od „epohalnih” tema dvadesetoga stoljeća: pitanje intelektualaca i njihove uloge.

Uz dvadeseto stoljeće vežu se mnogi epiteti. Bilo je to doba ekstrema (Eric Hobsbawm), doba spoznaje (Eric Kandel), ali i doba odnosno stoljeće intelektualaca (Michael Winock). Pitanja o djelovanju intelektualaca u vremenu u kojem su živjeli, ali i njihovoj ulozi danas, posljednjih nekoliko godina jedno su od ključnih istraživačkih pitanja *Desničnih susreta*. Raspravljajući o njihovom

djelovanju, na njima se neposredno pokušava odgovoriti i na pitanje tko su ili što su intelektualci? O aktualnosti tog pitanja svjedoči i više od četrdeset prijava za skup održan 2012. godine. Iako su lik i djelo jednog intelektualca – Vladana Desnice – od prvih *Desničinih susreta* bili „kadšto (...) predmet proučavanja, a kadšto katalizator”, da se poslužimo riječima Zorana Kravara,⁵ stavljajući pojam intelektualaca u podnaslov skupa 2009. te 2011. i 2012. godine, napravljen je korak prema novom istraživačkom području – intelektualnoj povijesti. Međutim, kako je više puta bilo istaknuto u raspravama uoči, tijekom i nakon skupa *Desničini susreti* 2012. godine, pisanje o nekom intelektualcu ili skupini intelektualaca ne znači odmah da se pritom radi i o intelektualnoj historiji.⁶

Vratimo se, dakle, na ranije postavljeno pitanje: tko su intelektualci? U dosad objavljenim zbornicima, ali i priopćenjima pročitanim na *Desničinim susretima* 2012. godine, pri odabiru osoba ili skupina uglavnom se načelno nastojala slijediti formalna, vrijednosno što neutralnija definicija, prema kojoj su intelektualci u pravilu pripadnici akademskih ili umjetničkih zanimanja, koji su na svom polju djelatnosti stekli određen ugled, a javno se oglašavaju u prilikama koje su izvan njihovog izvornog područja te su od općeg političkog interesa.⁷ Pojednostavljeno govoreći, intelektualac je svatko tko se bavi kulturnim i znanstvenim radom, ali i iskazuje javno svoja stajališta i jasno se određuje prema društvenim problemima.⁸ Međutim, sporno je jesu li se baš svi koji su bili predmet istraživanja na dosadašnjim *Desničinim susretima* oglašavali u javnosti i iznosili mišljenje o društvenim problemima, a da to iznošenje mišljenja nije bilo uvjetovano već i njihovom samom primarnom djelatnošću. Drugo je pitanje – a koje zapravo proizlazi iz prvoga – jesu li svi oni imali toliki ugled u javnosti da su ih mogli smatrati zastupnicima nekakvih „općih interesa”. Treće, je li socijalno-stratifikacijska odrednica dovoljna da bi se nekoga okarakteriziralo kao intelektualca? Ako je netko znanstvenik, umjetnik ili pripadnik nekog sličnog zanimanja odnosno određenoga društvenog sloja, znači li to da se on automatski može/mora smatrati intelektualcem?

⁵ Usp. tekst Zorana Kravara u ovoj publikaciji.

⁶ Usp. tekst Branimira Jankovića u ovoj publikaciji.

⁷ O kriterijima intelektualaca usp. Stefan COLLINI, *Absent minds*. Citirano prema Daniel MORAT, „Intellektuelle und Intellektuellengeschichte”, *Docupedia – Zeitgeschichte. Begriffe, Methoden und Debatten der zeithistorischen Forschung*, http://docupedia.de/zg/Intellektuelle_und_Intellektuellengeschichte.

⁸ Usp. tekst Bojana Đorđevića u ovoj publikaciji.

Sl. 25. Predstavljanje izdanja Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije u Hrvatskom društvu pisaca u Zagrebu na *Desničinih susretima* 2011. godine: Boris Bui i Ivana Cvijović Javorina.

Ova pitanja nisu postavljena zato da bi se na njih odmah dao i odgovor jer to niti nije moguće. Na kraju krajeva, na tragu rasprava o tim pitanjima nastaju mnogi znanstveni članci ili knjige. Ovdje su spomenuta samo da bi se ukazalo na činjenicu da bi se jedni *Desničini susreti* mogli posvetiti i pokušaju definicije pojma intelektualaca to jest izraženije teorijski profilirati. Intelektualna historija ima mnogo dodirnih točaka s drugim disciplinama. Mene, na primjer, posebno zanimaju međudnosi historije koncepata (*Begriffsgeschichte*) i intelektualne historije. Polazeći od činjenice da je intelektualac koncept koji je u upotrebi već duže vrijeme,⁹ moglo bi se na konkretnim slučajevima istražiti kako su se promjene u značenju pojma odrazile na njihov angažman, ne zanemarujući pritom ni društveno-političke okolnosti u kojima su se te promjene značenja zbile. Može li se govoriti o demokratizaciji pojma? Je li se on koristio i koristi li se i danas u političko-ideološke svrhe?

⁹ Dietz BERING, *Die Epoche der Intellektuellen 1898-2001: Geburt, Begriff, Grabmal*, Berlin 2010.

Rodna povijest bi također mogla utjecati na razvoj kvalitativno drugačije intelektualne historije. Međutim, ako se polazi od toga da se nijedan spol ne smije zanemarivati u istraživanjima te se prihvati tvrdnja Eve Kreisky da je intelektualac „tip *sa* spolom”,¹⁰ mogli bismo analogno tome reći i da je intelektualac „tip s određenom starošću”. Naravno da je nemoguće odrediti dobnu granicu nakon koje netko postaje (ili prestaje) biti intelektualac – ako bi nešto takvo i bilo moguće, odmah se mora postaviti pitanje bi li se kao kriterij uzela kronološka ili mentalna dob – ne smije se zanemariti činjenica da ljudi različite dobi, uključujući i intelektualce, različito gledaju na svijet oko sebe. Osim što različito tumače prošlu ili sadašnju zbilju, društveno-politička zbivanja nesumnjivo imaju važna utjecaj pri formiranju njihovih ličnosti. Uzimajući ovo u obzir, otvaraju se još neka područja koje smatram vrlo plodnim i inspirativnim za daljnji razvoj *Desničinih susreta*, a to su generacijska povijest i povijest mladeži.

Kako se one mogu konkretizirati u *Desničinim susretima*? Prvi, a pogotovo Drugi svjetski rat predstavljaju orijentire za razlikovanje generacija dvadesetoga stoljeća. Kao *case study* može poslužiti Njemačka. Različite generacije doživjele su rat iz različite perspektive: od onih koji su se borili

„Bit *Desničinih susreta* nije u komunikaciji unutar uskoga kruga ljudi, primjerice isključivo sudionika skupa, već je jedan od ciljeva i stvaranje novog prostora u kojemu bi se, poštujući dijalošku komponentu, stvorio širi komunikacijski *network*.”

u oba rata do onih koji su kao djeca proživljavali posljedice rata. Iako u 20. stoljeću možemo razlikovati sedam generacija, Aleida Assmann posebno mjesto daje trima generacijama: tzv. generaciji ‘33. (rođeni između 1900. i 1920.), generaciji ‘45. (1926. – 1929.) i generaciji ‘68. (1940. – 1950.), zastupajući tezu da se jedna bez druge ne mogu razumjeti.¹¹ Generaciju ‘33. karakterizira,

¹⁰ Eva KREISKY, „Intellektuelle als historisches Modell”, u: ISTA (ur.), *Von der Macht der Köpfe. Intellektuelle zwischen Moderne und Spätmoderne*, Wien 2000., 11.-65., ovdje 38. Citirano prema Daniel MORAT, „Intellektuelle und Intellektuellengeschichte”, *Docupedia – Zeitgeschichte. Begriffe, Methoden und Debatten der zeithistorischen Forschung*, http://docupedia.de/zg/Intellektuelle_und_Intellektuellengeschichte.

¹¹ O povijesnim generacijama usporedi Aleida ASSMANN, *Geschichte im Gedächtnis. Von der individuellen Erfahrung zur öffentlichen Inszenierung*, München 2007.

primjerice, visok stupanj politizacije i militarizacije pa ih Helmut Schelsky naziva i „politiziranom mladeži” (*politisierte Jugend*). Prvi svjetski rat dotakao ih je kao djecu, a Drugi svjetski rat proživjeli su od početka do kraja i sami sudjelujući u njemu. Odgovor na poraz u Prvom svjetskom ratu i krize Weimarske Republike bila je politizacija i militarizacija uz rapidnu propast vrijednosti građanskog individualizma.¹²

Da bi se uspješno razvio generacijski diskurs moraju biti ispunjena dva uvjeta: prvo, biografska istovremenost događaja koji smatraju prekretnicom te, drugo, društveni kontekst u kojem se medijsko tumačenje i generacijski naboj tog primarnog iskustva politiziraju i instrumentaliziraju.¹³ Koji su to događaji, osim svjetskih ratova, mogli biti shvaćeni kao prekretnica odnosno granica za razlikovanje generacija na ovome prostoru? Podudaraju li se one s granicama u ostatku Europe? Kako bi se mogle periodizirati generacije dvadesetoga stoljeća u Hrvatskoj i u susjednim zemljama?

Generacijski koncept nije nužno ograničen samo na historijsku znanost. On se uspješno primjenjuje i u književnim tekstovima. Može se postaviti pitanje kako se različita generacijska iskustva odražavaju u književnim djelima, ali mogu se propitivati i specifična iskustva čitanja, često dobno odnosno generacijski uvjetovana. Svim tim konceptima zajedničko je da generaciju promatraju kao diskurs, a ne kao prirodnu kategoriju.¹⁴

Nadalje, govori li se o intelektualcima koji su djelovali tijekom ili nakon Drugoga svjetskog rata, moglo bi se podrobnije istražiti i kakvu je ulogu u njihovom intelektualnom formiranju imao Prvi svjetski rat. Je li on, i u kojoj mjeri, bio „odgojitelj”?¹⁵ Naposljetku se može postaviti pitanje i jesu li ti budućí intelektualci u mlađoj dobi mogli uslijed ratnih događaja iskusiti određeni vid traume, koji je uvelike utjecao na njihovo kasnije djelovanje?¹⁶

Pitanja i tema ima uistinu mnogo...

---

¹² Isto, 60.-61.

¹³ Arndt WEINRICH, *Der Weltkrieg als Erzieher. Jugend zwischen Weimarer Republik und Nationalsozialismus*, Essen 2012., 39.

¹⁴ Gerhard LAUER (ur.), *Literaturwissenschaftliche Beiträge zur Generationsforschung*, Göttingen 2010., 7.

¹⁵ A. WEINRICH, n. dj., 39.

¹⁶ Usp. Didier FASSIN, Richard RECHTMAN, *The empire of trauma: an inquiry into the condition of victimhood*, Princeton – Oxford 2009.

Vladan Desnica i *Desničini susreti*:
razmišljanja povodom 25. obljetnice *Desničinih susreta*
DRAGO ROKSANDIĆ

Predstavljajući šestog sveska Biblioteke *Desničini susreti*, *Intelektualci i rat 1939.–1947. Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2011.*, koji sam uredio u suradnji s kolegicom Ivanom Cvijović Javorina, bio je povod da se u Zagrebu i Beogradu – odakle inače potječe najbrojnija skupina suradnika – raspravlja o tome što *Desničini susreti* danas inače jesu te kakvima bi, eventualno, trebali biti. Previdjelo se pritom da se 2013. godine navršava dvadeset i pet godina od njihova utemeljenja. To me

obvezuje, recimo kao – ispričavam se na neskromnosti – „oca utemeljitelja”, da otvorenu raspravu stavim i u dijakronijski kontekst.

Nacrt Prijedloga programa znanstvenih rasprava *Desničini susreti* zaključen je 23. studenog 1988. godine. Dokument sam napisao na temelju prethodnog radnog dogovora u Odboru Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za koordinaciju povijesti i kulture srpskog naroda u SR Hrvatskoj.¹ Više od dva desetljeća bila su tada minula od smrti pisca Vladana Desnice (Zadar, 17. rujna 1905. – Zagreb, 4. ožujka 1967.). Što je vrijeme više protjecalo – bilo je već neupitno – piščev je opus postajao važnijim, a njegov životopis sve više prepoznatljiva paradigma ljudskog i napose intelektualnog tragizma u 20. stoljeću. Bio sam uvjeren da bi dugoročno projicirani program znanstvenih rasprava i događanja u kulturi u vezi s hrvatsko-srpskim/srpsko-hrvatskim interkultura-

¹ Drago ROKSANDIĆ, „*Desničini susreti*’. Prijedlog programa znanstvenih rasprava”, *Naše teme*, 33/1989., br. 4, 725.-730. Redakcija je primila tekst 13. travnja 1989. godine. Kopija izvornika sa spomenutim nadnevkom u mom je osobnom posjedu. Vidjeti iscrpnije: ISTI, „O Vladanu Desnici i ‘Desničinih susretima’”, *Desničini susreti 2005.–2008. Zbornik radova*, (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), Zagreb 2010., 255.-306. Prilozi 283.-306. Detalji na 262.-265.

lizmom trebalo utemeljiti pod njegovim imenom. Prijedlog programa znanstvenih rasprava *Desničini susreti* izvorno je zato i nastao sa ciljem da istražuje i unapređuje iskustva hrvatsko-srpskog/srpsko-hrvatskog interkulturalizma, njihova međusobna „prožimanja” u južnoslavenskim i drugim referentnim kontekstima. *Desničini susreti*, dakle, trebali su u svome vremenu prakticirati sve ono što je u svome prakticirao i sâm Vladan Desnica.² Pritom su piščevi život i djelo postojano trebali biti poticaj kritičkom i dijaloškom otvaranju pitanja „njegove” i „naše” suvremenosti. To je bila i ostala, umjesno je naglasiti ovom prilikom, jedna od konstanti *Desničinih susreta*.³

Uostalom, koncem 1980-ih, što je Jugoslavija manje bila percipirana kao legitimna zajednica svih jugoslavenskih „naroda i narodnosti”, a Vladan Desnica je bio sve više čitan i kritički propitivan u njegovim matičnim, hrvatskoj i srpskoj književnosti, u drugim južnoslavenskim književnostima pa i daleko preko njihovih granica. Što je to konkretno značilo, posvjedočila je prva inicijativa. *Desničini susreti* vrlo su uspješno bili pokrenuti u Zagrebu 1990. godine, s reprezentativnim međunarodnim skupom „*Nova Evropa* (1920–1941)”, održanim u „Mimari” i Klubu „Topusko” u Muzeju za umjetnost i obrt, od 25. do 27. listopada i.g.⁴ Započeti su s raspravom o zagrebačkom časopisu,

² Danas više praktično nikome više nije sporna Desničina interkulturalnost. Drugačije je bilo za njegova života, naročito u zrelim godinama. Oficijelno „bratstvo i jedinstvo” znalo je biti pokriće za međusobno nesvodljiva shvaćanja i prakse. Budući da je interkulturalizam mnogima danas samorazumljiv – neovisno o tome što koncept i nije tako „star” – izvjesno je da bi jedna od „velikih tema” nekih budućih *Desničinih susreta* mogla biti „Hrvatsko-srpski/srpsko-hrvatski interkulturalizam prije interkulturalizma”. Tema je uvelike otvorena, ali je istraživački još uvijek jedan veliki znak pitanja. Pitanje je tim složenije što se suvremena legitimnost interkulturalizma u Hrvatskoj prepliće s, primjerice, masovnom podrškom paroli „NE ćirilici u Hrvatskoj”, kao što je to nedavno bio slučaj na zagrebačkom Trgu bana Josipa Jelačića 7. travnja 2013. godine. (Podudarnost je doista sarkastična jer je ban Josip Jelačić bio prvi hrvatski ban koji se nakon preuzimanje banske časti oglasio proglasom „hrvatskom i srpskom narodu” u Trojednoj Kraljevini tiskanim hrvatskim i srpskim jezikom, latinicom i ćirilicom.)

³ Pripremni odbor *Desničinih susreta* već je odlučio da će *Desničini susreti 2014.* biti održani u Splitu, u rujnu i.g. i posvećeni temi „Splitska sazrijevanja Vladana Desnice (1920.–1942.)” (radni naslov). Split između dva svjetska rata je paradigmatičan grad za razumijevanje temeljnih problema hrvatske povijesti, ali i povijesti Jugoslavije. Tek u novije doba postaju mogući kritički uvidi u detalje koji su bili toliko važni u životima mnoštva istraživački nezaobilaznih ljudi i pojava. Obitelj Desnica u svojim splitskim danima u cijelosti je takav jedan izazov.

⁴ Vidjeti Prilog I.

Sl. 26. Desničini susreti 2007. S lijeva na desno: Krešimir Nemec, Drago Roksanđić i Velimir Visković.

tiskanu latinicom i ćirilicom, koji je inkarnirao „uspon” i „pad” liberalnoga jugoslavenskog integralizma i među Hrvatima i među Srbima. K tome, započeti su diskusijom o jugoslavenskom časopisu neupitne europske prepoznatljivosti.⁵ Ništa manje nije bilo važno što su inicirani s kritičkim propitivanjem pluralne kulturne i političke baštine *Nove Evrope*. Omogućili su isto tako rekonstrukciju intelektualnog angažmana urednika Milana Ćurčina i više drugih suradnika različitih političkih i kulturnih orijentacija. Bili su važni, na koncu, i za razumijevanje intelektualne kulture mladog Vladana Desnice.⁶

⁵ Usp. Marija CINDORI-ŠINKOVIĆ, *Nova Evropa (1920-1941). Bibliografija*, Beograd 2010.; Marko NEDIĆ, Vesna MATOVIĆ (ur.), *Nova Evropa 1920-1941. Zbornik radova*, Beograd 2010. Vidjeti i ocjenu: Drago ROKSANĐIĆ, „Koliko je bila doista nova *Nova Evropa*?”, *Književna istorija. Časopis za nauku o književnosti*, 44/2012., br. 146, 225.-241.

⁶ Budući da je veliki dio redakcijske arhive *Nove Evrope* već tada bio dostupan u Rijetkostima Nacionalne i sveučilišne knjižnice (tada: biblioteke) u Zagrebu, bilo je započeto istraživanje o suradnji Uroša, Boška i Vladana Desnice s Milanom Ćurčinom. Istraživanje još uvijek nije završeno. Poznato je da je Boško Desnica latinicom objavio članak „Zagorska Dalmacija pod Mlecima i Turcima.” *Nova Evropa*, knj. XXV, br. 12, 26. decembar [1931.], 584.-591. (Marija CINDORI-ŠINKOVIĆ, *n. dj.*, str. 204., br. 2649.) U redakcijskoj

Rasprava je održana, važno je i to naglasiti, u trenutku kada se liberalizam počeo „vraćati” u jugoslavensko društvo, ali i u trenutku kada je jugoslavenska državna zajednica prestajala biti „okvir” u kojemu su „narodi i narodnosti” Jugoslavije vidjeli svoju budućnost. Održana je u trenutku krajnje proturječnih raspoloženja i orijentacija u zemlji, ali i kada se mogao naslućivati još jedan (nakon pakla 1941. godine!) tragični i traumatični „kraj Jugoslavije”.⁷ Rasprava na *Desničinim susretima* nije bila žal za državom na umoru – neovisno o osobnim uvjerenjima bilo koga tko je sudjelovao u radu skupa – već izraz svijesti o nužnosti da se kritički propita baštinu prijeratne *Nove Evrope*. U tom trenutku ona je bila nesumnjivo poticajna za konstituiranje pluralističke, dijaloške političke (a, ponavljam, proturatne!) kulture u Jugoslaviji 1990. godine, jamstva za demokratsko rekonstituiranje državne zajednice korespondentno europskim integracijskim procesima.⁸

Neovisno o tome čemu je tko težio koncem 1980-ih godina u tome društvu neupitno „totalne krize” – kako sam se sâm u to doba više puta bio izrazio, k tome, u društvu na svjetski epohalnom razmeđu markiranom 1989. godinom – bitno je bilo, držao sam i to kao jedan među mnogima – stvarati preduvjete za politički izlazak iz krize, isključujući mogućnost ratnog

---

prepisci ovog časopisa sačuvana su tri pisma Boška Desnice iz 1932.–1933. godine i jedno pismo Vladana Desnice iz 1932. godine (Šime Jurić (obradio), *Katalog rukopisa Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu. Knjiga 6*, Zagreb 2000., str. 164., br. 3995).

⁷ Simbolična je činjenica da najavljeni zbornik znanstvenih radova s ovog, inače kvalitetom priopćenja i rasprava sjajnog skupa, nikada nije realiziran. Nadam se da će to ipak biti učinjeno u blizjoj budućnosti.

⁸ U to sam vrijeme počeo intenzivno djelovati u Hrvatskom vijeću Europskog pokreta (HVEP), nastojeći u njegovim djelatnostima razvijati osjećaj za političke i kulturne aspekte hrvatsko-srpskog/srpsko-hrvatskog interkulturalizma, odnosno, za alternativne modele razvoja odnosa između Hrvata i Srba u Hrvatskoj i Jugoslaviji. U Europskom domu, u Jurišićevoj 1, bilo je 12. svibnja 1991. godine osnovano Društvo hrvatsko-srpskog prijateljstva (Vidjeti *HVEP Newsletter*, br. 5, Zagreb, 20. lipnja 1991., str. 17). Bio sam jedan od četiri njegova utemeljitelja. U HVEP-u je 13. lipnja i.g. bio održan i stručni skup „Nacionalna prava državljana Republike Hrvatske u europskom kontekstu”, koji smo pripremili i realizirali prof. dr. sc. Vladimir Đuro Degan i ja itd., itd. Podvlačim, govorim isključivo o nekim osobnim sjećanjima na 1990./1991. godinu. Ratna alternativa je, očito, ipak ne samo postojala nego i bila odlučujuća. Građanski pokret protiv rata u Jugoslaviji nikada se nije uspio konstituirati, a sve što se s time u vezi i zbivalo, događalo se redovito suviše kasno da bi moglo biti politički djelatno. Vidjeti: Drago ROKSANDIĆ, *Protiv rata. Prilozi povijesti iluzija*, Zagreb 1996.; ISTI, *U NIN-u i Danasu*, Zagreb 2011.

raspleta.⁹ Naime, potonji, mogući ratni rasplet, nužno je u jugoslavenskom slučaju morao biti tragičan i traumatičan. Nisam u to ni trenutka sumnjao. Kakofonična „(ne)kultura pamćenja” na razdoblje 1941.–1945. godine, pored ostalog, nije ostavljala mjesta nedoumicama što bi se sve moglo dogoditi u budućnosti bilo gdje u jugoslavenskom društvu.

U takvu ozračju *Desničini susreti* su zasjali da bi u svega nekoliko mjeseci utonuli u mraku.¹⁰ Što je ratni raspad (SFR) Jugoslavije nakon 1991. godine više odmicao, veća je bila potreba za takvim izlaskom iz rata koji neće nesagledivo dugo opterećivati hrvatsko-srpske/srpsko-hrvatske odnose. U godinama Domovinskog rata u Hrvatskoj nerijetko se tražilo od intelektualaca srpske nacionalnosti u Hrvatskoj da se očituju u vezi s tragičnim i traumatičnim zbivanjima, nerijetko iz dana u dan. Moje je uvjerenje postojano bilo da je obrana Republike Hrvatske dužnost svakoga njezinog građanina, neovisno o nacionalnosti i to ne samo kada je riječ o vojnim dužnostima nego, ništa manje, kada je riječ o tome kako se Hrvatska, napose hrvatsko društvo istovremeno konstituiraju i transformiraju u europski prepoznatljivu političku zajednicu.

⁹ Mnoštvo je ljudi svih nacionalnosti razmišljalo na sličan način. Za veliku većinu, što uključuje i mene, politički rasplet je isključivao bilo kakvu primjenu nasilja unutar jugoslavenskih republika i autonomnih pokrajina, a pogotovo bilo kakve pokušaje „rješavanja” problema unutar jedne republike iz druge republike. Instrumentalizacija vojne sile pogotovo je bila isključena. Isključeno je bilo i jednostrano derogiranje konstitucionalnih prava ljudi i građana (dakako i nacionalnih) dok traju pregovori, koji su, što se mene tiče, trebali biti što dosljednije temeljeni na načelima konsenzusa. Na koncu konca, radilo se ne samo o političkim odlukama dalekosežnih posljedica nego i o radikalnim promjenama u vlasničkim odnosima te o socioekonomskoj tranziciji, a time i globalnoj preraspodjeli moći i bogatstva! Civilna politička kultura, temeljena na dijalogu, jednostavno nije imala alternative, ako je posvuda u Jugoslaviji deklarirani ulazak u Europsku zajednicu doista bio kardinalni cilj promjena.

¹⁰ Ono što se više nije moglo raditi u *Desničini susretima*, radio sam, u granicama mogućnosti, na drugim stranama. Istog dana kada je utemeljeno Društvo hrvatsko-srpskog prijateljstva, 12. svibnja 1991., u Europskom domu je započela s radom Tribina „Umijeće razumijevanja”, a prva rasprava bila je upriličena povodom izlaska iz tiska knjige prof. dr. sc. Ive Banca, prof. dr. sc. Slobodana Prosperova Novaka i dr. sc. Josipa Kolanovića *Grbovi: biljezi identiteta* (Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1991.). U njezinu su radu sudjelovali prof. dr. sc. Igor Karaman, prof. dr. sc. Tomislav Raukar i doc. dr. sc. Drago Roksandić iz Zagreba, prof. dr. sc. Sima Ćirković iz Beograda i Ivan Lovrenović iz Sarajeva.

Iz tih je nastojanja, u vremenu kada je bilo besmisleno aktualizirati *Desničine susrete*, proistekao projekt časopisa *Dijalog* 1993./1994. godine.¹¹ Inicirali smo ga Dejan Jović, Boris Rašeta i ja.¹² Unatoč pozitivnim recenzijama projekta, potrebna inicijalna financijska sredstva, dakako, iz inozemnih izvora, nisu nam bila odobrena. Između redaka nam je bilo govoreno da je „prerano” za „Dijalog”. Naše je mišljenje bilo suprotno.

Interkulturalizam je i dalje bio moj misaoni, ali i praktični prioritet jer za sebe samog nisam vidio alternative. Europski trendovi s time u vezi u to doba su me istovremeno i ohrabivali i obespekivali. Potonje je bilo uvjetovano nemoći Europske zajednice/unije da bilo što djelatno učini da se prije svega zaustavi rat u (post)jugoslavenskom prostoru i drugo, da se spriječi totalno, ekskluzivno etniziranje problema u postjugoslavenskim državama koji su ponajprije bili ljudski i građanski, ali u uvjetima systemske tranzicije. Dobitnici i gubitnici nisu bili samo ratni, nego, ništa manje i tranzicijski. Rat se vodio u uvjetima povijesno besprimjerne preraspodjele bogatstva i moći u Hrvatskoj, kao i u svakoj drugoj postjugoslavenskoj državi.

Ratni raspad Jugoslavije koincidirao je s krajnje proturječnim odnosom prema granicama u međunarodnim odnosima, naročito u „euroatlanskom svijetu”. Svijet „poslije 1989.” trebao je biti svijet u kome će granice – ako ne nestajati – biti sve „prohodnije”. U jugoslavenskom slučaju – a ubrzo i u nizu drugih u svijetu – postajale su sve „neprohodnije”, s Jugoslavijom i bez nje. Time sam se nužno morao suočiti s temeljnom problematikom „studija granice” (*border studies*) u povijesti. Postalo mi je jasno da se ne mogu baviti inter- i transkulturalizmom, ako se ne bavim i granicama u svim vidovima, od konceptualnih nadalje.

¹¹ Vidjeti Prilog II. Inače, časopis *Dijalozi* bio sam inicirao već 1989. godine, istovremeno kada i *Desničine susrete* (D. ROKSANDIĆ, „O Vladanu Desnici i ‘Desničinih susretima’”, 265). Ratna obnova rada *Desničinih susreta* nije dolazila u obzir iz mnoštva razloga. Jedan od ključnih je bio formalnopravne naravi. Utemeljitelj je bio Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Nisam ni pomišljao inicirati bilo što za što ne bi bilo izgledno dobiti podršku neupitne većine svojih kolegica i kolega na radnom mjestu.

¹² Prof. dr. sc. Dejan Jović danas je profesor na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i jedan od bliskih suradnika predsjednika Republike Hrvatske, prof. dr. sc. Ive Josipovića. Boris Rašeta je jedan od vodećih novinara i publicista u Hrvatskoj, k tome, čovjek koji umije u maksimalno komercijaliziranoj hrvatskoj medijskoj situaciji zastupati svoja kritička interkulturalna načela.

U hrvatskom slučaju, kao i svakome drugom u južnoslavenskom te srednjojugoistočnom europskom svijetu, granice nikada u povijesti nisu bile u „singularu”. Uvijek je bila riječ o „višeograničjima” (*multiple borderlands*)! Nasuprot tome, svaka moderna nacija u istome tom prostoru, naročito ako se etnokonfesionalno konstituirala u 19. i 20. stoljeću, samoopredjeljivala se i kao „granica svjetova” (npr. *antemurale Christianitatis*...). Spoznaja o tom paradoksu bila je uvod u moje studije hrvatskih višeograničja. Stjecajem okolnosti, bilo je moguće utemeljiti ih 1996. godine kao međunarodni istraživački projekt *Triplex confinium*, koji djeluje i danas te kojemu sam kontinuirano voditelj.¹³

Nekoliko godina kasnije, slijedom istih problemskih istraživačkih matrica, nametnula se potreba za dosljednijim uvođenjem komparativnohistorijskih pristupa i metoda, bilo u istraživanjima same hrvatske povijesti, bilo u istraživanjima „ostalih”.¹⁴ Spomenuti projektni okvir bio je preuzak za sva ona pitanja kojima se trebalo baviti pa je na inicijativu projektnih suradnika u Zavodu za hrvatsku povijest utemeljen Centar za komparativnohistorijske studije 2001. godine, koji je nešto kasnije preimenovan u Centar za komparativnohistorijske i interkulturene studije. Od 2007. godine djeluje kao ustrojbeni jedinica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a od 2012. godine i formalnopravno je ustrojen na istoj razini.¹⁵ Dakle, dosta toga trebalo se dogoditi i stručno, a ne samo politički, prije nego što su bile stvorene pretpostavke za obnovu *Desničinih susreta*, dakako, uvelike na novim osnovama. Tome je u početku najviše doprinio, da se tako izrazim, sâm Vladan Desnica.

Jedva što je završio rat 1991.–1995. godine – koji je obesmislio sve sa čime se zreli („poslijeratni”), neprolazno kreativni Vladan Desnica identificirao – u Srpskom kulturnom društvu „Prosvjeta” u Zagrebu održan je 1997. godine skup povodom 40. godišnjice objavljivanja romana *Proljeća Ivana Galeba*.¹⁶

¹³ Vidjeti: www.ffzg.unizg.hr/pov/zavod/triplex i www.ffzg.unizg.hr/pov/zavod/triplex2. Za ovu priliku izdvajam: Drago ROKSANDIĆ, *Triplex Confinium ili o granicama i regijama hrvatske povijesti 1500–1800.*, Zagreb 2003.

¹⁴ Vidjeti: Drago ROKSANDIĆ (ur.), *Uvod u komparativnu historiju*, Zagreb 2004.

¹⁵ Prilog VI. Već iz samog naziva Centra jasno je da socijalna historija i kulturne studije nisu međusobno konceptualno isključivi već, naprotiv, komplementarni.

¹⁶ Osjećam potrebu na ovom mjestu iskazati svoje poštovanje dr. Dušanu Rapi, odličnom poznavatelju Desničina opusa, koji je svih tih godina najustrajnije djelovao u nastajanju da se u hrvatskoj kulturi održi živim kreativni interes za život i djelo Vladana Desnice.

Uz sudjelovanje brojnih, ponajviše hrvatskih teoretičara i povjesničara književnosti s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, mnogo je novog rečeno o piscu i njegovu romanu, ali je revitaliziran i hrvatsko-srpski interkulturalizam.¹⁷ Odjednom se učinilo da je Vladan Desnica uvijek bio tu, među nama, i u trenucima najvećih iskušenja hrvatsko-srpskog/srpsko-hrvatskog interkulturalizma, onda kada se činilo da nikada više neće imati nikakvu održivu budućnost.

Mnogo je teže išlo s obnovom *Desničinih susreta*. Nije bio u pitanju otpor političke naravi. Obnova jednostavno nije mogla biti – ma koliko napora bilo uloženo – *ad hoc* inicijativa jer je iziskivala „reprogramiranje” dugoročno projiciranog projekta, k tome, postojano dijaloškog, inter- i transkulturnog, inter- i transdisciplinarnog, komparatističkog, intergeneracijskog itd., itd. Obnova *Desničinih susreta* iziskivala je, možda i prije svega navedenog, obnovu ratom opustošene Kule Stojana Jankovića u Islamu Grčkom, regionalno legendarnog „mjesta pamćenja”. Za Kulu je pored ostalog vezan veliki dio života i rada Vladana Desnice, a u Kuli je 1967. godine bio i sahranjen u obiteljskoj crkvi Sv. Đurđa.¹⁸ Razgovarajući u različitim prigodama, u ratnim i porat-

„'Kratko Dvadeseto stoljeće' epoha je velikih intelektualnih kontroverzi, ali, još više, intelektualizacije nasilja, konflikata i rata, isto tako kao i nastojanja da se temeljna pitanja *conditio humana* vrate na svoje izvorišne humanističke formulacije.”

nim godinama, sa svojim kolegicama i kolegama na Odsjeku za povijest, odnosno, u Zavodu za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, više puta sam se bio osvjedočio da *Desničini susreti* nisu izgubili svoj znanstveni i kulturni legitimitet. Bilo je očito pitanje vremena kada će biti moguće obnoviti ih na redefiniranim temeljima. Na koncu je odluka o obnovi rada *Desničinih susreta* bila do-

Vrhunac njegovih nastojanja bilo je vrlo uspješno realiziranje spomenutog skupa 1997. godine. Još veće poštovanje zavređuje upornost s kojom je skupljao članke za zbornik radova, koji je objavljen sedam godina kasnije. Vidjeti: Dušan RAPO, *Zbornik radova o Vladanu Desnici*, Zagreb 2004.

¹⁷ D. ROKSANDIĆ, „O Vladanu Desnici i 'Desničinih susretima'”, 266.

¹⁸ U nekoj ratnoj godini bio je devastiran i njegov grob.

¹⁹ D. ROKSANDIĆ, „O Vladanu Desnici i 'Desničinih susretima'”, 287.-291.

nijeta na moj prijedlog na Vijeću Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – jednoglasno.¹⁹

Kao utemeljitelji *Desničinih susreta* pridružili su se Odsjek za kroatistiku istog fakulteta te Hrvatsko društvo pisaca i Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta”. Podrške Velimira Viskovića, tadašnjeg predsjednika Društva hrvatskih pisaca, Čedomira Višnjica, tadašnjeg (i sadašnjeg) predsjednika „Prosvjete” te prof. dr. sc. Krešimira Nemeca pritom su postojano važni za stabiliziranje i razvoj obnovljenih *Desničinih susreta*. Velimir Visković je u mnoštvu situacija, svih proteklih godina, u većoj ili manjoj mjeri konkretno bio uključen u pripreme svih dosada održanih skupova. Njegova je podrška bila dragocjena, naročito u inicijalnoj fazi obnove.

Vlasnici Kule Stojana Jankovića, djeca Ksenije (r. Carić) i Vladana Desnice – Olga Škarić, dr. sc. Jelena Ivičević-Desnica, dr. sc. Nataša Desnica Žerjavić i dr. sc. Uroš Desnica – u istim tim godinama činili su te čine i dalje sve moguće da se pokretna kulturna dobra Kule zaštite i sačuvaju. Kulu samu, u ratnim godinama, bilo je nemoguće sačuvati jer je bila na samom ratištu u zaleđu Zadra.²⁰

Kada je započela njezina poslijeratna obnova, 2002./2003. godine, za njih kao vlasnike uopće nije bilo prijeporno da će udomljivati *Desničine susrete*, čim to bude elementarno moguće, ali i da će Kula postati žarište inter-/transkulturnih i (održivo) razvojnih projekata.²¹ Imajući to na umu, Istraživački projekt *Triplex Confinium*, odnosno, Centar za komparativnohistorijske i interkulturne studije uključio se i sam u fizičku obnovu Kule 2006. godine. Osiguravši partnersku suradnju s vlasnicima Kule, potom Društvom za ob-

²⁰ Vidjeti: Milorad SAVIĆ, *Baština dvora Jankovića*, Beograd 2006.; prvi svezak Biblioteke Desničini susreti posvećen je Kuli: Ivan Basić, *Od domus episcopi do Kule Jankovića. Prostorni razvoj Kule Stojana Jankovića u Islamu Grčkom*, Zagreb 2010.

²¹ Obnova je financirana sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Nije na meni da izdvajam bilo čije dragocene doprinose s time u vezi. Osobno osjećam potrebu iskazati svoje poštovanje gosp. Miljenku Domijanu, dugogodišnjem glavnom konzeruatoru, koji je i prije i poslije rata Kuli posvećivao posebnu pažnju. Nije uspio pokušaj, u koji je bio uloženi veliki napor, da Projekt *Triplex Confinium* u suradnji s više drugih partnera s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i vlasnicima Kule dobije projekt Europske komisije CARDS 2002, u visini od cca. 240.000 eura, *'Bridges': The revitalisation of the Stojan Janković Castle and the area of Islam Grčki, Islam Latinski and Kašić villages*. Ipak, stečeno iskustvo ipak se višestruko isplatilo.

Sl. 27. Na stotu obljetnicu rođenja Vladana Desnice u Kuli Stojana Jankovića u Islamu Grčkom. S lijeva na desno: Vanja Drach, Velimir Visković, Čedomir Višnjić, Drago Roksandić i Uroš Desnica.

novu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića - Mostovi i zadarskim Konzervatorskim zavodom, odnosno, Ministarstvom kulture Republike Hrvatske te s Centrom za mirovne studije i Srpskim narodnim vijećem organizirao je ljetne kampove od 2006. do 2010. godine. Međunarodni su partneri bili belgijski *Guides d'Horizon* i francuski *Remparts*. U tjedan rada vrlo napornog fizičkog rada – prije svega na raščišćavanju ruševina i pripremi objekata za građevinske radove – obavljen je uistinu respektabilan posao. Najmanje stotinjak ljudi je radilo u kampovima. Članovi Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji su u tome poslu sudjelovali danas su svi doktori znanosti te nastavnici u različitim statusima. To su ponajprije prof. dr. sc. Nataša Štefanec i dr. sc. Marijeta Rajković Iveta kao i dr. sc. Darko Babić, doc. dr. sc. Dragan Markovina (Sveučilište u Splitu), doc. dr. sc. Tea Perinčić (Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, Rijeka), dr. sc. Milorad Savić (Benkovac), Marko Sinobad (Konzervatorski odjel u Šibeniku), doc. dr. sc. Marko Šarić, dr. sc. Filip Škiljan

(Institut za migracije i narodnosti, Zagreb). Ne mogu ne sjetiti se tragično preminule mr. sc. Dubravke Kalac sa Sveučilišta u Zadru. Sudionici kampova bili su i sudionici istovremenih ljetnih škola posvećenih temi „Kulturna baština: istraživanje, zaštita i revitalizacija u Sjevernoj Dalmaciji”.²² Učinci svega što se radilo u vezi s *Desničim susretima* i Kulom u Islamu Grčkom nužno su bili višestruki i, u osnovi, pozitivni. Time je bio stečen stanoviti legitimitet na zagrebačkom Filozofskom fakultetu i na Sveučilištu u Zagrebu.

Sl. 28. Skupina sudionika ljetnog kampa 2006. godine u Kuli Stojana Janković u Islamu Grčkom.

²² U pripremi je izdanje koje će sadržavati najvažniju dokumentaciju o ovim kampovima i ljetnim školama.

Sl. 29. Ljetni kamp 2009. godine u Kuli Stojana Janković u Islamu Grčkom. S lijeva na desno: Drago Roksandić, Dragan Markovina i Marko Šarić.

Rektor Sveučilišta u Zagrebu, prof. dr. sc. Aleksa Bjeliš te prorektor prof. dr. sc. Bojan Baletić i prorektorica prof. dr. sc. Melita Kovačević, a, s druge strane, dekan Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, prof. dr. sc. Damir Boras, podržali su inicijativu da se javno-privatnim ulaganjem u Kuli Stojana Jankovića u Islamu Grčkom utemelji Međunarodni sveučilišni centar. U inicijativu je od početka uključeno i Sveučilište u Zadru, a dva su se rektora, prof. dr. sc. Aleksa Bjeliš i prof. dr. sc. Ante Uglešić, godine 2009. u načelu i formalno obvezala da će ga zajednički razvijati. Rasprave s time u vezi bile su vrlo uspješne te je razmjerno brzo, 2009. godine, zaključen sporazumom o utemeljenju Međunarodnoga sveučilišnog centra Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta u Zadru, koji će biti lociran u Kuli.²³

²³ Sporazum između rektora Sveučilišta u Zagrebu, prof. dr. sc. Alekse Bjeliša i vlasnikā Kule Stojana Jankovića, direktnih potomaka Vladana Desnice, o tridesetogodišnjem korištenju sjeverne fronte Kule za potrebe Međunarodnoga sveučilišnog centra potpisan je 29. listopada 2009. godine.

Izgubljeno desetljeće u razvoju *Desničinih susreta* tako je nadoknađeno multipliciranjem inicijativa slične inspiracije u razmjerima koje nitko nikada ranije, nakon njihova osnutka, nije mogao ni zamisliti. Aktualno su otvorena dva, vrlo važna projekta, koji će svoju punu težinu dobiti s ulaskom Hrvatske u Europsku uniju.²⁴ Time će *Desničini susreti*, pored svega drugog što bi se u Kuli moglo zbivati u znanstveno-istraživačkom, obrazovnom, popularizacijskom, kulturnom i, posebno, razvojno primjenljivom smislu – nadajmo se – postati jezgra jednog novog, životno kvalitetnijeg inter- i transkulturalizma, koji će daleko prelaziti svoje inicijalne hrvatsko-srpske/srpsko-hrvatske granice, ali i koji će svojom europskom i globalnom inkluzivnošću olakšavati kreativnije suočavanje s temeljnom ishodišnom problematikom.

Sl. 30. Miljenko Domijan

Danas, kada „podvlačimo crtu” ispod jedne faze rasprave u *Desničinim susretima* o intelektualcima i ratu, 1939.–1947. godine, koja je toliko važna za bilo kakav održiviji pristup životu i djelu Vladana Desnice, nužno je „podvući crtu” pod dvadeset i pet godina kronološki dugog, a epohalno izlomljenog, istovremeno kontinuiranog i diskontinuiranog iskustva *Desničinih susreta*. Svojom vlastitom poviješću ono ponajbolje svjedoči o veličini izazova bilo kakva kritički osmišljenog pokušaja propitivanja hrvatsko-srpskog/srpsko-hrvatskog interkulturalizma u europskom obzoru.

²⁴ Nemoguće je na ovom mjestu ulaziti u detalje projekta Fonda za razvoj Sveučilišta u Zagrebu „Međunarodni sveučilišni centar u Islamu Grčkom i mediteranska akademska zajednica: razvoj i perspektive” (300.000 kn) i projekta Europske komisije „Jankovic Castle: historic site, generating sustainable development of the Ravni kotari region” (cca. 300.000 eura). Oba su vrlo važna za budućnost Kule i *Desničinih susreta*. O njima je bilo i bit će mnogo više riječi na drugim stranama. Kao voditelj prvog i suvoditelj drugog ne mogu ne izraziti svoju veliku zahvalnost rektoru prof. dr. sc. Aleksu Bjelišu, prorektorima prof. dr. sc. Bojanu Baletiću i prof. dr. sc. Meliti Kovačević na povjerenju koje su poklonili ekipama okupljenim u jednom i drugom projektu.

Sl. 31. Potpisivanje sporazuma o tridesetogodišnjem korištenju sjeverne fronte Kule Stojana Jankovića između rektora Sveučilišta u Zagrebu i obitelji Desnica. S lijeva na desno: Damir Boras, Jelena Ivičević-Desnica, Nataša Desnica-Žerjavić, Bojan Baletić, Uroš Desnica, Olga Škarić i Drago Roksandić.

Vladan Desnica sâm rijetko se oglasavao na teme intelektualca, intelektualnog angažmana, intelektualne kulture općenito. Mnogo je toga s njima u vezi njemu, umjetniku, bilo – najsuzdržanije rečeno – zazorno. Poznato je da se zalagao, pored ostalog, za legaliziranje koncepta „primijenjene književnosti” u strahu pred bilo kakvom ideologijski konotiranom literarnom estetikom. Bio je „elitist” u svojoj profesiji. Ne mogu odoljeti ponovo citirati ovom prigodom njegovu misao iz rukopisa „Doprinijeti vječitom cilju: očovječenju čovjeka”: „(...)... da li čitava jedna mreža sijalica od 25 vata može da zamijeni jedno veliko centralno sunce? Činjenica je da se mi na nekim takvim milenijski stariim suncima još i dan-danas grijemo. (...)”²⁵ Pojedinačna čovjekova učenost za Vladana Desnicu nikada nije bila jamstvo kreativnosti u suočavanju s ljud-

²⁵ Vladan DESNICA, „Doprinijeti vječitom cilju: očovječenju čovjeka”, u: ISTI, *Hotimično iskustvo: diskurzivna proza Vladana Desnice. Knjiga druga*, (priredio i redigirao Dušan Marinković), Zagreb 2006., 96.; D. ROKSANDIĆ, „O Vladanu Desnici i ‘Desničiniim susretima’”, 257.

skim izazovima vlastitog vremena. Tome nasuprot, transepohalna kreativnost, tj. tajna Desničina „velikoga centralnog sunca”, jedna je od velikih zagonetki granica mogućnosti „očovječenja čovjeka”. Konkretna historijska analiza za Desnicu je pritom od marginalne važnosti.

Rasprave u *Desničnim susretima* kreću se od početka ipak u drugom smjeru. Pokazao je to već primjer rasprave o *Novoj Evropi*. Svjedočanstvo su tome i „velike teme” svih drugih rasprava u *Desničnim susretima* nakon 2006. godine. Oni su u istraživačkim područjima koja dijele historijska znanost, otvorena inovacijama i kulturni studiji.

„Intelektualac danas”, u epohalnom smislu, u osnovi je pojava 20. stoljeća. To i jest bio razlog što je pozivno pismo za *Desničine susrete*, održane 2011. i 2012. godine, *Intelektualci i rat 1939.–1947.*, bilo stavljeno u kontekst „kratkoga Dvadesetog stoljeća”.²⁶ Postavlja se pitanje – zašto „kratkoga Dvadesetog stoljeća”? Zar intelektualaca nije bilo i ranije? Da i ne. Moderni intelektualni profesionalizam postoji već u 19. stoljeću, u štoćemu i u 18. stoljeću.

Međutim, moderni (u smislu – suvremeni) pojam intelektualca nije produkt liberalnoga scijentističkog progresizma te epohalnog optimizma 19. stoljeća. On je uvelike njegova negacija. Pojavljuje se u trenutku krize scijentistič-

²⁶ Budući da sam u konačnici, nakon više rasprava među članovima Pripremnog odbora, formulirao njegov sadržaj, molio bih da mi se ne zamjeri iscrpniji citat: „...‘Desničini susreti’, zadržavajući kritičko propitivanje fenomena suvremene kulture i povijesti, s težištem na komparativističkim pristupima, ove će godine nastaviti raspravu o temi *Intelektualci i rat, 1939. – 1947. godine*. ‘Kratko’ Dvadeseto stoljeće (1914.-1917/1918. – 1989.) mnogima je i ‘Doba ekstrema’, ništa manje i ‘Doba netrpeljivih’, ali i ‘Doba promjena’, jedva usporedivih s bilo kojom drugom epohom u pisanoj povijesti. Napose razdoblje 2. svjetskog rata (1939. – 1947.) komprimira svu temeljnu civilizacijsku problematiku 20. stoljeća. Njegova zastrašujuća ljudska cijena, nedoumice s kojima je započet te nedoumice s kojima je završen korištenjem atomske bombe i sa ‘željeznom zavjesom’ bitno su obilježeni scijentizacijom i intelektualizacijom ‘totalnog rata’, unutar i preko granica sučeljenih svjetonazorskih pretpostavki. Intelektualci su u tome ratu, u nepreglednom mnoštvu slučajeva, kako njegovi zagovornici tako i njegovi protivnici, a nadasve – akteri i žrtve, ljudi koji se očituju i ljudi koji šute... te svi skupa svjedoci kraja jednoga eurocentričnog svijeta. Uvažavajući različite mogućnosti istraživačkih kritičkih pristupa, ovogodišnji ‘Desničini susreti’ fokusirat će se na onovremene i suvremene ideološke aspekte prezentacije i reprezentacije navedenog razdoblja u kulturi i povijesti, kako u hrvatskom tako i širem južnoslavenskom okviru, odnosno u regionalnim kontekstima. Pritom će težište rasprava biti na predmetima istraživačkih interesa i pristupima koji dosada nisu bili kritički reflektirani.” (...)

kog progresizma i epohalnog optimizma u *fin-de-siècle* duhovnim nemirima i to prije svega kao reakcija na paradokse prosvjetiteljskog univerzalizma.²⁷ Zolino *J'accuse!* (Optužujem!) – ključno „mjesto pamćenja” modernoga intelektualnog angažmana – izgovoreno je 1898. godine u republikanskoj, parlamentarnodemokratskoj Francuskoj, koja je jedva nešto ranije samouvjereno bilancirala stoljetni saldo Francuske revolucije (1789.–1889.). Intelektualni angažman u Europi rođen je prije europskih „totalitarizama”, bilo koje provenijencije.

Redovito se previđa da su se dotada neviđeni užasi „Velikog rata” (*La Grande Guerre*, 1914.–1918.) kao „totalnog rata”, zbili u konflagraciji čiji su glavni akteri s obje strane bile parlamentarne države, monarhije ili republike. Čak je i Rusija bila na putu k parlamentarizmu nakon 1905. godine!

Upravo u Prvome svjetskom ratu i u otporu „pobjedničkoj” „Novoj Europi” kristalizirale su se radikalne „lijeve” i „desne” alternative budućnosti Europe i svijeta, koje danas ambivalentno atribuiramo kao „lijevi i desni totalitarizam”.

U tim su „kristalizacijama” intelektualci među ključnim akterima, ali i najvećim žrtvama, bilo kao martiri, bilo, mnogo češće, kao žrtve zločina. Nerijetko su iste osobe bile, kao što su i danas, u različitim „ulgama”.

Dok je lijeva alternativa u dugome trajanju nastajala kao radikalizacija cijele prosvjetiteljskog univerzalizma, desna alternativa isto je tako u dugom trajanju nastajala kao njegova negacija. I jednu i drugu inkarniraju intelektualni potencijali bez kojih je nezamislivo „kratko Dvadeseto stoljeće”. Svima je njima bilo i ostalo zajedničko iskustvo izazova moderne u Europi i svijetu, što znači da razgraničenja među svjetona-

„U hrvatskom slučaju, kao i svakome drugom u južnoslavenskom te srednjoeuropskom europskom svijetu, granice nikada u povijesti nisu bile u 'singularu'. Uvijek je bila riječ o 'višegraničjima' (*multiple borderlands*)! Nasuprot tome, svaka moderna nacija u istome tom prostoru, naročito ako se etnokonzesionalno konstituirala u 19. i 20. stoljeću, samoopredjeljivala se i kao 'granica svjetova' (npr. *antemurale Christianitatis*...).

²⁷ Klasična je formulacija problema u: Theodor ADORNO i Max HORKHEIMER, *Dijalektika prosvjetiteljstva*, Sarajevo 1989. Izvorno je objavljena 1944. godine.

zorima te političkim ideologijama i praksama nikada nisu bila ni jednostavna ni jednoznačna. Intelktualne baštine „kratkoga Dvadesetog stoljeća” tome su neiscrpno vrela dokaza. Kada se to kaže, nikoga se ne amnestira za bilo što što je napisao, rekao ili učinio. Ništa se time ne prešućuje. Naprotiv. Intelktualna drama 20. stoljeća time postaje još većom, a tragični vidovi povijesti tog doba koji nas opterećuju milijunima i milijunima ljudskih žrtava, često umorenih na stravičan način, do kraja zaoštavaju etičku odgovornost svakog intelektualnog (ne)angažmana.

U Drugome svjetskom ratu (1939. /simbolički od početka rata u Španjolskoj, 1936./ pa do 1945., odnosno, 1947.), svjetonazorske i ideologijiskopolitičke fronte ne podudaraju se uvijek s geostrategijskima i geopolitičkima. Intelktualna historija tog razdoblja prepuna je tragičnih kontroverzi s time u vezi o kojima Zola nije mogao „sanjati” 1898. godine.

Ipak je „antifašizam”, koliko god taj pojam mnogima bio i ostao zazoran, bio jedna od rijetkih uočljivih poveznica europskog Istoka i Zapada u epohi Hladnog rata, započeta među silama-pobjednicama u Drugome svjetskom ratu. Ipak, bilo ih je više, ma koliko bilo sporova u vezi s njihovim kontradiktornim aproprijacijama (npr., humanizam i renesansa, racionalizam, prosvjetiteljstvo, Francuska revolucija (1789.) itd.). Netko ciničan bi mogao reći da ih je bilo dovoljno da se „lijevi totalitarizam” autodekonstrukcijom vrati na svoja izvorišna polazišta 1989. godine, na dvjestotu obljetnicu Francuske revolucije i pokuša utemeljiti epohu povijesnog (samo)zaborava bez presedana. Moglo bi se reći da je intelektualni angažman s tim svojim najvećim poduhvatom izgubio „smisao” i isto tako „dokinuo” samog sebe, ostavivši svijet iluzijama novog, neoliberalnog „kraja povijesti”.

„Desni totalitarizmi”, poraženi u Drugome svjetskom ratu, a presuđeni u Nürnbergu te višestruko poraženi poslijeratnim vivisekcijama njihovih genocidnih projekata i praksi (npr. holokaust), u Hladnom ratu – nasuprot svemu tome – nerijetko se danas prikazuju intelektualno i praktičnopolitički benignima. „Europa” se sve teže nosi s vlastitim atavizmima, koliko god nam se bilo činilo prethodnih godina da je stanje upravo suprotno. Revizionizam je bez sumnje „pluralan”, vrlo različita smisla. Međutim, ne može se previdjeti da su u epohi nakon 1989. godine nerijetko postale više sporne (vrlo često, doista arbitrarne te isto tako tragične i traumatične) sankcije protiv njihovih nositelja, nego sve što su oni doista radili, programski i praktično, svjesno uništavajući milijune „nepoželjnih” ljudskih bića.

„Kratko Dvadeseto stoljeće” epoha je velikih intelektualnih kontroverzi, ali, još više, intelektualizacije nasilja, konflikata i rata, isto tako kao i nastojanja da se temeljna pitanja *conditio humana* vrate na svoje izvorišne humanističke formulacije.

Zato je i bilo moguće reći u citiranom pozivnom pismu: „Intelektualci su u tome ratu (tj. 1939.–1947.), u nepreglednom mnoštvu slučajeva, kako njegovi zagovornici tako i njegovi protivnici, a nadasve – akteri i žrtve, ljudi koji se očituju i ljudi koji šute... te svi skupa svjedoci kraja jednoga eurocentričnog svijeta.” Time se ništa ne želi „relativizirati”.²⁸ Naprotiv. Htjelo se, a hoće se i dalje, da intelektualna historija u tradiciji *Desničinih susreta* ne bude jeftino kupovanje liberalnog alibija, ali isto tako da ne bude ni *post factum* etičko arbitriranje, neovisno o tome koji je svjetonazor u pitanju.

Ljudska cijena povijesnih promjena u 20. stoljeću jezivo je visoka. Međutim, svijet nije postao „bolji” poslije „1989. godine”. Nasilje je i dalje endemski, kapilarno disperzirani fenomen u ljudskim svakodnevicama. Možda čak i više. Očituje se na najrazličitije načine, pored ostalog i u masovnim, sveprisutnim elektroničkim medijima. Brojni intranacionalni i internacionalni konflikti i dalje se „razrješuju” ratom. Ljudska je cijena obično važna tek nakon okončanog konflikta kao njegov nastavak novim, pravosudnim ili/i nekim drugim sredstvima.

U takvoj aktualnoj svjetonazorskoj kakofoniji – poentiranoj globalnim učincima „divljekapitalističkog” neoliberalizma – što uopće može značiti intelektualno angažirano „očovječenje čovjeka”?

U svakom slučaju ne da je svaki intelektualni angažman u konačnici istih učinaka i posljedica! Rekao bih da nema intelektualca u 20. stoljeću – neovisno o tome kakva mu je sve (bila) osobna „sudbina” – koji, s najrazličitijim motivacijama, nije dovodio u pitanje samog sebe. Intelektualci su ljudi svojeg doba čiji je najveći izazov to što ne mogu biti „obični ljudi”. S druge strane, kako god ih definirali i statistički identificirali, (još) uvijek ostaju društvena manjina od koje se očekuje da na neki način budu odgovorniji za sudbinu vlastitog društva od pučke društvene većine i to u uvjetima demokratskog konstitucionalizma. Više nije sporno da je to nije stajalište koje bi nam moglo zadovoljiti.

²⁸ Ipak, nikoga ne treba podsjećati – nema Martina Heideggera u „jednoj dimenziji”! A nije riječ samo o njemu.

Desničini susreti 2011.

Zagreb, 16. i 17. rujna, Islam Grčki, 18. rujna 2011.

Intelektualci i rat, 1939. – 1947. godine

VLADAN DESNICA

OLUPINE NA SUNCU

Vladan Desnica
(Zagreb, 17. rujna 1905.
Zagreb, 4. ožujka 1967.)

SUDIONICE/SUDIONIČI
"DESNIČINI SUSRETA 2011." U
ZAGREBU I ISLAMU GRČKOM:

Michael Antolović (Sombor),
Snježana Banović (Zagreb),
Stanislava Barać (Beograd),
Daniel Barić (Tours), Albert
Bing (Zagreb), Martina Bitunjac
(Berlin), Dragomir Bondžić
(Beograd), Jadranka Brnčić
(Zagreb), Boris Buti (Zagreb),
Ivana Cvijović Javorina (Zagreb),
Nataša Desnica-Zerjavic (Zagreb),
Uroš Desnica (Zagreb), Bojan
Dordević (Beograd), Renata
Jambrišić Kirin (Zagreb), Stipe
Kljajić (Zagreb), Branimir Janković
(Zagreb), Petar Macut (Zagreb),
Dusan Marinković (Zagreb),
Ivica Matičević (Zagreb), Stjepan
Matković (Zagreb), Dino Milinović
(Zagreb), Goran Miloradović
(Beograd), Marija Mitrović (Trst),
Krešimir Nemec (Zagreb), Jevgenij
Paščenko (Zagreb), Pieter Plas
(Gent), Sandra Prienda (Zagreb),
Ilija Ranić (Zagreb), Marko
Rimac (Zagreb), Drago Roksandić
(Zagreb), Tatjana Rosić Ilić
(Beograd), Veljko Stanić (Beograd),
Škarić Škarić (Zagreb),
Aleksa Timofejev (Beograd),
Velimir Visković (Zagreb), Ljiljana
Vuletić (Beograd), Michael
Wedekind (Beč)

PROGRAM RADA

Zagreb, petak, 16. rujna 2011. godine,
rasprava od 10:00 do 15:45
(Hrvatsko društvo pisaca, Basaričekova
24, Zagreb)

Zagreb, petak, 16. rujna 2011. godine,
rasprava od 17:15 do 18:45
(Hrvatsko društvo pisaca, Basaričekova
24, Zagreb)

Zagreb, petak, 16. rujna 2011. godine,
predstavljanje izdanja od 19:15 do 21:15
(Hrvatsko društvo pisaca, Basaričekova
24, Zagreb)

Zagreb, subota, 17. rujna 2011. godine,
rasprava od 10:00 do 13:15
(Hrvatsko društvo pisaca, Basaričekova
24, Zagreb)

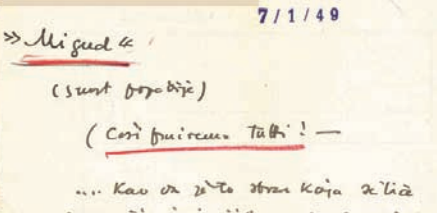
Zagreb, subota, 17. rujna 2011. godine,
rasprava od 15:45 do 19:15
(Hrvatsko društvo pisaca, Basaričekova
24, Zagreb)

Nedjelja, 18. rujna 2011.,
od 10:00 do 14:30 sati
Kula Stojana Jankovića u Islamu
Grčkom

PRIPREMILI I/ILI PODUPRELI:

- Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Centar za komparativnu historiju i interkulturalne studije
- "Desničini susreti"
- Odsjek za književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
- Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb
- Republika kulturna društvo "Prosvjeta", Zagreb
- Društvo za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića
- Grčki ured za obrazovanje, kulturu i sport Grada Zagreba
- Ministarstvo kulture Republike Hrvatske
- Sveučilište u Zadru
- Ured za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske

Sl. 32. Plakat za Desničine susrete 2011. Autor plakata: Dejan Dragosavac Ruta.

Obrazovanih je u globaliziranom svijetu inače sve više, mogućnosti njihove međusobne komunikacije su sve veće, znanje je sve važnije, a sve je upitnije tko je i što je intelektualac te što je uopće moguće očekivati od njega u svijetu u kojem je i on više ili manje prepoznatljiv pojedinac na *tržištu radne snage* (u biti neovisno o svome intelektualnom *elitizmu*, što god to danas moglo značiti). Rasprava o intelektualcima je rasprava o alternativama s kojima je suvremeni, globalizirani svijet suočen, a to je diskusija koju je nužno voditi s drugačijim pretpostavkama.

Još nešto, u izravnoj vezi s izvornim *Desničinim susretima*. Ne smije se prešutjeti posebnost hrvatskog i srpskog, bolje rečeno, jugoslavenskog slučaja u europskoj intelektualnoj historiji, napose „lijevoj”. Na kraju krajeva, „lijeva alternativa” u jugoslavenskom slučaju, koja je 1941.–1945. godine za milijune ljudi bila „nada”, pretvorila se u svome finalu 1991.–1995. godine u svoju antipodnu negaciju, u „beznađe”. Mnogi su u 19. i 20. stoljeću „sanjali” ovakvu ili onakvu Jugoslaviju. Danas ona više ne pada na pamet, duboko u to vjerujem, ni svojim najvećim poklonicima. Južnoslavenske nacije svoju budućnost primarno vide u Europi – doduše, nerijetko previđajući da ni u Europi ne mogu postati „netko” ako ne budu sposobne osigurati *modus vivendi* s dojučerašnjom „braćom” i sugrađanima.

Tko bi sebi danas, dakle, mogao pridržavati pravo – poslije svega što se dogodilo prije svega od 1991. do 1995. godine – da dovodi u pitanje imperativnu potrebu da se i o jugoslavenskim „zvjezdanim trenucima” ne razmišlja isto tako kritički, u znanstvenom smislu, kao i o bilo kojem drugom povijesnom iskustvu „kratkoga Dvadesetog stoljeća”. *Sine ira et studio*.

Na kraju, skupljena je dokumentacija – koliko god bila selektivna – vjerojatno dovoljna da sugerira predodžbu o tome koliko je ljudi od 1988./1989. do danas na različite načine angažirano u *Desničinim susretima*.²⁹ Brojna imena ovom prilikom nisu mogla biti zabilježena. Iskreno se nadam da neće biti zaboravljena, već s nekom sljedećom publikacijom.

U svemu što sam radio u vezi s *Desničinim susretima* uvijek, doista uvijek, postojala je inter- i transgeneracijska ravnoteža. Doprinosi mlađih od mene i starijih od mene su se u svakoj konkretnoj inicijativi pretvarali u nove dijaloške kvalitete. Smatram da je to jedno od najvećih postignuća *Desničinih susreta*. Dosad sam govorio o suradnji sa starijima. Među njima, na kraju, treba izdvo-

²⁹ Vidjeti: Prilog VII.

jiti Tonka Maroevića, jedinoga koji i danas, pored Zvonka Kovača, sudjeluje u *Desničinih susretima*, a da ga pamtim iz 1989. godine kao čovjeka koji ih je podržavao. Međutim, sada bih htio pisati i o mlađima.

Na samim počecima dragocjeno je bilo razumijevanje i radna podrška kolege Maria Streche, prvog tajnika Vijeća Programa *Desničinih susreta*. Danas je kolega Strecha redoviti profesor na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te već svojim prijednim akademskim putom živo svjedočanstvo o epohi koja je minula, kao uostalom i autor ovog članka. Kada

je počela poslijeratna obnova *Desničinih susreta* nije bilo jednostavno umrežiti kvalificirane ljude koji će se odazvati pozivima ni u Hrvatskoj, a još manje u Srbiji. Kolegica Stanislava Barać (Vujnović), znanstvena novakinja iz Instituta za književnost i umetnost u Beogradu bila je i ostala jedna od najumješnijih i najtaktičnijih osoba pri ugovaranju suradnje.

Sl. 33. Tonko Maroević

Sl. 34. Davor Dukić

Sl. 35. Stanislava Barać

Na kraju ću izdvojiti dvoje svojih mlađih suradnika koji su posljednjih godina najviše učinili da *Desničini susreti* budu to što su postali i najviše učinili da čovjek može imati osjećaj da oni imaju svoju budućnost. Riječ je o kolegi Branimiru Jankoviću, asistentu i znanstvenom novaku na Odjelu za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te o kolegici Ivani Cvijović Javorina, doktorandici na odsječkom poslijediplomskom doktorskom studiju moderne i suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu.

Nakon što se kolegica Magdalena Najbar-Agičić poslije dvije godine uistinu samoprijegornog tajničkog rada morala povući iz Pripremnog odbora zbog imperativne potrebe da završi svoju doktorsku disertaciju, kolega Branimir Janković koji je na različite načine od obnove *Desničinih susreta* aktivno pratio njihov rad prihvatio je moju ponudu da preuzme iste poslove u trenutku koji za njega osobno nije bio najprikladniji. Iako smo se nas dvojica već međusobno dobro poznavali i imali odlično iskustvo suradnje u mom doktorskom kolegiju „Hrvatska i srpska elitna kultura između tradicije i uto-
pije (cca. 1860–1900.): primjer Baltazara Bogišića u odnosima s Vatroslavom Jagićem, Stojanom Novakovićem i Franjom Račkim” (prosina 2008./siječanj 2009.). Nas dvojica smo zajednički potakli veći dio sudionika kolegija da uloži višestruko veći napor i svoje spoznaje pretvori u uistinu kvalitetne istraživačke radove. Kolaborativnim naporom tekstovi su dobili vrsna „radionička” obilježja i na koncu objavljeni kao posebna knjiga *Baltazar Bogišić i njegovo doba u intelektualnohistorijskoj perspektivi*.³⁰ Ovo nas je iskustvo obojicu orijenti-

³⁰ Knjiga je izašla kao prvi svezak Studijske biblioteke „Povratak izvorima / S novim pristupima”, koju je pokrenuo spomenuti poslijediplomski doktorski studij. Zajednički smo se uredili kolega Branimir Janković i ja (FF press, Zagreb 2012). „Urednički predgovor” (str. 7.-11.), koji smo obojica potpisali, držim da je vjerno svjedočanstvo o naravi naše uistinu produktivne suradnje. Oslobađa me potrebe ponovo govoriti o iskustvima koja smo se trudili sažeti u tom tekstu. Ovo nas je iskustvo, k tome, obojicu orijentiralo na probleme moderne intelektualne historije.

ralo na probleme moderne intelektualne historije. Vjerojatno je potonje bio važan razlog da kolega Branimir Janković prihvatiti biti tajnik Pripremnog odbora *Desničinih susreta* 2011. i 2012. godine, posvećenih intelektualcima i ratu, 1939.–1947. godine.³¹ Kada se ima na umu da je u spomenu-te dvije godine u radu *Desničinih susreta* sudjelovalo sedamdesetak sudionika iz Hrvatske i više drugih zemalja, više nego ikada dosad, moguće je naslutiti koliki smo posao prije svega nas dvojica morali obaviti u „bezbrojnim” kontaktima da pronađemo što bolje sudi-onike, orijentirane prema vrlo različitim temama, po mogućnosti i na što je moguće inovativniji način i, na kraju, da jedan i drugi skup u novom nizu konzultacija što bolje programiramo i to ne samo s problemskim fokusima nego i sa ciljem da redosljed izlaganja što više „dinamizira” diskusij.

Shvativši 2011. godine da su problemi intelektualnohistorijske konceptualizacije istraživanja vrlo veliki, dogovorili smo da kolega Janković, u suradnji sa mnom, napravi izbor nekoliko aktualnih intelektualnohistorijskih tekstova iz recentne europske literature koje ćemo prevesti na hrvatski te uz njegove iscrpan predgovor i selektivnu bibliografiju objavimo prije održavanja *Desničinih susreta 2012*. Bio je to dodatni ogroman napor. Iako je dogovoreno izdanje tek sad pred izlaskom iz tiska, stečeno iskustvo uvelike nam je olakšalo orijentaciju u „šumi” izazova s kojima smo se suočavali 2011. i, napose, 2012. godine. Iz-

„Prijedlog programa znanstvenih rasprava *Desničini susreti* izvorno je zato i nastao sa ciljem da istražuje i unapređuje iskustva hrvatsko-srpskog/srpsko-hrvatskog interkulturalizma, njihova međusobna 'prožimanja' u južnoslavenskim i drugim referentnim kontekstima. *Desničini susreti*, dakle, trebali su u svome vremenu prakticirati sve ono što je u svome prakticirao i sâm Vladan Desnica. Pritom su piščevi život i djelo postojano trebali biti poticaj kritičkom i dijaloškom otvaranju pitanja 'njegove' i 'naše' suvremenosti. To je bila i ostala, umjesno je naglasiti ovom prilikom, jedna od konstanti *Desničinih susreta*.”

³¹ Tajnički poslovi u *Desničinih susretima* podrazumijevaju i suurednički rad na pripremi programskih knjižica. Za spomenute dvije godine uredili smo ih zajednički kolega Janković i ja.

Sl. 36. Drago Roksandić sa suradnicima u Kuli Stojana Jankovića u Islamu Grčkom, *Desničini susreti 2012*. S lijeva na desno: Branimir Janković, Ivana Cvijović Javorina i Ivan Majić.

vjesno je da su s ovim zajedničkim iskustvom *Desničini susreti* u jednome svom važnom segmentu ušli u novu razvojnu fazu.³²

Šesti svezak Biblioteke *Desničini susreti*, *Intelektualci i rat 1939.–1947. Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2011.*, kao i sve prethodno objavljene zbornike *Desničinih susreta*, potpisali smo kolegica Ivana Cvijović Javorina i ja.³³ Ogroman je to posao za naše radne uvjete i ne bi bilo

³² Kolegu Branimira Jankovića su ove godine na tajničkim poslovima zamijenili kolegica Nikolina Šimetin Šegvić i kolega Filip Šimetin Šegvić, „provjereni”, vrlo radni i nadasve kreativni (donedavni) urednici časopisa studenata povijesti *Pro tempore*, s kojima sam također ostvario i ostvarujem vrlo lijepu suradnju.

³³ Iznimka je *Desničini susreti 2009. Zbornik radova*, Zagreb 2011. Zajednički uredili: Drago Roksandić, Magdalena Najbar-Agičić i Ivana Cvijović Javorina.

moгуće obaviti ga tako kvalitetno, k tome, u rekordno kratkim rokovima da naše suuredništvo nije bilo na solidnim temeljima.

Kolegica Cvijović, sada doktorandica na spomenutom poslijediplomskom doktorskom studiju, diplomirala je povijest i germanistiku. Surađivali smo već od prve godine njezina studija (2003./2004.), zahvaljujući činjenici da se na vlastitu inicijativu vrlo uspješno bila uključila u rad zahtjevne Hrvatsko-njemačke povijesne radionice, tj. izbornog kolegija iz uvida u njemačku paleografiju, koji sam utemeljio još 1995. godine. Suradnja je postala mnogo sadržajnijom kada je odlučila – opredijelivši se raditi diplomski rad iz ranoga novog vijeka – izabrati mene za mentora.

Od 1995. godine držao sam i Diplomsku radionicu u čijem su radu sudjelovali svi studenti kojima sam bio mentor. Sadržaj rada u Radionici uvelike je ovisio o tome tko su bili njezini članovi. Godine 2006./2007., kada je u njoj bila i kolegica Cvijović, sustavno sam komentirao probleme pisanja diplomskog rada na temelju netom objavljenog priručnika Franza X. Edera, Heinricha Bergera, Julije Casutt-Schneeberger i Antona Tantnera *Geschichte Online. Einführung in das wissenschaftliche Arbeiten* (Böhlau Verlag, 2006). Većina diplomanada nije znala njemački pa sam s kolegicom Cvijović na početku bio dogovorio da će ona od tjedna do tjedna pripremati power-point prezentacije na hrvatskom o sadržaju pojedinih poglavlja spomenutog priručnika. Time je bitno olakšavala rad u Radionici, a i sama štošta naučila što inače vjerojatno ne bi u to vrijeme. Bio je to klasični asistentski posao, koji je ona odlično i s lakoćom obavljala, neovisno o tome što joj je to bila ne mala dodatna obveza u završnoj fazi studija.

Bila je tim veća što je i njezin diplomski rad bio vrlo zahtjevan. Budući da je sama htjela pišući svoj diplomski što inovativnije iskoristiti znanja stečena na oba studija, dogovorili smo da piše o Albrechtu Wenzelu Eusebiusu von Wallensteinu, čovjeku koji je već za života, u Tridesetogodišnjem ratu (1618.–1648.) u očima mnogih postao mit, a da to, kao „čovjek baroka”, neovisno o mnogobrojnim transformacijama mita, nije prestao biti do danas. Bio joj je zanimljiv i zato što je već treće stoljeće, predmet i historiografskih prijevora kojih su akteri nerijetko vrhunski njemački povjesničari. Krećući se u rasponu od Friedricha Schillera do Golo Manna, kolegica Cvijović je napisala vrlo uspješan, odličan diplomski rad o Wallensteinu između historijske znanosti i kulture pamćenja, o Wallensteinu povjesničara i Wallensteinu književnika itd.³⁴

---

³⁴ Diplomski rad *Wallenstein između fikcije i realnosti* obranjen je u travnju 2009. godine.

Dakako da mi je bilo drago što je na prvim doktorandskim konzultacijama, 2009. godine, pokazala interes za intelektualnohistorijsko usmjerenje *Desničinih susreta*! Meni je baš u to vrijeme bilo imperativno potrebno osigurati suurednika za zbornike. Bila je to inače krizna godina u razvitku *Desničinih susreta*. Organizacija skupa iz godine u godinu, od rujna do rujna, s vrlo zahtjevnim, uvijek novim temama za raspravu, iziskivala je uistinu velik i postojan napor. Budući da je eksplicitno bilo dogovoreno da će se iz godine u godinu tiskati zbornici s radovima s prethodne rasprave, dakako, u formi znanstvenih članaka, bilo je sve više upitno kako će uopće biti moguće s time izlaziti na kraj. Do 2009. godine bili su se nagomilali što pripremljeni, polupripremljeni ili nepripremljeni radovi iz 2005., 2006., 2007. i 2008. godine! Trebalo je uložiti ogroman napor da ih se u urednički što je moguće ujednačenijoj formi pripremi za tisak i, nadalje, otisne do rujna 2010. godine, tj. do *Desničinih susreta 2010*. Kolegica Cvijović Javorina nije bila prva kojoj sam predložio suuredničku suradnju, ali je bila prva koja je odmah shvatila koliki je to i kakav posao, a što je najvažnije – odmah je prihvatila moj prijedlog da u tome poslu surađujemo.

U tri godine objavili smo četiri zbornika, svaki u ponečem bolji od prethodnog, a sve u svemu, svaki potonji kvalitetniji od prethodnog. Kada se ima na umu da smo radove počeli recenzirati i to ne s jednom nego dvije recenzije, poticati suradnike, neke i više puta da napišu što kvalitetniji tekst, „bdjeti” nad svakom fazom rada na rukopisu itd., itd., nije teško predočiti da je naše suuredništvo – uz obveze i poslove koje svatko od nas ima na „drugim” stranama – iskustvo koje se pamti i koje radno inspirira. Zadržavši se detaljnije na primjerima svoje suradnje s kolegom Branimirom Jankovićem i kolegicom Ivanom Cvijović Javorina doista ne zaboravljam mnoštvo kolegijalnih pa i prijateljskih iskustava s mnoštvom ljudi koji su na različite načine zadužili *Desničine susrete*. Mislim da to i jest najdragocjenije što je u njihovoj tradiciji ostvareno – time više što je to iskustvo utemeljeno prije svega na radnom povjerenju.

Desničini susreti su otvoren znanstveni i kulturni projekt. To je najbolje jamstvo da će se umjeti nositi s vlastitom budućnošću.

Autori članaka

Ivana Cvijović Javorina (Zagreb, 1985.) studirala je povijest i njemački jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na istom je fakultetu, na Odsjeku za povijest, upisala i Poslijediplomski doktorski studij moderne i suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu. Zaposlena je u III. gimnaziji u Zagrebu kao nastavnica njemačkog jezika. Zajedno s Dragom Roksandićem dosad je uredila četiri zbornika radova *Desničini susreti*.

Bojan Đorđević (Trstenik, 1965.) studirao je jugoslavenske književnosti i opću književnost, a 2003. doktorirao na Filološkom fakultetu u Beogradu. Danas radi kao docent na Katedri za bibliotekarstvo i informatiku istoga fakulteta. Nositelj je kolegija iz arhivistike i muzeologije na osnovnim i doktorskim studijima. Od 1995. do 2011. radio je kao viši znanstveni suradnik Instituta za književnost i umetnost u Beogradu, a i danas je njegov vanjski suradnik. Osnovni predmet njegovih istraživanja je dubrovačka književnost. Iz tog je područja objavio četrdesetak studija i tri monografije (*Nikola Nađešković: dubrovački pisac XVI veka*, *Biblijski i poslovični iskazi u dubrovačkoj književnosti*, *Molijer u Dubrovniku*) te je priredio za tisak nekoliko nepoznatih i neobjavljenih dubrovačkih drama.

Marija Grujić (Beograd, 1974.) diplomirala je opću književnost i teoriju književnosti na Filološkom fakultetu u Beogradu. Magistrirala je na Katedri za rodne studije u Budimpešti (Central European University), gdje je 2010. obranila i doktorsku disertaciju pod nazivom *Community and the Popular: Women, Nation and Turbo-Folk in Post-Yugoslav Serbia*. Od 2002. godine zaposlena je u Institutu za književnost i umetnost. Dosad je objavila dvije knjige: *Reading the Entertainment and Community Spirit* i *Feministička čitanja Bahtina*.

Filip Hameršak (Zagreb, 1975.) asistent je na Katedri za povijest hrvatskoga prava i države Pravnoga fakulteta u Zagrebu, član uredništva i autor u Hrvatskom biografskom leksikonu LZ Miroslav Krleža. Doktorirao teom *Hrvatska autobiografija i Prvi svjetski rat*. Glavninu znanstvenih prinosa posvetio je pravnim, političkim i kulturnim mijenama 20. stoljeća iz perspektive manje

poznatih pojedinaca. Objavljuje članke u *Časopisu za suvremenu povijest*, *Kolu*, zborniku *Biobibliographica* i drugim znanstvenim publikacijama.

Branimir Janković (Vinkovci, 1980.) znanstveni je novak na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Tajnik je uredništva časopisa *Historijski zbornik* i redoviti suradnik portala *www.historiografija.hr*. Studijski je boravio na Sveučilištu u Ljubljani i Sveučilištu u Regensburgu. Tajnik je *Desničinih susreta* 2011. i 2012. Suurednik je zbornika *Baltazar Bogišić i njegovo doba u intelektualnohistorijskoj perspektivi* (s Dragom Roksandićem) i *Jaroslav Šidak i hrvatska historiografija njegova vremena* (s Damirom Agičićem). Dobitnik je Godišnje nagrade Društva sveučilišnih nastavnika i drugih znanstvenika u Zagrebu mladim znanstvenicima i umjetnicima za 2012. godinu. Priprema disertaciju o hrvatskoj historiografiji u socijalističkoj Jugoslaviji.

Zoran Kravar (Zagreb, 1948.), književni povjesničar, književni kritičar i esejist. Redoviti član Razreda za književnost Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i redoviti profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Kao stipendist Humboldtove zaklade boravio je na Sveučilištima u Konstanzi i u Bonnu, a kao gostujući profesor predavao je na Sveučilištu u Münsteru. Područja njegovoga znanstvenog zanimanja su književni barok i njegove pojave u hrvatskoj književnosti, teorija stiha i povijest hrvatske versifikacije, antimodernističke tendencije u književnosti, filozofiji i ideologiji oko 1900. i operni libreto kao književna vrsta. Osim književnoznanstvenih knjiga i članaka, često objavljuje kulturnopovijesne eseje i kritike stručne literature, a piše i poeziju. Dobitnik je Nagrade Grada Zagreba 2011. za sveukupan znanstveni rad i doprinos književnoj znanosti.

Vesna Matović (Beograd, 1953.) direktorica je Instituta za književnost i umetnost u Beogradu. Studirala je jugoslavenske književnosti i opću književnost na Filološkom fakultetu. 2006. godine postaje direktorica Instituta i voditeljica projekta koji se bavi proučavanjem povijesti srpske književne periodike. Njezino uže područje istraživanja su srpska književnost druge polovine 19. i 20. stoljeća, posebno epohe moderne, te srpsko-njemačke književne i kulturne veze. Autorica je knjiga *Kritička misao srpskih socijalista 1875–1914*, *Srpska*

*moderna, Kulturni obrasci i književne ideje, Žanrovske metamorfoze Pere Todo-
rovića* te većeg broja radova u književnim znanstvenim časopisima u zemlji i
inozemstvu. Urednica je devet institutskih zbornika. Kao profesor po pozivu
držala je predavanja na slavističkim katedrama u Beču, Berlinu, Hamburgu,
Jeni, Kielu i Göttingenu.

Nikola Petković (Rijeka, 1962.), književnik i književni kritičar, esejist i prevo-
dilac. Pročelnik je Odsjeka za kulturne studije Sveučilišta u Rijeci. Profesor je
na Akademiji za glumu, medije i film u Rijeci te na Fakultetu političkih zna-
nosti Sveučilišta u Zagrebu. U suradnji s profesorom Akeelom Bilgramijem
(Columbia University) voditelj je svakogodišnjeg kolegija *Secularism, Libera-
lism, Identity* u Interuniverzitetskom centru u Dubrovniku. Svoje znanstvene
i književne radove objavljuje u hrvatskim i internacionalnim publikacijama.
Tjedni je kolumnist riječkog dnevnika *Novi list*. Njegovi prozni i poetski ra-
dovi zastupljeni su u brojnim antologijama. Predsjednik je Hrvatskog društva
pisaca. Objavljena književna djela, pored ostalih: *Kako svezati cipele, Uspa-
vanka za mrtve, Priče iz Davnine*, Izbor iz znanstvene produkcije: *Identitet i
granica: Hibridnost i jezik, kultura i građanstvo 21 stoljeća, Hrvatsko pjesništvo
početka milenija*.

Ilija Ranić (Velika Gradusa kod Siska, 1952.), glavni urednik Plejade. Di-
plomirao 1975. na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Radio u Skup-
štini općine Sisak (1977.–1984.); INA Rafineriji nafte Sisak (1984.–1986.,
1990.–1994.). CK SKH (1986.–1990.); Golden marketing-Tehničkoj knjizi,
Zagreb (1994.–2009.). Uredio više od 250 naslova s područja društvenih i
humanističkih znanosti, povijesti umjetnosti, književne povijesti i teorije i dr.

Drago Roksandić (Petrinja, 1948.), redovni je profesor u trajnom zvanju na
Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Predstojnik
je Katedre za povijest Srednje i Jugoistočne Europe, voditelj modula Diplom-
skog studija ranoga novog vijeka te nositelj kolegija „Teorije i metode” na Po-
slijediplomskom doktorskom studiju moderne i suvremene hrvatske povijesti.
Voditelj je projekta *Triplex Confinium* (utemeljenog 1996. godine) i Znanstve-
nog programa *Desničini susreti* te jedan od utemeljitelja fakultetskog Centra

za komparativnohistorijske i interkulturalne studije. Mnogo je puta gostovao po pozivu na uglednim sveučilištima u Europi i Americi. Od 1995. do 2002. godine bio je gostujući profesor na Srednjoeuropskom sveučilištu u Budimpešti (CEU). Odlukom francuske vlade 2005. godine odlikovan je ordenom Časnika Reda akademskih palmi za doprinos unapređenju francusko-hrvatskih kulturnih odnosa. (Vidjeti biobibliografiju do 2008. godine u: Hrvoje Petrić, „Živjeti *Triplex Confinium* (u povodu 60. godišnjice rođenja prof. dr. sc. Drage Roksandića”, *Ekonomika i ekohistorija*, vol. 4, br. 4, str. 151–231)).

Ivica Šute (Zagreb, 1974.), docent je na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, na kojem radi od 1998. godine. Magistrirao je 2002., a doktorirao 2006. godine. Dobitnik je Godišnje nagrade Društva sveučilišnih nastavnika i drugih znanstvenika u Zagrebu za 2000. godinu. Njegovi su znanstveni i istraživački interesi usmjereni prema proučavanju hrvatske nacionalne povijesti u prvoj polovici 20. stoljeća te gospodarske i socijalne povijesti u 19. i 20. stoljeću. Autor je knjige *Slogom slobodi! Gospodarska sloga (1935.–1941.)* i više znanstvenih i stručnih radova na temu moderne i suvremene hrvatske povijesti.

Velimir Visković (Drašnice, 1951.), književnik, književni kritičar i publicist. Diplomirao 1973. jugoslavenske jezike i književnosti te komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a magistrirao 1977. na istom fakultetu. Od 1976. kontinuirano radi u Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža kao urednik i glavni urednik. Bio je član uređivačkoga kolegija više leksikografskih edicija (*Enciklopedija Jugoslavije*, *Filmska enciklopedija*, *Hrvatska enciklopedija*). Glavni je urednik prve hrvatske enciklopedije personalnog tipa, trosveščane *Krležijane* te četverosveščane *Hrvatske književne enciklopedije*. Glavni urednik časopisa *Republika* (1985.–2002.) te *Književna republika* (od 2003.). Od 2003. uređuje *Sarajevske bilježnice*. Prvi predsjednik Hrvatskog društva pisaca (2002.–2011.), u tri mandata potpredsjednik Hrvatskog centra PEN-a.

**BIBLIOGRAFIJA VLADANA DESNICE I
TEKSTOVI O VLADANU DESNICI
(2005.–2013.)**

BIBLIOGRAFIJA VLADANA DESNICE (OD 2005)¹

DEJAN VUKIĆEVIĆ

DESNICA, Vladan

1. Администрација умјетности : козерија / Владан Десница.
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 33–34.
2. Дјело настаје даље од писаћег стола : разговори са Владаном Десницом / приредио Јован Радуловић. – Београд : Библиотека града Београда, 2005. – 170 стр. : слика В. Деснице ; 21 cm
Тираж 600. – Стр. 5–13: Предговор / Јован Радуловић. – Подаци о „разговорима”: стр. 167–168.
3. Hotimično iskustvo : diskurzivna proza Vladana Desnice / priredio i redigovao Dušan Marinković. – Zagreb : V.B.Z. : SKD Prosvjeta, 2005. – 418 str. ; 28 cm. – (Biblioteka Posebna izdanja)
Str. 9–10: Predgovor / Dušan Marinković.
4. Књижевник и језик / Владан Десница.
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 23–24.
5. Мудрац са истока / Владан Десница.
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 17–22.

¹ Први део Библиографије рађен је по хронолошком принципу, како се обично раде personalne библиографије, други по алфаветском (abecednom), због лакшег сналажења. Коришћени су ISBD(m) (International Standard Book Description (monography) i ISBD(cp) standard (Међународни standardni библиографски opis sastavnih delova). Јединице označene zvezdicom nisu rađene de visu. За претходни период могу се видети библиографије:

1. Библиографија Владана Деснице / сачинила Љиљана Томашић.

У: Есеји, чланци, погледи / Владан Десница. – Београд : БИГЗ ; Приштина : Панорама : Јединство, 1993. – Стр. 323–531.

2. Библиографија Владана Деснице : (од 1991) / Дејан Вукићевић.

У: КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 267–292.

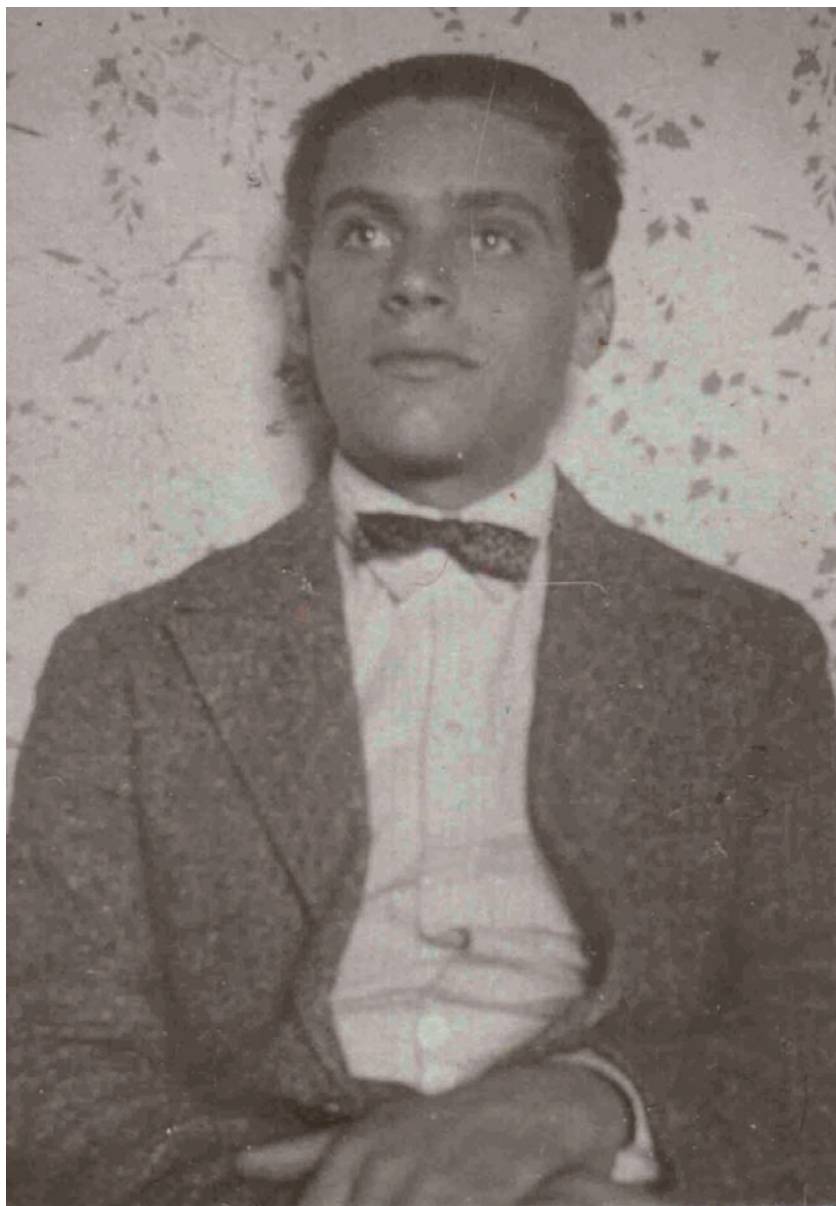
Autoru su na izradi bibliografije pomogli Ivana Cvijović Javorina, dr. sc. Nataša Desnica-Žerjavić, dr. sc. Uroš Desnica, mr. sc. Anka Ranić i prof. dr. sc. Drago Roksandić na čemu im svesrdno zahvaljuje.

6. Неспоразумак око „примијењене књижевности” : мали прилог нашој културној хисторији / Владан Десница.
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 25–27.
7. Olupine na suncu : Pravda i druge pripovijetke / Vladan Desnica ; (metodička obrada i rječnik Renata Perković). – Varaždin : „Katarina Zrinski”, 2005
8. Прољећа Ивана Галеба / Владан Десница ; приредио и поговор написао Радивоје Микић. – 1. изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства : НИН, 2005. – 355 стр. : ауторова слика ; 21 см. – (OFF НИН : десет најбољих романа који нису добили НИН-ову награду (1954–2004) ; 2)
Тираж 1.000. – Прича о паду и поразу: стр. 343–352. – Стр. 353 / Мислио је на Нинову награду / С. Д. [Сава Даутовић].
9. Proljeća Ivana Galeba : igre proljeća i smrti / Vladan Desnica ; (metodička obrada i rječnik Barica Pahić Grobenski). – Varaždin : „Katarina Zrinski”, 2005. – 415 стр. ; 21 cm. – (Zlatna knjiga)
Str. 5–8: Cijeli život – jedan roman / Cvjetko Milanja. – Autorova slika i beleška o njemu: str. 413. – Bibliografija o V. Desnici: str. 412.
10. Слијепец на жалу / Владан Десница. – Садржи песме: Отрежњења ; Молитва разочараног Исуса ; Печално вино ; Једноставност ; Умује мудрац на сунцу ; Добростива смрт ; Svapp.
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 9–15.
11. St. Sebastian / Vladan Desnica.
У: SOUTHERLY thoughts and other stories : an anthology of Croatian short stories by Ksaver Šandor Gjalski... [et al.] / selected by Mladen Urem, Damir Biličić and Želimir Galjanić ; translated by John J. Batistich... [et al.]. – Rijeka : Udruga građana Rival, 2005. – Str. 83–92.
12. Три питања Владану Десници / Владан Десница ; [питања поставио Живојин Тодоровић].
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 35–37.
13. За озбиљну критику : примједбе на једну критику на критику / Владан Десница.
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 29–32.

14. Zimsko ljetovanje / Vladan Desnica ; [(metodička obrada i rječnik Martina Mašić)]. – Varaždin : „Katarina Zrinski”, 2005. – 191 str. : autorova slika ; 21 cm. – (Zlatna knjiga)
Biografija: str. 189. – Napomene uz tekst. – Na koricama autorova slika i beleška o njemu. – Napomena: str. 187.
15. Hotimično iskustvo : diskurzivna proza Vladana Desnice. Knj. 2 / Vladan Desnica ; priredio Dušan Marinković. – Zagreb : VBZ : Srpsko kulturno društvo Prosvjeta, 2006. – 398 str. ; 25 cm. – (Biblioteka Posebna izdanja)
Str. 9–11: Uvodne napomene / priređivač Dušan Marinković. – Str. 217–250: Biografija Vladana Desnice / Dušan Marinković. – Str. 285–299: Bibliografija diskurzivne proze Vladana Desnice / Dušan Marinković. – Str. 301–304: Bibliografija radova o diskurzivnoj prozi Vladana Desnice / Dušan Marinković. – Registri.
16. Pronalazak Athanatika / Vladan Desnica. – Zagreb : V.B.Z., 2006. – 95 str. ; 21 cm. – (Biblioteka Ambrozija ; knj. 135)
Str. 81–94: Pronalazak Athanatika – između utopije i distopije / Krešimir Nemec. – Rječnik: str. 95.
17. Аделова пјесма : либрето у 3 слике и Епилог по спјеву Луке Ботића „Биједна Мара” / Владан Десница.
У: Љетопис Српског културног друштва „Просвјета”. – Бр. 12 (2007), стр. 260–277.
18. Erzählungen / Vladan Desnica ; aus dem Kroatischen von Patricia Fridrich und Dagmar Schruf. – Graz ; Čakovec : Ingenium, 2007. – 172 str. ; 22 cm
Prevod dela: Pravda i druge pripovijetke.
19. O književnom rodu novele / Vladan Desnica.
U: Kronika Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU. – God. 9, br. 18–19–20 (2007), str. 107–108.
20. [Pjesme]* / Vladan Desnica. – Nasl. dao katalogizator.
U: KRIST u hrvatskom pjesništvu : antologija duhovne poezije / Vladimir Lončarević. – Zagreb : Verbum, 2007
21. Gladni mali gnom / Vladan Desnica ; (u zaostavštini Vladana Desnice pronašao i za objavljivanje priredio Dušan Marinković).
U: Književna republika. – God. 6, br. 3–4 (2008), str. 3–21.

22. Igre proljeća i smrti / Vladan Desnica ; (izbor i predgovor Tonko Maroević). – Zagreb : Mozaik knjiga, 2008. – 514 str. ; 21 cm. – (Biseri hrvatske književnosti ; kolo 7, sv. 37)
Osunčane strane, sjenovite strune : pogled na književno djelo Vladana Desnice: str. 5–23. – Slika autora i beleška o njemu na omotu. – Sadržaj: Proljeća Ivana Galeba ; Pripovijetke ; Eseji i kritike.
23. [Pjesme]* / Vladan Desnica. – Nasl. dao katalogizator.
U: MOLITVENIK hrvatskih pjesnika : vijenac molitava / izbor i proslav Josip Brkić. – Zagreb : Altagama, 2008
24. Прољећа Ивана Галеба : (игре прољећа и смрти) / Владан Десница. – Београд : Књига-комерц, 2008. – 342 стр. : ауторова слика ; 21 cm. – (Библиотека Књижество ; књ. 54)
Тираж 1.000. – Стр. 7–8: Иван Галеб се игра живота и смрти / Борислав Михајловић-Михиз. – Белешка о писцу: стр. [343].
25. Vladan Desnica – Ivi Andriću ; Vladan Desnica – Živanu Milisavcu.
U: KOVERTIRANA književnost : lepa pisma srpskih pisaca / priredio Radvan Popović. – 1. izd. – Zrenjanin : Agora, 2008. – Str. 72–74.
26. The discovery of Athanatics : (excerpt) / Vladan Desnica ; prevela Celia Hawkesworth.
U: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), str. 152–155.
27. Егзотика и поезија / Владан Десница ; приредио Душан Маринковић.
У: Љетопис Српског културног друштва „Просвјета“. – Бр. 14 (2009), стр. 160–199.
28. Justice / Vladan Desnica ; (prevela Celia Hawkesworth).
U: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), str. 141–143.
29. Mr Pink's soliloquy / Vladan Desnica ; (prevela Celia Hawkesworth).
U: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), str. 144–148.
30. The springtimes of Ivan Galeb : (excerpt) / Vladan Desnica ; (prevela Jelena Mrkonjić).
U: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), str. 128–130.
31. The story of the monk with the green beard / Vladan Desnica ; (prevela Celia Hawkesworth).
U: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), str. 131–133.

32. Three essays on art / Vladan Desnica ; prevela Kristin Saywell.
U: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), str. 149–151.
33. The visit / Vladan Desnica ; (prevela Celia Hawkesworth).
U: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), str. 135–140.
34. Један поглед на личност Доситејева / Владан Десница.
У: Доситеј Обрадовић / приредила Мирјана Д. Стефановић. – Нови
Сад : Издавачки центар Матице српске, 2010. – Стр. 433.
35. [Pozorišni prikaz]* / Vladan Desnica. – Nasl. dao katalogizator.
U: Hrvatska kazališna kritika : izbor / Šimun Jurišić. – Split : Logos, 2010
36. Les soliloques de monsieur Pink ; Le balcon / Vladan Desnica ; trad. Olivier
Lannuzel.
U: Au sud de l'Est (Paris). – Br. 7 (2010), str. 124–134.
37. [Pjesme]* / Vladan Desnica. – Nasl. dao katalogizator.
U: Moja antologija hrvatske ljubavne poezije 69: od A. G. Matoša do I. S. Bo-
drožić / Branislav Glumac. – Beograd : V.B.Z., 2011
38. Владан Десница / приредио Жељко Милановић. – Нови Сад : Издавачки
центар Матице српске, 2013. – 435 стр. ; 24 см. – (Антологијска едиција
Десет векова српске књижевности ; књ. 64)
Тираж 1.000. – Стр. 7–20: Неспоразуми Владана Деснице / Жељко
Милановић. – Хронологија: стр. 379–381. – Речник мање познатих речи
и израза: стр. 389–395. – Приређивачке напомене: стр. 397. – Стр. 401–
427: О Владану Десници / Драган Јеремић, Мирко Демић. – Додатак:
Антологијска едиција Десет векова српске књижевности : концепцијска
и уређивачка начела: стр. 431–435. – Библиографија.

Sl. 37. Vladan Desnica u Splitu 1925. (ili 1926.) godine. Neobjavljena fotografija u posjedu obitelji Desnica.

ТЕКСТОВИ О ВЛАДАНУ ДЕСНИЦИ

AVRAMOVIĆ, Zoran

39. Владан Десница – парадигма граничне српске културе / Зоран Аврамовић. – Библиографија.
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 147–157.

BARAĆ, Stanislava

40. Значење пејзажа у Деснићиним „Impresijama iz sjeverne Dalmacije” / Stanislava Barać. – Bibliografija. – Sažetak ; Abstract. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
У: DESNIČINI susreti : 2005-2008 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2010. – Str. 33–45.
41. Значење пејзажа у Деснићиним „Импресијама из сјеверне Далмације” : (читање поезије у часописном контексту) / Станислава Бараћ. – Библиографија. – Апстракт ; Summary. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: Књижевна историја. – Год. 40, бр. 136 (2008), стр. 561–575.

BASIĆ, Ivan

42. Od domus episcopi do Kule Jankovića : prostorni razvoj Kule Stojana Jankovića u Islamu Grčkom / Ivan Basić. – Zagreb : Filozofski fakultet, 2010. – Zagreb : , 2010. – 87 str. : ilustr. ; 24 cm
Résumé. – Bibliografija: str. 74–87.
43. БИО књижевник, есејиста, преводилац и адвокат : изложба о Десници у Библиотеци Матице српске.
У: Грађански лист. – Год. 5, бр. 1770 (20. октобар 2005), стр. 11.

BITI, Vladimir

44. Mama-Yumba i Mumbo Jumbo: *Proljeća Ivana Geleba Vladana Desnice** / Vladimir Biti.
У: Doba svjedočenja: tvorba identiteta u suvremenoj hrvatskoj prozi / Vladimir Biti. – Zagreb : Matica hrvatska, 2005. – Str. 135–171.
45. Mama-yumba i mumbo jumbo: *Proljeća Ivana Geleba Vladana Desnice* / Vladimir Biti.
У: 15 dana. – God. 47, br. 3 (2004), str. 28–38.

BOGNAR, Zoran

46. Владан Десница, универзално поимање света / Зоран Богнар.
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 49–63.

BOGUTOVAC, Hrvoje

47. Производња доживљаја / Хрвоје Богutowaц. – Приказ: Хотимично искуство.
У: Летопис Српског културног друштва „Просвјета”. – Бр. 14 (2009), стр. 475–482.

BORAK, Svetozar

48. Десница и икона / Светозар Борак. – Библиографија.
У: Са српских оплаза / Светозар Борак. – Нови Сад : Градска библиотека : СД „Јован Рашковић”, 2005. – Стр. 47–68.

BOTIĆ, Pavle

49. *Proljeća Ivana Galeba* ili metatekstualnost romanesknog / Павле Ботић. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: Стање ствари. – Бр. 10 (јесен 2005), стр. 346–353.

BOŠKOVIĆ, Dragan

50. Идентитет роман : *Прољећа Ивана Галеба* Владана Деснице / Драган Бошковић. – Апстракт ; Summary. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: Књижевна историја. – Год. 40, бр. 134–135 (2008), стр. 147–154.
51. Identitet roman: *Proljeća Ivana Galeba* Vladana Desnice / Dragan Bošković. – Bibliografija. – Sažetak ; Abstract. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
У: DESNIČINI susreti : 2005-2008 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2010. – Str. 172–178.

BOŽIĆ Blanuša, Zrinka

52. „Vidjeti *daimona*? : izlaganje jastva u *Proljećima Ivana Galeba*” / Zrinka Božić Blanuša.
У: Nova Croatica. – God. 5, br. 5 (2011), str. 33–56.

BRAJOVIĆ, Tihomir

53. Ironija i kolektivna memorija: Desnica, Krleža, Andrić / Tihomir Brajović. – Bibliografija. – Sažetak ; Abstract. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
У: DESNIČINI susreti : 2010 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2011. – Str. 31–38.

54. Облик празнине : културни идентитети и њихова наличја у *Зимском љетовању* Владана Деснице / Тихомир Брајовић. – Резиме ; Résumé. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 87–117.

BRNČIĆ, Jadranka

55. Jakovljeve ljestve u *Ljestvama Jakovljevim* Vladana Desnice / Jadranka Brnčić.
У: Zadarski filološki dani : zbornik radova sa znanstvenog skupa održanoga 20. i 21. svibnja 2005. [Knj.] 1. – Zadar : Sveučilište u Zadru, 2007. – Str. 345–354.

BUGARČIĆ, Katarina

56. Лица смрти у *Прољећима* Ивана Галеба / Катарина Бугарчић. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: Кораци. – Год. 44, бр. 3–4 (2010), стр. 91–111.

BULJAC, Miljenko

57. Poetika mogućega ili dogodljivog u pripovjednoj i romanesknoj prozi Vladana Desnice / Miljenko Buljac.
У: Zadarski filološki dani : zbornik radova sa znanstvenog skupa održanoga 20. i 21. svibnja 2005. [Knj.] 1. – Zadar : Sveučilište u Zadru, 2007. – Str. 355–369.

CVIJOVIĆ Javorina, Ivana

58. Obiteljska sjećanja na ratne dane Vladana Desnice / Ivana Cvijović Javorina. – Bibliografija. – Sažetak ; Zusammenfassung. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
У: INTELEKTUALCI i rat : 1939–1947 : zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2011 / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2012. – Str. 255–266.

DELIĆ, Jovan

59. Чезња за бесмртношћу и негативна утопија : (о једној тематској линији у роману *Прољећа Ивана Галеба* Владана Деснице) / Јован Делић.
У: КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 35–50.
60. Једанаест кључних ријечи разликовања : (о изузетности Владана Деснице у свом времену) / Јован Делић. – Сажетак ; Summary.
У: Зборник Матице српске за књижевност и језик. – Књ. 54, св. 2 (2006), стр. 89–97.

DELIĆ, Lidija

61. Подвојеност уметника *Прољећа Ивана Галеба* у компаративном контексту / Лидија Делић. – Напомене и библиографске референце уз текст. У: КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 207–236.

DEMIĆ, Mirko

62. Бревијар људских и уметничких истина / Мирко Демић. – О *Прољећима Ивана Галеба*. У: Дневник. – Год. 67, бр. 22562 (4. децембар 2009), стр. 23.
63. Чији је наш Владан Десница? / Мирко Демић. У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 5–6.
64. Чији је наш Владан Десница? / Мирко Демић. У: Под отровним плаштом : есеји, (п)огледи, маргиналије / Мирко Демић. – Нови Сад : Прометеј, 2010. – Стр. 164–167.
65. Десница и Киш / Мирко Демић. У: Под отровним плаштом : есеји, (п)огледи, маргиналије / Мирко Демић. – Нови Сад : Прометеј, 2010. – Стр. 59–74.
66. Полемичност Владана Деснице / Мирко Демић. У: Под отровним плаштом : есеји, (п)огледи, маргиналије / Мирко Демић. – Нови Сад : Прометеј, 2010. – Стр. 25–46.
67. Полемичност Владана Деснице / Мирко Демић. – Резиме. – Напомене и библиографске референце уз текст. У: КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 245–266.
68. Vladan Desnica i Danilo Kiš / Mirko Đemić. У: Polja. – God. 51, br. 437 (januar–februar 2006), str. 35–42.
69. Владан Десница као литерарни предак Данила Киша / Мирко Демић. У: САВРЕМЕНА српска проза : зборник 22. књижевних сусрета : 18–19. новембар 2005. Трстеник. – Трстеник : Народна библиотека Јефимија, 2006. – Стр. 201–205.

DESNİČINI susreti (2005–2008 ; Zagreb)

70. Desničini susreti 2005–2008 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Plejada, 2010. – 313 str. : ilustr. ; 24 cm. – (Biblioteka Desničini susreti ; sv. 3)

Radovi na hrv. i srp. jeziku. – Str. 7: Riječ unapred / Drago Roksandić. – Bibliografija uz pojedine radove.

DESNIČINI susreti (2009 ; Zagreb, Zadar, Islam Grčki)

71. Desničini susreti 2009. Intelektualci i vlast, 1945–1954, Zagreb, 18. i 19. rujna, Zadar i Islam Grčki, 20. rujna 2009 : [knjiga sažetaka] / [urednik Drago Roksandić]. – Zagreb : Filozofski fakultet, 2009. – 42 str. : slika V. Desnice ; 21 cm
Podnasl. dao katalogizator.

DESNIČINI susreti (2009 ; Zagreb, Zadar, Islam Grčki)

72. Desničini susreti 2009 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Magdalena Najbar-Agičić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet, 2011. – 253 str. ; 24 cm. – (Biblioteka Desničini susreti ; sv. 4)
Radovi na hrv. i srp. jeziku. – Autori članaka: str. [255]. – Bibliografija uz svaki rad.

DESNIČINI susreti (2010 ; Zadar, Islam Grčki)

73. Desničini susreti 2010. Ideologija vlasti i ideologičnost teksta, Zadar, 17. i 18. rujna, Islam Grčki, 19. rujna 2010 : [knjiga sažetaka] / [urednik Drago Roksandić]. – Zagreb : Filozofski fakultet, 2010. – 38 str. : slika V. Desnice ; 21 cm
Podnasl. dao katalogizator.

DESNIČINI susreti (2010 ; Zagreb, Zadar, Islam Grčki)

74. Desničini susreti 2010 : zbornik radova; uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet, 2011. – 174 str. ; 24 cm. – (Biblioteka Desničini susreti ; sv. 5)
Radovi na hrv. i srp. jeziku. – Autori članaka: str. [175]. – Bibliografija uz svaki rad.

DESNIČINI susreti (2011 ; Zagreb, Islam Grčki)

75. Desničini susreti 2011. Intelektualci i rat, 1939–1947. godine, Zagreb, 16. i 17. rujna, Islam Grčki, 18. rujna 2011 : [knjiga sažetaka] / [urednik Drago Roksandić ... et al.]. – Zagreb : Filozofski fakultet, 2011. – 48 str. : slika V. Desnice ; 21 cm
Podnasl. dao katalogizator.

DESNIČINI susreti (2011 ; Zagreb, Islam Grčki)

76. Intelektualci i rat 1939–1947 : zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2011 / uredili Drago Roksandić ... [et al.]. – Zagreb : Filozofski fakultet, Centar za komparativnohistorijske i interkulturene studije [etc.], 2012. – 347 str. ; 24 cm. – (Biblioteka Desničini susreti ; sv. 6)

Radovi na hrv. i srp. jeziku. – Str. 7–8: Riječ unapred / Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Autori članaka: str. [349]. – Bibliografija uz svaki rad.

DONAT, Branimir

77. Stari zapisi koji nisu izgubili moć aktualnosti : o knjizi *Hotimično iskustvo* / Branimir Donat.
U: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), str. 84–87.

DUKIĆ, Davor

78. Nekoliko imagoloških opaski o *Zimskom ljetovanju* i Desničinih susretima / Davor Dukić. – Bibliografija. – Sažetak ; Zusammenfassung. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
U: DESNIČINI susreti : 2005-2008 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2010. – Str. 149–156.
79. *Todesenthebung aus dem Sterbezimmer*: koncepti ideologije i vlasti u recepciji Desničinih *Proljeća Ivana Galeba* / Davor Dukić, Goranka Šutalo. – Bibliografija. – Sažetak ; Zusammenfassung. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
U: DESNIČINI susreti : 2010 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2011. – Str. 62–77.

DURIĆ, Rašid

80. Intelektualistička poezija Vladana Desnice između antičkoga mimezisa, kršćanskog mističizma i islamskoga sufizma / Rašid Durić. – Bibliografija. – Sažetak ; Zusammenfassung. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
U: DESNIČINI susreti : 2010 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2011. – Str. 85–100.

ĐORĐEVIĆ, Vladislav

81. O melanholičnom osećanju života u „Proljećima Ivana Galeba” Vladana Desnice / Vladislav Đorđević. – Bibliografija. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
U: Krovovi. – God. 20, br. 63–66 (2006), str. 88–101.

ĐURĐEVAC, Tatjana

82. Паралела између Десничиног романа „Прољећа Ивана Галеба” и Пекићевог „Успење и суноврат Икара Губелкијана” : (Књига Проповедникова као подтекст двају дела) / Татјана Ђурђевац. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: Траг. – Год. 7, књ. 7, св. 25 (март 2011), стр. 96–123.

ЂУРИЋ, Željko

83. Владан Десница и Ерос Секви – преписка и око ње / Жељко Ђурић. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: Зборник Матице српске за књижевност и језик. – Књ. 57, св. 2 (2009), стр. 399–423.
84. Владан Десница и италијанска књижевност / Жељко Ђурић. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 162–174.

ГРЧЕВИЋ, Franjo

85. Proza Vladana Desnice u eshatološkoj perspektivi / Franjo Grčević.
У: RELIGIOZNA ekologija i novi čovjek : porodično-obiteljski zbornik / Franjo Grčević ... [et al.]. – Zagreb : F. Grčević, 2009. – Стр. 116–124.

НОРВАТ, Ana

86. Bakanal južine ; Pred kišu / Vladan Desnica.
У: STABLOPIS : hrvatski pjesnici o stablu i šumi / [priredila] Ana Horvat. – Zagreb : Hrvatsko šumarsko društvo, 2011. – Стр. 142–144.

ИВАНИЋ, Dušan

87. Десница у Београду / Душан Иванић. – Приказ: Дјело настаје даље од писаћег стола.
У: Београдски књижевни часопис. – Год. 2, бр. 2 (пролеће 2006), стр. 223–226.
88. Мотив гријеха у приповијеткама Владана Деснице : (књижевноисторијски концепт) / Душан Иванић. – Библиографија. – Резиме. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 118–132.

ИВАНОВИЋ, Radomir V.

89. Полемички нагон Владана Деснице / Радомир В. Ивановић. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: Стварање и сазнање / Радомир Ивановић. – Нови Сад : Змај, 2006. – Стр. 9–26.
90. Полемика као вид кристализације естетичких, поетичких и креативних одређења : (полемички нагон Владана Деснице) / Радомир В. Ивановић. – Резиме. – Напомене и библиографске референце уз текст.

- У: КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 11–34.
91. Приповједачко умијеће Владана Деснице / Радомир В. Ивановић. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: Књижевна критика као десета муза : студије и огледи / Радомир В. Ивановић. – 1. изд. – Нови Сад : Змај, 2007. – Стр. 93–115.
92. Приповједачко умијеће Владана Деснице / Радомир В. Ивановић. – Напомене уз текст.
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 129–145.
93. Владан Десница као иноватор савремене књижевности : поводом стогодишњице пишчева рођења (1905–2005) / Радомир В. Ивановић. – Summary ; Резюме.
У: Педагошка стварност. – Год. 51, бр. 9–10 (2005), стр. 673–685.

JELČIĆ, Dubravko

94. Vladan Desnica's artistry of prose-writing / Dubravko Jelčić ; preveo Domagoj Orlić.
У: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), str. 180–183.

JEREMIĆ, Dragan

95. О Владану Десници / Драган Јеремић, Мирко Демић.
У: Владан Десница / приредио Жељко Милановић. – Нови Сад : Издавачки центар Матице српске, 2013. – Стр. 401–427.
96. КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – 296 стр. ; 25 cm
Тираж 300. – Стр. 5–8: Уводне напомене / уредници. – Напомене и библиографске референце уз текст.

KOLUMBIĆ, Nikica

97. Slojevitа структура *Zimskog ljetovanja* / Nikica Kolumbić.
У: Zadarski filološki dani : zbornik radova sa znanstvenog skupa održanoga 20. i 21. svibnja 2005. [Knj.] 1. – Zadar : Sveučilište u Zadru, 2007. – Str. 321–335.

KONJEVIĆ, Nikolina

98. Лик аутентичног умјетника у стваралачкој визији Владана Деснице / Николина Коњевић. – Напомене уз текст.
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 65–73.

99. Poetika umetničke proze Vladana Desnice : doktorska disertacija* / Nikolina Konjević. – Novi Sad : [N. Konjević], 2011. – 269 listova ; 30 cm
Napomene i bibliografske reference uz tekst. – Bibliografija: listovi 260–267. – Abstract. – Umnoženo za odbranu. – Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet.
100. „Pogled” Vladana Desnice na ličnost Dositejevu / Nikolina Konjević. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
U: Polja. – God. 52, br. 443 (januar–februar 2007), str. 93–101.
101. Размишљања Владана Деснице о умјетности / Николина Коњевић. – Напомене уз текст.
У: Траг. – Год. 2, књ. 2, св. 6 (мај 2006), стр. 95–105.

KOVAČ, Zvonko

102. Dvojna pripadnost (višeprispadnost) opusa : o kulturi razgovora (metodologiji pisanja) o pripadnosti pisca / Zvonko Kovač. – Bibliografija. – Sažetak ; Zusammenfassung. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
U: DESNIČINI susreti : 2005-2008 : zbornik radova / uredili Drago Roksanđić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2010. – Str. 130–142.

KRASIĆ Marjanović, Olga

103. У трагању за Десницом / Олга Красић-Марјановић.
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 159–165.
104. Владан Десница : (1905–1967) / Олга Марјановић.
У: Новине Београдског читалишта. – Год. 1, бр. 1 (септембар 2005), стр. 10.
105. Владан Десница : (1905–1967) / Олга Марјановић. – Преузето из: Новине Београдског читалишта, бр. 1, 2005.
У: Књижевне новине. – Год. 57, бр. 1124 (децембар 2005), стр. 9.
106. Владан Десница : (1905–1967) : изложба Библиотеке града Београда поводом обележавања 100-годишњице рођења писца : [Галерија Библиотеке града Београда, 19–30. септембар 2005] / [аутор изложбе и каталога Олга Красић-Марјановић ; предговор Јован Радуловић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2005. – [12] стр. : илустр. ; 23 cm
Податак о аутору преузет из колофона. – Тираж 200.

KRAVAR, Zoran

107. *Zimsko ljetovanje* Vladana Desnice pod ideološkokritičkim lećama / Zoran Kravar. – Bibliografija. – Sažetak ; Zusammenfassung. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.

U: DESNIČINI susreti : 2010 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2011. – Str. 9–17.

LANNUZEL, Olivier

108. Deux nouvelles de Vladan Desnica inédites en français / Olivier Lannuzel.

U: Au sud de l'Est (Paris). – Br. 7 (2010), str. 122–123.

MALEŠ, Branko

109. Novele i pripovijetke Vladana Desnice / Branko Maleš.

U: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), str. 47–50.

MARIĆEVIĆ, Jelena

110. Српско и хрватско књижевно наслеђе у есејима Владана Деснице / Јелена Марићевић. – Приказ: Есеји, критике, погледи. – Напомене и библиографске референце уз текст.

У: Траг. – Год. 8, књ. 8, св. 29 (март 2012), стр. 99–111.

MARINKOVIĆ, Dušan

111. Biografija Vladana Desnice ; Bibliografija diskurzivne proze Vladana Desnice ; Bibliografija radova o diskurzivnoj prozi Vladana Desnice / Dušan Marinković.

U: Hotimično iskustvo : diskurzivna proza Vladana Desnice. Knj. 2 / Vladan Desnica ; priredio Dušan Marinković. – Zagreb : VBZ : Srpsko kulturno društvo Prosvjeta, 2006. – Str. 217–250, 285–304.

112. Двије необјављене пјесме Владана Деснице / Душан Маринковић.

У: Љетопис Српског културног друштва „Просвјета”. – Бр. 10 (2005), стр. 392–401.

113. Генеа једног сукоба / Душан Маринковић. – Напомене и библиографске референце уз текст.

У: Љетопис Српског културног друштва „Просвјета”. – Бр. 11 (2006), стр. 396–410.

114. Geneza jednog sukoba / Dušan Marinković. – Sažetak ; Zusammenfassung. U: DESNIČINI susreti : 2005-2008 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2010. – Str. 11–15.

115. Манифестације поводом 100-годишњице рођења Владана Деснице у Београду / Душан Маринковић.
У: Просвјета. – Год. 12 (37), бр. 70 (680) (септембар 2005), стр. 26–28.
116. Nove spoznaje o Vladanu Desnici / Dušan Marinković. – Bibliografija. – Sažetak ; Zusammenfassung. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
У: DESNIČINI susreti : 2005-2008 : zbornik radova / uredili Drago Rokсандић, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2010. – Str. 241–254.
117. Нове спознаје о Владану Десници / Душан Маринковић. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: Летопис Српског културног друштва „Просвјета”. – Бр. 13 (2008), стр. 266–284.
118. О Десничину либрету за оперу Аделова пјесма / Душан Маринковић. – Библиографија. – Сажетак ; Abstract.
У: Књижевна историја. – Год. 39, бр. 133 (2007), стр. 489–501.
119. Predgovor / Dušan Marinković.
У: Hotimično iskustvo : diskurzivna proza Vladana Desnice / priredio i redigovao Dušan Marinković. – Zagreb : V.B.Z. : SKD Prosvjeta, 2005. – Str. 9–10.
120. Судбина једног оперног либрета : маргиналије око ауторства Десничина либрета за *Аделову пјесму* / Душан Маринковић.
У: Летопис Српског културног друштва „Просвјета”. – Бр. 12 (2007), стр. 248–259.
121. Тјескоба стваранја и polemičko ja Vladana Desnice / Dušan Marinković. – Bibliografija. – Sažetak ; Zusammenfassung. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
У: DESNIČINI susreti : 2009 : zbornik radova / uredili Drago Rokсандић, Magdalena Najbar-Agičić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet, 2011. – Str. 85–100.

MARKOVIĆ, Bojana

122. *Zimsko ljetovanje* Vladana Desnice : (uz četrdesetu godišnjicu smrti) / Bojana Marković.
У: Mogućnosti. – God. 54, br. 7–9 (2007), str. 221–230.

MAROEVIĆ, Tonko

123. Aedov vid : Vladan Desnica kao stihotvorac / Tonko Maroević.
У: Družba da mi je / Tonko Maroević. – Zagreb : Naklada Ljevak, 2008. – Str. 79–85.

124. Aedov vid : Vladan Desnica kao stihotvorac / Tonko Maroević.
U: Republika. – God. 63, br. 7–8 (2007), str. 123–128.
125. Osunčane strane, sjenovite strune : pogled na književno djelo Vladana Desnice / Tonko Maroević.
U: Družba da mi je / Tonko Maroević. – Zagreb : Naklada Ljevak, 2008. – Str. 47–65.
126. Osunčane strane, sjenovite strune : pogled na književno djelo Vladana Desnice / Tonko Maroević.
U: Igre proljeća i smrti / Vladan Desnica ; (izbor i predgovor Tonko Maroević). – Zagreb : Mozaik knjiga, 2008. – Str. 5–23.
127. Sunce i kiša (s južinom) Desničinih stihova / Tonko Maroević.
U: Družba da mi je / Tonko Maroević. – Zagreb : Naklada Ljevak, 2008. – Str. 67–77.
128. Sunce i kiša (s južinom) Desničinih stihova / Tonko Maroević.
U: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), str. 106–113.
129. Sunny sides, shady chord / Tonko Maroević ; prevela Kristin Saywell.
U: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), str. 156–158.
130. Zgusnute kaplje : pretpostavke za čitanje Desničinih stihova / Tonko Maroević. – Bibliografija. – Sažetak ; Zusammenfassung. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
U: DESNIČINI susreti : 2005–2008 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2010. – Str. 16–25.

MEIĆ, Perina

131. *Proljeća Ivana Galeba* Vladana Desnice u procesu semioze / Perina Meić.
U: Republika. – God. 63, br. 7–8 (2007), str. 58–72.
132. [Vladan Desnica]* / Perina Meić. – Nasl. dao katalogizator.
U: Smjerokazi : teorijske i književnopovijesne sutidje / Perina Meić. – Zagreb ; Sarajevo : Synopsis, 2012

MIHAJLOVIĆ, Borislav

133. Иван Галеб се игра живота и смрти / Борислав Михајловић-Михиз.
У: Пролећа Ивана Галеба : (игре пролећа и смрти) / Владан Десница. – Београд : Књига-комерц, 2008. – Стр. 7–8.

МИКИЋ, Radivoje

134. О композицији романа „Прољећа Ивана Галеба” / Радивоје Микић. – Напомене уз текст.
У: Летопис Матице српске. – Год. 181, књ. 476, св. 1–2 (јул–август 2005), стр. 133–140.
135. Прича о паду и поразу / Радивоје Микић.
У: Прољећа Ивана Галеба / Владан Десница ; приредио и поговор написао Радивоје Микић. – 1. изд. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства : НИН, 2005. – Стр. 343–352.

MILANOVIĆ, Željko

136. Неспоразуми Владана Деснице / Жељко Милановић.
У: Владан Десница / приредио Жељко Милановић. – Нови Сад : Издавачки центар Матице српске, 2013. – Стр. 7–20.
137. Згуснуте капи у аморфним формама : (аутореференцијалност *Прољећа Ивана Галеба*) / Жељко Милановић.
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 111–128.

MILANJA, Cvjetko

138. Cijeli život – jedan roman / Cvjetko Milanja*.
У: Proljeća Ivana Galeba : igre proljeća i smrti / Vladan Desnica ; (metodička obrada i rječnik Barica Pahić Grobenski). – Varaždin : „Katarina Zrinski”, 2005. – Стр. 5–8.
139. Theoretical and critical position of Vladan Desnica / Cvjetko Milanja ; preveo Tomislav Kuzmanović.
У: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), стр. 190–193.
140. Tri crne rupe : (Vladan Desnica, Zimsko ljetovanje) / Cvjetko Milanja. – О Зимском лјетовању.
У: Republika. – God. 63, br. 7–8 (2007), стр. 83–98.

MOLVAREC, Lana

141. Ideologija i epistemologija u Desničinih novelama / Lana Molvarec. – Bibliografija. – Sažetak ; Summary. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
У: DESNIČINI susreti : 2010 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2011. – Стр. 109–115.

MRAOVIĆ, Damjana

142. Kulturna značenja *Зимског љетовања*: скица за једно тумачење или Како је Десница сумњао / Дамјана Мраовић. – Напомене уз текст.
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 99–109.

MUHOBERAC, Mira

143. Kraća proza Vladana Desnice : o nekim aspektima igre žanrom: skica za ulaz / Mira Muhoberac.
У: Republika. – God. 63, br. 7–8 (2007), str. 99–107.

NEDIĆ, Marko

144. Проза Владана Деснице од реализма до постмодернистичких поступака / Марко Недић. – Резиме. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 57–70.

NEMEC, Krešimir

145. The discovery of Athanatic : between utopia and dystopia / Krešimir Nemeć ; (prevela Kristin Saywell).
У: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), str. 184–187.
146. Pronalazak Athanatika : između utopije i distopije / Krešimir Nemeć.
У: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), str. 25–32.
147. Pronalazak Athanatika – između utopije i distopije / Krešimir Nemeć.
У: Pronalazak Athanatika / Vladan Desnica. – Zagreb : V.B.Z., 2006. – Str. 81–94.
148. Vladan Desnica : a classic of Croatian modernity / Krešimir Nemeć ; (prevela Mima Simić).
У: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), str. 121–124.

NIKOLIĆ, Časlav

149. Antinomije Boga u romanu *Proljeća Ivana Galeba* Vladana Desnice / Časlav Nikolić. – Bibliografija. – [Rezime] ; Summary. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
У: SRPSKI jezik, književnost, umetnost. Knj. 2, Bog / [odgovorni urednik Miloš Kovačević]. – Kragujevac : Filološko-umetnički fakultet : Skupština grada, 2012. – Str. 269–275.

NOVAKOVIĆ, Jelena

150. Владан Десница и француска књижевност / Јелена Новаковић. – Résumé.
– Напомене и библиографске референце уз текст.
У: КЊИЖЕВНО ДЕЛО Владана Деснице : зборник радова поводом
100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. –
Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 133–161.

PAIĆ, Žarko

151. Banalnost kao smrt umjetnosti : esejistika Vladana Desnice / Žarko Paić.
У: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), стр. 41–46.

PANTIĆ, Mihajlo

152. Desničina priča o priči / Mihajlo Pantić. – Bibliografija. – Sažetak ; Zusammenfassung. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
У: DESNIČINI susreti : 2010 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2011. – Стр. 78–84.

PAVLETIĆ, Vlatko

153. From a work of art to truth or conceived reality of Vladan Desnica's fiction / Vlatko Pavletić ; (preveo Domagoj Orlić).
У: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), стр. 188–189.

PAVLOVSKI, Borislav

154. Desničine kazališne kritike / Borislav Pavlovski.
У: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), стр. 69–83.

PERIČIĆ, Helena

155. Jezik ideologije i ideologija jezika u Desničinoj drami *Ljestve Jakovljeve* / Helena Perić. – Bibliografija. – Sažetak ; Summary. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
У: DESNIČINI susreti : 2010 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2011. – Стр. 49–61.
156. Krivnja/izdaja/ideologija u Desničinoj drami *Ljestve Jakovljeve* / Helena Perić.
У: Republika. – God. 63, br. 7–8 (2007), стр. 108–122.

PILIĆ, Šime

157. Ponešto o stablu i krajoliku u prozi Vladana Desnice / Šime Pilić. – Bibliografija. – Sažetak ; Summary. – Napomene i bibliografske reference uz tekst. U: DESNIČINI susreti : 2005-2008 : zbornik radova / uredili Drago Roksanđić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2010. – Str. 26–32.

POPOVIĆ, Radovan

158. Преплитање пролећа и смрти : фрагменти за биографију Владана Деснице / Радован Поповић. – Напомене уз текст. U: Књижевни магазин. – Год. 5, бр. 50 (август 2005), стр. 58–61.

POPOVIĆ, Tanja

159. Свет који нестаје – Десница и Џојс / Тања Поповић. – Summary. – Напомене и библиографске референце уз текст. U: КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 175–206.

PRICA, Čedo

160. U časna vremena / Čedo Prica. U: Republika. – God. 63, br. 7–8 (2007), str. 129–141.

PUTNIK, Radomir

161. Спектакуларност – главно обележје / Радомир Путник. – Приказ: В. Десница, Пролећа Ивана Галеба, драматизација и режија Бранко Брезовец, Народно позориште, Зеница. U: Политика. – Год. 86, бр. 27351 (26. новембар 1989), стр. 16.
162. Спектакуларност – главно обележје / Радомир Путник. – Приказ: В. Десница, Пролећа Ивана Галеба, драматизација и режија Бранко Брезовец, Народно позориште, Зеница. – Преузето из: Политика, 26. 11. 1989. U: Слике минулог времена : позоришне критике : 1980–1993 / Радомир Путник. – Нови Сад : Позоришни музеј Војводине, 2010. – Стр. 44–46.

RADULović, Jovan

163. Предговор / Јован Радуловић. U: Дјело настаје даље од писаћег стола : разговори са Владаном Десницом / приредио Јован Радуловић. – Београд : Библиотека града Београда, 2005. – Стр. 5–13.

164. Сто година од рођења Владана Деснице / Јован Радуловић. – Реч изговорена у Матици српској, 18. 10. 2005.
У: Летопис Матице српске. – Год. 181, књ. 476, св. 6 (децембар 2005), стр. 1148–1160.

RADULOVIĆ, Olivera

165. *Прољећа Ивана Галеба* Владана Деснице / Оливера Радуловић. – Библиографија. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: Књижевност и језик. – Год. 55, бр. 1–2 (2008), стр. 159–169.

RAPO, Dušan

166. Основе Десничине поетике / Душан Рапо.
У: Просвјета. – Год. 12 (37), бр. 69 (679) (јул 2005), стр. 23–27.
167. Osnove Desničine poetike *Zimskog ljetovanja* / Dušan Rapo.
У: Zadarski filološki dani : zbornik radova sa znanstvenog skupa održanoga 20. i 21. svibnja 2005. [Knj.] 1. – Zadar : Sveučilište u Zadru, 2007. – Str. 337–343.
168. Prožimanje tema, motiva i strukturnih elemenata u djelima Vladana Desnice / Dušan Rapo.
У: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), str. 51–57.
169. Стилска функционалност Десничиних описа природе / Душан Рапо.
У: Просвјета. – Год. 13 (38), бр. 76 (686) (септембар 2006), стр. 19–21.

ROIĆ, Sanja

170. Desnica i „pramaljeće” talijanskog pjesništva / Sanja Roić.
У: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), str. 98–105.
171. Dva pisca na meti kritike: Desnica i Silone / Sanja Roić. – Bibliografija. – Sažetak ; Summary. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
У: DESNIČINI susreti : 2009 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Magdalena Najbar-Agičić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet, 2011. – Str. 101–110.
172. Vladan Desnica and Italian culture / Sanja Roić ; (prevela Kristin Saywell).
У: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), str. 163–171.

ROKSANDIĆ, Drago

173. Književnik, književni opus i mogućnosti historiografskih interpretacija : pokušaj „egohistorije” Vladana Desnice / Drago Roksandić.
У: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), str. 13–24.

174. Književnik, književni opus i mogućnosti historiografskih interpretacija : pokušaj „egohistorije” Vladana Desnice / Drago Roksandić.
U: *MED Srednjo Evrop in Sredozemljem : Vojetov zbornik* / [uredil] Sašo Jerše. – Ljubljana : Založba ZRC, 2006. – Str. 635–645.
175. O Vladanu Desnici i „Desničinih susretima” / Drago Roksandić. – Bibliografija. – Sažetak ; Summary. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
U: *DESNIČINI susreti : 2005-2008 : zbornik radova* / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2010. – Str. 257–282.
176. „---Pisac uvijek ima upravo onoliku slobodu stvaranja koliku sam sebi dozvolio---” : civilna kultura Vladana Desnice poslije 1945. godine / Drago Roksandić. – Bibliografija. – Sažetak ; Summary. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
U: *DESNIČINI susreti : 2010 : zbornik radova* / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2011. – Str. 18–30.

ROSANDIĆ, Dorotea

177. Tko je Ivan Galeb u *Proljećima Ivana Galeba* : u potrazi za identitetom / Dorotea Rosandić.
U: *Nova Croatica*. – God. 5, br. 5 (2011), str. 411–431.

SAVIĆ, Milorad

178. Baština dvora Jankovića / [autor izložbe i kataloga] Milorad Savić ; [fotografije Milorad Savić, Rastko Šurdić]. – Beograd : Istarski muzej Srbije, 2006. – 146 str. : ilustr. ; 24 cm
Tiraž 500. – Str. 2–3: Predgovor / Andrej Vujnović. – Summary.

SELENIĆ, Slobodan

179. У поплави речи и идеја : „Девстве Јованове” Владана Деснице у Југословенском драмском позоришту / Сlobодан Селенић. – Приказ.
У: Драмско доба : позоришне критике : 1956–1978 / Сlobодан Селенић ; приредио Феликс Пашић. – Нови Сад : Стеријино позорје, 2005. – Стр. 114–115.

SINDIČIĆ Sabljo, Mirna

180. Predodžbe o ruralnoj sredini u *Zimskom ljetovanju* Vladana Desnice / Mirna Sindičić Sabljo.
U: *Fluminensia*. – God. 23, br. 1 (2011), str. 131–142.

SOLAR, Milivoj

181. The technique of introducing essay into *The springtimes of Ivan Galeb* / Milivoj Solar ; (preveo Tomislav Kuzmanović).
U: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), str. 159–162.

STEFANOVIĆ, Mila

182. Жене у житу текста / Мила Стефановић. – Напомене уз текст.
У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 75–98.

STOJANOVIĆ, Dragan

183. Јас живота и јас смрти / Драган Стојановић. – О књизи: Пролећа Ивана Галеба.
У: Поверење у Богородицу / Драган Стојановић. – Београд : Досије, 2007. – Стр. 127–156.

ŠAKIĆ, Tomislav

184. *Koncert* : scenarij Vladana Desnice i film Branka Belana / Tomislav Šakić.
U: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), str. 88–97.

ŠARENAC, Slobodanka

185. Фантастички код текста у роману *Пролећа Ивана Галеба* Владана Деснице / Сlobоданка Шаренац. – Сажетак ; Summary. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: Зборник Матице српске за књижевност и језик. – Књ. 57, св. 2 (2009), стр. 393–397.

ŠULOVIĆ, Ksenija

186. Владан Десница : (1905–1967) : каталог изложбе / [аутори каталога и изложбе Ксенија Шуловић и Александра Драпшин]. – Нови Сад : Библиотека Матице српске, 2005. – 15 стр. : слика В. Деснице ; 21 cm. – (Каталози изложби ; 112)
Тираж 50. – Податак о ауторима преузет с полеђине насл. листа. – Умножено у Библиотеци Матице српске.

TIŠMA, Aleksandar

187. Jedno pismo Vladana Desnice i njegov povod* / Aleksandar Tišma.
U: Pesme i zapisi / Aleksandar Tišma. – Novi Sad : Akademska knjiga : Misao, 2011. – Str. 230–242.
188. Olupine na suncu Vladana Desnice* / Aleksandar Tišma.
U: Pesme i zapisi / Aleksandar Tišma. – Novi Sad : Akademska knjiga : Misao, 2011. – Str. 243–249.

VAGLIO, Luca

189. Alle soglie del romanzo desniciano: *Životna staza Jandrije Kutlače* / Luca Vaglio. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
U: Ricerche slavistiche. – God. 52, br. 6 (2008), str. 197–250.
190. Употреба италијанског језика у делима Владана Деснице / Лука Ваљо. – Библиографија. – Сажетак ; Abstract. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: ТВОРЦИ српског књижевног језика : зборник радова / уредили Весна Матовић и Миодраг Матицки. – Београд : Вукова задужбина : Институт за књижевност и уметност, 2011. – Стр. 247–265.
191. Vidovi policentrizma i problematičnosti u romanu *Zimsko ljetovanje* Vladana Desnice / Luca Vaglio. – Bibliografija. – Sažetak ; Riassunto. – Napomene i bibliografske reference uz tekst.
U: DESNIČINI susreti : 2010 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet : Plejada, 2011. – Str. 101–108.
192. *Zimsko ljetovanje* – pitanje klasifikacije / Luca Vaglio.
U: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), str. 33–40.

VELNIĆ, Davor

193. Sukob na Desnici / Davor Velnić.
U: Republika. – God. 63, br. 7–8 (2007), str. 42–57.

VISKOVIĆ, Velimir

194. Klasik suvremene hrvatske književnosti / Velimir Visković.
U: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), str. 3–6.
195. VLADAN Desnica: Biography ; Selected bibliography / prevela Mima Simić.
U: Relations (Zagreb). – Br. 3–4 (2009), str. 125–127.

VOLAREVIĆ, Srđan

196. Подвлачења Владана Деснице / Срђан Воларевић.
У: КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 237–244.
197. Подвлачења Владана Деснице / Срђан Воларевић.
У: Траг. – Год. 1, књ. 1, св. 4 (децембар 2005), стр. 70–74.

VUČKOVIĆ, Radovan

198. Ерудитни роман у српској књижевности / Радован Вучковић. – [Белешка о В. Десници]: стр. 671. – Напомене и библиографске референце уз текст. У: Модерни роман двадесетог века / Радован Вучковић. – Источно Сарајево : Завод за уџбенике и наставна средства, 2005. – Стр. 291–325.

VUKČEVIĆ, Lidija

199. Filozofski aspekti proze Vladana Desnice : fragment kao princip književne poetike / Lidija Vukčević. U: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), str. 58–68.
200. Poetika kao izazov politici – dekonstrukcijsko Desničine diskurzivne proze / Lidija Vukčević. – Bibliografija. – Sažetak ; Zusammenfassung. – Napomene i bibliografske reference uz tekst. U: DESNIČINI susreti : 2009 : zbornik radova / uredili Drago Roksandić, Magdalena Najbar-Agičić, Ivana Cvijović Javorina. – Zagreb : Filozofski fakultet, 2011. – Str. 111–121.
201. Владан Десница, њим самим / Лидија Вукчевић. – Напомене уз текст. У: Кораци (Крагујевац). – Год. 38, св. 11–12 (2005), стр. 41–48.

VUKIĆEVIĆ, Dejan

202. Библиографија Владана Деснице : (од 1991) / Дејан Вукићевић. У: КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 267–292.

VUKIĆEVIĆ, Dragana

203. Монолитност дела Владана Деснице / Драгана Вукићевић. – Напомене и библиографске референце уз текст. У: КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 71–86.

VUKSANOVIĆ, Miro

204. Кад је наследство кула Јанковића : уметнички парадокси Владана Деснице / Миро Вуксановић. – Реч са скупа о В. Десници, Београд, 20. 9. 2005. У: Вечерње новости. – Год. 52 (28. 9. 2005), стр. IV.
205. Уметнички парадокси Владана Деснице / Миро Вуксановић. У: КЊИЖЕВНО дело Владана Деснице : зборник радова поводом 100-годишњице рођења / [уредници Јован Радуловић, Душан Иванић]. – Београд : Библиотека града Београда, 2007. – Стр. 51–56.

ZEČEVIĆ, Ana M.

206. Музичко стваралаштво Владана Деснице (краће музичке форме) / Ана М. Зечевић. – Напомене и библиографске референце уз текст.
У: Летопис Српског културног друштва „Просвјета”. – Бр. 13 (2008), стр. 285–312.

ZIMA, Zdravko

207. Tajna smrti u Desničinoj prozi / Zdravko Zima.
У: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), str. 7–12.

ŽIC, Igor

208. Kamov & Krleža & Desnica : urbano & profano / Igor Žic.
У: Književna republika. – God. 4, br. 3–4 (2006), str. 13–23.
209. Razlika između hrvatskog i srpskog urbanog romana na primjeru Vladana Desnice i Dragoslava Mihailovića / Igor Žic.
У: Republika. – God. 63, br. 7–8 (2007), str. 73–82.

PRILOZI

Prilog I.

Program rada znanstvenog skupa „*Nova Evropa* (1920–1941)”,
Zagreb, 25.–27. listopada 1990.

PROGRAM ZNANSTVENIH RASPRAVA „DESNIČINI SUSRETI”

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA U ZAGREBU
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZNANSTVENI SKUP „NOVA EVROPA” (1920–1941)” PROGRAM RADA

Zagreb, 25–27. listopada 1990.

*Ovaj znanstveni skup, prvi u Programu
znanstvenih rasprava „Desničini susreti”,
posvećujemo sedamdesetoj obljetnici pokretanja
časopisa „Nova Evropa” (1920–1941)”*

Pripremni odbor Znanstvenog skupa

*Ljubo Boban
Vinko Brešić
Zvonko Kovač
Drago Roksanđić (predsjednik)
Nikša Stančić
Zorica Stipetić
Mario Strecha (tajnik)*

Četvrtak, 25. listopada 1990.

Muzejski prostor „Mimara”

Rooseveltov trg 5

- 10.00 – 10.30   *Svečano otvaranje Znanstvenog skupa*
- 10.30 – 11.00   *Coctail za uzvanike*
- 11.00 – 13.00   *Saopćenja*
Ljubo Boban (Zagreb), *Državnopravna problematika na stranicama „Nove Evrope”*
Zorica Stipetić (Zagreb), *„Nova Evropa” – prostor iskušenja liberalne inteligencije*
Mira Bogdanović (Amsterdam), *„Nova Evropa” – mesto u levičarskoj tradiciji*
Božidar Jakšić (Beograd), *Jugoslovensko pitanje u „Novoj Evropi”*
Dušan Popov (Novi Sad), *„Nova Evropa” i Matica srpska – saradnja i sukobi*
Dušan Nećak (Ljubljana), *„Nova Evropa” in Slovenci*
- 16.00 – 19.00   *Saopćenja*
Silva Mežnarić (Zagreb), *Koncepti modernizacije u „Novoj Evropi”*
Drago Roksandić (Zagreb), *„Nova Evropa” i „treći put” modernizacije Jugoslavije*
Mira Kolar-Dimitrijević (Zagreb), *„Nova Evropa” u emigraciji i imigraciji u privrednom razvoju Jugoslavije*
Zdenka Šimončić-Bobetko (Zagreb), *„Nova Evropa” i agrarno pitanje*
Smiljana Đurović (Beograd), *Šta je to historijski levo u „Novoj Evropi”?*
Vlado Oštrić (Zagreb), *Socijalna pitanja u liberalno-demokratskom vidokrugu „Nove Evrope”*

Stanislava Koprivica-Oštrić (Zagreb), *M. Ćurčin i „Nova Evropa” – odnos prema radikalnoj struji u radničkom pokretu kao mjerilo građanske demokratičnosti*

Tihomir Klarić (Sarajevo), *Zagrebačka „Nova Evropa” i sarajevski „Pregled” – vodeća međuratna glasila prečanskih Srba*

Josip Ante Soldo (Sinj), *Religija i institucionalne crkve na stranicama „Nove Evrope”*

Ivan Očak (Zagreb), *Ruske teme u „Novoj Evropi”*

Petak, 26. listopada 1990.

Klub „Topusko”

Muzej za umjetnost i obrt

Trg maršala Tita 10

09.00 – 12.00

Saopćenja

Bogdan Mesinger (Osijek), *Evropske konstante*

Predrag Matvejević (Zagreb), *Povelja PEN-a i „Nova Evropa”*

Miroslav Beker (Zagreb), *Međunarodni kongres PEN-kluba u Dubrovniku (1933) i „Nova Evropa”*

Vinko Brešić (Zagreb), *„Nova Evropa” i hrvatska književnost*

Dušan Marinković (Zagreb), *„Nova Evropa” i srpska književnost*

Gojko Tešić (Beograd), *Vinaver i „Nova Evropa” / Crnjanski i „Nova Evropa”*

Zvonko Kovač (Zagreb), *Interkulturalnost časopisa na primjeru „Nove Evrope”*

Branka Brlenić-Vujić (Osijek), *Kako misliti „Novu Evropu”?*

16.00 – 19.00

Saopćenja

Ivo Ćurčin (Portland, SAD), *Britanski model „Nove Evrope”*

Ubavka Ostojić-Fejić (Beograd), *Veze britanskih historičara i javnih radnika sa „Novom Evropom”*

Branka Prpa-Jovanović (Beograd), „*Nova Evropa*” o *Stjepanu Radiću*

Nada Jovanović (Beograd), *Dragoljub Jovanović i „Nova Evropa”*

Mile Bjelajac (Beograd), *Crnorukci – saradnici „Nove Evrope”*

Goran Gretić (Zagreb), *Bazala i pitanje konstitucije nacionalnog*

Rasprava

Subota, 27. listopada 1990.

Muzejski prostor „Mimara”

Rooseveltov trg 5

09.00 – 12.00   *Rasprava*

Obavijesti

Vrijeme izlaganja je do 15 minuta ili do pet kartica teksta, a vrijeme sudjelovanja u raspravi je do 10 minuta, s pravom na repliku do 5 minuta.

U Zborniku radova Znanstvenog skupa „*„Nova Evropa” (1920–1941)*” objavit će se radovi sudionika u opsegu do najviše dva arka.

Obavijesti o radu Znanstvenog skupa mogu se dobiti u Zavodu za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Krčka 1, tel.: (041) 519-044.

Ovaj znanstveni skup omogućile su Republička samoupravna interesna zajednica kulture Hrvatske i [Republička] samoupravna interesna zajednica znanosti Hrvatske.

U Programu znanstvenih rasprava „Desničini susreti” sudjeluju:

Arhiv Hrvatske u Zagrebu

Centar za socioreligijska istraživanja (u osnivanju) u Splitu

Etnološki zavod Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Fakultet političkih nauka Sveučilišta u Zagrebu

Institut za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Institut za suvremenu povijest u Zagrebu

Koordinacijski odbor JAZU za proučavanje povijesti i kulture srpskoga naroda u Hrvatskoj

Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu

Odsjek za jugoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Pedagoški fakultet Sveučilišta u Osijeku

Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Zavod za istraživanje folklora Instituta za filologiju i folkloristiku u Zagrebu

Zavod za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku u Zagrebu

Zavod za povijesne znanosti JAZU

Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Predsjednik Vijeća Programa „Desničinih susreta”

Dušan Bilandžić

Prilog II.

Projekt „Dijalog: časopis za kulturu hrvatsko-srpskih i srpsko-hrvatskih odnosa”

„Dr. Drago Roksandić

Dejan Jović, mladi istraživač na Fakultetu političkih znanosti

Boris Rašeta, novinar

PROJEKT: DIJALOG

Časopis za kulturu hrvatsko-srpskih i srpsko-hrvatskih odnosa

1. RAZLOZI POKRETANJA ČASOPISA

U Hrvatskoj danas izlazi ili je u pripremi nekoliko časopisa u području društvenih znanosti. Osim časopisa s dugom tradicijom u posljednjih nekoliko godina pojavili su se i novi. No, ipak, na neupitno proširenje kruga tema koje časopisi problematiziraju, postoje i područja znanosti i političke zbilje koja ni u toj novoj časopisnoj produkciji nisu sasvim pokrivena.

Časopis kojeg pokrećemo trebao bi popuniti praznine koje vidimo u časopisnoj produkciji u Hrvatskoj. To se osobito odnosi na jednu: prazninu u kontinuiranom praćenju hrvatsko-srpskih (srpsko-hrvatskih) odnosa, snažno opterećenih ratnim raspadom bivše Jugoslavije i krajnje neizvjesnom budućnošću svih naroda ovog područja. U razdoblju stvaranja novih država na području koje je uvijek bilo opterećeno političkim lomovima (i gdje su se promjene događale više kao posljedica „rupture” nego reforme) pitanje srpsko-hrvatskih (hrvatsko-srpskih) odnosa je došlo u centar interesa političara i politologa iz cijeloga svijeta. O tome govore već i elementarni uvidi u naslove doktorata, magisterija, objavljenih knjiga, časopisnih tekstova, održanih okruglih stolova, političkih i znanstvenih skupova u suvremenom svijetu. Interes za temu srpsko-hrvatskih (hrvatsko-srpskih) odnosa naglo se povećao razvojem tragičnih događaja na području nekadašnje Jugoslavije i još traje.

No, ta činjenica kao da nije u dovoljnoj mjeri vidljiva iz časopisne i knjižne produkcije u Hrvatskoj. Ponekad se događa da se daleko veća analitičnost, znanstvena utemeljenost, pa i sama informativnost o tim odnosima može pronaći u inozemnim, nego u domaćim časopisima. „Dijalog” se pokreće i da bi takvu situaciju „preokrenuo”.

Također, nove su okolnosti – i unutar njih novog tipa normativnog reguliranja odnosa između etničkih subjekata – stvorile potrebu za općim redefiniranjem pojmova, modela političke komunikacije i „agendi” dijaloga među njenim sudionicima. I Hrvati i Srbi postavljaju pitanja i traže odgovore o svojim budućim odnosima. Taj (raz)govor o srpsko-hrvatskim odnosima ne može biti privilegija samo političkih predstavnika ta dva naroda. On ne može biti „dvostruki monolog”, nego bismo željeli da postane stvarni, trajni i koristan dijalog, koji bi pomogao skladnom suodnosu dvije zajednice, koje bi pronalazile put da svoje konflikte kanaliziraju i osigurale mehanizme za efikasni *conflict resolution*.

2. CILJEVI ČASOPISA

Pokretanjem „Dijaloga” želimo potaći, ohrabriti i intenzivirati dijalog između Srba i Hrvata: ne kao dijalog dviju suprotstavljenih ili zaraćenih strana (kako se to u političkom rječniku početka devedesetih godina uobičajilo reći), nego kao dijalog dva politička subjekta, koji na politički (dakle, dominantno, govorni) način traže model sigurnog i efikasnog odnosa u okviru svojih novih političkih zajednica.

Taj dijalog uključuje i ljude drugih nacionalnih pripadnosti, a i one koji se ne smatraju dijelom bilo koje nacije. To se osobito odnosi na one koji su nezaobilazni sudionici bilo kakvog otvaranja hrvatsko-srpskih odnosa: Muslimane (Bošnjake), Crnogorce i dr.

„Dijalog” će postavljati nove *issues* na znanstvene (a onda i na političke) agende. Htjeli bismo da u razdoblju opće tranzicije iz jednog tipa normativno-političke regulacije u drugi to bude prije svega trajna i što brža „trazicija” iz ratnog u političko stanje, u kome bi se moglo pokazati da je posredovanje među različitim interesima moguće i da se može zbivati na uobičajen – politički – način.

„Dijalog” će biti mjesto za stalne *policy*-analize za sve četiri faze *decision-making* procesa: za fazu inicijative (jer će i sam nastojati inicirati nove teme

u srpsko-hrvatskim i hrvatsko-srpskim odnosima); u fazi stvaranja alternativa (jer će otvarati svoj prostor i za drugačija, pa i sasvim suprotna mišljenja i druge koncepcije); u fazi odlučivanja (jer će htjeti da model smanjivanja konfliktности i njenog kanaliziranja u politički sistem ne ostane samo puka želja, nego da postane realitet); te u fazi aplikacije (gdje će nastojati analizirati primjenu političkih odluka u zbilji, te organizirati i iskazati *feed-back* za svaku odluku koja se odnosi na hrvatsko-srpske i srpsko-hrvatske odnose).

Po temama koje će problematizirati, po autorima koje će pozvati na suradnju, po ciljevima koje želi ostvariti, po formi i po sadržaju „Dijalog” će biti časopis široka profila. On neće zanemarivati analizu političke zbilje s različitih aspekata. No, njegova će centralna točka, onaj fokus kroz kojeg će se promatrati zbivanja u (političkoj) zbilji biti hrvatsko-srpski i srpsko-hrvatski odnosi. Sve će naše teme biti dohvaćene s te centralne točke. U postojećim uvjetima, u kojima se potvrdilo da je hrvatsko-srpsko (a onda posebno i hrvatsko i srpsko) pitanje ključno za razrješenje konflikata obnovljenih na tlu na kojem je sukoba bilo daleko više nego bi ih itko želio, s pozicije hrvatsko-srpskih odnosa je moguće „rekonstruirati” povijesno, politološko, pravno, sociološko, ekonomsko, komunikološko, umjetničko, i gotovo svako drugo područje znanosti i socijalnog života općenito.

„Dijalog” će nastojati snažno razviti komparativnu analizu zbivanja u međuetničkim odnosima u Hrvatskoj i drugim državama gdje se pojavljuju hrvatsko-srpski odnosi (Bosna i Hercegovina, Jugoslavija), s drugim svjetskim međuetničkim konfliktima i odnosima. Konflikti među etnicitetima, nažalost, nisu samo balkanski „specijaliteti”, nego sve više postaju opasnost za stabilnost međunarodnog poretka i mnogih političkih sistema suvremenog svijeta. Više od bilo kojeg drugog tematski utemeljenog časopisa, „Dijalog” će pozivati na suradnju inozemne znanstvenike, političare i *policy* analitičare. Više od drugih će nastojati omogućiti uvid u recentnu svjetsku znanstvenu literaturu i u dokumente relevantne za razvoj međuetničkih odnosa i rješavanje konflikata koji su u tim odnosima nastali. Koliko god bila nesretna (zbog svoga povoda: tragičnog rata u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini), toliko će za takvu koncepciju časopisa biti i povoljna okolnost da je u svijetu već značajan broj znanstvenika koji su se bavili hrvatsko-srpskim odnosima i čija istraživanja nisu dovoljno poznata našoj (pa ni znanstvenoj) javnosti.

Također, „Dijalog” će se temeljiti na dvije dimenzije suvremenog utemeljenja političkih sustava i njihovih subjekata: na individualističkoj i grupnoj

dimenziji. Polazna pozicija časopisa je, naime, u potrebi analiziranja odnosa između ljudskih prava (koja, kao prava već *per se* pripadaju pojedincu, neovisno i nasuprot bilo kojem kolektivitetu, pa i državi kao stvorenoj zajednici i naciji kao apstraktnoj, „zamišljenoj” zajednici) i prava socijalnih grupa (regionalnih, etničkih, statusnih, ideologijskih, spolnih i drugih). Uspješnog dijaloga između pojedincima i socijalnim grupama nema bez punog uvažavanja obje dimenzije: osobne i grupne. Takav će pristup biti vidljiv i u vođenju časopisa „Dijalog”: neće se zanemarivati, nego će se poticati analiza odnosa između pojedincima jednako kao i između socijalnim grupama.

3. NAČELA

„Dijalog” će dakle biti utemeljen na slijedećim osnovnim načelima:

1. otvorenost prema političkom realitetu: problematiziranje otvorenih pitanja i postavljanje novih;
2. analitičnost i razumljivost: visoki kriterij znanstvenog utemeljenja, ali i odgovarajuća stilsko razina koja bi omogućila upotrebu nalaza znanstvenih istraživanja u krugovima kojima se časopis prvenstveno obraća;
3. sudjelovanje iskusnih i uglednih znanstvenika, uz istodobno otvaranje prostora za nove autore u svim područjima: kao suradnika na projektima koje časopis pokreće, kao autora stručnih i znanstvenih tekstova, kao tvorca bibliografija, kao dokumentalista u redakciji, kao moderatora znanstvenih rasprava;
4. snažna oslonjenost na svjetski priznate kriterije časopisnog izdavaštva, te na međunarodnu suradnju u pripremanju sadržaja časopisa – osobito kroz tekstove inozemnih autora;
5. multidisciplinarnost u pristupu analizi tema, te u smjeru razvoja časopisa uz fokusiranje na analizi srpsko-hrvatskih (hrvatsko-srpskih) odnosa;
6. neovisnost i dijaloška otvorenost prema političkim strujama, analitička odmaknutost od političkih pravaca, nastojanje za financijskom i svakom drugom nezavisnosti;
7. usmjerenost časopisa prvenstveno prema tri skupine čitalaca: znanstvenoj javnosti (u području društvenih znanosti: politologije, sociologije, prava, filozofije, povijesnih znanosti...); političkoj javnosti (profesionalnim političarima, ekspertima u političkim institucijama, *policy*-analitičarima...) i medijima (tvorcima javnog mnijenja, novinarima, komunikolozima...);

8. stvaranje znanstvenih (medijskih i političkih) događaja oko časopisa: tribina, okruglih stolova, promocija, panel-diskusija, svih oblika komuniciranja o temama koje časopis problematizira);
9. pokretanje vlastite nakladničke djelatnosti (biblioteke tekstova koji se opsegom predugački za časopis, a premali za knjige; objavljivanje biblioteke knjige; priprema separata...).

4. TEMA

U skladu s tim načelima, držimo da bi u prva četiri broja časopisa (u prvom godištu) trebalo svakako problematizirati tematske cjeline:

1. Identiteti i interesi
2. Manjine na granicama civilizacija
3. Razvoj tehnologije i etnički konflikti na evropskoj poluperiferiji
4. Politička komunikacija i rješavanje konflikata.

U okviru tim tema pozvali bismo na dijalog o mogućnostima rješenja konflikta među interesnim pozicijama, o oblikovanju (etničkih) identiteta, o modelima političkog odlučivanja, o paradigmatima strukturiranja odnosa među etničkim zajednicama, o modelima demokracije, o demosu i etnosu, o autonomijama i zaštiti manjina, o komparativnim iskustvima rješavanja etničkih konflikata, o koncepcijama regionalizma, o poziciji novih država, o granicama i razgraničenju novih država, o novim tehnologijama i njihovom utjecaju na izazivanje novih konflikata i njihovo rješavanje, o političkoj kulturi demokracije, o nacionalizmu u političkim koncepcijama i dr.

Pokretači časopisa imaju jasnu viziju o razvoju časopisa i o temama koje bi se u njemu analizirale u slijedećim godištim.

5. DINAMIKA I STRUKTURA

Časopis bi izlazio 4 puta godišnje: u ožujku, lipnju, rujnu i prosincu. Imao bi savjet, u kojeg bi ušli ugledni znanstvenici iz Hrvatske i inozemstva.

U jednom bi broju bilo objavljeno oko 250 kartica teksta, te ilustracije, fotografije, tablice, grafikoni i druga sredstva eksplikacije tekstova.

Po strukturi, „Dijalog” će načelno biti organiziran tako da ima slijedeća poglavlja:

1. **Uvodni tekst:** redakcijski uvod ili programski tekst uglednog autora;
2. **U fokusu** (centralna tema): tri do pet naručenih znanstvenih članaka (do najviše 25 kartica teksta) o temi broja. Teme broja odredile bi se s prethodno navedenog popisa, a redakcija bi ih najavila suradnicima dovoljno rano da bi se mogli napraviti kvalitetni prilozi.
3. **Dijalog:** u ovoj rubrici bi se objavio jedan centralni tekst, te nekoliko priloga (autorskih tekstova, intervjua, izjava, dokumenata) koji bi referirali na taj centralni prilog. U ovom dijelu časopisa objavljivali bi se i tekstovi rasprava s okruglih stolova, panel-diskusija, pisanog komuniciranja autora (epistolarni dijalog), polemika koje su prethodno vođene (pa ih autori suglasno dopuste objaviti *post festum*) ili aktualno traju. U toj se rubrici predviđa najveća moguća dijaloška otvorenost: sudjelovanje autora različitih stavova i koncepcijskih okvira.
4. **Intervju.** U časopisu bi se objavljivali intervjui s uglednim autorima iz različitih područja. Prostor bi prvenstveno (ali ne isključivo) bio otvoren uglednim Hrvatima i Srbima koji se bave ili na bilo koji način sudjeluju u hrvatsko-srpskom dijalogu.
5. **Analiza.** U ovom dijelu časopisa bili bi objavljivani nalazi empirijskih istraživanja srpsko-hrvatskih odnosa: ispitivanja javnog (str. 7) mnijenja, analiza medijskog komuniciranja, analiza sadržaja dokumenata, analiza procesa političkog odlučivanja, analiza koncepcija koje se pojavljuju u tim odnosima i dr. Taj dio časopisa bi u najvećoj mjeri zadovoljavao usmjerenost „Dijaloga” prema ekspertima u procesu političkog odlučivanja, sudionicima u tom procesu, te tvorcima javnog mnijenja i analitičarima političkog ponašanja. Tu bi se nastojalo dokumentirati i utemeljeno analizirati tendencije u razvoju srpsko-hrvatskih odnosa, te nalaze istraživanja izložiti na stilski prihvatljiv način za „korisnike” takvih podataka.
6. **Dokumenti.** U ovoj rubrici bi se objavljivali dokumenti nastali u razdoblju između dva broja časopisa: sporazumi, tekstovi, govori ... koji se odnose na hrvatsko-srpske odnose. Časopis bi time dobio važnost referentne publikacije, u kojoj bi se pouzdano mogli naći dokumenti relevantni za druge analize.
7. **Prikazi.** U toj rubrici bi se objavljivali prikazi, recenzije i osvrti na knjige i časopise o međuetničkim odnosima u svijetu i Hrvatskoj.
8. **Kronologija i bibliografija.** Časopis bi imao i rubriku u kojoj bi se navodio kronološki niz događaja između dva broja časopisa, te popis knjiga i tekstova objavljenih na temu kojom se časopis dominantno bavi.

9. Sažeci na engleskom jeziku. Na kraju časopisa bili bi objavljeni kratki sažeci svih važnijih tekstova na engleskom jeziku, u skladu s međunarodnim standardima.

Tekstovi u časopisima će imati UDK klasifikaciju.

Ako se ostvare planirani uvjeti, prvi broj časopisa bi mogao biti objavljen u svibnju/lipnju 1994.” (str. 8)

Prilog III.

Projekt „Kultura svakodnevce u Kuli Stojana Jankovića u Ravnim kotarima: između sjećanja i očekivanja”

Lokacija istraživanja: Kula Stojana Jankovića u Islamu Grčkom, Ravni kotari, Zagreb i Zadar.

Organizacija istraživanja: Nositelj Projekta je Centar za komparativnohistorijske i interkulturene studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, odnosno, znanstveni projekti „Triplex Confinium: hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu” i „Identitet i etnokulturno oblikovanje Bunjevaca”. Ova dva projekta afilirana su znanstvenom programu „Triplex Confinium” koji je jedan od utemeljitelja spomenutoga fakultetskog Centra.

Istraživački dio Projekta realizirat će se u suradnji s diplomskim i poslije-diplomskim studentima s Odsjeka za povijest i Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te Sveučilišta u Zadru. Time će se osigurati interdisciplinarnu perspektivu u provođenju istraživanja i interpretaciji rezultata.

Projekt će se realizirati u dva dijela. Prvi će dio činiti polustrukturirani intervjui s dvije generacije članova obitelji Desnica (djecom pisca Vladana Desnice i vlasnicima Objekta). U drugom će se dijelu projekta polustrukturirani intervjui provoditi s osobama iz neposrednog okružja Kule, prije svega s lokalnim stanovnicima Islama Grčkog i Islama Latinskog, Kašića i Ruplja, ali i žiteljima koji su danas (trajno ili privremeno) u Zagrebu ili Zadru, dakle, izvan ambijenta na koji je fokusirana projektna pozornost. Pored toga, cilj je identificirati, sistematizirati i interpretirati što iscrpniju dokumentaciju različitih provenijencija, koja može bitno doprinijeti kvalitetnijoj i sveobuhvatnijoj interpretaciji narativnih obavijesti (fotodokumentacija, filmska dokumentacija, predmeti svakodnevne uporabe itd.).

U svim spomenutim projektnim istraživanjima nužna će biti neposredna suradnja s više regionalnih i državnih, stručnih i znanstvenih institucija: Sveučilištem u Zadru, Narodnim muzejom u Zadru, Regionalnim zavodom za zaštitu spomenika kulture iz Zadra, Ministarstvom kulture Republike Hrvatske i dr.

Vrijeme realizacije: Ožujak 2010. do ožujak 2011. godine.

Povijesni i etnološki kontekst istraživanog područja: Kula Stojana Jankovića u Islamu Grčkom u Ravnim kotarima jedinstven je kulturni spomenik pod zaštitom Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Riječ je o objektu s više od 2.000 m², koji je obzidan na površini većoj od 5.000 m². Nalazi se na mjestu za koje postoji veći broj materijalnih indicija da je naseljeno od prapovijesti. Riječ je o kompleksno strukturiranom, stambeno-fortifikacijskom objektu koji je danas najprepoznatljiviji po svojoj ranonovovjekovnoj „morlačkoj” tradiciji. Ovaj je stambeno-gospodarski kompleks trenutno u procesu sustavne i opsežne obnove i revitalizacije. Pored tih djelovanja, na Kulu Stojana Jankovića i Ravne kotare fokusiran je od 2005. godine i interdisciplinarni znanstvenoistraživački i nastavni rad. On se odvija suradnjom kolegica i kolega koji i danas djeluju u okviru spomenutih znanstvenih projekata te u nastavi na navedenim odsjecima, pod vodstvom prof. dr. sc. Drage Roksandića (Odsjek za povijest) i prof. dr. sc. Milane Černelić (Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju) s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Etnološka istraživanja tradicijske kulture na području Ravnih kotara provedena su u etnokonfesionalno mješovitom području Islama Latinskog, Islama Grčkog, Kašića Ruplju, koje čini uže regionalno okruženje Kule Stojana Jankovića. Ta istraživanja svjedoče o bogatom tradicijskom, kulturnom nasljeđu ovoga područja i to u slijedećim aspektima: tradicijskoga graditeljstva i kulture stanovanja, tradicijskog iskorištavanja energije i prirodnih resursa, tradicijskoga gospodarstva (maslinarstvo, vinogradarstvo, ovčarstvo, uzgoj žitarica), tradicijske prehrane i narodne medicine te tradicijske trgovine i ekonomskih komunikacija kroz čitavo 20. stoljeće. Ukoliko se Kula sagledava u njezinom višestoljetnomu trajanju i kroz raznovrsnost njezinih sadržaja, uviđa se kako je ista neodvojiva od svoga užeg i šireg okruženja (društvenih, kulturnih i gospodarskih interakcija i komunikacija).

Danas je uz Kulu vezan projekt Međunarodnoga sveučilišnog centra, koji su 2009. godine zajednički inicirali Sveučilišta u Zagrebu, Zadru i Padovi u sporazumu s vlasnicima Kule. Centar za komparativnohistorijske i interkulturne studije u Zagrebu je operativni nositelj inicijative. Buduće djelatnosti Centra će, pored raznovrsnih istraživačkih i obrazovnih sadržaja, biti posebno usredotočene na problematiku revitalizacije okoliša Kule, njezinih vanjskih i unutarnjih sadržaja, te na problematiku regionalno održivoga razvoja. U tom je smislu i ovaj istraživački projekt funkcionalno vrlo važan.

Sl. 38. Kula Stojana Jankovića u Islamu Grčkom. Stanje 2013. godine.

Cilj i opis istraživanja: Kula je u 20. stoljeću činila stacionarnu i stvaralačku jezgru literarnog opusa književnika Vladana Desnice, jednog od najvrsnijih pisaca hrvatske i srpske književne moderne. Na tragu ovih činjenica cilj je, putem narativnih izvora (naracija i sjećanja živućih članova obitelji Desnica te ostalih mještana) doznati više o prožimanjima različitih individualnih i kolektivnih identifikacija stanovnika ovoga područja te mentalnih uporišta tih identifikacija. Paralelan cilj je i detektirati identifikacije koje bi nadilazile aktualno sveprisutne, u velikoj mjeri isključive i suprotstavljene, etnokonfesionalne identifikacije na razini svakodnevnoga iskustva življenja na ovim prostorima, u recentnoj i suvremenoj perspektivi. Poseban fokus ovih istraživanja činit će interpretacije intenzivnih interakcija i komunikacija članova obitelji Desnica i njihovih susjeda, ali i mještana iz bliže i dalje okolice (napose iz Zadra), koji su svojim praksama i iskustvima vezani za Kulu kroz čitavo 20. stoljeće.

S naglaskom na interkulturalnosti, takav bi pristup imao za cilj istražiti gospodarske, „staleške”, generacijske, rodne i druge kategorije te karakteristike življene svakodnevice i kulture pamćenja na ovim prostorima, odmaknuvši se od isključivo etnokonfesionalnih, etničkih i subetničkih kategorija. Ove

posljednje će svakako činiti integralan dio narativnih i mentalnih konstrukcija tih identifikacija i kulture pamćenja, kada je riječ o istraživanju ratnih (Prvi svjetski rat, Drugi svjetski rat, Domovinski rat u Hrvatskoj 1991. – 1995.) i poratnih razdoblja koja su bitno odredila povijest ovih prostora. Međutim, uz ratna su razdoblja i ona mirnodopska također određivala življenu svakodnevnicu, transformacije na demografskom, etničkom i konfesionalnomu planu. U skladu s tim, pretpostavljamo, mirnodopska su razdoblja također bila bitnom odrednicom kulture pamćenja i življenoga iskustva na ovim prostorima. Naime, Kula Stojana Jankovića od 18. stoljeća nadalje uvijek je bila i vrlo važan gospodarski kompleks i veleposjed, sve do agrarnih reformi između i poslije svjetskih ratova, što znači da je i ljudska svakodnevica većega broja ljudi na različite načine bila isprepletna s Kulom.

U razgovoru s članovima obitelji Desnica, današnjim vlasnicima i nasljednicima Kule, naročit će istraživački fokus biti na svakodnevnomu korištenju stambenih, gospodarskih (gospodarske zgrade, infrastruktura, izvor pitke vode), kulturnih i ekoloških (ljekovita vegetacija, nasadi, arboretum) sadržaja Kule, kao i na komunikaciji članova obitelji s lokalnim stanovništvom (naglašenijim susjedima, slugama, najamnim radnicima).

U razgovoru s lokalnim stanovništvom naglasak će biti stavljen na predajnim (narativnim) elementima kolektivnih identifikacija, iskustava i „lokalnih znanja”, koji bi se rekonstruirali na osnovu naracija o svakodnevnom življenom iskustvu u široj regionalnoj perspektivi te u relaciji s neposrednim sadržajima Kule. Pritom će se posebna istraživačka pozornost usmjeriti na transformacije i opstojnosti, podudarnosti i razlike između individualnog (obiteljskog) i kolektivnog (lokalnog i regionalnog) *sjećanja*.

Tehnike istraživanja: Kulturu pamćenja istraživalo bi se putem narativnih izvora: narativnih i polustrukturiranih intervjua s članovima obitelji Desnica, vlasnicima Kule, te mještanima Islama Latinskog, Islama Grčkog i Kašića. Sakupljena građa analizirat će se i znanstveno interpretirati u sprezi sa studijskim radom te znanstvenom analizom i interpretacijom sačuvanih amaterskih, obiteljskih filmova i fotografija članova obitelji Desnica.

Doprinos i rezultati istraživanja: Istraživanje življene svakodnevice kroz okvire sjećanja, naracija i mentalnih uporišta individualnih i kolektivnih identifikacija, pridonijet će znanstveno utemeljenoj interpretaciji i revalorizaciji života domicilnoga stanovništva ovoga područja kroz 20. stoljeće. Rezultati

će činiti egzaktni temelj za budući razvoj ruralnog i kulturnog turizma, kao naglašenoga strateškog cilja ukupnog ekonomskog, gospodarskog i kulturnog razvoja ovog regionalnog područja. Znanstveni bi rezultati, interpretirani kroz okvir interkulturalne perspektive i različitih razina identifikacija (a ne isključivo etno-konfesionalnih, etničkih i subetničkih) donijeli novu kvalitetu istraživanju i sagledavanju kulture življene svakodnevice ovoga područja i sveobuhvatniji uvid u istu.

Narativan bi materijal tako činio temelj za sagledavanje i interpretaciju kulture sjećanja, prenošenja i čuvanja društvenoga sjećanja, kao okvira za individualnu i kolektivnu identifikaciju.

Provedene aktivnosti te implementacija rezultata istraživanja (u svrhu daljnjeg interdisciplinarnoga rada na obnovi materijalnih, duhovnih i društvenih sadržaja ovih prostora – rječju: življene svakodnevice) odvijat će se kroz organizaciju konferencija, seminara i radionica, tiskanje radova u regionalnim/nacionalnim znanstvenim publikacijama te kroz pružanje tehničke i savjetodavne pomoći državnim i regionalnim, znanstvenim, stručnim te administrativno-pravnim institucijama nadležnim za odvijanje ukupne revitalizacije ovoga područja.

Sl. 39. Pogled iz ruševina Kule prema jugozapadu 1995./1996. godine.

Prilog IV.

Poslijeratna obnova kompleksa Kula Stojana Jankovića – građevinsko stanje krajem 2012. godine

UROŠ DESNICA

Veliki dio kompleksa Kule Stojana Jankovića, zaštićenog spomenika kulture (povijesna jezgra, stambeni i gospodarski objekti) bio je jako oštećen, uglavnom u razdoblju od 1993. do 1996. godine. Službeno procijenjena razina oštećenja je 4 i 5. Svi krovovi (osim zgrade „Magazina”) i svi drveni podovi i međukatne konstrukcije bili su uništeni. Iznimno, dijelovi objekta koje je Zavod za zaštitu spomenika u Zadru bio obnovio u razdoblju od 1989. do 1991. godine (posebno *Kulu*, zidova širokih i do 1 m s kamenim pokrovom) ostali su u uvjetno dobrom stanju. Manja je oštećenja pretrpjela romanička crkvice Sv. Đorđa. Od neprocjenjive je važnosti da je veliki dio najvrednijeg pokretnog inventara *Kule* sačuvan u ratnim godinama. (Nažalost, još je uvijek raspršen na raznim lokacijama, s izuzetkom etnografske zbirke.)

Najveći dio dosada uložених sredstava u obnovu objekata Kule od 2002. do kraja 2012. godine potječe iz sredstava Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

Najveći dio povijesne jezgre ponovno je dobio u navedenom razdoblju krovne i međukatne konstrukcije, a sanirani su i učvršćeni i zidovi. Dovršava se drvenarija za sve iznova natkrivene objekte – izrađeni su svi prozori te veći na vrata. Unutrašnje uređenje većine tih prostora tek predstoji. Obnovljen je istočni zid kompleksa s kapijom, a rekonstruirana su i južna vrata s okolnim zidom. Djelomično je obnovljena infrastruktura (struja, voda, kanalizacija). Čeka se priključak na gradski vodovod, što je uvjetovano dolaskom vodovoda do sela Islam Grčki.

Kronološki, godine 2002. započeli su radovi obnove i rekonstrukcije kompleksa Kule sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske, a uz stručno vodstvo Konzervatorskog zavoda u Zadru. Najprije su, iste godine, sanirana oštećenja na i u crkvi (uključujući devastirani grob Vladana Desnice). Tijekom 2004.–2005. dovršena je osnovna građevinska sanacija objekta *Stara kuća*. Sljedeće, 2006. godine, u osnovi je saniran dio južnog krila objekta (*Sala* +

Ispred sale) izgradnjom krovne konstrukcije i krova. Godine 2007. sanirani su zidovi južnog krila objekta (objekt *Novi stan*, koji dijeli isti krov s objektom *Sala*) te rupe u zidu nastale granatiranjem. Zidovi su učvršćeni zategama te injektirani. U 2008. godini velika južna fronta objekta, *Novi stan*, dobila je krov i pod na razini prvog kata.

Sl. 40. Dio interijera Stare kuće 1995./1996. godine.

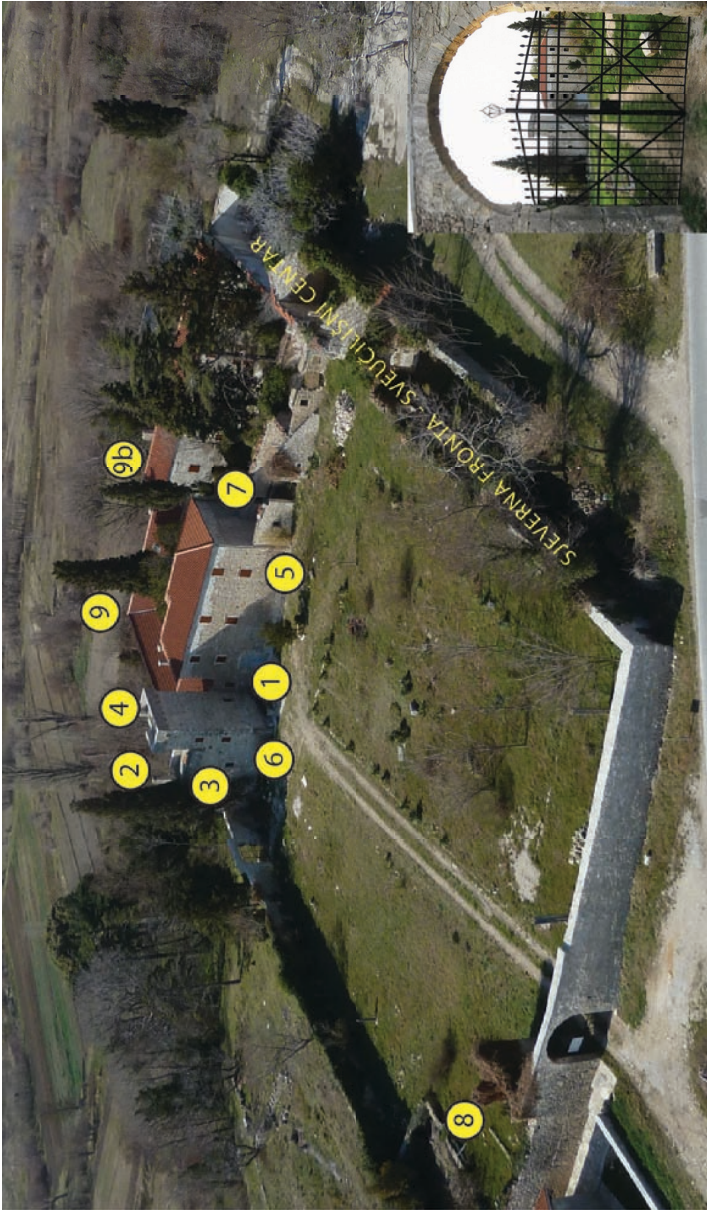
U periodu 2009.–2011. godine konstruktivna i građevinska sanacija kompleksa nastavljena je većim intenzitetom. Dovršena je osnovna sanacija jugozapadnog krila kompleksa (objekt *Novi stan*). Napravljeni su krovna/podna konstrukcija i krov istočnog i zapadnog dijela ovog objekta. Za gotovo sve obnovljene dijelove kompleksa tada su napravljena vanjska vrata i prozori. Time su se svi spomenuti dijelovi (*Stara kuća*, *Kula*, *Sala*, *Novi stan* i *Magazin*) mogli zatvoriti i zaštititi od atmosferilija, ali i donekle zaštititi od mogućeg vandalizma. Ljeti 2009. godine popravljen je veliki dio visokog vanjskog istočnog zida kompleksa. Rekonstruiran je i veliki srušeni luk ulaznih vrata (*Kapija*). Obnovljena su i oštećena velika ulazna vrata u kompleks. Godine 2010. popravljen je južni zid kompleksa, a izgrađeni su i srušeni dijelovi zida oko izlaza iz kompleksa u parku. Vrata, koja su nestala za vrijeme rata, rekonstruirana su prema slikama iz 1914. i 1960. godine. Obnovljeno je izgorjelo stepenište

koje vodi na ravne krovove (donju i gornju terasu *Kule*), a izrađena su i vanjska vrata i svi prozori na tom objektu.

Konačno, 2009.–2010. godine obnovljeni su dijelovi osnovne infrastrukture (kanalizacije, vodovoda, struje), što čini bitne preduvjete za život i rad u Kuli. U 2011. godini nastavljena je građevinska i konstruktivna sanacija zidova objekta *Stara kuća*. (U njoj će biti izložen najveći dio kulturnog blaga koje će biti vraćeno iz Srbije na temelju međudržavnog sporazuma). Zidovi prizemlja, koji su bili u posebno fragilnom stanju, učvršćeni su injektiranjem i drugim mjerama sanacije. Uz čitavu istočnu frontu *Stare kuće*, ispred *Stráže* i uz *Kulu* postavljeni su hidroizolacijski slojevi te ukopane drenažne cijevi za prikupljanje i odvodnju oborinskih voda, sve do vrta. Ožbukana je *Sala*, uključujući njezin strop i to na starinski način. Dodani su potrebni slojevi na podu, čime su postali mogući i parketarski poslovi. Nadalje, izrađena je većina preostalih vanjskih vrata i prozora, uključivši vrata prema izvoru *Klokotuši* te vrata između *Velike* i *Male avlije*. Nastavljena je izgradnja infrastrukture (struja, kanalizacije i vode) za objekte pod krovom, uključivši i uvođenje struje u *Salu* i *Ispred sale*.

Iako su redovna sredstva odobrena od Ministarstva kulture za 2009.–2011. bila znatno niža od predloženih, ovi vrlo ambiciozni planovi obnove ostvareni su gotovo u potpunosti zahvaljujući dodatnim sredstvima iz raznih izvora, posebno jednokratnom vrijednom donacijom Udruzi *Društvu za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića – Mostovi*, koja je dodijeljena iz Proračuna RH na temelju koalicijskog sporazuma HDZ-SDSS sklopljenog krajem 2008. godine.

Od 2009. godine nadalje, Udruga je zadužena za realizaciju svih namjenski odobrenih sredstava za obnovu Kule Jankovića. Taj opsežni i složeni posao, za koji je bio neophodan postupak javne nabave, Udruga je provela stručno, profesionalno i transparentno, osiguravši, prvo, za javnu nabavu profesionalca iz HRZ-a, drugo, kvalitetni projekt građevinske obnove realiziran od kvalitetnog ovlaštenog izvođača radova, te, treće, adekvatni građevinski i konzervatorski nadzor. Količina radova maksimalizirana je pažljivom razradom redoslijeda prioriternih poslova i vrlo racionalnom izvedbom, uz strogu kontrolu količina materijala i cijena u svakoj stavci troškovnika te također popustu koji se uspjelo ugovoriti s izvođačem građevinskih radova (na količinu) – te uz jako puno volonterskog rada članova Udruge.

Sl. 41. Kula Stojana Jankovića: orijentacijski pregled (autor: Uroš Desnica).

- (1) Straža: lijevo, ulaz u Salu (2); desno, ulaz u Škrotorij (5), tj. u prizemlje Stare kuće te dalje u Retrobogu (danas sanitarni čvor); (2) Sala i Ispred Sale (sada jedan prostor – do konačnog uređenja, multifunkcionalna i izložbena dvorana); (3) Stara kužina (etnografska zbirka); (4) Kula s dvije terase-vidikovca (prva terasa iznad Stare kužine); (5) Stara kuća: ova zgrada, zajedno s prostorima od (1) do (6) trebala bi sadržavati glavnu muzejsku zbirku; (6) Tamnica: ispod Stare kužine, najstariji dio Kule Stojana Jankovića; (7) Kotarina: izvorno kukuruzana, a kasnije tradicijska kuća; (8) Ortulanica: stražarska kula uz glavni ulaz; (9) Rezidencijalni dio: dio Magazina (9b) od 2006. koristi se kao spavaonica za smještaj dijela sudionika Međunarodnog ljetnog kampa i ljetne škole.

U 2012. godini, sredstvima Ministarstva kulture RH nastavljena je građevinska obnova Kule: unutrašnja hidroizolacija i žbukanje prizemlja *Stare kuće*, uvođenje elektroinstalacija te uređenje poda, obnova *Staklika* u *Staroj kuhinji*, osnovno saniranje prizemne etaže zgrade *Kotarina*, izrada još troja vrata, širenje mreže infrastrukture struje, vodovoda i kanalizacije, itd. Obnovi su doprinijela sredstva iz drugih izvora; konkretno: iz projekta Sveučilišta u Zagrebu, financirana iz EU, uređen je sanitarni čvor za posjetitelje u *Retrobotegi* – dijelu prizemlja *Stare kuće*; drugim EU IPA projektom (nositelj: Centar za mirovne studije) uređene su dvije prostorije u zgradi *Magazin*; iz projekta Ministarstva turizma RH izrađena je AB pokrovnna ploča za prizemlje zgrade *Kotarina*, a iz „granta” američke zaklade *Tourism Cares* uređene su dvije prostorije u povijesnoj jezgri u kojima su pripremljene i realizirane dvije izložbe u Kuli.

Sve su ovo bili važni koraci prema postupnom osposobljavanju prostora u Kuli za planirane funkcije. Time su se stekli preduvjeti da se Kula Jankovića i službeno otvori za javnost i posjete (25. srpnja 2012.; detaljnije vidjeti pod *Otvorenje Kule Stojana Jankovića za javnost* (www.kulajankovica.hr)).

U Kulu je vraćena i prva njezina zbirka, etnografska, koja je ponovno postavljena u *Staru kuhinju*. Ovaj značajni pothvat dovršen je do ljeta 2012.

Prilog V.

Udruga „Društvo za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića – Mostovi” (veljača 2013.)

Udruga je osnovana 2006. godine, nastavljajući i proširujući ranije aktivnosti niza entuzijasta na obnovi i revitalizaciji ovoga lijepog i vrijednog objekta kulturne i prirodne baštine Hrvatske. Od početka Udruga se posebno angažirala u dva pravca: prvo, fizička obnova kompleksa te, drugo, organiziranje i privlačenje kvalitetnih sadržaja i aktivnosti u Kuli. Ministarstvu kulture RH članovi Udruge uspješno su obrazložili potrebu za obnovom Kule Jankovića, predlagali prioritete, sudjelovali u koordinaciji, organiziranju i nadzoru opsega i kvalitete izvedenih radova, koje je do 2011. godine prvenstveno financiralo Ministarstvo kulture RH. U 2012. godini Udruga je dobila značajnija sredstva za obnovu i od drugih investitora, tako da je proces obnove objekata Kule Jankovića bio bitno ubrzan.

Sl. 42. Uroš Desnica, sin književnika Vladana Desnice.

Čvrsto vjerujući i propagirajući da obnova kulturne baština dobiva puni smisao tek ako je prati i primjerena revitalizacija, Udruga posvećuje veliki dio

svojih snaga u iniciranje i provođenje revitalizacijskih aktivnosti u Kuli Jankovića. One su započele već 2005. godine (praktički čim je prvi objekt dobio krov), najprije na inicijativu prof. dr. sc. Drage Roksandića i u organizaciji Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Niz kulturno-razvojnih aktivnosti, koje su sad već postale redovne i tradicionalne, kao što su obnovljeni *Desničini susreti* (od 2005. godine nadalje), međunarodni volonterski ljetni kampovi (od 2006. godine nadalje), ljetne škole na temu kulturne baštine i njenog očuvanja (od 2007. godine nadalje) te drugi znanstveni i kulturni skupovi) vidljivi su rezultati revitalizacije. U njima su aktivno učestvovali gotovo svi članovi Udruge kao volonteri: u organizaciji poslova, fizičkom radu u aktivnostima volonterskog kampa, koje su uključivale raščišćavanju ruševina, obnovi *arboretuma* (parka) itd., a neki i kao predavači u ljetnim školama i u drugim prigodama, posebno *Desničinim susretima*. 2008. godine u aktivnosti Udruge u Kuli uključio se i Centar za mirovne studije (CMS) u projektima s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, odnosno, Sveučilišta u Zagrebu (npr. realizacija dvaju EU Projekata (*Old Castle – New Bridges* (2009.–2010.) te njegovim nastavkom u EU projektu *Old Castle – More Bridges* (2010.–2011.)).

Godine 2009. vlasnici Kule Stojana Jankovića potpisali su sporazum s rektorom Sveučilišta u Zagrebu, prof. dr. sc. Aleksom Bjelišem, o tridesetogodišnjem korištenju sjeverne fronte Kule za potrebe Međunarodnoga sveučilišnog centra. U ovoj inicijativi sudjeluje i Sveučilište u Zadru. Zagrebačko sveučilište je osiguralo dva projekta koji su izravni doprinos realizaciji ovog sporazuma: 1.) *Međunarodni sveučilišni centar u Islamu Grčkom i mediteranska akademska zajednica: Razvoj i perspektive* (2012.–2013.). Financira ga Fond za razvoj Sveučilišta u Zagrebu. Predsjednik Upravnog odbora Udruge sudjeluje *ad personam*, kao *Ključni vanjski suradnik* i 2.) *Jankovic Castle: historic site, generating sustainable development of the Ravni Kotari region* (2011.–2014.). Riječ je o EU IPA projektu EUROPEAID/131266/C/ACT/ MULTI: *Preparatory actions for preserving and restoring cultural heritage in conflict areas in the Western Balkans for the year 2010*. Nositelj je Sveučilište u Zagrebu u suradnji sa šest partnera iz Hrvatske i inozemstva.¹

¹ Članovi Udruge kreirali su i održavaju stranice Udruge www.kulajankovica.hr, na kojoj se može naći puno više detalja o aktivnosti Udruge, mnoštvo kvalitetnih slikovnih materijala o Kuli Jankovića kao i niz tekstova prevedenih na više jezika (na engleskom, francuskom i talijanskom jeziku).

Prilog VI.

Pravilnik o organizaciji rada Centra za komparativnohistorijske i interkulturne studije

Na temelju članka 35. Statuta Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Fakultetsko vijeće Filozofskoga fakulteta na sjednici održanoj 20. prosinca 2012. donijelo je

P R A V I L N I K O ORGANIZACIJI RADA CENTRA ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE I INTERKULTURNE STUDIJE

I. Opće odredbe

Članak 1.

Ovim Pravilnikom uređuje se organizacija rada CENTRA ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE I INTERKULTURNE STUDIJE Filozofskoga fakulteta u Zagrebu (u daljnjem tekstu: Centar), utvrđuju se njegova tijela, djelatnici potrebni za organizaciju i izvođenje nastave i poslovanje Centra.

Članak 2.

Centar je ustrojbenja jedinica Filozofskog fakulteta koja se bavi komparativističkim i interdisciplinarnim znanstveno-istraživačkim i nastavnim radom u području humanističkih i društvenih znanosti te primjenom znanstvenih spoznaja u razvojnim projektima kulturnih i društvenih djelatnosti.

I. Djelatnost Centra

Članak 3.

Djelatnost Centra je:

- komparativistički i interdisciplinarni znanstveno-istraživački rad u području humanističkih i društvenih znanosti;

- nastava na interdisciplinarnim poslijediplomskim, diplomskim i preddiplomskim studijima u području humanističkih i društvenih znanosti;
- praktična primjena znanstvenih spoznaja u razvojnim kulturnim i društvenim projektima;
- međunarodna suradnja i unapređivanje kulture dijaloga u inicijativama i djelatnostima Centra;
- edukacijsko-medijska promocija znanstveno-istraživačkih, nastavnih i drugih spoznaja i postignuća u vezi s djelatnostima Centra;
- sudjelovanje u osnivanju i razvoju Međunarodnoga sveučilišnog centra u Kuli Stojana Jankovića u Islamu Grčkom.

II. Upravljanje Centrom

Članak 4.

Na čelu Centra je voditelj Centra, koji upravlja njegovim radom. Voditelj Centra zaposlenik je Filozofskog fakulteta u znanstveno-nastavnom zvanju.

Voditelja Centra predlaže Vijeće Centra tajnim glasovanjem, potvrđuje Fakultetsko vijeće i imenuje dekan. Ako Vijeće Centra ne izabere voditelja Centra, voditelja Centra imenuje dekan, a potvrđuje ga Fakultetsko vijeće.

Voditelj Centra odgovoran je za zakonit rad Centra, za redovito i profesionalno obavljanje poslova.

Voditelj Centra za svoj rad odgovara Vijeću Centra, Fakultetskome vijeću i dekanu Fakulteta.

Voditelj Centra predsjeda radom Vijeća Centra.

Mandat voditelja traje dvije godine i može se ponoviti.

Članak 5.

Voditelja Centra zamjenjuje zamjenik voditelja Centra.

Iz svojih članova Vijeće Centra izabire zamjenika voditelja Centra koji u odsutnosti voditelja obavlja njegove dužnosti. Zamjenik voditelja zaposlenik je Filozofskog fakulteta u znanstveno-nastavnom zvanju.

III. Stručna tijela Centra

Članak 6.

Stručna tijela Centra su Kolegij Centra i Vijeće Centra.

Članovi Kolegija Centra su voditelj Centra te voditelji pojedinačnih djelatnosti Centra (studiji, projekti, programi, izdavačka djelatnost i dr.).

Sastanke Kolegija Centra saziva i vodi voditelj Centra.

Kolegij donosi operativne odluke o pojedinačnim djelatnostima Centra.

Voditelji programskih djelatnosti koji nisu zaposlenici Filozofskoga fakulteta sudjeluju u radu Kolegija i Vijeća Centra bez prava odlučivanja.

Članak 7.

Članovi Vijeća Centra su članovi Kolegija Centra i još po jedan delegirani član svake djelatnosti.

Članovi Vijeća Centra koji nisu zaposlenici Filozofskoga fakulteta sudjeluju u radu Kolegija i Vijeća bez prava odlučivanja.

Sjednicu Vijeća saziva voditelj Centra, najmanje jednom u semestru (dva puta na godinu).

Sjednicama Vijeća predsjedava voditelj Centra ili njegov zamjenik.

Vijeće Centra je savjetodavno tijelo voditelja i Kolegija Centra.

Vijeće Centra izabire voditelja Centra.

IV. Suradnici Centra

Članak 8.

Suradnici Centra su svi nastavnici i zaposlenici Fakulteta te drugi djelatnici u znanosti i kulturi koji aktivno sudjeluju u nekoj od djelatnosti Centra.

Znanstveni novaci na projektima Centra sudjeluju u nastavi koju izvodi Centar, a uz odobrenje voditelja projekta mogu sudjelovati i u nastavi na drugim studijima Fakulteta.

VI. Poslovanje Centra

Članak 9.

Pojedinačne djelatnosti Centra financiraju se sredstvima nadležnih ministarstava, sredstvima lokalne i područne (regionalne) samouprave, sponzora, iz međunarodnih i europskih izvora i vlastitih prihoda.

Na Centar se na odgovarajući način primjenjuju pravila poslovanja koja vrijede i za ostale ustrojbene jedinice Fakulteta.

Dio sredstava iz pojedinačnih djelatnosti Centra smije se izdvajati za razvoj Centra i zajedničke poslove.

Članak 10.

Centar izrađuje prijedlog plana prihoda i rashoda za kalendarsku godinu, koji dostavlja dekanu.

Prihod Centra prihod je Fakulteta.

Članak 11.

Svaka pojedinačna djelatnost Centra (projekti, studiji, periodični simpoziji, periodične publikacija i sl.) imaju svog voditelja i zamjenika.

Centar ima svoju internetsku stranicu u okviru internetskih stranica Fakulteta na kojoj se prezentiraju djelatnosti Centra.

VIII. Prijelazne i završne odredbe

Članak 12.

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmog dana od objave na oglasnoj ploči Fakulteta.

D E K A N:

dr. sc. Damir Boras, red. prof.

Ovaj Pravilnik objavljen je na oglasnoj ploči Fakulteta 27. prosinca 2012. i stupa na snagu : 4. siječnja 2013. godine

KLASA: 012-01/12-01/6

URBROJ: 3804-850-12-1

Zagreb, 27. prosinca 2012.

Prilog VII.

Popis sudionika *Desničinih susreta 1990., 2005. –2012.*

R. BR.	PREZIME	IME	KONTAKT	INSTITUCIJA / ADRESA	GODINA / GODINE
1.	ALEKSIĆ	DRAGAN	inis@ptt.rs	Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd	2012.
2.	ANTOLOVIĆ	MICHAEL	antolovic.michael@gmail.com	Pedagoški fakultet u Somboru Univerzitet u Novom Sadu	2011.
3.	BABIĆ	ŽELJKA	zeljka.vukajlovic@ffzg.hr	Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu	2007.
4.	BACCARINI	ELVIO	ebaccarini@ffri.hr	Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta u Rijeci	2008.
5.	BAJIN	ZORAN	zorbajin@yahoo.com	Univerzitetna biblioteka „Svetozar Marković“, Beograd	2012.
6.	BAKOVIĆ	IVICA	ibakovic@ffzg.hr	Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu	2007.
7.	BANAC	IVO	ivo.banac@yale.edu	Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu	2009.
8.	BANOVIĆ	SNJEŽANA	snjbanov@xnet.hr	Akademija dramske umjetnosti Sveučilište u Zagrebu	2011.

9.	BARAĆ (VUJNOVIĆ)	STANISLAVA	stanab@sezampro.rs	Institut za književnost i umetnost, Beograd	2006., 2007., 2011.
10.	BARIĆ	DANIEL	daniel_baric@yahoo.com	Université de Tours, Tours, Francuska	2011.
11.	BASIĆ	IVAN	ibasic@fst.hr	Odsjek za povijest, Filozofski fakultet Sveučilište u Splitu	2010.
12.	BAŠIĆ	ANTE	ante_basic@yahoo.com		2007.
13.	BECHERELLI	ALBERTO	alberto.becherelli@uniroma1.it	La Sapienza, Rim, Italija	2012.
14.	† BEKER	MIROSLAV		Odsjek za komparativnu književnost Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	1990.
15.	BIJELIĆ	MARIJANA	mbijelic@ffzg.hr	Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2007.
16.	BILBIJA	LJILJANA	ljiljanabilbija@gmail.com	Doktorandica Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku	2012.
17.	BING	ALBERT	abing@isp.hr	Hrvatski institut za povijest, Zagreb	2011.
18.	BITUNJAC	MARTINA	martina.bitunjac@gmx.de	La Sapienza, Rim, Italija	2011., 2012.
19.	BJELAJAC	MILE	mile.bjelajac@gmail.com	Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd	1990.

20.	BLAŽEVIĆ	ZRINKA	zblazevi@ffzg.hr	Odsjek za povijest Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2007.
21.	† BOBAN	LJUBO		Odsjek za povijest Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	1990.
22.	BOGDANOVIĆ	MIRA	mirabo@kpnplanet.nl	Amsterdam/Zagreb	1990.
23.	BOGIŠIĆ	VLAHO	Vlaho.bogisic@lzmk.hr	Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb	2009.
24.	BONDŽIĆ	DRAGOMIR	dragomirbondzic@prt.rs	Institut za savremenu istoriju, Beograd	2009., 2011., 2012.
25.	BOŠKOVIĆ	ALEKSANDAR	aleksandarbos@gmail.com	Institut društvenih nauka, Beograd	2008.
26.	BOŠKOVIĆ	DRAGAN	dudi@verat.net	Filološko-umetnički fakultet Univerzitet u Kragujevcu	2007.
27.	BOŠKOVIĆ	DUŠAN	dubos123@gmail.com	Institut društvenih nauka, Beograd	2009.
28.	BOŽIĆ	SAŠA	sbozic@unizd.hr	Odjel za sociologiju Sveučilište u Zadru	2008.
29.	BRAJOVIĆ	TIHOMIR	tbrajo@eunet.rs	Filološki fakultet Univerzitet u Beogradu	2007., 2008., 2010.
30.	BREŠIĆ	VINKO	vbresic@ffzg.hr	Odsjek za kroatistiku Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	1990.

31.	BRELENIĆ-VUJIĆ	BRANKA		Odsjek za hrvatski jezik i književnost Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku	1990.
32.	BRNČIĆ	JADRANKA	jbmcc@ffzg.hr	FF-press, Filozofski fakultet Sveučilište u Zagrebu	2011.
33.	BUI	BORIS	bbui@ffzg.hr	FF-press, Filozofski fakultet Sveučilište u Zagrebu	2010., 2011.
34.	CVIJOVIĆ JAVORINA	IVANA	ivana_cvijovic@yahoo.de	Doktorandica Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2010., 2011., 2012.
35.	ČAČIĆ-KUMPES	JADRANKA	jadranka.cacic-kumpes@imin.hr	Institut za migracije i narodnosti, Zagreb	2008.
36.	ČANČAR	DANIELA	danielacancar@gmail.com	doktorandica Poslijediplomski studij Humanističke znanosti Sveučilište u Zadru	2012.
37.	ĆELAP	BRANISLAV	Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“ Berislavićeva 10, 10 000 Zagreb skdprosvjeta@skdprosvjeta.com	Izdavač (u mirovini) direktor IP „Prosvjeta“, Zagreb	2011.
38.	ĆURČIN	IVO	http://www.mylife.com/ c-554506305	sveučilišni profesor u mirovini Portland State University (SAD) (sada) Scottsdale, Arizona (SAD)	1990.
39.	DAMJANOV	SAVA	koderdam@nscable.net	Filozofski fakultet Univerzitet u Novom Sadu	2012.
40.	DESNICA	UROŠ	Uros.Desnica@irb.hr	Institut Ruđer Bošković, Zagreb	2007.

41.	DESNICA-ŽERJAVIĆ	NATAŠA	natasadesnica-zerjavic@zg.t-com.hr	Odsjek za romanistiku Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2006.
42.	DESNICA	VLADAN ml.		Odsjek za restauriranje I konzerviranje umjetnina Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu	2008.
43.	DOMIJAN	MILJENKO	ljiljana.jaguric@min-kulture.hr	Uprava za zaštitu kulturne baštine Ministarstvo culture Republike Hrvatske	2010.
44.	† DONAT	ZVONIMIR		Književnik	2006.
45.	DUKIĆ	DAVOR	ddukic@ffzg.hr	Odsjek za kroatistiku Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2007., 2010.
46.	DURIĆ	RAŠID	duricrasid@web.de	Institut für Slavistik Ruhr-Universität, Bochum (Njemačka)	2010.
47.	ĐORĐEVIĆ	BOJAN	bojan.djordjevic@ikum.org.rs	Institut za književnost i umetnost, Beograd Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu	2011., 2012.
48.	ĐUROVIĆ	SMILJANA		Institut za savremenu istoriju, Beograd	1990.
49.	FILIPČIĆ MALIGEC	VLATKA	vlarka.maligec@mhz.hr	Muzej seljačkih buna, Gornja Stubica	2012.
50.	FILIPOVIĆ	VLADIMIR	plejada@plejada-zg.hr	Naklada Plejada, Zagreb	2011.
51.	GILIĆ	NIKICA	nikica.gilic@ffzg.hr	Odsjek za komparativnu književnost Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2009.

52.	GOLDSTEIN	IVO	igoldstre@ffzg.hr	Odsjek za povijest Filozofski fakultet, Sveučilišta u Zagrebu	2006.
53.	GRETIĆ	GORAN	ggretic@fpzg.hr	Fakultet političkih znanosti Sveučilište u Zagreb	1990.
54.	GRUBIŠIĆ	ANTE	ante.grubisic@mso.hr	Muzej Slavonije, Osijek	2012.
55.	GRUJIĆ	MARIJA	margm22@hotmail.com	Institut za književnost i umetnost, Beograd	2007.
56.	GULIĆ	MILAN	milan.gulic@gmail.com	Balkanološki institut SANU, Beograd	2012.
57.	JAKŠIĆ	BOŽIDAR	institut@instifdt.bg.ac.rs	Institut za filozofiju i društvenu teoriju Univerzitet u Beogradu	1990.
58.	JAMBREŠIĆ KIRIN	RENATA	renata@ief.hr	Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb	2010., 2011.
59.	JANKOVIĆ	BRANIMIR	bjankovi@ffzg.hr	Odsjek za povijest Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2011., 2012.
60.	JARIĆ	ISIDORA	dorajar@eunet.rs	Institut za filozofiju i društvenu teoriju Univerzitet u Beogradu	2008.
61.	JEMRIĆ	MARINA	marina.jemric@gmail.com	doktorandica, Poslijediplomski doktorski studij Humanističke znanosti, Sveučilište u Zadru	2012.
62.	JERKOV	ALEKSANDAR	jerkov@bitsyu.net	Filološki fakultet Univerzitet u Beogradu	2006.

63.	JOVANOVIĆ	NADEŽDA	inis@ptt.rs	Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd	1990.
64.	JUKIĆ- GREGURIĆ	TATJANA	tjukic@ffzg.hr	Odsjek za anglistiku Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2009.
65.	KALANJ	RADE	rade.kalanj@zg.t-com.hr	Odsjek za sociologiju Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2008.
66.	KARAHASAN	DŽEVAD	dragana.tomasevic@gmx.at		2010.
67.	KAZAZ	ENVER	kazazenver@hotmail.com	Filozofski fakultet, Univerzitet u Sarajevu	2012.
68.	† KLARIĆ	TIHOMIR		Institut za istoriju, Sarajevo	1990.
69.	KLJAJIĆ	STIPE	stipekljaic@yahoo.com	Hrvatski institut za povijest, Zagreb	2011.
70.	KODRIĆ	SANJIN	sanjin.kodric@ff.unsa.ba sanjin_o_kodric@hotmail.com	Odsjek za književnosti naroda BiH Filozofski fakultet, Univerzitet u Sarajevu	2007.
71.	KOLANOVIĆ	MAŠA	mkolanov@ffzg.hr	Odsjek za kroatistiku Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2007., 2010.
72.	KOLAR- DIMITRIJEVIĆ	MIRA	mira.kolar@zg.hinet.hr	sveučilišna profesorica u mirovini Odsjek za povijest Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	1990.
73.	KOPRIVICA- OŠTRIĆ	STANISLAVA		Institut za suvremenu povijest, Zagreb (danas) Hrvatski institut za povijest, Zagreb	1990.

74.	KOREN	SNJEŽANA	skoren@ffzg.hr	Odsjek za povijest Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2006., 2009., 2012.
75.	KOVAČ	ZVONKO	zkovac@ffzg.hr	Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	1990., 2006., 2007., 2012.
76.	KOZAK	KRIŠTOF JACEK	kristof-jacek.kozak@guest. arnes.si	Fakulteta za humanistične studije Koper Univerza na Primorskem, Koper	2009., 2010.
77.	KRAGIĆ	BRUNO	bruno.kragic@lzmkn.hr	Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb	2009.
78.	KRAVAR	ZORAN	zoran.kravar@email.t-com.hr	Odsjek za komparativnu književnost Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2010.
79.	LATKOVIĆ	IVANA	ilatkovici@ffzg.hr	Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2012.
80.	LEVANAT- PERIČIĆ	MIRANDA	miranda.levanac@zd.t-com.hr	Odjel za kroatistiku i slavistiku Sveučilište u Zadru	2012.
81.	LUKIĆ	ALEKSANDAR	alukic@85@gmail.com	Institut za noviju historiju Srbije, Beograd	2012.
82.	LJUBIĆ	IDA	ida.ljubic@gmail.com	Ugostiteljsko-turističko učilište, Zagreb	2007.
83.	MACUT	PETAR	petarma@net.hr	Institut <i>Ivo Pilar</i> , Zagreb	2011., 2012.
84.	MAJIĆ	IVAN	imajic@ffzg.hr	Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2007., 2012.

85.	MANOJLOVIĆ PINTAR	OLGA	olgasa@eunet.rs	Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd	2012.
86.	MARINKOVIĆ	DUŠAN	dmarinko@ffzg.hr	Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	1990., 2006., 2007., 2008., 2009., 2010., 2011.
87.	MAROEVIĆ	TONKO	01/6112-048 ured@ipu.hr	Institut za povijest umjetnosti, Zagreb	2006., 2009.
88.	MATAN	BRANKO	gordogan@hnd.hr	Hrvatsko društvo pisaca	2009.
89.	MATICKI	MIODRAG	maticki.miodrag@gmail.com	Institut za književnost i umetnost, Beograd	2012.
90.	MATIČEVIĆ	IVICA	imaticev@hazu.hr	Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Zagreb	2011.
91.	MATKOVIĆ	STJEPAN	matkovic@isp.hr	Hrvatski institut za povijest, Zagreb	2011.
92.	MATKOVIĆ	VESNA	vesmat@eunet.rs	Institut za književnost i umetnost, Beograd	2008.
93.	MATVEJEVIĆ	PREDRAG	matvejevic@mcclink.it	sveučilišni profesor u mirovini La Sapienza, Rim, Italija	1990.
94.	MESINGER	BOGDAN		sveučilišni profesor u mirovini Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku	1990.

95.	MEŽNARIĆ	SILVA	silva.meznanic@gmail.com	Institut za migracije I narodnosti, Zagreb	1990.
96.	MILANJA	CVJETKO	Filozofski fakultet Odsjek za kroatistiku Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb	sveučilišni profesor u mirovini Odsjek za kroatistiku Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2009.
97.	MILANOVIĆ	ŽELJKO	zeljko@ff.uns.ac.rs	Filozofski fakultet Univerzitet u Novom Sadu	2012.
98.	MILETIĆ	ALEKSANDAR	samiletic82@gmail.com	Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd	2012.
99.	MILINOVIĆ	DINO	dmilinic@ffzg.hr	Odsjek za povijest umjetnosti Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2011.
100.	MILORADOVIĆ	GORAN	miloradovic@absolutok.net	Institut za savremenu istoriju, Beograd	2009., 2011., 2012.
101.	MILOSAVLJEVIĆ	OLIVERA	motm@eunet.rs	Odeljenje za sociologiju Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu	2012.
102.	MITROVIĆ	MARIJA	mitrovic@units.it	Università degli Studi di Trieste, Italija	2011.
103.	MITROVIĆ	MOMČILO	inis@ptt.rs	Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd	2009.
104.	MOLVAREC	LANA	lmolvare@ffzg.hr	Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu	2007., 2010.
105.	MOTTA	GIUSEPPE	giuseppe.motta@uniroma1.it	La Sapienza, Rim, Italija	2012.

106.	NAJBAR-AGIČIĆ	MAGDALENA	mnagicic@ffzg.hr			2009., 2010.
107.	NEČAK	DUŠAN	dusan.necak@ff.uni-lj.si	Oddelek za zgodovino Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani		1990.
108.	NEMEC	KREŠIMIR	kresimir.nemec@zg.htnet.hr	Odsjek za kroatistiku Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu		2007., 2009.
109.	† OČAK	IVAN		Zavod za hrvatsku povijest Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu		1990.
110.	OSTOJIĆ-FEJIĆ	UBAVKA		Institut za savremenu istoriju, Beograd (1990.)		1990.
111.	OŠTRIĆ	VLADO		Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb (sada) Hrvatski institut za povijest, Zagreb		1990.
112.	PÁLL	SÁNDOR		Odsjek za srpski jezik I lingvistiku Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu		2010.
113.	PANTIĆ	MIHAJLO	mihpan@eunet.rs	Filološki fakultet Univerzitet u Beogradu		2010.
114.	PAŠČENKO	JEVGENIJ	jevgenij.pascenko@ffzg.hr	Odsjek za istočnoslavenske jezike i književnosti Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu		2009., 2011.
115.	PERIČIĆ	HELENA	hpericic@gmail.com	Odsjek za hrvatski jezik i književnost Sveučilište u Zadru		2010.
116.	PERINČIĆ (MAYHEW)	TEA	tea@ppmhp.hr	Pomorski I povijesni muzej Hrvatskog primorja, Rijeka		2006.

117.	PERIŠIĆ	MIROSLAV	m.perisic@archives.org.rs	Arhiv Srbije, Beograd	2009.
118.	PETI-STANTIĆ	ANITA	anita.peti-stantic@ffzg.hr	Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2008.
119.	PETRUNGARO	STEFANO	petrungaro@ios_regensburg.de	Institut für Ost- und Südosteuropaforschung Regensburg, Njemačka	2009.
120.	PILIĆ	ŠIME	spilic@ffst.hr	Odsjek za sociologiju Filozofski fakultet, Sveučilišta u Splitu	2006., 2012.
121.	PLAS	PIETER	pieter.plas@fulladsl.be	Vakroeo Slavistiek en Oost-Europakunde Universiteit Gent (Belgija)	2011.
122.	† POPOV	DUŠAN		Matica srpska, Novi Sad	1990.
123.	PRELENDA	SANDRA	sandra.prlenda@zenstud.hr	Centar za ženske studije, Zagreb	2011.
124.	PROTRKA ŠTIMEC	MARINA	mprotrka@ffzg.hr	Odsjek za kroatistiku Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2007.
125.	PRPA	BRANKA	branka.prpa@gmail.com	Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd	1990., 2008.
126.	RADEKA	IGOR	iradeka@unizd.hr	Odjel za pedagogiju Sveučilište u Zadru	2010.
127.	RAJKOVIĆ IVETA	MARIJETA	mrjarkovi@ffzg.hr	Odsjek za etnologiju I kulturnu antropologiju Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2010.

128.	RANIĆ	ILJJA	ilija.ranic@plejada-zg.hr	Naklada Plejada, Zagreb	2010. 2011.
129.	RAPO	DUŠAN	Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta” Berislavićeva 10, 10 000 Zagreb skdprosvjeta@skdprosvjeta.com	sveučilišni profesor u mirovini Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2006.
130.	REPE	BOŽO	bozo.repe@guest.arnes.si	Oddelek za zgodovino Filozofska fakultet, Univerza v Ljubljani	2012.
131.	RIMAN	BARBARA	briman@guest.arnes.si	Inštitut za narodnosna vprašanja, Ljubljana	2012.
132.	ROIĆ	SANJA	sroic@ffzg.hr	Odsjek za talijanistiku Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2006. 2009.
133.	ROKSANDIĆ	DRAGO	drago.roksandic@ffzg.hr	Odsjek za povijest Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	1990., 2005., 2006., 2007., 2008., 2009., 2010., 2011., 2012.
134.	ROSIĆ ILIĆ	TATJANA	tatjanarasic@hotmail.com	Institu za književnost i umetnost, Beograd	2011.
135.	SEKULIĆ	DUŠKO	dusko.sekulic@pravo.hr	Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu	2008.
136.	SELINIĆ	SLOBODAN	slobojana@yahoo.com	Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd	2009.

137.	SERJANOVIĆ	BEKIM	serjanovic@yahoo.com	Oslo	2012.
138.	SOKULSKI	MATEUSZ	mateuszokulski@gmail.com	Institut za povijest, Sveučilište u Vrodlavu, Poljska	2012.
139.	SOLDO	Fra JOSIP ANTE		Franjevačka klasična gimnazija u Sinju	1990.
140.	STAMBOLIJJA	NEBOJŠA	nstambolija@yahoo.com	Institut za savremenu istoriju, Beograd	2012.
141.	STANIĆ	VELJKO	stanic.veljko@yahoo.com	Balkanološki institut SANU, Beograd	2011., 2012.
142.	STIPAN	DAVOR	davorstipan@gmail.com	Galerija Meštrović, Split	2012.
143.	STIPETIĆ	ZORICA		Institut za savremenu povijest, Zagreb (sada) Hrvatski institut za povijest, Zagreb	1990.
144.	STOJANOVIĆ	ALEKSANDAR	acas109@gmail.com	Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd	2012.
145.	SVETINA	PETER	peter.svetina@aau.at	Institut für Slavistik, Alpen Adria Universität, Klagenfurt (Austrija)	2012.
146.	† ŠIMONČIĆ-BOBETKO	ZDENKA		Institut za savremenu povijest, Zagreb (sada) Hrvatski institut za povijest, Zagreb	1990.
147.	ŠISTEK	FRANTIŠEK	frantsistek@volny.cz	Institut za povijest Češka akademija znanosti, Prag (Češka)	2012.
148.	ŠUTALO	GORANKA	gsuralo@ffzg.hr	Odsjek za kroatistiku Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu	2010.

149.	TEŠIĆ	GOJKO	avangmt@eunet.rs gmiltes@ff.uns.ac.rs	Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu Institut za književnost i umetnost, Beograd	1990., 2009., 2010.
150.	TIMOFEJEV	ALEKSEJ	al.timofejev@gmail.com	Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd	2011.
151.	TUTNJEVIĆ	STANIŠA	statut@sbb.rs	Institut za književnost i umetnost, Beograd	2009.
152.	VAGLIO	LUCA	vaglio.luca@gmail.com	Studi Slavi e dell'Europa Centro-Orientale del Dipartimento di Studi Europei e Interculturali Università di Roma „Sapienza“	2010.
153.	VISKOVIĆ	VELIMIR	velimir.viskovic@lzmk.hr	Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb	2006., 2007., 2009., 2011.
154.	VIŠNJIĆ	ČEDOMIR	Cedomir.Visnjic@min-kulture.hr skdprosvjeta@skdprosvjeta.com	Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“, Zagreb	2006., 2007.
155.	VUKČEVIĆ	LIDIJA	lidija.vukcevic@zg-t-com.hr		2009.
156.	VULETIĆ	LJILJANA	ljiljana.vuletic@live.com		2011.
157.	WEDEKIND	MICHAEL	michael.wedekind@univie.ac.at	Institut für Wirtschafts- und Sozialgeschichte, Universität Wien	2011.
158.	ZIMA	ZDRAVKO		književnik, književni kritičar I novinar	2006.

Sl. 43. i sl. 44. Sudionici Desničinih susreta 2007. Pripadnost kulturi – kultura pripadanja u Hrvatskom društvu pisaca, 21. –22. rujna 2007.

Prilog VIII.

Autorski popis članaka objavljenih u zbornicima radova *Desničini susreti*

Antolović, Michael

1. Evropska ili nemačka katastrofa? – Friedrich Meinecke i Drugi svjetski rat, *DS 2011.*, 119.-134.

Baccarini, Elvio

2. Nacionalne manjine. Multikulturalizam i jednakost, *DS 2005.–2008.*, 214.-226.

Banac, Ivo

3. Hrvatski đilasovci, *DS 2009.*, 19.-27.

Banović, Snježana

4. Bela i Miroslav Krleža u NDH – vedri repertoar kao cijena za život, *DS 2011.*, 9.-24.

Barač, Stanislava

5. Značenje pejzaža u Desničinim „Impresijama iz sjeverne Dalmacije”, *DS 2005.–2008.*, 33.-45.
6. Reprezentacija žene u beogradskoj periodici iz vremena međuratne Jugoslavije, *DS 2005.–2008.*, 67.-79.
7. Pacifistički i antifašistički diskurs u listu *Žena danas* (1936–1941), *DS 2011.*, 217.-231.

Barić, Daniel

8. Pisati danas u Francuskoj o intelektualcima za vrijeme Drugog svjetskog rata: izazovi historiografije i fikcije, *DS 2011.*, 145.-155.

Bijelić, Marijana

9. Tvorba identiteta i drugosti u romanu „Baj Ganjo” Aleka Konstantinova, *DS 2005.–2008.*, 100.-109.

Bing, Albert

10. Josip Horvat i (Drugi svjetski) rat, *DS 2011.*, 43.-56.

Bitunjac, Martina

11. „Velike su naše dužnosti prema narodu”: intelektualke u *Ženskoj lozi hrvatskog ustaškog pokreta*, *DS 2011.*, 243.-253.

Blažević, Zrinka

12. Kako misliti kulturu: suvremene teorije kulture i problem kulturne razlike, *DS 2005.–2008.*, 179.-192.

Bondžić, Dragomir

13. „Prečutna rehabilitacija”: vraćanje na Beogradski univerzitet nastavnika uklonjenih odlukom Suda časti posle Drugog svetskog rata, *DS 2009.*, 188.-198. (koautor: Selinić, Slobodan)
14. Komunistička vlast i profesori Beogradskog univerziteta 1945–1954., *DS 2009.*, 199.-208.
15. Beogradski univerzitetski profesori i Drugi svetski rat, *DS 2011.*, 275.-284.

Bošković, Aleksandar

16. Zarobljeni identiteti: između „Balkana” i „Evrope”, *DS 2005.–2008.*, 202.-213.

Bošković, Dragan

17. Identitet roman: *Proljeća Ivana Galeba* Vladana Desnice *DS 2005.–2008.*, 172.-178.

Bošković, Dušan

18. Intelektualci u vlasti: društveni obrasci u formativnim godinama Druge Jugoslavije, *DS 2009.*, 9.-18.

Božić, Saša

19. Nacionalizam u transnacionalnom prostoru: od socijalnog prostora do hiper-teritorija, *DS 2005.–2008.*, 193.-201.

Brajović, Tihomir

20. Ironija i kolektivna memorija: Desnica, Krleža, Andrić, *DS 2010.*, 31.-38.

Cvijović Javorina, Ivana

21. Obiteljska sjećanja na ratne dane Vladana Desnice, *DS 2011.*, 255.-266.

Dukić, Davor

22. Nekoliko imagoških opaski o *Zimskom ljetovanju* i Desničinih susretima, *DS 2005.–2008.*, 149.-156.
23. *Todesenthebung aus dem Sterbezimmer*: koncepti idolologije i vlasti u recepciji Desničinih *Proljeća Ivana Galeba*, *DS 2010.*, 62.-77. (koautor: Šutalo, Goranka)

Durić, Rašid

24. Intelektualistička poezija Vladana Desnice između antičkoga mimezisa, kršćanskog misticizma i islamskoga sufizma, *DS 2010.*, 85.-100.

Dorđević, Bojan

25. Srpski intelektualci u okupaciji: od ćutnje do rezignacije, *DS 2011.*, 267.-274.

Grujić, Marija

26. Usmena naracija, identitet i lična istorija. Pitanja jezičkih formi i kulturnog samoopredjeljenja u publikaciji Romkinje: Biografije starih Romkinja u Vojvodini, *DS 2005.–2008.*, 143.-148.

Jambrešić Kirin, Renata

27. Intelektualke nakon revolucije: od partijske do zatvorske ćelije, *DS 2011.*, 199.-216.

Jarić, Isidora

28. Kontrakultura virtuelnih utočišta u savremenoj srpskoj prozi. Vladimir Arsenijević, Srđan Valjarević, Barbara Marković, *DS 2005.–2008.*, 227.-240.

Jukić, Tatjana

29. Politika i memorija: hladni rat i vrijednost jugoslavenske revolucije, *DS 2009.*, 209.-220.

Kljajić, Stipe

30. „Nikada više Jugoslavija!”: jugoslavenstvo u vizijama hrvatskih nacionalističkih intelektualaca, *DS 2011.*, 183.-197.

Kodrić, Sanjin

31. Reprezentacija i skandal: *Djelidba* S. Kulenovića u kontekstu kulture pamćenja jugoslavenskog socijalizma, *DS 2005.–2008.*, 80.-99.

Kolanović, Maša

32. Kome treba „identitet”? Esejistika Dubravke Ugrešić, *DS 2005.–2008.*, 110.-118.
33. Jedan roman i *Omladina na putu bratstva*. Poetika osporavanja romana Čan-gi Alojza Majetića, *DS 2010.*, 137.-159.

Koren, Snježana

34. Politika povijesti i udžbenici: kako se pisala nacionalna povijest 1945.–1955., *DS 2009.*, 139.-150.

Kovač, Zvonko

35. Dvojna pripadnost (višeprispadnost) opusa. O kulturi razgovora (metodologiji pisanja) o pripadnosti pisca, *DS 2005.–2008.*, 130.-142.

Kozak, Krištof Jacek

36. „Mijenjanje kože” Josipa Vidmara: intelektualac i političar prije i poslije 1945., *DS 2009.*, 57.-68.
37. Politika i etika u slovenskoj poslijeratnoj dramatici, *DS 2010.*, 39.-48.

Kravar, Zoran

38. *Zimsko ljetovanje* Vladana Desnice pod ideološkokritičkim lećama, *DS 2010.*, 9.-17.

Ljubić, Ida

39. Devetnaestoljetne bosanske kronike: istraživačke kontroverze, *DS 2005.–2008.*, 157.-163.

Macut, Petar

40. Zimmermannova kritika režima Ante Pavelića – uzroci i posljedice, *DS 2011.*, 167.-181.

Majić, Ivan

41. Književnost globalizacije ili globalizacija književnosti?, *DS 2005.–2008.*, 119.-129.

Marinković, Dušan

42. Geneza jednog sukoba, *DS 2005.–2008.*, 11.-15.
43. Nove spoznaje o Vladanu Desnici, *DS 2005.–2008.*, 241.-254.
44. Tjeskoba stvaranja i polemičko ja Vladana Desnice, *DS 2009.*, 85.-100.

Maroević, Tonko

45. Zgusnute kaplje. Pretpostavke za čitanje Desničinih stihova, *DS 2005.–2008.*, 16.-25.
46. Ideja socrealizma u kritičkoj praksi Grge Gamulina. Nekoliko primjera iz vrućih, militantnih godina (1945.–1952.), *DS 2009.*, 28.-42.

Matičević, Ivica

47. O ideologiji i književnosti u esejima Milivoja Magdića u *Spremnosti*

Matković, Stjepan

48. Ljubo Leontić: njegovi politički pogledi 1939.–1947., *DS 2011.*, 71.-81.

Milanja, Cvjetko

49. O statusu intelektualaca, ili čemu intelektualci danas?, *DS 2009.*, 234.-238.

Miloradović, Goran

50. Od „sovjetskog satelita” do „američkog klina”. Politički uzroci i okolnosti podele umetnika na realiste i moderniste u Jugoslaviji pedesetih godina, *DS 2009.*, 69.-84.
51. Tri groba jednog pesnika. Smrt Ivana Gorana Kovačića: činjenice, interpretacije, mit, *DS 2011.*, 25.-42.

Mitrović, Marija

52. Partizanstvo, Revolucija, Partija, *DS 2011.*, 135.-143.

Mitrović, Momčilo

53. Prilog izučavanju suda časti na Beogradskom univerzitetu, *DS 2009.*, 177.-187.

Molvarec, Lana

54. Između eskapizma i nomadologije. Deleuze/Guattari i Hakim Bey u arkadiji Šoljanovih *Izdajica*, *DS 2005.–2008.*, 164.-171.
55. Ideologija i epistemologija u Desničnim novelama, *DS 2010.*, 109.-115.

Najbar-Agičić, Magdalena

56. Sud časti Sveučilišta u Zagrebu kao element politike vlasti prema intelektualcima nakon 1945. godine, *DS 2009.*, 151.-162.

Nemec, Krešimir

57. Prokletstvo zaborava. Neki problemi hrvatske književne historiografije nakon raspada Jugoslavije, *DS 2005.–2008.*, 46.-57.

Pantić, Mihajlo

58. Desničina priča o priči, *DS 2010.*, 78.-84.

Paščenko, Jevgenij

59. Ukrajinsko pitanje u Jugoslaviji. Politički kontekst hrvatske ukrajinistike, *DS 2009.*, 221.-233.

Perić, Helena

60. Jezik ideologije i ideologija jezika u Desničinoj drami *Ljestve Jakovljeve*, *DS 2010.*, 49.-61.

Petrungaro, Stefano

61. Novorođena država u potrazi za poviješću (i povjesničarima), *DS 2009.*, 122.-138.

Pilić, Šime

62. Ponešto o stablu i krajoliku u prozi Vladana Desnice, *DS 2005.–2008.*, 26.-32.

Plas, Pieter

63. Etnologija i etnografija u Hrvatskoj 1939.–1947.: prema kritičkom vrednovanju djelatnosti i diskursa, *DS 2011.*, 157.-166.

Protrka, Marina

64. Kanon i drugi. Distinktivnost i restriktivnost književnog kanona u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća, *DS 2005.–2008.*, 58.-66.

Radeka, Igor

65. Pedagogija i ideologija u Hrvatskoj, *DS 2010.*, 116.-136.

Roić, Sanja

66. Dva pisca na meti kritike: Desnica i Silone, *DS 2009.*, 101.-110.

Roksandić, Drago

67. O Vladanu Desnici i „Desničinim susretima”, *DS 2005.–2008.*, 257.-282.
68. Zagrebački Filzofski fakultet u revolucionarnoj tranziciji (1945. – 1948.), *DS 2009.*, 163.-176.
69. „...Pisac uvijek ima upravo onoliku slobodu stvaranja koliku sam sebi dozvoli...” Civilna kultura Vladana Desnice poslije 1945. godine, *DS 2010.*, 18.-30.
70. Prvi kongres kulturnih radnika Hrvatske (Topusko, 25.–27. lipnja 1944.): iskustvo i apropijacije, *DS 2011.*, 97.-118.

Rosić Ilić, Tatjana

71. *Dnevnik 1942–1951* Aleksandra Tišme: Pandorina kutija i demoni odluke, *DS 2011.*, 57.-70.

Selinić, Slobodan

72. „Prećutna rehabilitacija”: vraćanje na Beogradski univerzitet nastavnika uklonjenih odlukom Suda časti posle Drugog svetskog rata, *DS 2009.*, 188.-198. (koautor: Bondžić, Dragomir)

Stanić, Veljko

73. „Unutrašnji autsajder”: Milan Ćurčin, *Nova Evropa* i Drugi svetski rat 1939–1941., 299.-308.

Šutalo, Davorka

74. *Todesenthebung aus dem Sterbezimmer*: koncepti idologije i vlasti u recepciji Desničinih *Proljeća Ivana Galeba*, *DS 2010.*, 62.-77. (koautor: Dukić, Davor)

Timofejev, Aleksej

75. Društveni život ruskih emigranata u okupiranoj Rusiji, *DS 2011.*, 285.-298.

Tutnjević, Staniša

76. Poetika socijalističkog realizma (1942–1952): pitanje književnog (dis)kontinuiteta,¹ *DS 2009.*, 43.-56.

Vaglio, Luca

77. Vidovi policentrizma i problematičnosti u romanu *Zimsko ljetovanje* Vladana Desnice, *DS 2010.*, 101.-108.

Vujnović, Stanislava

v. Barać, Stanislava

Vukčević, Lidija

78. Poetika kao izazov politici – dekonstrukcijsko Desničine diskurzivne proze, *DS 2009.*, 111.-121.

Vuletić, Ljiljana

79. Ksenija Atanasijević: filozofkinja i rat, *DS 2011.*, 233.-241.

Wedekind, Michael

80. Znanost i politika. Restrukturiranje Slovenije, 1939.–1945., *DS 2011.*, 83.-96.

¹ Podnaslov u zborniku je pogrešno otisnut: „Pitanje književnog dis(kontinuiteta)”. Treba pisati: „Pitanje književnog (dis)kontinuiteta”. (*nap. ur.*)

Sl. 45. Sudionici Desničinih susreta 2011. ispred crkve sv. Đurđa u Islamu Grčkom.

DESNIČINI SUSRETI 2009.

INTELEKTUALCI I VLAST, 1945-1954.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE I INTERKULTURNE STUDIJE

CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE
I INTERKULTURNE STUDIJE

**INTELEKTUALCI I RAT
1939. - 1947.**

Zbornik radova s Desničinih susreta 2011.

Odbijel i socijalne promjene u hrvatskim selima
(18.-20. stoljeće)

HANNES GRANDITS

**DESNIČINI SUSRETI
2010.**

Zbornik radova

Urednik:
DRAGOMIR KOKANČIĆ
IVANA ČADONJIC-JAVORSKA

CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE
I INTERKULTURNE STUDIJE

**OD HOMEROSKOPIJ
DO KULE JANKOVIĆA**

Klasici i moderni pisci u Hrvatskoj

DESNIČINI SUSRETI 2012.
INTELEKTUALCI I RAT, 1939.-1947. GODINE

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE I INTERKULTURNE STUDIJE

**DESNIČINI SUSRETI
2005.-2008.**

Zbornik radova

Urednik:
DRAGOMIR KOKANČIĆ
IVANA ČADONJIC-JAVORSKA

DESNIČINI SUSRETI 2010.

IDEOLOGIA VLASTI I IDEOLOGICNOST TEKSTA

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE I INTERKULTURNE STUDIJE

**DESNIČINI SUSRETI
2009.**

Zbornik radova

Urednik:
DRAGOMIR KOKANČIĆ
MAGDALENA NABARADAC
IVANA ČADONJIC-JAVORSKA

DESNIČINI SUSRETI 2011.

INTELEKTUALCI I RAT, 1939.-1947. GODINE

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE I INTERKULTURNE STUDIJE

PLEJADA
PF press

CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE
I INTERKULTURNE STUDIJE

ZAPISI IZ GOBNIJE ROVNJE KOTAR
Travnjak, prijelaz i maslinički plan u Hrvatskoj
Antoni Travnjak, Ravnjak, Rovnje

Urednik:
MILOŠ ČERVENČIĆ
MARTIN KOKANČIĆ

BIBLIOTEKA
DESNIČINI SUSRETI

Objavljena izdanja Centra za komparativnohistorijske i interkulturene studije

Biblioteka *Desničini susreti*

Sv. 1

Milana Černelić, Marijeta Rajković Iveta (ur.), *Zapisi iz gornjih Ravnih kotara: etnološki, povijesni i muzeološki prilozi o Islamu Latinskom, Islamu Grčkom, Kašiću i Podgradini*, FF press, Zagreb 2010.

Sv. 2

Ivan Basić, *Od domus episcopi do Kule Jankovića: prostorni razvoj Kule Stojana Jankovića u Islamu Grčkom*, FF press, Zagreb 2010.

Sv. 3

Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur.), *Desničini susreti 2005.–2008. Zbornik radova*, Plejada, Zagreb 2010.

Sv. 4

Drago Roksandić, Magdalena Najbar-Agičić, Ivana Cvijović Javorina (ur.), *Desničini susreti 2009. Zbornik radova*, FF press, Zagreb 2011.

Sv. 5

Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur.), *Desničini susreti 2010. Zbornik radova*, Plejada, Zagreb 2011.

Sv. 6

Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur.), *Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2011.: Intelektualci i rat 1939.–1947.*, Plejada, Zagreb 2012.

Sv. 7

Hannes Grandits, *Obitelj i socijalne promjene u hrvatskim selima (18.–20. stoljeće)*, FF press, Zagreb 2012.

Programske knjižice *Desničinih susreta*

Sv. 1

Drago Roksandić (ur.), *Desničini susreti 2009. Intelektualci i vlast 1945–1954.*, FF press, Zagreb 2009.

Sv. 2

Drago Roksandić (ur.), *Desničini susreti 2010. Ideologija vlasti i ideološki teksti*, FF press, Zagreb 2010.

Sv. 3

Drago Roksandić, Branimir Janković (ur.), *Desničini susreti 2011. Intelektualci i rat, 1939.–1947. godine*, FF press, Zagreb 2011.

Sv. 4

Drago Roksandić, Branimir Janković (ur.), *Desničini susreti 2012. Intelektualci i rat, 1939.–1947. godine*, FF press, Zagreb 2012.

Biblioteka *Dijalog s povodom*

Sv. 1

Sima M. Ćirković i Drago Roksandić, *Srbi među europskim narodima*, FF press, Zagreb 2009.

Sv. 2

William M. Johnston i Filip Šimetin Šegvić, *„Austrijski duh” – prije i poslije*, FF press, Zagreb 2009.

Sv. 3

Nenad Vekarić i suradnici, *Nova dubrovačka historiografija*, FF press, Zagreb 2011.

Sv. 4

Natalie Zemon Davis, Nikolina Šimetin Šegvić i Filip Šimetin Šegvić, *Putujući između centra i margina*, FF press, Zagreb 2012.

Sv. 5

Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur.), *Vladan Desnica i Desničini susreti: pogled unatrag, pogled unaprijed*, FF press, Zagreb 2013.

Biblioteka *Colloquia*

Sv. 1

Drago Roksandić, Zrinka Blažević (ur.), *Hrvati i Srbi u Habsburškoj Monarhiji u 18. stoljeću: interkulturalni aspekti 'prosvijećene' modernizacije*, FF press, Zagreb 2011.

(u suradnji s Odsjekom za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Odelenjem za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu)

Sv. 2

Drago Roksandić (ur.), *Kako poučavati o izgrađivanju Europe u vrijeme integracije zemalja europskog jugoistoka. Stajališta europskih povjesničara*, FF press, Zagreb 2011.

(u suradnji s Veleposlanstvom Savezne Republike Njemačke u Hrvatskoj i Veleposlanstvom Francuske Republike u Hrvatskoj)

Sv. 3

Drago Roksandić, Kristina Milković Šarić (ur.), *Vojna krajina u suvremenoj historiografiji. Ciklus javnih predavanja*, FF press, Zagreb 2012.

(u suradnji s Odsjekom za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Znanstvenim projektom „*Triplex Confinium*: hrvatska višegraničja u euromediteranskom kontekstu”)

Sv. 4

Drago Roksandić, Filip Šimetin Šegvić, (ur.), „*Što se uistinu dogodilo u glinskoj srpskopравoslavnoj crkvi između 29/30. srpnja i 4/5. kolovoza 1941.: svjedočanstva i kultura sjećanja*”, FF press, Zagreb 2012.

(u suradnji s Odsjekom za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatskim državnim arhivom u Zagrebu, *Documenta*: centar za suočavanje s prošlošću u Zagrebu i Srpskim narodnim vijećem iz Zagreba)

Imensko kazalo

A

Adorno, Theodor 48, 104
Aleksić, Dragan 179
Andrić, Ivo 22, 124, 128, 196
Antolović, Michael 30, 36, 179, 195
Aralica, Višeslav 39
Arendt, Hannah 67
Assmann, Aleida 86
Atanasijević, Ksenija 22, 31, 37, 70, 201
Ausec, Zora 22
Avramović, Zoran 127

B

Babić, Darko 98
Babić, Željka 179
Baccarini, Elvio 179, 195
Bajin, Zoran 179
Bakarić, Vladimir 71
Bakić-Hayden (Hajden), Milica 61
Baković, Ivica 179
Baletić, Bojan 100, 101, 102
Banac, Ivo 12, 13, 179, 195
Banović, Snježana 29, 37, 179, 195
Barač, Stanislava 24, 31, 36, 109, 110, 127, 180, 195, 201
Barić, Daniel 30, 38, 48, 180, 195
Basić, Ivan 97, 127, 180, 205
Bašić, Ante 180
Batistich, John J. 122
Becherelli, Alberto 180
Beker, Miroslav 153, 180

Belan, Branko 145
Benda, Julien 47, 48, 67
Berger, Heinrich 80, 113
Bering, Dietz 85
Bijelić, Marijana 180, 195
Bilbija, Ljiljana 180
Bilandžić, Dušan 155
Bilgrami, Akeel 68, 117
Biličić, Damir 122
Bing, Albert 31, 36, 74, 180, 195
Biti, Vladimir 16, 127
Bitunjac, Martina 31, 36, 180, 195
Bjelajac, Mile 154, 180
Bjeliš, Aleksa 100, 101, 174
Blažević, Zrinka 12, 13, 181, 196, 207
Bloch, Marc 49
Boban, Ljubo 151, 152, 181
Bogdanović, Mira 152, 181
Bogišić, Baltazar 110, 116
Bogišić, Vlaho 181
Bognar, Zoran 128
Bogutovac, Hrvoje 128
Bondžić, Dragomir 32, 37, 47, 181, 196, 200
Borak, Svetozar 128
Boras, Damir 100, 102, 178
Bošković, Aleksandar 181, 196
Bošković, Dragan 128, 181, 196
Bošković, Dušan 181, 196
Botić, Luka 123
Botić, Pavle 128
Bourdieu, Pierre 45, 48
Božić, Saša 181, 196

Božić Blanuša, Zrinka 128
 Brajović, Tihomir 25, 31, 64, 128, 181, 196
 Brešić, Vinko 151, 153, 181
 Brezovec, Branko 142
 Brkić, Josip 124
 Brlenić-Vujić, Branka 153, 182
 Brnčić, Jadranka 129, 182
 Bugarčić, Katarina 129
 Bui, Boris 85, 182
 Buljac, Miljenko 129

C

Casutt-Schneeberger, Julia 80, 113
 Chomsky, Noam 66, 67, 68
 Cindori-Šinković, Marija 64, 91
 Collini, Stefan 84
 Cvijović Javorina, Ivana 6, 9, 12, 13, 16, 25, 27, 29, 30, 31, 34, 37, 40, 43, 48, 61, 63, 69, 76, 79, 82, 85, 89, 110, 112, 113, 114, 115, 121, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 135, 136, 137, 138, 139, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 182, 196, 205, 206

Č

Čačić-Kumpes, Jadranka 182
 Čančar, Danijela 182
 Černelić, Milana 164, 205

Ć

Ćelap, Branislav 182
 Ćirković, Sima 93, 206

Ćurčin, Milan 22, 32, 36, 64, 74, 91, 153, 200
 Ćurčin, Ivo 153, 182

D

Dahrendorf, Ralf 67
 Damjanov, Sava 182
 Dautović, Sava 122
 Dede-Janković, Ilija 62
 Degan, Vladimir Đuro 92
 Delić, Jovan 129
 Delić, Lidija 130
 Demić, Mirko 130
 Desnica, Boško 91
 Desnica, Ksenija (rođ. Carić) 97
 Desnica, Uroš (otac Vladana Desnice) 91
 Desnica, Uroš (sin Vladana Desnice) 97, 98, 102, 121, 168, 171, 173, 182
 Desnica, Vladan 6, 8, 9, 10, 11, 15, 16, 17, 23, 25, 26, 27, 28, 30, 37, 40, 41, 42, 44, 55, 57, 58, 61, 62, 65, 80, 82, 83, 84, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 111, 121–148, 163, 165, 168, 173, 195, 196, 197, 198, 199, 200
 Desnica, Vladan (sin Uroša Desnice, unuk Vladanov) 183
 Desnica-Žerjavić, Nataša 83, 97, 102, 121, 183
 Domijan, Miljenko 97, 101, 183
 Donat, Branimir 132, 183
 Dosse, François 45
 Drach, Vanja 98
 Dreyfuss, Alfred 34

Dragosavac, Dejan (Ruta) 107
 Dukić, Davor 109, 132, 183, 196, 201
 Đurić, Rašid 132, 183, 197

Đ

Đurđevac, Tatjana 132
 Đorđević, Bojan 5, 21, 24, 25, 31, 32, 34, 37, 84, 115, 183, 197
 Đorđević, Vladislav 132
 Đurić, Željko 133
 Đurović, Smiljana 152, 183

E

Eder, Franz X. 80, 113

F

Fassin, Didier 87
 Filipčić-Maligec, Vlatka 183
 Filipović, Vladimir 183
 Foucault, Michel 48
 Fridrich, Patricia 123

G

Galjanić, Želimir 122
 Gandhi, Mohandas Karamchand 68
 Gilić, Nikica 183
 Gjalski, Ksaver Šandor 122
 Glumac, Branislav 125
 Golubović, Vidosava 64
 Goldstein, Ivo 184
 Gramsci, Antonio 48, 59, 67
 Grandits, Hannes 205
 Grčević, Franjo 133

Gretić, Goran 154, 184
 Grubišić, Ante 184
 Grujić, Marija 5, 25, 27, 31, 115, 14, 197
 Gulić, Milan 184

H

Habermas, Jürgen 48
 Hameršak, Filip 5, 33, 40, 76, 115
 Heidegger, Martin 106
 Hobsbawm, Eric 73, 74, 83
 Horkheimer, Max 104
 Hawkesworth, Celia 124, 125
 Horvat, Ana 133
 Horvat, Josip 22, 31, 36, 39, 70, 195

I

Ivanić, Dušan 133
 Ivanović, Radomir V. 133
 Ivičević-Desnica, Jelena 83, 97, 102

J

Jagić, Vatroslav 110
 Jakšić, Božidar 152, 184
 Jambrešić Kirin, Renata 30, 31, 36, 75, 184, 197
 Janković, Branimir 5, 12, 13, 34, 40, 43, 45, 47, 76, 84, 110, 111, 112, 114, 116, 184, 206
 Janković, Stojan 6, 10, 16, 17, 62, 82, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 112, 127, 163, 164, 165, 166, 168, 170, 171, 172, 173, 174, 176, 205

Jarić, Isidora 184, 197

Jelčić, Dubravko 134

Jelačić, Josip 90

Jemrić, Marina 184

Jeremić, Dragan 134

Jergović, Miljenko 50

Jerkov, Aleksandar 184

Jovanović, Nadežda (Nada) 154, 185

Jović, Dejan 94, 156

Jukić-Gregurić, Tatjana 53, 185, 197

Jurić, Šime 92

Jurišić, Šimun 125

K

Kalac, Dubravka 99

Kalanj, Rade 185

Kamov, Janko Polić 148

Kandel, Eric 83

Karahasan, Dževad 185

Karaman, Igor 93

Kazaz, Enver 47, 185

Kiš, Danilo 130

Klarić, Tihomir 153, 185

Kljajić, Stipe 31, 36, 185, 197

Kodrić, Sanjin 185, 197

Kolanović, Josip 93

Kolanović, Maša 185, 197

Kolar-Dimitrijević, Mira 152, 185

Kolumbić, Nikica 134

Konjević, Nikolina 134, 135

Koprivica-Oštrić, Stanislava 153, 185

Koren, Snježana 47, 186, 197

Kovač, Zvonko 12, 13, 51, 63, 64, 109,
135, 151, 153, 186, 198

Kovačević, Melita 100, 101

Kovačević, Miloš 140

Kovačić, Ivan Goran 22, 32, 35, 70, 75,
199

Kozak, Krištof Jacek 186, 198

Kragić, Bruno 186

Krakov, Stanislav 22

Krašić Marjanović, Olga 135

Kravar, Zoran 5, 12, 13, 40, 55, 57, 76,
84, 116, 136, 186, 198

Kreisky, Eva 86

Krišković, Vinko 39

Krleža, Bela 29, 37

Krleža, Miroslav 22, 29, 37, 38, 53,
55, 58, 70, 115, 118, 128, 148,
195, 196

Kus-Nikolajev, Mirko 36

Kuzmanović, Tomislav 139, 145

L

Lannuzel, Olivier 125, 136

Latković, Ivana 186

Lauer, Gerhard 87

Lazarević, Branko 22

Leontić, Ljubo 31, 37, 70, 198

Levanat-Perinčić, Miranda 186

Lončarević, Vladimir 123

Lovrenčić, René 51

Lovrenović, Ivan 93

Lukas, Filip 39

Lukić, Aleksandar 186

LJ

Ljubić, Ida 186, 198

M

Macan, Trpimir 39
 Macut, Petar 31, 36, 186, 198
 Magdić, Milivoj 22, 32, 35, 70, 198
 Majić, Ivan 112, 186, 198
 Maleš, Branko 136
 Mann, Golo 113
 Mann, Thomas 74
 Mannheim, Karl 48
 Manojlović Pintar, Olga 187
 Marićević, Jelena 136
 Marinković, Dušan 63, 102, 121, 123, 136, 137, 153, 198, 187
 Marinković, Ranko 21, 55
 Marković, Bojana 137
 Markovina, Dragan 98, 100
 Maroević, Tonko 109, 124, 137, 138, 187, 198
 Mašić, Martina 123
 Matan, Branko 187
 Maticki, Miodrag 187
 Matičević, Ivica 32, 35, 40, 187, 198
 Matković, Stjepan 31, 37, 187, 198
 Matoš, Antun Gustav 125
 Matović, Vesna 5, 25, 31, 61, 63, 64, 91, 116, 187
 Matvejević, Predrag 153, 187
 Meić, Perina 138
 Meinecke, Friedrich 30, 36, 195
 Mesinger, Bogdan 153, 187
 Meštrović, Ivan 70
 Mežnarić, Silva 152, 188
 Mihajlović-Mihiz, Borislav 124, 138
 Mikić, Radivoje 122, 139
 Milanović, Željko 47, 139, 188

Milanja, Cvjetko 53, 122, 139, 188, 199
 Miletić, Aleksandar 188
 Milinović, Dino 188
 Milisavac, Živan 124
 Miloradović, Goran 32, 35, 75, 188, 199
 Milošević, Sima 22
 Milosavljević, Olivera 49, 50, 51, 188
 Mirković, Mijo 70
 Mitrović, Marija 29, 30, 35, 188, 199
 Mitrović, Momčilo 188, 199
 Mohorovičić, Andro 70
 Molvarec, Lana 139, 188, 199
 Morat, Daniel 45, 48, 84, 86
 Motta, Giuseppe 188
 Mraović, Damjana 140
 Mrkonjić, Jelena 124
 Muhoberac, Mira 140
 Mujadžević, Dino 71

N

Najbar-Agičić, Magdalena 12, 13, 81, 110, 112, 131, 137, 143, 147, 189, 199, 205
 Nalješković, Nikola 115
 Nazor, Vladimir 22
 Nećak, Dušan 152, 189
 Nedić, Marko 64, 91
 Nemec, Krešimir 12, 13, 16, 53, 91, 97, 123, 140, 189, 199
 Nikolić, Časlav 140
 Novak, Slobodan Prosperov 93
 Novaković, Jelena 141
 Novaković, Stojan 110

O

Očak, Ivan 153, 189
Obradović, Dositej 125
Orlić, Domagoj 134, 141
Ostojić-Fejić, Ubavka 153, 189
Oštrić, Vlado 152, 189

P

Pahić Grobenski, Barica 122, 139
Paić, Žarko 141
Páll, Sándor 189
Pantić, Mihajlo 141, 189, 199
Paščenko, Jevgenij 189, 199
Pašić, Feliks 144
Pavelić, Ante 36, 198
Pavičić, Slavko 36
Pavletić, Vlatko 141
Pavlovski, Borislav 141
Pekić, Borislav 132
Perićić, Helena 141, 189, 199
Perinčić (Mayhew), Tea 98, 189
Perišić, Miroslav 190
Perković, Renata 122
Peti-Stantić, Anita 190
Petković, Nikola 5, 12, 40, 65, 117
Petrić, Hrvoje 118
Petrović, Gajo 70
Petrunaro, Stefano 190, 199
Pilić, Šime 142, 190, 200
Pirjevec, Dušan 22, 30, 35, 70
Plas, Pieter 24, 31, 35, 190, 200
Popov, Dušan 152, 190
Popović, Radovan 124, 142

Popović, Tanja 142
Prica, Čedo 142
Prleđa, Sandra 24, 190
Protrka Štimec, Marina 190, 200
Prpa, Branka 154, 190
Putnik, Radomir 142

R

Rački, Franjo 110
Radeka, Igor 190, 200
Radulović, Jovan 142
Radulović, Olivera 143
Rajković Iveta, Marijeta 98, 190, 205
Ranić, Anka 121
Ranić, Ilija 6, 16, 40, 69, 76, 117, 191
Rapo, Dušan 96, 143, 191
Rašeta, Boris 94, 156
Raukar, Tomislav 93
Rechtman, Richard 87
Repe, Božo 191
Riman, Barbara 191
Roić, Sanja 143, 191, 200
Roksandić, Drago 6, 9, 10, 12, 15, 16, 17, 25, 27, 29, 31, 34, 40, 43, 47, 48, 57, 61, 62, 63, 64, 69, 76, 79, 80, 81, 82, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 100, 102, 11, 115, 116, 117, 118, 121, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 135, 136, 137, 138, 139, 141, 142, 143, 144, 146, 147, 151, 152, 156, 164, 174, 191, 200, 205, 206, 207
Rosandić, Dorotea 144
Rosić Ilić, Tatjana 29, 38, 75, 191, 200
Rubić, Tihana 82

S

Said, Edward 48, 68
 Sartre, Jean-Paul 48, 67
 Savić, Milorad 97, 98, 144
 Savić, Pavle 22
 Saywell, Kristin 125, 138, 140, 143
 Schelsky, Helmut 87
 Schiller, Friedrich 113
 Sekulić, Duško 191
 Selenić, Slobodan 144
 Selinić, Slobodan 191, 196, 200
 Sequi (Sekvi), Eros 133
 Serjanović, Bekim 192
 Silone, Ignazio 143, 200
 Simić, Mima 140, 146
 Simić Bodrožić, Ivana 125
 Sindičić Sabljlo, Mirna 144
 Sinobad, Marko 98
 Slamnig, Ivan 55
 Sokulski, Mateusz 192
 Solar, Milivoj 145
 Soldo, Josip Ante 153, 192
 Sontag, Susan 49
 Stambolija, Nebojša 192
 Stančić, Nikša 151
 Stanić, Veljko 32, 36, 48, 75, 192, 200
 Stefanović, Mila 145
 Stefanović, Mirjana D. 125
 Stefanović, Svetislav 22
 Stipan, Davor 192
 Stipetić, Zorica 192, 151, 152
 Stojanović, Aleksandar 192
 Stojanović, Dragan 145
 Stojanović, Dubravka 47

Strecha, Mario 109, 151

Schruf, Dagmar 123

Subotić, Irina 64

Svetina, Peter 192

Š

Šakić, Tomislav 145

Šarenac, Slobodanka 145

Šarić, Marko 98, 100

Šegedin, Petar 55

Šidak, Jaroslav 116

Šimetin Šegvić, Filip 12, 76, 112, 206, 207

Šimetin Šegvić, Nikolina 12, 76, 112, 206

Šimončić-Bobetko, Zdenka 152, 192

Šistek, František 47, 192

Škarić, Olga 83, 97, 102

Škiljan, Filip 98

Šobota, Goran 82

Šoljan, Antun 55, 199

Štampar, Andrija 70

Štefanec, Nataša 98

Šulović, Ksenija 145

Šutalo, Goranka 132, 192, 196, 201

Šute, Ivica 6, 73, 76, 118

T

Tadić, Boris 47

Tantner, Anton 80, 113

Tesla, Nikola 70

Tešić, Gojko 64, 153, 193

Timofejev, Aleksej 30, 37, 193, 201

Tišma, Aleksandar 29, 38, 70, 145, 200

Todorović, Pera 117
Todorović, Živojin 122
Tomašić, Ljiljana 121
Tripalo, Miko 70
Tutnjević, Staniša 64, 193, 201

U

Uglešić, Ante 100
Urem, Mladen 122

V

Vaglio, Luca 146, 193, 201
Velníć, Davor 146
Visković, Velimir 5, 10, 12, 15, 16, 91,
97, 98, 118, 146, 193
Višnjčić, Čedomir 10, 12, 64, 97, 98,
193
Volarević, Srđan 146
Vučković, Radovan 147
Vukčević, Lidija 147, 193, 201

Vukićević, Dejan 6, 121, 147
Vukićević, Dragana 147
Vuksanović, Miro 147
Vuletić, Ljiljana 31, 37, 193, 201

W

Wallenstein, Albrecht 80, 113
Wedekind, Michael 30, 35, 193, 201
Weinrich, Arndt 87
Winock, Michael 83

Z

Zečević, Ana M. 148
Zima, Zdravko 148, 193
Zimmermann (Cimerman), Stjepan
22, 31, 36, 70, 198

Ž

Žic, Igor 148

DIJALOG S POVODOM

5. svezak

Vladan Desnica i *Desničini susreti*: Pogled unatrag, pogled unaprijed

Nakladnik

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

FF Press

I. Lučića 3, Zagreb

Za nakladnika

Damir Boras

Urednici

Drago Roksandić

Ivana Cvijović Javorina

Tehnički urednik

Boris Bui

Dizajn naslovnice

Tomislav Vlainić

Računalni slog

Ivanka Cokol

Boris Bui

Naklada

300 primjeraka

Tisak i uvez

Tiskara Zelina d.d.

svibanj 2013.

Troškove realizacije ovog izdanja finansijski je pomogao Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba.

Ova publikacija je izrađena uz pomoć Europske unije.

This publication has been produced with the assistance of the European Union.

ISBN 978-953-175-469-9

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 841473

Troškove realizacije ovog izdanja finansijski je pomogao Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba.

A project implemented by University of Zagreb

This project is funded by The European Union

Ova publikacija izrađena je uz pomoć Europske unije. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Sveučilišta u Zagrebu i ni na koji se način ne može smatrati da odražava gledišta Europske unije.

This publication has been produced with the assistance of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of University of Zagreb and do not necessarily reflect the views of the European Union.